

Република Србија
Министарство просвете и спорта

ПОСЕБНЕ ОСНОВЕ
ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
ЗА I РАЗРЕД
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
И ВАСПИТАЊА

03)

Београд, 2003.

Jugoslawien YU Z-12⁹(1,2003)

Posebne osnove školskog programa za I razred osnovnog obrazovanja i vaspitanja / Republika Srbija, Ministarstvo Prosvete i Sporta. [Avtor: Komisija za I razred]. - 1. izd. - Beograd : Min. Prosvete i Sporta, 2003. - 147 S. : Tab.

Einheitssacht.: Lehrplan <Srbija> / Grundschule / 2003
ISBN 86-83335-09-7

Inventar-Nr.: 2006/1252

Georg-Eckert-Institut BS78

1 187 044 3

Република Србија
Министарство просвете и спорта

ПОСЕБНЕ ОСНОВЕ

ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
ЗА I РАЗРЕД
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
И ВАСПИТАЊА

Београд, 2003.

Назив:
ПОСЕБНЕ ОСНОВЕ
ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА ЗА I РАЗРЕД
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Аутор:
Комисија за I разред

Издавач:
Министарство просвете и спорта Републике Србије

За издавача:
Проф. др Гашо Кнежевић

Издање:
прво

Тираж:
10.000

Продукција:
ПАРАЛ, Београд, 2003. година

ISBN 86-83335-09-7

Документ Посебне основе школског програма за први разред основног образовања и васпитања сачинила је Комисија за први разред, у сарадњи са Комисијама за образовне области, Комисијом за образовање, демократију и грађанско друштво, Комисијом Владе Србије за организовање и остваривање верске наставе, Националним саветима и задуженим експертским тимовима и комисијама за развој школског програма за језике националних мањина и Комисијом за развој школског програма

РЕПУБЛИКА СРБИЈА
Министарство просвете и спорта

Српско-Босански
Институт
за
Истраживање
и
Развој
У
Области
Образовања
и
Васпитања

ПОСЕБНЕ ОСНОВЕ
ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
ЗА I РАЗРЕД
ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА
И ВАСПИТАЊА

БЕОГРАД
2003

Georg-Eckert-Institut
für internationale
Schulbuchforschung
Braunschweig
-Schulbuchbibliothek-

2006/1252

44
2-9
(1,2003)

САДРЖАЈ

Стр.

Уводне напомене	7
Школски програм за први разред основног образовања и васпитања	9
Основна полазишта и елементи за израду програма	9
Предмети/теме у првом разреду	9
Листа предмета у првом разреду	10
Интегративне теме	10
Посебан део школског програма	11
Фонд часова	11
Годишњи фонд часова	11
Недељни фонд часова за ученике	12
Недељна норма часова за наставнике	12
Полазишта и поступци израде програма за предмете/теме у првом разреду и њихово повезивање	13
О циљевима и исходима образовања	14
О садржајима и њиховој вези са исходима	14
О уважавању узрасних, развојних и индивидуалних карактеристика деце	14
О методама наставе/учења и активностима учитеља/наставника и ученика	16
О интегрисаном/тематском приступу настави/учењу	17
О средини за учење	19
О праћењу напредовања и оцењивању постигнућа ученика првог разреда	19
О укључивању породице у образовање деце	20
Програми за поједине предмете	21
Основни предмети	21
Српски језик	21
Матерњи језици припадника националних мањина	29
– Албански језик	29
– Бугарски језик	33
– Мађарски језик	36
– Румунски језик	40
– Русински језик	43
– Словачки језик	47
– Хрватски језик	51
Српски као нематерњи језик	55
Страни језици	55
Математика	58
Обавезни предмети	64
Свет око нас	64
Уметности	72
Физичко и здравствено васпитање	82
Изборни предмети	93
Образовање за животну средину	93
Математичка радионица	95
Рука у тесту – Откривање света	96
Животне вештине	97
Од играчке до рачунара	99
Народна традиција	101
Вежбањем до здравља	103
Грађанско васпитање	105

Верска настава	109
– Православни катихизис (веронаука)	110
– Исламска вјеронаука (илмудин)	112
– Католички вјеронаук	115
– Евангеличко-лутерански вјеронаук Словачке евангеличке цркве а.в.	117
– Верско васпитање реформатске хришћанске цркве	119
– Веронаука евангеличке хришћанске цркве а.в.	121
– Веронаука – јудаизам	124
Матерњи језик као изборни предмет	126
– Српски језик - Језичка радионица	126
– Неговање мађарског језика са елементима националне културе	127
– Румунски језик са елементима националне култура	130
– Неговање русинског језика са елементима националне културе	131
– Неговање словачког језика са елементима националне културе	132
– Хрватски језик са елементима националне културе	133
Прилози	135
Прилог 1: Препоручена литература	135
Прилог 2: Циљеви и исходи за први циклус основног образовања и васпитања по образовним областима	139

УВОДНЕ НАПОМЕНЕ

Посебне основе школског програма за први разред основног образовања и васпитања су пратећи документ Општих основа школског програма у Републици Србији.

У припреми овог документа пошло се од *Општих основа школског програма у Републици Србији*, а његово тумачење и примена подразумевају познавање свих елемента који су уграђени у напред наведени основни документ.

Овде су дата основна полазишта и основни елементи за израду школског програма за први разред обавезног образовања. Овај документ дефинише полазне основе за израду школског програма за први разред, односно одређује његове кључне елементе и обезбеђује просветним радницима базичне ослободитеље за доношење професионалних одлука и решења у планирању и примени школског програма.

Уз пуно уважавање самосталности и професионалне компетенције учитеља/наставника у креирању и реализацији школског програма, у делу документа у коме су приказани елементи за израду програма појединих предмета, без намере да се нуде готова решења, дате су одређене сугестије и понуђени неки примери повезивања циљева и исхода образовања преко садржаја, активности ученика и методских активности наставника. Сматрамо да то може бити у функцији илустровања специфичности области и предмета, а које треба обавезно узети у обзир при конципирању школског програма.

Ради што потпуније и квалитетније припреме за осмишљавање и реализацију нове концепције образовања, просветним радницима, уз сопствено богато искуство и већ опробана успешна решења, биће на располагању и више пратећих приручника за припрему за рад и укључивање у нову наставну праксу.

Комисија за први разред

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Основна полазишта и елементи за израду програма

Школски програм за први разред основног образовања и васпитања чине општи – заједнички део који се реализује кроз наставу основних, обавезних и изборних предмета и део који је посебан – специфичан за сваку поједину школу. Оба дела програма треба да буду међусобно функционално усклађена. Школски програм, у целини, треба да буде израђен према принципима на којима се заснива образовни, васпитни и наставни процес, при чему се узимају у обзир услови у којима се ради, расположиве могућности и постојеће потребе. Шире о елементима програма и ослонцима за израду видети у документу **Опште основе школског програма**.

За припрему школског програма за **први разред обавезног образовања** непосредни шири оквир јесте **први циклус обавезног образовања**. Због тога је нужно подсетити на његове основне одреднице, као и на опште принципе образовног процеса.

ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Обухвата први, други и трећи разред. Остварује се кроз разредну наставу (са могућим изузетком страног језика и изборних предмета). Током овог циклуса тежиште је на развоју базичних способности, знања и умења. У овом циклусу процес систематског образовања ослања се на искуства, знања и умења која је дете стекло и изградило у другим контекстима и у условима свакодневног предшколског и ваншколског живота.

Већина деце овог узраста способна је да изводи основне рационалне операције и умне радње, али како њихов пуни развој у овом периоду започиње, а потпуна структурација, консолидација и интеграција тек предстоје, образовање пре треба да га подстиче и стимулише, него да се на њега ослања.

У првом циклусу обавезног основног образовања настава основних, обавезних и изборних предмета остварује се у 90% прописаног годишњег фонда часова.

Преосталих 10% предвиђено је за реализацију посебног дела програма школе, који је такође обавезан.

ПРИНЦИПИ НА КОЈИМА СЕ ЗАСНИВА ОБРАЗОВНИ ПРОЦЕС

- Образовање треба да буде *усмерено на процесе и исходе учења*, више него на представљање садржаја појединих академских дисциплина.
- Образовање треба да буде *засновано на стандардима*, уз систематско праћење и процењивање његовог квалитета.
- Образовање треба да буде *засновано на интегрисаном наставном програму* у којем постоји хоризонтална и вертикална повезаност између различитих наставних предмета који су повезани у шире образовне области.
- За квалитет образовања одговорност не носе само *наставници и школе*, већ и сви остали заинтересовани актери (*родитељи и локална заједница*).
- Образовање треба да *поштује индивидуалне разлике* међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања.
- Образовање треба да се заснива на *партиципативним, кооперативним, активним и искуственим методама наставе и учења*.
- Образовање треба да *уважава свакодневно искуство ученика и знања* која они стичу ван школе и *да их повезује са садржајима наставе*.
- Образовање треба да развија код ученика *позитиван однос према школи и образовању и подстиче учениково интересовање за учење и континуирано образовање*.
- *Образовање треба да буде процес развоја знања, вештина, ставова и вредности код ученика.*

ПРЕДМЕТИ И ИНТЕГРАТИВНЕ ТЕМЕ У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

У конципирању предмета за први разред основног образовања и васпитања непосредни оквир представљају предложене образовне области чиме се омогућава смислено повезивање свих компоненти различитих облика знања, односно смислено повезивање и прожимање наставних предмета. То су следеће образовне области:

- Друштвене науке и филозофија;
- Језик, књижевност и комуникација;
- Математика, природне науке и технологија;
- Уметности;
- Физичко и здравствено васпитање.

Конципирање предмета за први разред, у контексту наведених образовних области и њихове узајамне повезаности, поред хоризонталне омогућава и вертикалну повезаност унутар школског програма (у првом и наредним циклусима обавезног образовања), уз уважавање узрасних карактеристика и развојних потреба ученика.

ЛИСТА ПРЕДМЕТА У ПРВОМ РАЗРЕДУ

Основни предмети

- Српски језик
- Матерњи језик припадника националних мањина
- Српски као нематерњи језик
- Страни језик
- Математика

Образовне области

Језик, књижевност и комуникација
 Језик, књижевност и комуникација
 Језик, књижевност и комуникација
 Језик, књижевност и комуникација
 Математика, природне науке и технологија

Обавезни предмети

- Свет око нас
- Уметности
- Физичко и здравствено васпитање

Друштвене науке и филозофија
 Математика, природне науке и технологија
 Уметности
 Физичко и здравствено васпитање

Изборни предмети

- Образовање за животну средину
- Математичка радионица
- Рука у тесту – Откривање света
- Животне вештине

Математика, природне науке и технологија
 Друштвене науке и филозофија
 Математика, природне науке и технологија
 Математика, природне науке и технологија
 Математика, природне науке и технологија;
 друштвене науке и филозофија; физичко и здравствено васпитање
 Математика, природне науке и технологија
 Уметности
 Физичко и здравствено васпитање
 Друштвене науке и филозофија

- Од играчке до рачунара
- Народна традиција
- Вежбањем до здравља
- Грађанско васпитање
- Верска настава
- Матерњи језик као изборни предмет
 - Српски језик – Језичка радионица
 - Неговање мађарског језика са елементима националне културе
 - Румунски језик са елементима националне културе
 - Неговање русинског језика са елементима националне културе
 - Неговање словачког језика са елементима националне културе
 - Хрватски језик са елементима националне културе

Језик, књижевност и комуникација

Напомена: С листе изборних предмета школа бира и у свом програму нуди оне предмете које може адекватно да реализује, а за које постоји интересовање ученика и родитеља. У оквиру програма за први разред школа је обавезна да понуди најмање четири изборна предмета, а ученик је обавезан да од њих изабере два предмета.

ИНТЕГРАТИВНЕ ТЕМЕ

Овим документом учитељима и наставницима се омогућава да у реализацији програма првог разреда, као организациони модел, користе и **интегративне теме** различитог степена општости у зависности од постављених циљева и очекиваних исхода образовања.

Теме/тематске целине – сродни садржаји груписани у смисаону целину. Теме повезују различите садржаје једног или више предмета или образовних области, чиме интегришу, на први поглед, различита и разнородна знања и садржаје. Теме могу бити различите по општости и могу потицати из различитих домена. Теме се образују према дефинисаним циљевима и исходима и представљају основ модела интегрисаног учења у коме се једна идеја или проблем проучавају и сагледавају кроз садржаје појединачног предмета и образовних области. Теме могу бити: интегрисане предметне, интегрисане међупредметне, интегрисане обласне и интегрисане међуобласне.

Шта је тематски приступ и шта он омогућава?

Тематски или интегрисан приступ настави подразумева да се поред предметног, садржаји конципирају, планирају и изводе и тематски. Оно се заснива на организацији тема и појмова унутар опсега деце знања и структурирању садржаја око широких знањних целина и релевантних појмова, што омогућава учитељу да садржаје из разних предмета комбинује у смислено и сврховито знање. Организовање и осмишљавање наставе око базичних појмова, истовремено доприноси развоју деце свести и разумевања, омогућава деци да уче кроз смислене активности и своје лично ангажовање и да тако стичу директна знања о свету у коме живе.

Временски опсег тема и динамика њихове реализације може бити дневна, недељна, вишенедељна, месечна, као и годишња ако се реализују током целе школске године.

ШКОЛСКИ ПРОГРАМ ЗА ПРВИ РАЗРЕД

Тематски приступ омогућава:

- повезивање наставних садржаја у веће смисаоне целине;
- међусобну повезаност садржаја из различитих научних и уметничких дисциплина;
- истовремену обраду смисаоно повезаних садржаја;
- сагледавање феномена из перспективе различитих научних и уметничких дисциплина;
- интегрисану изградњу слике света и стицање и развој система знања и појмова;
- смисаоно, активно и искуствено учење;
- тимски рад наставника и стручних сарадника у процесу планирања, реализације и евалуације наставе.

У овој првој фази примене новог концепта школског програма, школама и наставницима даје се листа предложених тема кроз које је могуће повезати наставне садржаје у оквиру и између наставних предмета, али се задржава и традиционална организација наставних садржаја у оквиру наставних предмета. Школа и наставници имају могућност избора у организацији и реализацији наставних садржаја кроз предмете и преко интегративних тема.

Наставницима се тиме олакшава прелазак на аутономни облик рада, када ће они потпуно самостално и одговорно бирати садржаје, активности, теме или тематске целине наставног и образовног рада, на темељу датих циљева и исхода.

ПОСЕБАН ДЕО ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА

Овим делом програма школа изражава и задовољава оне интересе и потребе које су за њу карактеристичне. Стога, овај део програма могу да чине разноврсни факултативни садржаји и активности који могу бити конципирани предметно или не. Школа може у оквиру овог дела програма и да појача и додатно подржи наставу основних, обавезних и изборних предмета. Такође, у посебном делу школског програма школа може да понуди наставу из додатних изборних предмета са листе изборних предмета наведених у овом документу.

Без обзира на начин на који је посебан део школског програма конципиран, он мора да буде усклађен са циљевима образовања (описаним у Закону о основама система образовања и васпитања), са принципима на којима се заснива образовни процес, са општим циљевима и општим исходима обавезног основног образовања (описаним у Општим основама школског програма).

У циљу омогућавања ваљаног избора садржаја и активности у посебном делу школског програма који се заснива на добром познавању деце и родитеља, као и да би се омогућила њихова комплетна информисаност и учешће у избору активности, настава предвиђена посебним делом школског програма у првом разреду треба да почне најраније 1. октобра, а најкасније 1. новембра.

ФОНД ЧАСОВА

ГОДИШЊИ ФОНД ЧАСОВА

Чињеница да се у **првом разреду** (тј. у првом циклусу) остварује **разредна настава** и да учитељ реализује целовитост програма (осим наставе страног језика и евентуално неког од изборних или факултативних предмета или тема) дозвољава да се флексибилно планирају предметне активности, како у садржинском смислу тако и у оквиру расположивог годишњег фонда школских часова.

Флексибилни распоред предметних активности у оквиру годишњег фонда од 756 школских часова изражен

ОПШТИ – ЗАЈЕДНИЧКИ ДЕО ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА	90%	ПРЕДМЕТИ
ОСНОВНИ ПРЕДМЕТИ		српски језик (или матерњи језик) 18% страни језик 9% математика 18% (српски као нематерњи језик) 14%
ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ		свет око нас 9% уметности 13% физичко и здравствено васпитање 14%
ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ		сваки предмет по 4,5%
ПОСЕБАН ДЕО ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА	10%	распоређено по уведеним садржајима и активностима

НЕДЕЉНИ ФОНД ЧАСОВА ЗА УЧЕНИКЕ

Планирани недељни број часова мора уважити усмереност наставе на ученике и потребу да се ученици поступно уводе у целовитост наставног процеса, односно у наставу свих предвиђених предмета или интегративних тема.

Стога, у септембру, као првом месецу школске године, недељни фонд часова треба да износи 18 часова, у октобру 20 часова, а од новембра до краја школске године 22 часа у току недеље. До повећања броја часова у току наставне недеље, од септембра до новембра, доћи ће због постепеног увођења изборних предмета и посебног дела школског програма. У зависности од потреба и интересовања деце, предвиђена је и могућност да се недељни фонд часова повећа до 25 часова, што представља максимум недељног ангажовања детета у школи.

НЕДЕЉНА НОРМА ЧАСОВА ЗА НАСТАВНИКЕ

Структуру и распоред обавеза наставника у оквиру радне недеље утврђује школа годишњим програмом.

На основу школског програма и годишњег програма рада школе решењем директора утврђују се структура и распоред обавеза наставника који може бити различит у оквиру сваке четрдесеточасовне радне недеље.

Нормом непосредног рада са ученицима првог разреда обухваћене су активности планиране школским програмом, и то:

- основни предмети;
- обавезни предмети;
- изборни предмети;
- факултативни предмети и друге активности;
- стимулативни програми (рад са децом са сметњама у развоју и стимулација талентоване деце);
- часови одељењског старешине и одељењске заједнице;
- настава у природи и екскурзије;
- културне и друге образовно-васпитне активности у складу са потребама ученика, школе и локалне заједнице.

Остале обавезе наставника у оквиру четрдесеточасовне радне недеље распоређују се у складу са школским програмом и годишњим програмом рада школе и обухватају:

- планирање, програмирање, припрему за рад и учешће у раду Стручног актива за развој школског програма;
- планирање активности реализације и развоја школског програма: активности ученика, активности наставника, планирање сарадње са породицом и локалном заједницом;
- сарадњу са стручним сарадницима;
- активно учешће у раду осталих стручних органа;
- праћење развоја и и напредовања ученика у остваривању исхода образовања и вођење евиденције;
- сарадњу са родитељима;
- стручно усвршавање.*

* На основу члана 120, став 4 и члана 164 Закона о основама система васпитања и образовања наставник, васпитач или стручни сарадник има право на одсуство из установе у трајању од 3 радна дана годишње ради похађања акредитованог програма стручног усавршавања и до 12 дана у поступку обуке за школски програм који не улази у структуру и распоред обавеза наставника у оквиру четрдесеточасовне радне недеље.

ПОЛАЗИШТА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ ПРОГРАМА ЗА ПРЕДМЕТЕ И ИНТЕГРАТИВНЕ ТЕМЕ У ПРВОМ РАЗРЕДУ И ЊИХОВО ПОВЕЗИВАЊЕ

Претпоставка за израду програма на нивоу предмета и тема или разреда у целини јесте квалитетно осмишљавање и повезивање свих његових релевантних компоненти, дакле свих **садржаја, процеса и активности (различитих актера) усмерених на остваривање циљева и исхода образовања** у дефинисаном домену.

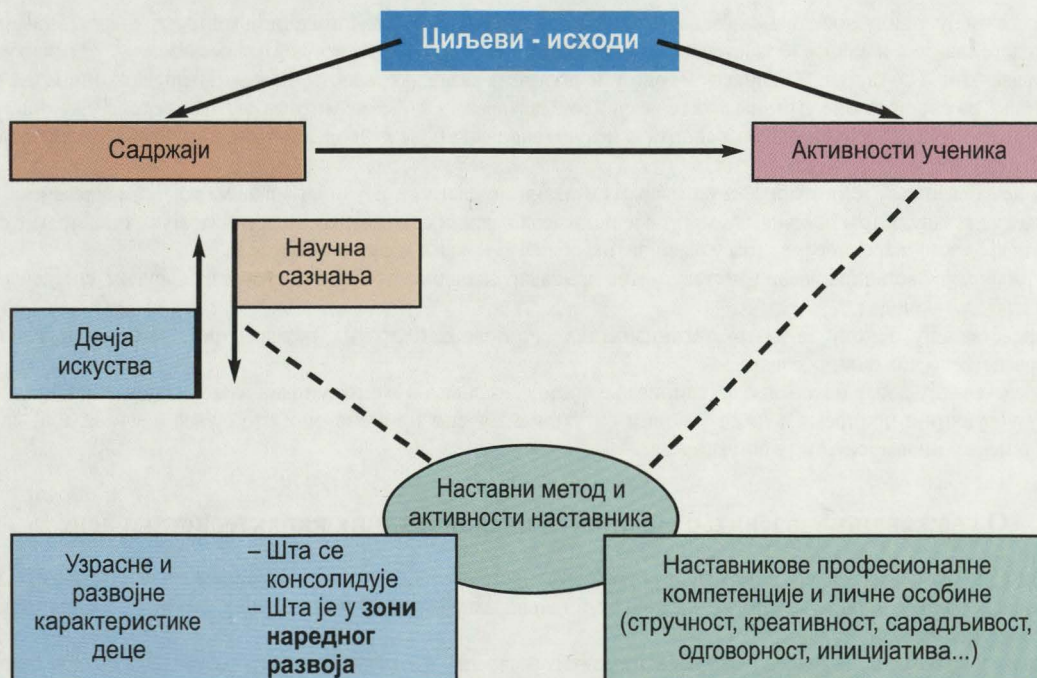
У овом делу документа су учитељима, односно наставницима дати ослонци за израду и примену конкретних програма за предмете/теме у првом разреду основног образовања и васпитања, који треба да креирају целовит школски програм за први разред. Наведене су само оне компоненте и усмерења на процесе који су кључни за израду ових програма и њихову примену у школској пракси, а учитељ/наставник је самосталан у њиховом повезивању и обогаћивању, ослањајући се на сопствена добра искуства и компетенције стечене током иницијалног образовања и стручног усавршавања.

Примери наставних активности наведени уз предмете у овом документу садрже могуће активности за дате предмете као илустрације начина организовања наставних садржаја и методских поступака ради постизања одређених исхода образовања. Наведени примери потичу из изабраних стручних текстова и наставног искуства учитеља/наставника, чланова Комисије за први разред и комисија за образовне области. Они су, истовремено, подстицај за креирање нових активности и модела из репертоара добрих искустава и успешне наставне праксе сваког учитеља односно наставника који креће у примену новог школског програма.

Подршку учитељима/наставницима и осталим актерима у изради целовитог школског програма, са свим његовим елементима, представља и *Зборник примера школских програма за први разред основног образовања и васпитања* који садржи изабране моделе школских програма које су урадили школски тимови основних школа за школску 2003/04. годину.

На слици која следи, шематски је приказан “пут” од циљева ка исходима и правац веза међу кључним компонентама на том путу. Управо на путу од циљева ка исходима, учитељ/наставник има значајан простор за слободу избора и повезивање садржаја, метода наставе и учења и активности ученика.

Слика 1: Од циљева ка исходима: елементи за израду програма и њихова повезаност

О циљевима и исходима образовања

Циљеви и исходи за први разред основног образовања и васпитања постављени су у складу са општим циљевима и исходима образовања, са циљевима и исходима за први циклус образовања и носе специфичности које произлазе из захтева узраста деце која полазе у школу.

У концепцији образовања које полази од постављених циљева и усмерено је на одређене исходе, полазна тачка учитељу/наставнику у изради програма и планирању његове реализације јесте **уознавање и логичко повезивање** постављених **циљева** и очекиваних **исхода** који се односе на знања, умења, ставове и вредности које ученици треба да развију укључивањем у одређени сегмент образовне праксе (одређен предметом, образовном облашћу, разредом ...). Даљи корак подразумева **повезивање циљева и исхода** са одговарајућим **садржајима** и **методама наставе и учења** примерено могућностима и потребама деце укључене у наставни процес, као и карактеристикама њиховог развоја у том и непосредном наредном периоду.

У табеларном приказу циљева и исхода за поједине образовне области, односно предмете за први циклус и први разред, указано је на повезаности међу исходима у постојећим образовним областима, односно предметима. *Плаво обојени исходи* су они који се остварују кроз све образовне области, односно предмете, *црвено обојени исходи* су они који се остварују кроз бар два предмета, односно области, а *црно обојени* су они који су специфични за предмет, односно област. Учители/наставници у овоме могу да имају полазиште за тематско конципирање и тематску реализацију програма (**интегративни приступ**), и омогућава им **флексибилност у планирању** наставе.

О садржајима и њиховој вези са исходима

У новој концепцији образовања садржаји имају другачију функцију и значај. Они више нису циљ по себи, већ су у функцији остваривања планираних исхода. Међутим, важно је који се садржаји бирају као основа за остваривање исхода образовања, односно, развоја очекиваних знања, вештина, ставова и вредности код ученика.

Ослонци за избор садржаја су њихова важност са аспекта предмета (науке, уметничке дисциплине) у склопу кога се посредују деци, као и са аспекта њихове примерености карактеристикама деце и њихове важности за дечји развој.

У овом документу су дати предлози садржаја за предмете у првом разреду основног образовања и васпитања, изабрани према напред наведеним критеријумима. На учитељу односно наставнику је да, руководећи се свим захтевима образовног процеса, направи адекватан избор садржаја и функционално их уведе у наставу, повезујући их са осталим компонентама у овом процесу.

Обогаћивања додатним садржајима учитељ односно наставник ће, такође, да планира према укупним условима у настави.

Када се имају у виду почеци школовања, односно образовања у институционалном контексту школе, значајно је поћи од онога што дете зна, уме и за шта је заинтересовано. Оно има знања која је стекло у свакодневним животним ситуацијама, у контакту са физичким и социјалним окружењем, оно уме да изведе разне активности, да нешто направи, оно може и жели да поставља питања, да саопшти оно што зна, шта је искусило и доживело. Ово може и треба да буде уведено у наставу школских предмета. Деци се тако даје подршка да своја спонтана искуствена знања повежу и организују на нов начин, да их боље разумеју и развија свест о њима.

Ова дечја сазнања је потребно на одговарајући начин повезати са научним знањима која се садржајима школских предмета уводе у наставу. У том повезивању, могуће је и потребно бирати садржаје којима се стварају ситуације које су погодне да се дете води кроз зону наредног развитка у различитим областима знања и функционисања.

Садржаји које наставник уводи у наставу, а који припадају знањима одговарајуће науке или другим системима људског знања, треба да буду такви да :

- представљају основу за развој организованих појмовних и других релевантних знања, а не изолованих и првенствено чињеничних знања,
- представљају добар ослонац за проширивање постојећих знања и континуирани развој нових знања,
- су у функцији припреме деце да у новим ситуацијама учења примене оно што су већ научила, или да та знања примене у новим животним ситуацијама.

О уважавању узрасних, развојних и индивидуалних карактеристика деце

Неопходна основа за израду и реализацију школског програма у целини и у појединим предметима јесте да учитељ односно наставник познаје и уважава узрасне, развојне и индивидуалне карактеристике својих ученика и да, примерено њима, планира и остварује образовни процес.

Полазак у школу и први разред јесу време изразитих развојних промена, пре свега, у сазнајном и социјалном развоју, али и у емоционалном и моралном развоју детета, у развоју његових интересовања и свих осталих аспеката његове личности. Због тога је потребно у образовном процесу подржавати и подстицати укупни развој детета избором одговарајућих садржаја, метода наставе и учења и укупном образовном ситуацијом.

Нова концепција образовања посебно истиче да је за развој детета у образовном процесу значајно да оно буде активно на адекватне и различите начине. Веома је важно осмишљено повезивање оних дечјих активности у којима се дете најадекватније целовито изражава, што су на почетном школском узрасту, пре свега, игровне активности и игра као контекст изражавања, са облицима учења и активностима које су посебно значајне за остваривање исхода у одређеним областима школског програма, везано за природу одређене науке, уметности и других области људског знања.

У поглављу овог документа у коме су дати елементи за креирање програма за наставне предмете у првом разреду, предложене су активности детета које су значајне за остваривање постављених исхода. Посебно је наглашена улога мисаоне

активности детета која је покренута задатком у оквиру наставне ситуације. Природа мисаоне активности одређена је наставним садржајем, задатком и степеном сазнајног развоја ученика.

Учитель/наставник треба да поседује и знања о индивидуалним разликама у развоју деце и да ствара услове за њихово уважавање. Један од принципа на којима се заснива образовни процес, а од кога је важно полазити у конципирању наставе уопште, па и у првом разреду, јесте, управо, да *образовање поштује индивидуалне разлике међу ученицима у погледу начина учења и брзине напредовања*. Ове разлике произлазе из различитости деце у погледу њиховог физичког развоја, развијености њихових сазнајних и других способности, у погледу емоционалног доживљавања, карактеристика и развијености њихове мотивације и интересовања особеног темпа развоја и специфичности услова живота и школовања.

Да би се ове разлике поштовале неопходно је да се настава и образовање прилагоде индивидуалним карактеристикама, потребама и интересовањима ученика. То значи да се степен сложености и обим садржаја наставног рада, методе наставног рада и облици организације процеса подучавања и учења прилагођавају индивидуалним могућностима, потребама и интересовањима, како би се сваком ученику омогућило да развије знања и вештине дефинисане исходима образовања.

Сазнања о индивидуалним карактеристикама деце (*карактеристике физичког, когнитивног, социјалног и емоционалног развоја, могућностима и ограничењима, темпу развоја, темпераменту, стилу учења, стилу комуникације, обиму и врстама знања, вештина и искустава са којим деца улазе у образовни процес, дечјим интересовањима*), о породичној клими и систему вредности, културном миљеу, друштвеном оквиру у коме дете одраста, пружају значајне информације за креирање ефикасне образовне праксе усмерене на ученике.

Примена принципа индивидуализације подразумева спремност учитеља/наставника да прилагођава оно шта предаје и начин на који предаје, осмишљава различите ситуације учења, различите врсте интеракција, осмишљава и планира активности у складу са запаженим карактеристикама деце у свом одељењу.

Могући нивои индивидуализације у настави су различити: од оне спонтано настале у свакодневним ситуацијама рада са ученицима до планиране према потребама поједине деце или група деце.

Сврхисходност индивидуализације у настави/учењу повезана је са претходним пажљивим посматрањем деце, уочавањем њихових потреба и интересовања и избором таквих активности које су по тежини и сложености између онога шта дете може само да уради и онога за шта му је потребна помоћ, било другог детета, било одраслог.

Поступци индивидуализације могу бити временски кратки или трајати више месеци, започињу посматрањем, па се након анализирања добијених запажања, прави план за индивидуализовани програм и на крају процењују добијени резултати.

Начини којим се може постићи индивидуализација у образовном раду су многобројни и морају се одиграти како у току наставе основних, обавезних и изборних предмета, тако и кроз организацију посебног дела школског програма. То су разноврсни облици и методе рада, варирање и употреба разних материјала, флексибилност у планирању, мноштво ситуација за разговор, избор, постављање питања, доношења одлука, подстицање, велики број могућности за учење у различитим окружењима и од различитих људи. Важно је развити осетљивост и имати свест о томе да и индивидуалност учитеља односно наставника утиче на начин креирања образовног процеса. Сваки наставник на себи својствен начин опажа и процењује индивидуалне могућности и способности деце и разлике међу њима и у самом процесу ослања се на ове процене. Такође наставник има и професионалну обавезу да обезбеди квалитетно образовање за сву децу, а уочене сличности и разлике међу децом могу се искористити за стварање разноврсних прилика и ситуација за учење.

Осим што је ефикаснији у постизању дефинисаних циљева и исхода, индивидуализовани приступ настави резултира и већим укупним задовољством деце, задовољством самим собом, формирањем позитивне слике о себи и успостављањем позитивног односа према другима. Код детета се развија потреба да учи и истражује, процес учења доживљава као смисаону активност у којој је активно и ангажовано, ефикасније се испољава, култивише и интегрише аутентичне способности, тако се успоставља боља равнотежа између потреба појединца и групе, развија се принцип толеранције, прихватања различитости и сарадње у групи. Развија се и код учитеља/наставника и код ученика доживљај да су заједнички градитељи знања, те сам процес наставе и учења пружа више задовољства.

Веома је важно такође да се на општем, системском нивоу, обезбеде адекватни услови школовања *деце са посебним потребама*, чиме се, у најширем смислу, поштује принцип индивидуализације у образовном процесу и нужност стварања услова за квалитетно образовање свих. (У склопу реформе образовања у Србији у току су реформски поступци који се односе на решавање проблема образовања деце којима је потребна посебна друштвена подршка и без које ова деца највероватније не би досегла или одржала очекивани ниво физичког, интелектуалног, емоционалног и социјалног развоја.)

Важан сегмент решавања проблема образовања деце са посебним потребама јесте и употпуњавање образовања наставника и свих просветних радника како би се школовање ове деце одвијало у условима који су примерени њиховим потребама. Овде се пре свега мисли на остваривање идеје о инклузивном образовању, односно идеје о укључивању све деце у токове образовања у једном образовном систему.

Даровита деца представљају специфичну категорију деце са посебним потребама, чији развој захтева адекватне услове како би се способности, надареност и таленти ове деце развили и испољили у складу са њиховим постојећим потенцијалима. Због тога је потребно, од почетка школовања, на одговарајући начин и континуирано подржавати развој ове деце.

- Да би се у настави створили услови за развој *надарености* ученика почетног школског узраста препоручује се увођење *стимулативних програма* организованих за сву децу. Ове програме треба реализовати у току редовне наставе и у оквиру додатних програма, који су флексибилни а којима се проширују и продубљују одређена знања, вештине и способности. У стварању тих програма и ситуација, учитељ треба да пође од онога што дете уме, што може и хоће, као и да прати и подстиче испољавање дечјих способности. *Спецификовано деловање и посебне програме код млађе деце треба планирати изузетно ретко, односно онда када је реч о специфичним и/или веома израженим склоностима и способностима.*
- У раду на подстицању надарености и развоја деце потребна је толеранција и таква атмосфера у настави у којој се износе необична, нова решења, у којој се уважава другачије мишљење, посебно интересовање и у којој се негује истрајност.

- На млађим узрастима такође је веома значајно укључивати децу у културни живот и активности средине и стварати ситуације у којима деца користе различите продукте културе примерене узрасту (играчке, књиге ... и друго).
- Процене дечјих способности, интересовања, знања и нарочито *напредовања* јесу драгоцени путоказ за даље активности у раду са децом, а не део (елемент) идентификације надарене деце. Раним узрастима непримерени су сви једнократни поступци, уобичајена селекциона процедура и преовлађујући начини идентификације који наглашавају постигнућа и продукте.
- *Најцелисходније, на раном школском узрасту, јесте као што је напред речено, осмишљавати стимулативне ситуације у уобичајеним школским активностима као и у оквиру процесне дијагностике пратити и подстицати развој деце.*

О методама наставе/учења и активностима учитеља/наставника¹ и ученика

У избору метода наставе и учења потребно је имати у виду:

- разноврсност исхода образовања,
- врсту садржаја које је потребно функционално везати за одређене исходе,
- особености дечје активности и улоге одређеног типа активности у развоју деце која се укључују у образовни процес, посматране као општи контекст за увођење одређених наставних активности (нпр. игра, практична делатност, сазнајно ангажовање сагласно структури сазнавања која се развија и сл).
- врсту и обим знања која деца већ поседују,
- захтеве одређене науке или других релевантних дисциплина,
- постојеће услове у школи,
- и све друго што наставник као професионалац у свом послу треба да узме у обзир.

Све наведено указује да је добро и потребно користити разне методе и осмишљено их бирати, посебно оне које омогућавају *учеће и активност ученика, и сарадњу свих учесника у образовном процесу.*

Наставнику су на располагању многе и разноврсне методе наставе и учења које интегришу различите облике, методе рада у настави и начине сазнајног учествовања ученика у настави и учењу. То су на пример:

- разни облици *интерактивних (кооперативних) метода наставе/учења* - кооперативно учење наставник-ученик, кооперативно учење у групама ученика,
- разне форме *учења путем открића и решавања проблема*, осмишљене тако да ученик првак може кроз њих да се адекватно ангажује (мали огледи/експерименти, самостално индуктивно формирање појмова о феноменима блиским детету, трагање за одговорима на питања која се самим ученицима постављају ...),
- комбиновање ових облика учења/наставе са *смисленим рецептивним учењем*,
- *практично смисаоно учење и искуствено учење* значајно за овладавање практичним радњама/вештинама и разумевањем њиховог смисла (коришћење апарата/инструмента као што су телевизор, компјутер и др, учење техника сликања, цртања, свирања на музичким инструментима, и др).

Ако се методе наставе/учења разматрају на нивоу ширег методолошког приступа и оквира, а примерено ученицима првог разреда, онда има смисла посебно навести *едукативну радионицу која садржи елементе дечје игре.*

Радионице омогућавају целовитост организације простора и времена и разноврсност дететовог ангажовања којим оно учествује у стварању сопственог знања. Увођење *игровости* у едукативну радионицу ствара оквир за ангажовање детета на начин који је њему близак и који је био водећи облик активности за његов развој у предшколском периоду. Природно и постепено, дете се кроз игроне активности, укључује у процес вољног учења.

Игра носи слободу, спонтаност, задовољство, оријентацију на истраживање, може да уноси имагинацију, да води дете да ствара и прихвата правила и да размењује са другима. На наставнику је да осмишљено повеже дечју игру и школско учење и то не само уграђивањем елемената игре у едукативне радионице већ и шире у наставни процес, кадгод је то одговарајуће.

Учење које се одвија у различитим амбијентима, осим учионице, као што су парк и други простори у граду или природи, разне институције и места окупљања људи (музеји, пошта, банка, продавница пијаца, сајмови, зоолошки врт ...), такође, треба да нађе своје адекватно место у укупности образовног процеса на школском узрасту о коме је реч.

У делу документа који следи, у коме су изложени елементи за израду програма за поједине предмете у првом разреду, дати су предлози метода наставе и учења који су одговарајући или специфични за остваривање циљева и исхода кроз садржаје ових предмета.

АКТИВНОСТИ УЧИТЕЉА/НАСТАВНИКА

Активности учитеља/наставника су многе и разноврсне јер произлазе из његове сложене улоге у образовном процесу. Учитељ/наставник:

- *организује наставни процес* (усклађује циљеве и исходе, планира садржаје, средства, методе рада и друго што ће увести у наставни процес у одређеном сегменту времена)
- *реализује наставни процес* у свим његовим сегментима (ствара прилике за учење, излаже садржаје, води циљани разговор, омогућује примену стечених вештина, даје повратне информације...)

¹ Овај део текста делом се заснива на: Ивић, И, Пешикан, А. Антић, С. (2001): *Активно учење 2*, Београд, Институт за психологију, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Министарство за просвјету и науку Црне Горе.

ПОЛАЗИШТА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ ПРОГРАМА

- *партнер је у педагошкој комуникацији* (одговара на ученичка питања, поставља питања, помаже ученику да организије своја размишљања и да прецизира своје исказе ...)
- *партнер је у афективној комуникацији са децом* (помаже им да упознају и прихвате своје и емоције других, разговара са децом када им је потребна помоћ, сарађује са родитељима, психологом и другим релевантним особама када је то у интересу детета...)
- *мотивише ученике*, подржава и постиже развој њихових интересовања;
- *прати напредовање сваког ученика* и оцењује постигнуће;
- *учествује у регулисању социјалних односа* у одељењу ;
- *прати ефекте сопственог рада*, истражује нове могућности унапређивања сопственог рада;
- има и друге улоге и активности.

При дефинисању активности учитеља односно наставника у образовном процесу није битно набрајање свих његових активности, већ истицање важности да *адекватно осмишљава и реализује различите активности сагласно захтевима наставне праксе и захтевима његове сложене професионалне улоге.*

Ослонци за те активности су:

- стручност учитеља/наставника у доменима на које се односи наставни рад;
- стручност у педагошком и психолошком домену наставничког позива;
- сопствена добра искуства из наставне праксе;
- спремност да се ангажује,;
- самосталност али и спремност на сарадњу;
- креативност у раду;
- стално процењивање и вредновање свог рада;
- преузимање одговорности за свој рад;
- и спремност да се и даље професионално развија.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Образовни процес у коме ученик није пасивни прималац унапред припремљеног наставног садржаја и готове образовне и васпитне поруке, већ активни и сразмерни учесник у процесу њене конструкције, ставља ученика у различите положаје и разноврсне улоге које се међусобно преплићу, допуњавају, смењују. То је један од начина да се образовни процес прилагоди потребама деце и да њихова активност дође до изражаја.

Разноврсност улога ученика, њихова заступљеност и учесталост јављања зависеће у великој мери и од тога на који начин учитељи односно наставници организују свој рад. Неопходно је да све улоге третирају с једнаким поштовањем и да свакодневно, од самог почетка школовања, креирају разноврсне ситуације учења и рада са ученицима да би се они испробали у што више улога.

У образовном процесу ученици треба да буду:

- *Мислиоци* (размишљају о својим поступцима, повезују претходно стечена знања са новим);
- *Решаваоци проблема* (изналазе алтернативна решења за препреке на које наилазе, на проблеме гледају као на истраживачки изазов);
- *Активни посматрачи* (развијају способности и вештине да опажају и јасно саопштавају и преносе своја опажања и идеје);
- *Активни слушаоци* (знају да усмере своју пажњу, да буду активни, емпатични слушаоци);
- *Активни учесници у комуникацији* (формулишу и размењују своје идеје и мишљења са другима и изражавају их кроз различите медије);
- *Организатори* (организују свој рад и рад у учионици, организују и простор и време и преузимају одговорност за одлуке које доносе);
- *Планери* (планирају своје учење и преузимају одговорност за одлуке које доносе);
- *Самопроцењивачи* (прате свој рад и напредак, процењују чиме су задовољни, чиме не и доносе одлуке шта би волели да промене);
- *Партнери* (знају да сарађују и са одраслима и са вршњацима, узимају у обзир и туђе мишљење);
- *Пријатељи* (верују једни другима, воде рачуна једни о другима, свесни су повезаности са својим вршњацима и учитељима/наставницима)

О ИНТЕГРИСАНОМ/ТЕМАТСКОМ ПРИСТУПУ НАСТАВИ И УЧЕЊУ ²

Интегрисани/тематски приступ настави и учењу заснива се на организацији тема и појмова унутар опсега дечјег знања и структурирању садржаја око ширих сазнајних целина (појмова, система појмова).

Деца, дакле, имају прилику да промишљају, формирају представе и редифинишу стечена знања кроз дискусије, писање, рачунске операције, цртање, музику, покрет, израду графикана, карти, грађење и драмско изражавање. Она активно

² Овај део текста урађен је на основу пројекта Корак по корак/програм за децу и породицу – стварање учионице и образовне праксе у којој дете има централну улогу, који је припремио стручни тим ЦИП Центра за интерактивну педагогију, Београд

ПОЛАЗИШТА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ ПРОГРАМА

учествују у избору, разради и реализацији теме, истовремено користећи постојеће и развијајући нове вештине и способности потребне за искуствено учење, као што су: чулна осетљивост, кретање, размишљање, решавање проблема, комуницирање, игра, сарадња са другима... Ако се правилно користи, интегрисано подучавање помаже деци да схвате на који начин је учење повезано са животом.

У настојању да разуме свет око себе, дете тражи везу између онога што зна и онога што учи; када истражује проблем који га интересује, његова питања и знатижеља се не ограничавају на појединачне предмете, већ се шире и обухватају различите области.

Тематски приступ настави/учењу омогућује шире интегрисано повезивање садржаја и активности из различитих научних дисциплина (предмета) у оквиру жељене теме. Тиме се омогућује комплексно изграђивање појмова обухваћених темом јер се пружа могућност њиховог сагледавања са више аспеката.

Интегрисани програм не искључује могућност проучавања одређених појмова и образовних садржаја кроз наставне предмете. Сваки предмет или образовна област треба да задржи свој интегритет, јасноћу и јединственост. Нарочито у време почетног стицања основних вештина важно је да деца проучавају математичке појмове или процесе (као и језик или писменост) одвојено од интегрисаног програма. То деци омогућава да правилно схвате основне појмове математике или примену својих језичких вештина и касније их успешно употребе унутар интегрисане наставе/учења.

Тема као предмет проучавања:

- Тема је скуп сазнања чије је усвајање осмишљено и организовано тако да помаже деци да појмовно интегришу оно што уче;
- *Тема омогућава смислено, развојно прилагођено и директно искуство учења како у аутентичним животним ситуацијама, тако и у посебно осмишљеним и планираним образовним ситуацијама.*
- *Бављење одређеном темом омогућава да деца развијају различите приступе размишљању и решавању проблема, као што су скупљање података, осмишљавање питања, поређење, анализирање и обједињавање података и сл.*
- *Тема тражи од деце да развијају и користе вештине које већ поседују али и да их усавршавају и развијају нове у свим областима образовања (у математици, читању и писању, уметности и другим областима)*
- *Начин на који се једна тема проучава и фокус у оквиру теме мењају се са узрастом и развојним карактеристикама поједине деце и одељења у целини*

Шта могу бити извори теме:

- Интересовања, вештине, способности и претходна знања и искуства деце и одраслих (нпр. вештина комуникације и друге социјалне вештине, стратегије за решавање проблема, критичко мишљење, креативност, итд.)
- «Академска знања» у оквиру појединих образовних области и предмета
- Актуелна дешавања на нивоу појединца, групе, шире заједнице

Шта треба узимати у обзир приликом избора теме:

- Образовне циљеве и исходе предвиђене програмом;
- Зашто је одабрана тема важна и како доприноси учењу и развоју деце;
- Која предзнања су потребна за проучавање теме;
- Како тема доприноси развоју и богаћењу речника, које појмове развија, које чињенице ће деца усвојити;
- Које интелектуалне изазове тема поставља пред децу;
- Да ли тема пружа могућност смисленог учења;
- Колико времена захтева реализација теме—којом динамиком ће се реализовати;
- Да ли тема подстиче разноврсне начине интеракције са другима, предметима и окружењем;
- Да ли бављење темом уважава индивидуалне стилове учења, разнолике начине подучавања и презентовања наученог;
- Да ли тема подржава аутентичне реакције деце;
- Да ли тема омогућава активно учешће деце у активностима;
- Да ли тема пружа могућности рада у мањим и већим (флексибилним) групама;
- Да ли постоје потребни ресурси за реализацију теме (велики избор књига, довољно времена за читање...);
- Да ли тема пружа могућност учења изван учионице;
- Да ли реализација теме укључује комуникацију са родитељима ;
- Да ли тема укључује друге људе који могу бити деци занимљиви (чланови породице, представници локалне заједнице, волонтери ...);
- Системске вредности, склоности и културне и етничке особине деце, њихових породица и наставног особља;
- Да ли тема мотивише децу;
- Да ли су предвиђене завршне активности које деци даје прилику да у другим околностима покажу шта су научила.

Временска артикулација теме зависи од:

- Сложености саме теме
- Стратегије подучавања у реализацији теме
- Искуства и предзнања ученика
- Развојних предиспозиција ученика
- Интересовања и мотивације ученика
- Темпа напредовања ученика у постизању планираних исхода
- Распоживих ресурса у школи и изван ње

ПОЛАЗИШТА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ ПРОГРАМА

У овом документу за сваки предмет који се реализује у првом разреду предложени су начини повезивања са другим предметима преко општих интегративних тема, или њихових спецификација у форми ужих тема, тако да се одређени циљеви и исходи унутар самих предмета остварују осмишљеним повезивањем релевантних садржаја и активности у тематске целине. Такође, овај документ предлаже и три опште, узајамно повезане, интегративне теме, у којима се на смислен начин могу повезати циљеви, исходи, предложени садржаји и развојне потребе деце у првом разреду обавезног образовања: ЈА, ДРУГИ, ОКРУЖЕЊЕ.

О СРЕДИНИ ЗА УЧЕЊЕ

Средину за учење можемо посматрати и као непосредно физичко окружење у коме се одвијају процеси учења (учионица, школа), али и као ресурс образовања и шире окружење школе (локална заједница са свим њеним потенцијалима) које се може искористити за креирање одговарајућих ситуација наставе и учења. Начин на који креирамо или користимо средину за учење говори о нашем схватању процеса учења и стицања знања, начинима на које желимо да утичемо на раст и развој деце, постигнемо предвиђене циљеве и исходе.

Непосредно физичко окружење деце у процесу образовања је школски простор (учионице, ходници, канцеларије, хигијенски простор, школско двориште...) који својом организацијом, материјалима, али и атмосфером, психолошком средином, треба да одражава школу усмерену на ученике и у којој се подстичу процеси откривања и истраживања непознатог, негује позитивна социјална клима, формира заједница која учи.

Креирање такве средине за учење је још један начин де се деци помогне да науче нешто о себи и свету који их окружује. То се може постићи:

- стварањем динамичне и променљиве средине за учење, са осмишљеном организованим материјалом, која одговара дечијим индивидуалним интересовањима, развојном нивоу, програмским садржајима;
- организацијом простора тако да се деца могу слободно и безбедно кретати и учити социјалне вештине непосредно ступајући у интеракцију са другима;
- укључивањем различитих типова материјала који је структуриран и полуструктуриран, тако да омогућује деци да проширују сопствена искуства;
- планирањем и обезбеђивањем простора који је прилагођен различитим облицима и методама рада као и индивидуализовано оријентисаним активностима;
- интеграцијом оног што се дешава у локалној средини, породици и култури са оним што се дешава у учионици;
- стављањем свих елемената учионице и школског простора у функцију подржавања и праћења процеса наставе и учења, и максималним коришћењем ресурса локалне заједнице и ширег окружења школе.

Улога учитеља у стварању и коришћењу овако осмишљене средине за учење је одлучујућа, али одговорност за то колико ће средина бити богата, подстицајна и усклађена са временом у коме дете живи и образује се, дели се између свих актера образовног процеса.

О ПРАЋЕЊУ НАПРЕДОВАЊА И ОЦЕЊИВАЊУ ПОСТИГЊУЋА УЧЕНИКА ПРВОГ РАЗРЕДА

У првом разреду основног образовања и васпитања оцењивање и закључна оцена су описни. Такво оцењивање, које је квалитативно и формативно, доприноси обезбеђењу услова за остваривање планираних исхода образовања, односно услова за развој ученика кроз васпитно-образовни процес у школи.

- Током првог разреда, као почетног у процесу институционализованог процеса образовања, **оцена и оцењивање, пре свега су у функцији праћења напредовања ученика** (шта је усвојио, шта му теже иде, шта треба додатно подржати итд), **а на основу чега се, даље, прави план наредних активности у раду са учеником.**
- Дефинисани исходи образовања за први разред, а посматрани и као корак до остваривања исхода за први циклус, представљају кључни ослонац учитељима односно наставницима за осмишљавање праксе оцењивања у контексту целовитости наставног процеса, који је, као што је речено, у функцији праћења напредовања ученика и планирања наредних наставних активности. При томе је нужно уважавати особености индивидуалног тока развоја и напретка појединог ученика у савлађивању школског програма.
- Потребно је такође да учитељ односно наставник ученику, континуирано и на адекватан начин (примерено учениковој способности да разуме и прихвати), указује на квалитет његовог постигнућа у различитим доменима активности и знања. Овим се ученицима омогућава да развијају способност да самостално прате и оцењују квалитет свог рада и сопствено понашање у односу на стандарде и критеријуме и да самостално себе процењују (оцењују) на релативно објективан начин. Постављањем основа за развој способности самоевалуације већ у првом разреду, ученици почињу да се оспособљавају да активно учествују у свом развоју и образовању.
- Формативна улога оцењивања захтева да оно има улогу подстицајне повратне информације, што значи да се мора водити рачуна о следећем:
 - повратна информација је ефикасна када је добро увременена, тј. дата непосредно након активности на коју се односи, или током обављања активности;

ПОЛАЗИШТА И ПОСТУПЦИ ИЗРАДЕ ПРОГРАМА

- она мора да буде конкретна, тј. она мора да се односи на активности и продукте детета а не на личност или трајне карактеристике особе;
- она мора бити позитивно интонирана, тј. прво садржати истицање оних елемената који су за похвалу, а тек потом оних елемената у односу на које би дете требало или могло да уложи додатне напоре.

Овако постављено и реализовано праћење напретка ученика и оцењивање (квалитативно, континуирано, увремено, конкретно, позитивно и адекватно образложено), доприноси и њиховом развоју појма о себи, формирању реалне слике о себи, о својим знањима и умењима, способностима, што је значајно за развој самопоштовања и здравог односа према себи.

За праћење напредовања и оцењивање ученика припремљени су приручници: *Оцењивање – приручник за наставнике* и *Оцењивање оријентисано на исходе – приручник за наставнике првог разреда основног образовања и васпитања*.

О УКЉУЧИВАЊУ ПОРОДИЦЕ У ОБРАЗОВАЊЕ ДЕЦЕ

Учествовање чланова породице у школском програму од велике је важности за унапређење и богаћење процеса учења који се одвија у учионици и надограђује на интересовања и учење који се одвијају у кући (породици). Овај реципрочитет између две средине за учење – куће и школе – одражава поштовање и заједништво.

Учитељи/наставници и родитељи носе заједничку одговорност за развијање сарадничких односа. Комуникација, поштовање, прихватање разлика и најбољи интереси детета формирају базу за добре односе. Професионалци и родитељи треба да користе постојеће вештине и поступке да би успоставили квалитетну интеракцију, али и да развијају нове.

Што је дете млађе то је важније да учитељи/наставници о дететовим потребама, интересовањима, способностима, претходним знањима, склоностима, талентима, навикама... прикупљају информације у интеракцији са дететом и члановима његове породице. Овакав приступ поможе учитељу да упозна индивидуалност детета и његове породице и да према томе планирају прикладни наставни садржај.

Важно је да учитељи/наставници континуирано информишу породицу о садржајима рада, да пружају све неопходне информације и објашњења везана за циљеве и очекиване исходе учења и подучавања, о методама које користе у настави и раду са децом и појединим дететом, о свему што се догађа у животу школе и детета у школи, јер родитељи могу бити важна подршка процесу учења уколико знају шта школа очекује од њих и њиховог детета.

Родитељ и учитељ/наставници су модел детету и важно је да њихово васпитно деловање и образовни утицаји буду усклађени али и да нуде различитост како би дете, чинећи сопствене изборе, стекло сигурност и научило да преузима одговорност.

Породица је такође и извор за наставни програм: на пример родитељи (и шира породица) могу доносити материјале за учење или повести одељење у посету свом радном месту, могу се добровољно укључити у рад у учионици и помоћи како у организовању средине за учење тако и у реализацији наставе у договору са учитељем.

Уколико се родитељ и други чланови породице одреде да се лично ангажују у школским наставним активностима њихово учешће може бити осмишљено кроз следеће улоге:

- *волонтери*: тако што прате, слушају или се играју са децом, уређују пано са њима, креирају радне материјале;
- *извори знања*: тако што нпр. приказивањем филмова, слајдова, фотографија, чине деци доступним нове информације о њиховим специфичним интересовањима везаним за живи и неживи свет, спонтано се понашајући у различитим ситуацијама у којима су заједно са децом, помажу њиховој бржој и адекватнијој социјализацији, усвајање правила, преносећи своја искуства са радног места, из живота, показујући деци своје хобије, занате, активности у којима уживају и слично;
- *инструктори*: тако што дају упутства за рад већој или мањој групи деце, надгледају рад у групи и индивидуални рад;
- *иноватори*: тако што креирају нов материјал за игру, огласну таблу, уређују учионицу, креирају позоришне представе, приказују филмове, организују изложбе, сакупљају са децом и праве разне збирке, албуме, хербаријуме и сл.;
- *посматрачи*: прате активности, посматрају и надгледају активности у учионици, дворишту и у договору са учитељем бележе одређене податке, систематизују их и после заједно анализирају процес учења, напредак деце у појединим знањима, вештинама и сл.;
- *координатори* за укључивање других родитеља: тако што праве распоред доласка родитеља, организују начине доласка и окуљања родитеља и деце и сл.;
- *организатори* посета радном месту родитеља, излета, школи, пошти, дому здравља и другоме из деље непосредне околине који ће стимулативно деловати на деље разумевања света и непосредног окружења.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ОСНОВНИ ПРЕДМЕТИ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Уводне напомене

- За интелектуални, емоционални и социјални развој ученика матерњи језик има суштински значај. У свим ситуацијама и у свакој животној доби комуникација без језика је тешко замислива. Од квалитета комуникације у великој мери зависи просперитет појединца, па и друштва у целини.
- *Матерњи језик* омогућава ученику да стекне свест о себи, другима и окружењу, истовремено развијајући самопоштовање и самопоуздање.
- Мишљење и језик су суштински повезани. Развијање језичких компетенција у директној је вези с развојем сазнајних способности уопште, као и с развојем мишљења у најширем смислу речи. Учење језика, језичких структура и функција значајно је ефикасније када се језик представи као **природно функционално средство комуникације**, него када се језичке конвенције уче изоловано и ван контекста.
- Истовремено, у сваком тренутку мора се имати на уму да знања стечена у настави матерњег језика представљају **неопходну основу** за наставу и учење у свим другим областима и предметима. Различити видови употребе језика такође се унапређују наставом осталих предмета.
- У овом документу, циљеви и исходи за *српски језик* дефинисани су у складу са *Општим основама школског програма*. Они су представљени у осам категорија: (1) језичка рецепција, која укључује слушање и читање, (2) језичка продукција, која укључује говор и писање, (3) интеракција, (4) медијација, (5) интерпретација/интеракција са текстом, (6) знања о језику, (7) знања о књижевности и (8) медијска писменост.
- **Настава српског језика за ученика треба да представља извор задовољства. Иако се степен задовољства и уживања не може једноставно измерити, он се може уочити, а самим тим и подстицати кроз нове, научно и методолошки утемељене и добро усаглашене приступе настави.**

ЦИЉ И ИСХОДИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА

Циљ наставе *Српског језика* у првом разреду јесте да ученик савлада технику читања и писања на елементарном нивоу, као и да подстакне коришћење језичких компетенција за организовање и проширивање сопствених знања и изражавање искустава.

ИСХОДИ НАСТАВЕ СРПСКОГ ЈЕЗИКА НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА³

Језичке активности		По завршетку првог разреда ученик:
Језичка рецепција	Слушање	<ul style="list-style-type: none"> • идентификује реченице, речи, слоге и гласове у српском језику • разуме једноставна упутства (нпр. дидактичка) и реагује на њих на одговарајући начин • слуша кратке текстове различитих врста примерене узрасту, прикупљајући информације, богатећи знања и речник • уочава везу говора са невербалним облицима комуникације⁴
	Читање	<ul style="list-style-type: none"> • влада техником почетног читања: <ul style="list-style-type: none"> ➢ везује гласове за слова ➢ везује слова у реч ➢ чита реченицу као целину ➢ поштује тачку, зарез, упитник, узвичник, две тачке ➢ уочава целину и делове текста (наслов и пасусе) ➢ разуме прочитано • чита кратке текстове различитих врста примерене узрасту, прикупљајући информације, богатећи знања, машту и речник

³ Појединачно набрајање/издвајање исхода представљених у табели **не значи** да се они и реализују изоловано, сваки за себе. Напротив, током сваке наставне активности **истовремено** се ради на реализацији неколико исхода, одн. група исхода.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Језичка продукција	Говор	<ul style="list-style-type: none"> • правилно изговара гласове, речи и изразе, и правилно интонира реченицу • једноставно и јасно формулише исказ • саопштава информације, даје једноставна објашњења и упутства, прича о догађају из личног искуства • изражава мисли, идеје, осећања и ставове о разним темама из непосредног окружења и света маште • рецитује, говори по улогама
	Писање	<ul style="list-style-type: none"> • пише штампаним и писаним словима на писму српског језика • правилно обликује слова и повезује их у речи • одваја речи приликом писања • пише једноставним, потпуним реченицама • правилно употребљава тачку, упитник, узвичник, зарез (при набрајању), две тачке (при набрајању) • употребљава велико слово на почетку реченице и у писању личних имена и имена насеља • издваја наслов и пасусе • правилно се потписује • пише кратке текстове са различитим наменама засноване на сопственом искуству и свету маште
Интеракција	<ul style="list-style-type: none"> • уме да тражи реч и ословљава саговорника на одговарајући начин • с пажњом слуша саговорника, не упадајући му у реч • учествује у разговору држећи се теме • води рачуна о ставу тела, гестикулацији и мимици • поставља питања и даје одговоре придржавајући се конверзацијских узуса⁴ • тражи објашњење/појашњење онога што не зна, или му није јасно • уме да обави телефонски разговор (да позове некога и да одговори на позив) • уме да напише: поруку, писмо, разгледницу, позивницу 	
Медијација	<ul style="list-style-type: none"> • уме да преобликује и пренесе садржај краћих текстова уз помоћ вербалних и невербалних средстава • даје наслов тексту, слици, стрипу 	
Интерпретација/ интеракција са текстом	<ul style="list-style-type: none"> • користи сопствено знање и искуство да би разумео оно што чита • издваја главне актере, време и место радње и след догађаја • разликује позитивне од негативних јунака • изражава сопствени утисак/мишљење/став о прочитаном • разликује стварно од имагинарног 	
Знања о језику	<ul style="list-style-type: none"> • схвата значај језика, схвата да постоје различити језици и да они имају исту вредност • препознаје гласове српског језика и слова (првог писма) • уочава речи као посебне целине, уочава реченицу као целину • разликује обавештајну, упитну и узвичну реченицу • разликује потврдну и одричну реченицу • уочава да неке речи имају исто значење; уочава речи супротног значења • поседује активан и пасиван речник који одговара његовом узрасту 	
Знања о књижевности	<ul style="list-style-type: none"> • разликује основне врсте књижевног изражавања (стих и проза, песма и прича) • препознаје доживљајни аспект књижевног дела 	
Медијска писменост	<ul style="list-style-type: none"> • познаје и користи различите медије (нпр. новине и часописе, филмове, ТВ емисије, компакт-дискосе, и сл. намењене деци) ради информисања, образовања, забаве • образлаже на елементарном нивоу свој став у одабиру медијских садржаја/порука (нпр. допада ми се/не допада ми се, и зашто) 	

Плавом бојом означени су исходи на чијој реализацији се може (и мора) радити у оквиру сваке образовне области/предмета.

Црвеном бојом означени су исходи **заједнички** за бар **две** образовне области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области/предмету у којој су формулисани.

⁴ Нпр. зна како да формулише питање како би добио тражену информацију; пружа потпун одговор, примерен комуникативној ситуацији и сл.

ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ И САДРЖАЈИ

Кроз три велике тематске целине (заједничке за све области/предмете у првом разреду) - ЈА, ДРУГИ, ОКРУЖЕЊЕ - реализују се следећи наставни садржаји:

1. Почетно читање и писање - усвајање штампаних и писаних слова ћирилице; савладавање технике почетног читања и писања;
2. Усмена комуникација (слушање; говорење; интеракција; медијација);
3. Писана комуникација (читање; писање; интеракција; медијација);
4. Интерпретација/интеракција са текстом;
5. Знања о језику;
6. Знања о књижевности;
7. Медијска писменост.

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИКЕ

Сви наставни садржаји реализују се на кратким текстовима различитих врста и форми, прилагођеним узрасту ученика. Текстови могу да буду оригинални или преведени; књижевни или некњижевни; из ауторске или из народне (усмене) књижевности. Књижевне текстове треба одабрати из корпуса познатих и признатих писаца за децу (нпр: Јован Јовановић Змај, Бранко Ћопић, Душко Радовић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић...), водећи рачуна да поруке одабраних текстова буду у складу са циљевима образовања (наведеним у Закону о основама система образовања и васпитања), принципима образовног процеса, општим циљевима и општим исходима основног образовања и васпитања (наведеним у Општим основама школског програма) и циљевима и исходима наставе српског језика (наведеним у овом документу).

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА⁵

1. **Игре словима, речима и сликама. Игре словних комбинација.**
Слуша, посматра, упоређује и манипулише словима и сликама. Именује и чита слова. Прави речи од слова, ређа слагалице од слова и слика, прави реченице од речи исечених из штампе, измишља причу на основу слике, решава ребусе, загонетке, питалице, укрштене речи (прилагођене узрасту). Сецка, савија, лепи, доцртава, украшава, моделује.
2. **Римовање речи и група речи.**
Самостално осмишљава стихове уз помоћ понуђених римованих речи (нпр. *снег/ брег, свуда/ туда* и сл.).
3. **Осмишљавање приче.**
Осмишљава сопствену причу у чијем је садржају глобална схема бајке, прича која је обрађена на часу.
4. **Говорне игре инспирисане доживљајем прочитаног/одслушаног текста.**
Може да дв другачији наслов, измисли другачији почетак или крај понуђеног текста.
5. **Сликовно дочаравање; погађање описаног.**
Описује, на основу онога што је видео, доживео, осетио, чега се сећа, или шта жели, бића, предмете, ситуације, просторе... На основу одслушаног описа препознаје бића, предмете, ситуације, просторе...
6. **Уланчавање речи.**
Активно учествује у *ланцу* причања познате или измишљене приче.
7. **Драмске игре.**
Уз инструкције, реализује једноставније говорне улоге учесника драмске радње у групној сценско-извођачкој активности. Игре покретом, пантомима, игре улога...
8. **Рецитовање.**
Рецитује краћу песму примерену узрасту.
9. **Луткарске игре.**
Учествује у реализацији једноставних краћих сцена луткарског позоришта, са познатим или измишљеним ликовима или садржајима, синхронизујући покрете руку и модулације гласа у *оживљавању* лутке.
10. **Графичко обликовање текста.**
Самостално или у групи прави колажне новине на теме из наставе, школског живота и слободних активности.
11. **Игре асоцијације.**
Одговара једноставним асоцијацијама у виду једне или неколико речи на понуђени појам, уз покушај објашњења таквог асоцијативног размишљања.
12. **Прављење речника.**
Прави речник својих омиљених речи, или речник речи које најчешће чује.
13. **Нарација.**
Измишља приче.
14. **Коришћење информација и организовање информација.**
Формира и води адресар и телефонски подсетник; прави каталог књига које има (или их је прочитао). Прави одељењску библиотеку, игротеку, цедетеку и сл.

⁵ Овде су побројане само неке активности којима је могуће остварити предвиђене исходе за први разред. Активности су поређане случајним редоследом и могуће их је преобликовати и прилагодити специфичним потребама ученика.

15. Метајезичке игре.

Осмишљава властити језик/писмо и представља их другима.

16. Игре замене места.

Игра улогу учитеља, продавца, лекара...

17. Богаћење активног речника.

Учествује у одржавању говорног низа започињући реч гласом/слогом којим је завршена претходна. Тражи речи супротног значења, речи које значе умањено, речи истог облика, а различитог значења, итд.

18. Гласовне игре.

Подражава звукове из природе и "говор" животиња. Препознаје другара само по боји гласа (*Знаш ли ко говори?*)

Напомена: Уз ове специфичне активности, на часовима српског језика могу се користити и активности које су побројане у другим предметима.

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

Способност и привилегија учитеља да предаје више предмета у првом циклусу и првом разреду има посебан значај. Та вишепредметна оспособљеност омогућава интердисциплинарни начин рада у формирању, учвршћивању и повезивању знања. **Учитељ сам одабира поступак који ће применити у настави почетног читања и писања (монографски, групну обраду слова или комплексни поступак).** При одабиру поступка учитељ има у виду потребе деце са којом ради, њихова предзнања као и сопствена искуства у примени појединих поступака.

Једнако је слободан у одабиру понуђених тема и садржаја и њиховом повезивању са темама и садржајима других предмета.

У савременој школи улога наставника се мења и усложњава. Његова наставничка улога остаје, али поред тога што преноси информације, излаже градиво и презентира садржај, он и води наставни процес и организује наставне активности, па самим тим постаје један од партнера у педагошкој комуникацији.

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Пример 1

Тема: ОКРУЖЕЊЕ

Исходи на којима се ради током реализације наставног дана:

- Праћење инструкција
- Слушање кратког текста (приче)
- Почетно усвајање читања и писања (аналитичко-синтетичке вежбе словима словарице; развијање графомоторичких способности ученика)
- Упознавање и истраживање различитих форми уметничког изражавања
- Певање по слуху и стварање звука
- Драматизација приче
- Разликовање и именовање првих појмова из геометрије кроз оријентацију у простору и коришћење одредница: ГОРЕ – ДОЛЕ, ЛЕВО – ДЕСНО, НАПРЕД – НАЗАД, ИСПРЕД – ИЗА, ИСПОД – ИЗНАД
- Развијање антропомоторичких способности у складу са индивидуалним могућностима ученика – ходање, трчање, вежбе обликовања различите намене.

Садржај: *Шта раде и како живе животиње*

Активности ученика:

Слушање, вежбе обликовања, посматрање, уочавање, именовање, певање, цртање, бојење, повезивање, слагање, игра улога, драматизација, игре словима и сличицама – језичке игре, игре прављења звука, оријентација, ходање, трчање.

Кораци у реализацији:

Корак 1:

Да моје тело буде ремек дело
(загревање и извођење низа вежби обликовања)

Корак 2:

Причам ти причу за кратак предах

Материјал: Прича *Лисица, петао, кокошке и пси*

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Једном давно угледа лисица кокошке и петла како кључају поред оgrade па се порадује укуском залогашу. Почне да им се прикрада уверена да ће успети у намери, али је петао на време опази и побегне на дрво. Коке се разбежаше истога часа дижући страшну дреку.

– Не бој се, драги, зар ниси слушао најновије вести – склопљен је мир међу животињама, нећу ти ништа, умиљато прозбори лисица.

– Верујем, лијо, верујем. Сачекај само да позовем Шарова и Рундова, па да и њима то кажем. Биће им сигурно драго – рече петао.

На те речи лисица журно нестаде у трави.

Корак 3:

- Игра **Лисица и кокошке** лисица јури и хвата кокошке (децу) које се спасавају бежећи у кућице – два обруча или две вијаче савијене у круг. Игра се понавља неколико пута.

Корак 4:

Подела ученика у пет група извлачењем картончића на којима су нацртани

1.	перо	3.	нога	5.	крило
2.	реп	4.	њушка		

Подела задатака групама:

1. перо: цртају и колажирају велико дрво на хамеру
2. реп: цртају, боје и *исецају* пса
3. нога: цртају, боје и *исецају* петла
4. њушка: цртају, боје и *исецају* лисицу
5. крила: цртају, боје и *исецају* кокошке

Корак 5:

- Изложба радова на табли – паноу и разговор о радовима

Корак 6:

- Опонашање гласова домаћих животиња и како шушти лишће на дрвећу.

Корак 7:

- Игра улога (по групама) :
 - Ја сам дрво
 - Ја сам петао ...
 - Ја сам кока ...
 - Ја сам лисица ...
 - Ја сам шаров ...

Корак 8:

- Драматизација приче - свака група спрема свој сценарио
Избор најбоље приче

Корак 9:

- Певање песме по слуху **Разболе се лисица**
 - плескање у ритму рефрена
 - импровизација покрета уз музику.

Корак 10:

- **Сложни другари слику граде:**
 - оријентација у простору уз слагање слика према упутству
 - одредити шта је горе, доле ...
1. На средини паноа дрво
 2. На дрвету петао
 3. Испод дрвета лисица
 4. Са леве стране долази Шаров
 5. Испред петла кокошка
 6. Иза Шарова кокошка ...

Корак 11:

- Ученици саопштавају која им је од помињаних животиња драга и зашто.
 - Дају примере за оријентацију у простору, рад на припремљеном листићу

Корак 12:

- Учитељ издваја слику пса са паноа
 - именоване слике (пас),
 - који глас се чује на почетку, који на крају ...
 - сложити словима словарице реч *пас* (један ученик на одељењској словарици показује),
 - слагање реченица словима словарице о псу и осталим животињама из приче,
 - цртање пса у свесци и записивање (ако ученици умеју да пишу – индивидуализација),
 - читање написаних реченица.

Корак 13:

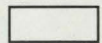

- Наставни дан се завршава песмом **Разболе се лисица.**

Напомена: Редослед активности је могуће мењати.

Пример 2

Тема: ОКРУЖЕЊЕ

Корак 1:

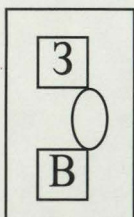
- Из шешира извући , , , и формирати четири групе

Корак 2:

- Игра **Опипај и извуци из вреће**
 - Показати да се у врећу стављају коцка, квадар, ваљак, лоптица...
 - Ученици прате инструкцију и на сто слажу задане предмете које наставник именује
 - Слагање геометријских тела мењајући редослед на клупи
 - Слагање геометријских тела користећи речи **на, поред, изнад, испод**

Корак 3:

- Решавање ребуса

решење написати словима словарице

Корак 4:

- Причам ти причу:

Био једном један воз, али не обичан воз, не ни брзи, ни путнички, ни теретни ...

- Брзи воз прође брзо – ЗУМ! (ученици понове ЗУМ)
- Путнички иде споро, клати се и стаје сваки час. Зато често свира УХУ-ХУ-ХУ! (ученици понове)
- Теретни стење натоварен угљем или пшеницом овако УФ-УФФФ-УФ-УФ! (ученици понове)

Корак 5:

- Идентификовати све ученике који су путовали возом и другим саобраћајним средствима
- Именовање саобраћајних средстава...
- Имитације путника различитог узраста (бака, дечак...)

Корак 6:

- Игра грађења – од различитих кутија бојењем, колажирањем, преобликовањем групе праве вагоне.

Корак 7:

- **Весели воз** хира, повезивање свих редова у композицију.

Корак 8:

- Критичко процењивање радова.

Корак 9:

- Игра **Времплов** – овим возом можемо да путујемо где желимо...

Корак 10:

- Слушање песме **Ивин воз**
 - меморисање, певање рефрена.

Корак 11:

- Прављење «Ивиног воза», две групе и игра;
 - Воз путује споро, споро, воз убрзава, вози узбрдо, стење, станица, путници излазе-улазе ...;
 - Деца певају песму уз музичку пратњу и опонашају кретање возова...;

Корак 12:

- У свесци за СЈ цртање Ивиног воза и именовање деце у возићу;
- Слагање имена деце словима словарице – игра;
- Слагање реченица о возу и записивање...;

Напомена: Редослед и врста активности могу се мењати.

Пример 3

Језичке и литерарне игре

1. Необична личност

- ученик треба да замисли и направи лутку од неког материјала;
- (папира, глиномала, латица цвећа, шумских плодова);
- свестрано и детаљно анализирање материјала од кога је лутка направљена;

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- материјал од кога је направљена условиће *личност* те лутке на пример: лутка од провидног папира (паус) – **прозирни човек** не може да сакрије своје мисли, не може да говори неистину, не може да превари, крхак је, осетљив је, све му је у кући меко и топло...
- осмишљава се прича о дечаку или девојчици са таквим особинама
- *тражи се таква личност по причама и бајкама (Снежна краљица, Алиса у земљи чуда...)*

2. На предмет, на предмет

- ученици извлаче из шешира цедуље са називима предмета
- замишља се нова намена тих предмета; они могу постати и **чаробни предмети** по узору на бајке
- осмишљава се фабула са тим мотивима (нпр, *прича о чаробној креди*).

3. Наслов по наслов

- од наслова из дневних новина ученици састављају стихове или кратке приче.

Пример 4

Респираторне вежбе

Вежбе правилног, костабдоминалног дисања (предлог вежби у корелацији са часовима физичке и здравствене културе)

Статичне вежбе:

1. Лезите на под. Удишите кроз нос, осећајући како се ребра шире док лежите опружени на поду. Издахните ваздух кроз отворена уста и грло – што више, све до краја. Затим, поново лагано удахните, осећајући како се ребра шире на леђима и у страну, како ваздух пуни доње делове плућа. Полако издишите ваздух...
2. Устаните... Станите у круг, опуштено, усправно у раскораку. Једна рука нека стоји на грудима, друга на стомаку... Удахните снажно кроз нос, па полако издишите кроз стиснуте зубе... Поновите неколико пута: удисај – издисај... Посматрајте врхове рамена својих другова и другарица... ако се неке рамена видљиво издижу док удише – саопшти то гласно.
3. Стани право. Шаке постави на доња ребра, палац напред, прсти позади – на леђа. Издахни ваздух. Удахни кроз нос и једну секунду задржи грудни кош у раширеном стању – стању удисаја... Издахни ваздух. (Не нагињеш се и дишеш пуним плућима).

Вежбе са упаљеном свећом:

1. Седите. Полако удишите ваздух на нос и лагано издишите кроз уски отвор на устима у правцу упаљене свеће коју наставник држи недалеко од лица појединих ученика. Пламен треба да се равномерно повија под ваздушном струјом, али не сме да се угаси. Поновите вежбу три пута, сваки пут удаљујући свећу по мало.
2. Седећи и даље на столицама, брзо удахните кроз нос, направите паузу и брзо дуните у свећу са намером да је угасите. Одмакните мало свећу, брзо удахните кроз нос и угасите је. Удаљите још више свећу, поново удахните и угасите је.

Вежбе за динамику гласа и темпа:

1. Замислите да вам је побегао пас који се зове Боби, и кога треба да пронађете. Зваћете га три пута: једном са великог растојања, затим са краћег, и најзад је пас поред вас. Редослед вежбе:
 - узвикните Боби из једног даха 10 пута (пас је далеко, дозивате га) – пауза; поновите дозивање опет 10 пута (пас је ближе) – пауза; дозивајте опет пса, али мало спорије (пас вам прилази);

Основне вежбе правилне гласовне артикулације, звучности и јачине гласа:

1. У стојећем, усправном ставу окрените се према зиду и ставите руке на кукове. Правилно изговарајте позната слова азбуке (по реду), али тако као да желите да их баците и залепите за зид. Поновите вежбу али сада све интензивније бацајте слова на зид.
2. Лезите и поновите претходну вежбу – бацајући гласове азбуке у вис, до плафона.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИЦИ ПРИПАДНИКА НАЦИОНАЛНИХ МАЊИНА

АЛБАНСКИ ЈЕЗИК – GJUHË DHE LETËRSI SHQIPE

KL.I

I HYRJE

▪ Për zhvillimin intelektual, emocional dhe social të nxënësit, gjuha shqipe ka rëndësi të veçantë. Në të gjitha situatat si dhe moshat jetësore komunikimi pa gjuhë vështirë mund të paramendohet. Prej kualitetit të komunikimit në masë të madhe varet prosperiteti individual, por edhe shoqëria në tërësi.

▪ Gjuha shqipe i mundëson nxënësit të arrijë vetëdijen për vete, të tjerët dhe rrethin, njëkohësisht duke e zhvilluar vetërespektin dhe vetëkurajon tek ai.

▪ Të menduarit dhe gjuha janë ngushtësisht të lidhura. Zhvillimi i kompetencave gjuhësore është i lidhur drejtpërdrejt me zhvillimin e aftësive intelektuale (njohëse) në përgjithësi si dhe me zhvillimin e të menduarit në kuptimin më të gjerë të fjalës. Të mësuarit e gjuhës, strukturat gjuhësore dhe funksioni (funktionaliteti) janë të rëndësishme dhe efikase kur gjuha paraqitet si mjet komunikimi funksional natyror se sa kur konventat gjuhësore mësohen të izoluar dhe jashtë kontekstit.

▪ Njëkohësisht në çdo kohë (moment) duhet të merret parasysh që njohuritë e arritura në mësimin e gjuhës shqipe paraqesin bazën e domosdoshme për mësim dhe nxënie në të gjitha fushat (lëmitë) dhe lëndët e tjera. Mënyrat e ndryshme të përdorimit të gjuhës gjithashtu përparohen me mësimin e lëndëve të tjera.

II QËLLIMET

II a. Qëllimi i përgjithshëm

Qëllimi mësimor i gjuhës shqipe në klasën e parë është që nxënësi ta përvetësojë teknikën e shkrimit dhe leximit të nivelit elementar, si dhe të arrijë t'i shfrytëzojë kompetencat gjuhësore për organizimin dhe zgjerimin e njohurive të veta dhe shprehjen e përvojave.

II.b. Qëllimet e veçanta

- Të aftësohen për të folur gjithnjë e më mirë për tema që ata i njohin ose që janë interesante për ta;
- Të orientohen në situata të ndryshme komunikative dhe gradualisht të arrijnë të kuptojnë nuancat e ndryshme në procesin e komunikimit;
- Të përshkruajnë etapat e aktiviteteve të tyre të zakonshme sipas radhës së kryerjes së tyre;
- Të kapin dhe përsëritin me fjalët e tyre kuptimin e asaj që dëgjojnë ose lexojnë;
- Të lexojnë rrjedhshëm me zë tekste të shkurtëra dhe të lehta;
- Të lexojnë pa zë tekste të ndryshme, të zgjedhura sipas një shkalle vështirësie të caktuar dhe të dëshmojnë që kanë kuptuar përmbajtjen e tekstit;
- Të komunikojnë me shkrim me bashkëbisedues të ndryshëm duke pasuruar e zhvilluar gjithnjë e më shumë formën dhe përmbajtjen e mesazheve;
- Të shkruajnë tekste të thjeshta të tipeve të ndryshme;
- Të formulojnë drejt mendimet e tyre dhe të komunikojnë me shkrim, duke respektuar rregullat më të rëndësishme ortografike;
- Të vështrtojnë dallimet leksikore midis dialektit dhe gjuhës standarde me qëllim që të evitojnë përzierjet ndërmjet dy sistemeve gjuhësore;
- Të dallojnë shqiptimin dialektor nga shqiptimi standard që përfaqëson bazën e një shkrimi korrekt.

III REZULTATET QË DUHET TË ARRIHEN SIPAS TËRËSIVE TEMATIKE

Shkrimi e leximi fillestar

- Përvetësimi i shkronjave të shtypit e të dorës të alfabetit të gjuhës shqipe;
- Përvetësimi i teknikave të shkrim leximit.

Të shprehurit me gojë {a) dëgjimi, b) të folurit, c) ndërveprimi}

a) Dëgjimi

- Identifikimi i tingujve, rrokjeve dhe fjalëve;
- Të kuptuarit e udhëzimeve, (p.sh. didaktike) reagim ndaj tyre në mënyrë të saktë;
- Të dëgjuarit e teksteve të shkurtëra të përshtatura për moshën, marrja e informacioneve, pasurimi i fjalorit e diturive letrare;
- Të vërejturit e lidhshmërisë së të folurit me format joverbale të komunikimit;
- Të dëgjuarit në funksion të parafrazimit: (të komentojë ngjarje, tregime, paraqitje të ndryshme, si dhe të parafrazojë dhe të vlerësojë ato);
- Të dëgjuarit në grup (të dëgjojë me vëmendje, paraqitjet gojore të moshatarëve e të diskutojë).

b) Të folurit

1. Drejtëshqiptimi i tingujve, fjalëve, shprehjeve, intonacioni i fjalive;
2. Thjesht e qartë formulojë shprehjet;
3. Jep nformacione, sqarime e udhëzime të thjeshta, flet për ngjarjet nga përvoja;
4. Shpreh mendimet, idetë, ndjenjat e qëndrimet e ndryshme lidhur me temat nga mjedisi e imagjinata (nx);
5. Recitim, luajtje e roleve;
6. Të folurit për të dhënë informacione e mendime (të jipen informata e shfaqen mendime për veten dhe të tjerët, për atë që kanë dëgjuar, parë ose lexuar duke respektuar rregullat e komunikimit);

Të shprehurit me shkrim {a) të lexuarit, b) të shkruarit, c) ndërveprimi}

a) Të lexuarit

1. Zotërimi i teknikës e shkrim leximit fillestar;
2. Lidhshmëria e tingullit me shkronjën;
3. Lidhshmëria e shkronjës në fjalë;
4. Leximi i fjalisë në tërësi;
5. Respektimi i shenjave të pikësimit;
6. Dallimi (të vërejturit) e tërësisë, pjesës së tekstit (titulli, kryerreshti);
7. Kupton pjesën (tekstin) e lexuar;
8. Leximi i teksteve të ndryshme të përshtatura për moshën, duke mbledhur, e grumbulluar informacione, duke pasuruar dituritë, imagjinatën dhe fjalorin;
9. Të lexuarit e teksteve joletrare (publicistike, tekste nga mediat elektronike, etj.);
10. Të lexuarit e teksteve letrare; (fjalët e urta, gjëgjëzat, përrallat, identifikimi i tekstit në prozë, në poezi, në dramatikë, si dhe autorit personazhet, njohja e vargut, rimës, ritmit);
11. Përvetësimi i gjuhës (respektimi i shenjave të pikësimit, dallimi i tingujve të ngjajshëm për nga shqiptimi (nyjtëtimi), të njohin e zbatojnë leximin me apostrof, t'i dallojnë sinonimet, homonimet, të dallojnë zanoret, bashkëtinglloret, dallimi i bashkëtingëlloreve që përfaqësohen me nga dy shkronja grafike, dallimi i llojeve të fjalëve sipas intonacionit dhe shenjave të pikësimit, dallimi i kryefjalës, kallzuesit emrave, mbiemrave, foljeve.

b) Të shkruarit

1. Shkrimi me shkronja të shtypit e të dorës në alfabetin shqip;
2. Drejt shkruan shkronjat dhe i lidh në fjalë;
3. Ndarja e fjalëve gjatë shkrimit;
4. Shkrimi i fjalive të thjeshta, por të plota;
5. Përdorimi i drejtë i shenjave të pikësimit: pika, pikëpyetja, pikëçuditja, presj, etj. dhe gjatë numërimit (dypikëshi);
6. Përdorimi i shkronjës së madhe në fillim të fjalisë por edhe për emrat e përveçëm;
7. Dallimi i titullit e kryerreshtit;
8. Drejt të nënshkruhet;
9. Shkrimi i teksteve të shkurtëra me qëllime të ndryshme të thurrura nga përvoja e bota e imagjinatës.

c) Ndërveprimi

1. Të dijë për të kërkuar fjalën dhe t'i drejtohet bashkëbiseduesit në mënyrë të përshtatshme;
2. Me kujdes të dëgjojë bashkëbiseduesin pa ndërhyrë në fjalë;
3. Merr pjesë në bisedë duke iu përmbajtur temës;
4. Kujdeset për qëndrimin e trupit dhe gjestikulacioneve;
5. Parashtrimi i pyetjeve dhe dhënia e përgjigjeve duke iu përmbajtur rregullave të komunikimit;
6. Kërkimi i sqarimeve për gjërat që nuk i di ose nuk i ka të qarta;
7. Aftësimi për kryerjen e bisedave telefonike;
8. Ritregimi i përmbajtjeve të teksteve të shkurtëra me mjete verbale e joverbale;
9. Aftësimi për shkrimin e porosisë, letrës, ftesës, kartolinës;
10. Vërja e titullit të ndonjë teksti, vizatimi apo lloji tjetër të punimeve.

▪ Interpretimi/ndërveprimi me tekstin

1. Përdorimi i paranjohurive e përvojës (të nx.) që të kuptojë tekstin e lexuar;
2. Dallimi i personazheve kryesore, vendi, koha e zhvillimit të ngjarjes;
3. Dallimi i personazheve pozitive nga ato negatve;
4. Të shprehurit e përshtypjeve, mendimit për tekstin e lexuar;
5. Dallimi i reales e irrealës.

▪ Njohuri nga gjuha

1. Rëndësia e gjuhës (të kuptojë se ka shumë gjuhë të ndryshme e që kanë vlerë të njëjtë);
2. Dallimi i tingujve të gjuhës shqipe;
3. Llojet e fjalive (dëftore, pyetëse, ...);
4. Fjalja e thjeshtë dhe e përbërë;

5. Fjalë pohore e mohore;
6. Emrat - kuptimi i tyre;
7. Foljet;
8. Mbiemri.

▪ Letërsia

1. Dallimi i të shprehurit letrar

- a. Vargu;
- b. Proza;
- c. Poezia;
- d. Tregimet;
- e. Përrallat.

▪ Informimi - mediat

1. Njohurit për revistat, gazetat, fletushkat, TV emisionet, kompakt-disqet për fëmijë (për informim, zbavitje, edukim);
2. Arsyetimi i qëndrimeve të nivelit të përshtatshëm.

Vërejtje: Të gjitha përmbajtjet mund të raelizohen në tekste të shkurtëra, të formave të ndyrshme të përshtatshme për moshën e nxënësve. Tekstet mund të jenë origjinale, por edhe të përkthyer; të jenë nga letërsia e joletërsia dh e letërsia popullore. Tekstet e letërsisë duhet të jenë nga autorë të njohur të letërsisë shqipe për fëmijë (Qamil Batalli, Rifat Kukaj, Naim Frashëri, Bedri Dedja, Adelina Mamaqi, Migjeni, etj).

IV TËRËSITË TEMATIKE DHE PËRMBAJTJET

1. Shkrim- leximi fillestar.
2. Të shprehurit me gojë: (dëgjimi, të folurit, ndërveprimi).
3. Të shprehurit me shkrim: (leximi, shkrimi, ndërveprimi).
4. Interpretimi/ndërveprimi me tekstin.
5. Dituri nga gjuha.
6. Dituri nga letërsia.
7. Njohuritë nga mediat/informimi

V AKTIVITETE E NXËNËSVE

1. Lojëra me shkronja, fjalë e fotografi – lojëra kombinacioni me shkronja:
 - a) Dëgjon, vëren, krahason e manipulon me shkronja e foto;
 - b) Emërton, shqipton shkronja;
 - c) Formon fjalë nga shkronjat, radhit shkronjat e foto: (viz);
 - d) Formon fjalë nga fjalët e prera nga gazetat;
 - e) Sajimi i tregimit në bazë të fotos (tablo);
 - f) Zgjidhja e rebuseve, enigmës, pyetësorit, fjalëkryqit (të përshtatur për moshën);
 - g) Prerje, lakime, ngjitje, modelime, zburime, plotësimi i vizatimeve.
2. Ritmi i fjalëve e tog fjalëshave
 - a) Vetësjajimi i vargjeve me ndihmën e fjalëve të dhëna në rimë, p.sh. (dorë/borë; gjumë/shumë).
3. I jep kuptim tregimit
 - a) Jep kuptim tregimit me përmbajtjen e të cilit skema globale është përralla, tregimi i përpunuar në orë të mësimi.
4. Lojëra me të folur të inspiruara nga përjetimet e tekstit të lexuar apo dëgjuar
 - a) mund të vëjë titull tjetër, sajim të fillimit të ri, apo fundit nga teksti i punuar.
5. Paraqitja me vizatim e parafytyrimeve
 - a) Përshkrimi në bazë të vëzhgimit, përjetimit, përceptimit, kujtesës, dëshirës etj. i gjallesave (qenieve), sendeve, situatave, hapsirës;
 - b) Në bazë të përshkrimit dallonë qeniet, sendet, situatat, hapësirën.
6. Vargimi i fjalëve
 - a) Në mënyrë aktive merr pjesë në lojën (vargimi) e fjalëve në tregim të imagjinuar apo të punuar.
7. Lojërat dramatike
 - a) Me anë të instruksioneve, realizohen role të thjeshta dramatike;
 - b) Lojëra me lëvizje, pantomima, lojëra roli;

8. Recitimi

a) Recitimi i poezisë së shkurtër e përshtatur për moshën.

9. Lojëra me kukulla (lodra)

a) Pjesëmarrja e realizimi i skenave të shkurtëra të thjeshta të teatrit me kukulla me personazhe të njohura a të imagjinuara, apo të përmbajtjeve duke bërë sinkronizimin e zërit dhe lëvizjeve të duarve.

10. Modelimi grafik i tekstit

b) Përpilimi i gazetave të murit vetë apo në grup nga temat mësimore, jeta shkollë dhe aktivitetet e lira.

11. Lojëra asociacionesh

c) U përgjigjet asociacioneve të thjeshta në bazë të një apo shumë fjalëve me kuptimin e dhënë.

12. Bërja e fjalorit

d) Bën fjalor me fjalë që i pëlqejnë apo dëgjon më shpesh.

13. Tregim i imagjinuar

14. Përdorimi i informacioneve dhe organizimi

e) Bën e udhëheq një notes telefonik, bën katalogun e librave që i ka apo i ka lexuar.

15. Lojëra ndërimi i vendeve

a) Lojra në rolet p.sh. (të mësuesit, mjekut, shitësit).

16. Pasurimi i fjalorit aktiv

a) kërkimi i fjalëve me kuptim të kundërt p.sh. (bardhë – zi, lart – poshtë,) etj.

17. Lojëra të zëshme

a) Imitimi i zërave të natyrës, kafshëve, njohja e zërit të shokut për nga ngjyra.

VI AKTIVITETET E MËSIMDHËNËSVE

Aftësia dhe përparësia e mësuesit është që të ligjëroje shume lëndë në ciklin e parë dhe në klasën e parë, kjo ka një rëndësi të vëçantë. Ky aftësim shumëlëndor i mundëson punë në mënyrën interdisiplinare në formimin, përforcimin dhe ndërlidhjen e njohurive. Mësuesi vetë bën zgjedhjen e qasjes që duhet të zbatohet në mësimin e leximit dhe shkrimit fillestar (monografik, përpunimi grupor i shkronjave dhe tingujve, ose metoda komplekse). Para zgjedhjes së qasjes për punë, mësuesi i ka parasysh nevojat e nxënësve me të cilët punon, paranojëritë e tyre, si dhe pervojat e tij në zbatimin e qasjeve të vëçanta.

Po ashtu është i lirë të bëjë zgjedhjen e temave dhe përmbajtjeve të ofruara dhe korelativitetin e tyre me temat dhe përmbajtjet e lëndëve të tjera. Në shkollën bashkëkohore roli i mësimit ndryshon dhe kompleksohet. Roli i tij prej mësimit mbetet, por përveç asaj që bart informatat, shpjegon njësinë dhe prezanton përmbajtjen, ai edhe udhëheq procesin mësimor dhe organizon aktivitetet mësimore, me një fjalë bëhet një nga partnerët, në komunikimin pedagogjik.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

БУГАРСКИ ЈЕЗИК – БЪЛГАРСКИ ЕЗИК

Уводни бележки

• За интелектуалното, емоционално и социално развитие на ученика, майчиният език има съществено значение. Във всички ситуации и за всеки период от живота, добрата комуникация без ползването на езика е трудно да си представим, но същото важи и за цялото общество.

• *Майчиният език* дава възможност на ученика да получи съзнание за себе си, за другите и обкръжението, същевременно развивайки самоуважение и самоувереност.

• Мнението и езика са истински свързани. Развиването на езиковите компетенции са в пряка връзка с развитието на общите способности за съзнание, както и за развитие на мнението в най-широк смисъл на думата. Ученето на езика, езиковата структура и функциите му, са значително по-ефикасни когато езика се представи като **естествено функционално средство за комуникация**, отколкото когато езиковите правила се учат изолирано и извън контекста.

• Същевременно, във всеки момент трябва да се има предвид, че знанията получени по време на преподаването на майчин език представляват **необходимата основа** за обучението и ученето във всички останали области и предмети. Различните видове на употреба на езика, също така се развиват чрез преподаването на останалите предмети.

• В този документ, целите и резултатите на *български език* са дефинирани съгласно с *Общите основи на училищната програма*. Те са представени в осем категории: (1) езикова рецепция, която включва слушане и четене, (2) езикова продукция, която включва говор и писане, (3) интеракция, (4) медиация, (5) интерпретация / интеракция на текста, (6) познаване на езика, (7) познаване на литературата и (8) медийна грамотност.

• **Преподаването на български език трябва да представлява източник на удоволствие за ученика.** Въпреки, че не е възможно да се измери степента на удоволствие и радост, това може да се открие, а по този начин и да се стимулира чрез нови, научно и методологично базирани и добре съгласувани начини на преподаване.

Цел и резултати от обучението по български език в края на първи клас

Целта на обучението по *Български език* в първи клас е ученикът да овладее елементарното ниво на техниката на четене и писане, както и да стимулира използването на езиковите компетенции за организиране и разширяване на личните познания и опит.

РЕЗУЛТАТИ ОТ ОБУЧЕНИЕТО ПО БЪЛГАРСКИ ЕИЗИК В КРАЯ НА ПЪРВИ КЛАС ³

Езикова дейност		След завършване на първи клас:
Езикова рецепция	Слушане	<ul style="list-style-type: none"> • Да идентифицира изречения, думи срички и звукове в български език • Да разбира обикновените напътствия (напр. дидактически) и да реагира на тях по съответен начин • Да слуша къси текстове от различен вид, отговарящи на възрастта, събирайки информации, обогатявайки познанията и речника си • Да открива връзката между говора и невербалните форми на комуникация ³
	Четене	<ul style="list-style-type: none"> • Да владее техниката на първоначалното четене: <ul style="list-style-type: none"> – да свързва звуковете с буквите – да свързва буквите в думи – да чете изречението като цяло – да слага точка, запетая, тире въпросителна, удивителна, две точки – да открива цялостта и частите в текста (заглавие и пасуси) – да разбира прочетеното • да чете къси текстове от различен вид отговарящи на възрастта, събирайки информация, обогатявайки познанията, фантазията и речника си

³ Поотделното изброяване/отделяне на резултатите представени в табелата **не означава** че трябва да се реализират изолирано, всеки за себе си. Напротив, по време на всеки училищен час **едновременно** се работи върху реализацията на няколко от резултатите, съответно група резултати,

ПРОГРАМИ ЗА ПОЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Езикова продукция	Говор	<ul style="list-style-type: none"> - правилно да изговаря гласните, думите и изразите и правилно да интонира изречението - просто и ясно да формулира израза - да съобщава информации, да дава прости обяснение и напътствия, да говори за събития от личен опит - да изразява мисли, идеи, чувства и становища по различни теми от непосредственото обкръжение и от света на фантазиите - да рецитира, говори роли
	Писане	<ul style="list-style-type: none"> - да пише с писани букви българската азбука - правилно да оформя буквите и да ги свързва в думи - да отделя думите при писане - да пише прости, завършени изречения - правилно да употребява точка, въпросителна, удивителна, запетая (при изброяване), две точки (при изброяване) - да употребява голяма буква в началото на изречението и при писане на лични имена и имена на населени места - да отделя заглавие от пасус - правилно да се подписва - да пише къси текстове с различно предназначение основаващи се на личен опит и света на фантазията
Интеракция	<ul style="list-style-type: none"> - да умее да търси дума и да се обръща към събеседника по отговарящ начин - с внимание да слуша събеседника си без да го прекъсва - да участва в разговор придържайки се към темата - да води сметка за положението на тялото, жестикулациите и мимиките - да поставя въпроси и дава отговори придържайки се към правилата на разговор - да търси обяснения/пояснения за онова което незнае или не му е ясно - да умее да говори по телефона (да се обади на някого и да отговори на обаждане) - да умее да напише: бележка, писмо, картичка, покана 	
Медиация	<ul style="list-style-type: none"> - а умее да промени и пренесе съдържанието на къси текстове с помощта на вербални и невербални средства - да измисли заглавие на текст, рисунка, стрип 	
Интерпретация/ интеракция на текст	<ul style="list-style-type: none"> - да използва личните си познания и опит за да разбере това което чете - да отделя главните герои, времето и мястото на действие и след събитието - да различава положителните от отрицателните герои - да изразява собственото си впечатление /мнение/ становище от прочетеното - да различава истинското от имажинерното 	
Познания за езика	<ul style="list-style-type: none"> - да разбира значението на езика, да разбира съществуването на различните езици и те да имат същата стойност - да познава гласните, съгласните и буквите в българския език - да открива думите като специфична цялост, да открива изречението като цялост - да различава информативно, въпросително и удивително изречение - да открива думи които имат еднакво значение; да открива думи с противоположно значение - да притежава активен и пасивен речник, който да отговаря на възрастта му 	
Познания по литература	<ul style="list-style-type: none"> - да различава основните видове литературно изразяване (стих, и проза, стихотворение и разказ) - да открива емоционалния аспект на литературната творба 	
Медийна грамотност	<ul style="list-style-type: none"> - познаване и използване на различните медии (напр: вестници и списания, филми, ТВ предавания, компакт-дискове и др. предназначени за деца) с цел информиране, образование, забавление - да обяснява на елементарно равнище своето становище за избирането на медийните съдържания /поръчения (напр. харесва ми /не ми харесва и защо) 	

ПРОГРАМИ ЗА ПОЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ТЕМАТИЧНА ЦЯЛОСТ И САДЪРЖАНИЕ

1. Начално четене и писане – усвояването на буквите на българската кирилица; овладяване техниката на началното четене и писане;
2. Устно комунициране (слушане; говорене; интеракция; медиация);
3. Писмено комунициране (слушане; говорене; интеракция; медиация);
4. Интерпретация/интеракция на текст;
5. Познаване на езика;
6. Познаване на литературата;
7. Медийна грамотност;

ЛИТЕРАТУРА ЗА УЧЕНИЦИТЕ:

Целият учебен материал де се реализира с къси текстове от различен вид и форма, приспособен за възрастта на учениците, водейки сметка поръченията от избраните текстове да бъдат в съгласие с целите и образованието (посочени в Закона за основите на системата на образование и възпитание), за принципите на образователния процес, за общите цели и общите резултати на задължителното образование (посочени в Общите основи на училищната програма) и целите и резултатите на обучението на български език (посочени в този документ).

ПРЕПОДАВАТЕЛСКА ДЕЙНОСТ

Особено значение има способността и привилегията на преподавателя да преподава няколко предмета в първия цикъл и в първи клас на училището. Тази многопредметна способност дава възможност за интерно-дисциплинарен начин на работа за формиране, стабилизиране и свързване на знанията. **Учителят сам избира начина, който ще прилага при обучението на началното учене за четене и писане (монографична, групова обработка на буквите или общ начин).** При избирането на начина, учителят има предвид изискванията на децата с които работи, техните предварителни познания, както и собствения си опит при прилагане на отделните начини.

Също така е свободен да избира предложените теми и съдържания и тяхното свързване с темите и съдържанията на другите предмети.

В съвременното училище, ролята на преподавателя се променя и усложнява. Неговата преподавателска роля остава, но заедно с това че пренася информации, излага учебния материал и представя съдържанието, той води и учебния процес и организира цялата преподавателска дейност, така че той става е д и н о т п а р т н ъ о р и т е в педагогическата комуникация.

МАЂАРСКИ ЈЕЗИК - MAGYAR NYELV

BEVEZETÉS

- Az anyanyelvnek rendkívül nagy szerepe van a gyermek értelmi, érzelmi és szociális fejlődésében. A kommunikáció az élet bármely területén nyelv nélkül minden életkorban nehezen képzelhető el. Az egyén érvényesülése a társadalomban nagymértékben függ a nyelvi kifejezőképesség minőségétől.
- Az anyanyelv lehetővé teszi az önazonosság megélését, a másokkal való kapcsolatteremtést, ugyanakkor az önbecsülést és az önbizalmat is növeli.
- A gondolkodás és a nyelv szoros kapcsolatban állnak egymással. A nyelvi kifejezőképesség fejlesztése közvetlen kapcsolatban áll az egyén megismerő képességének a fejlődésével, valamint a gondolkodás fejlődésével általában is. A nyelvtanulás, a nyelv szerkezetének és szerepének megismerése sokkal eredményesebb, ha a nyelvet a kommunikáció szolgálatába állított természetes eszköznek fogjuk fel, mint ha a nyelvi szabályokat elszigetelten, kontextusuk nélkül tanítanánk.
- Ugyanakkor állandóan szem előtt kell tartanunk, hogy az a tudás, amelyet az anyanyelv tanulásával szereznek meg a gyermekek, a többi tantárgy tanulását alapozza meg. A nyelvhasználat különféle formái ugyanakkor a többi tantárgy tanulása során is alakulnak.
- Ebben a dokumentumban a magyar nyelv tanulásának céljai és eredményei összhangban állnak az Iskolai kerettery általános alapelveivel. Nyolc csoportot különböztetünk meg: (1) a nyelv befogadása, amely magába foglalja a hallást és az olvasást, (2) a nyelv alkalmazása, amely magába foglalja a szóbeliséget és írásbeliséget, (3) a kölcsönhatás, (4) a közvetítés, (5) a szövegértés és -értelmezés, (6) a nyelvismeret, (7) az irodalomismeret és (8) a médiaismeret.
- A magyar nyelv tanulásának a gyermek számára élvezetes tevékenységnek kell lennie, melyek ugyan nem mérhetőek egyszerű eszközökkel, de kiválthatók új, tudományosan és módszertanilag megalapozott módszerekkel és jól összehangolt technikákkal.

A magyar nyelv célja és eredményei az első évfolyam végén

Cél: A tanuló elemi szinten sajátítsa el az olvasás és az írás jelrendszerét és technikáját, valamint a nyelvhasználat fejlesztésével, a helyes nyelvi formák alkalmazásával és tudatosításával képes legyen gyarapítani tudását és kifejezni élményeit

A MAGYAR NYELV TANÍTÁSÁNAK EREDMÉNYEI AZ ELSŐ OSZTÁLY VÉGÉN

Nyelvi tevékenységek		Az első osztály befejezése után a tanuló:
A nyelv Befogadása	Hallás	<ul style="list-style-type: none"> • felismeri a mondatokat, szavakat, szótagokat és hangokat, • megérti az egyszerűbb utasításokat (pl. didaktikai) és a megfelelő módon reagál rájuk, • rövid, az életkorának megfelelő szövegeket hallgat meg, melyekből bizonyos információkat szerez, s ezzel tudását és szókincsét is gyarapítja, • feltárja a beszéd és a nem verbális kommunikáció közötti össze-függéseket.
	olvasás	<ul style="list-style-type: none"> • alkalmazza a kezdő olvasás technikáját <ul style="list-style-type: none"> – ismeri a magyar ábécé betűit, – a hangokat össze tudja kapcsolni, – elsajátította az összeolvasást, és képes a szavak pontos kiolvasására, – olvasás közben a szöveget mondatokra tagolja, figyelembe véve a mondatvégi írásjeleket (pont, felkiáltó jel, kérdőjel) valamint a vesszőt és a kettőspontot, – megkülönbözteti a szöveg egészét a részeitől (cím, bekezdés), – megérti a hangosan és a némán elolvasott szöveget egyaránt. • különféle rövid, az életkorának megfelelő szövegeket olvas el, melyekből információkat szerez, s ezekkel gyarapítja tudását, szókincsét és képzetét, • elsajátította a hangos és a néma olvasás technikáját nyomtatott - és írott betűs szövegen.

PROGRAMI ZA POJEDINE PREDMETE

A nyelv alkalmazása	szóbeli	<ul style="list-style-type: none"> • pontosan artikulál, beszéde tagolt, érthető és közepes tempójú, • érzékelteti a beszédhangok időtartamát, kiküszöböli a környezet nyelvéből származó negatívumokat, különös tekintettel a gy és ty hangokra, • a magyar nyelv hanglejtésének megfelelően beszél, • kijelentéseit egyszerűen és világosan fogalmazza meg, • tájékoztatásokat közöl, egyszerűbb magyarázatot és utasítást ad, beszámol élményeiről, • ki tudja fejezni gondolatait, ötleteit, érzelmeit és állásfoglalásait, • verset mond, és rövid jelenetekben szerepel, • a beszélgetés illemszabályainak megfelelően kommunikál felnőttekkel és gyermekekkel (köszön, megszólít, kér, kérdez és válaszol) • következtetéseket von le.
	írásbeli	<ul style="list-style-type: none"> • az írott betűket pontosan leírja, helyesen alakítja és kapcsolja, • hibátlanul másolja le a szavakat, betűkihagyás és betűcsere nélkül, • rövidebb mondatokat ír másolás, tollbamondás után és emlékezetből, • helyesen alkalmazza a mondatkezdő nagybetűt és mondatvégi írás-jeleket (pont, kérdőjel és felkiáltójel), valamint a vesszőt felsorolásnál, • alkalmazza a tulajdonnevek (személynév, állatnév, helységnevé, folyó-név, az iskola neve) nagy kezdőbetűvel való írását, • írásában megkülönbözteti a címet a leírt szövegtől, • a magánhangzókat és a mássalhangzókat pontosan jelöli a kiejtésnek megfelelően, • helyesen írja le a leggyakoribb ly-os szavakat (osztály, golyó, folyó, folyosó, lyuk, gólya), • helyesen írja alá a nevét, • írása tiszta és olvasható, írásképe eleget tesz az esztétikai követelményeknek, • ellenőrzi saját írását és kijavítja hibáit.
A kölcsön-Hatás	<ul style="list-style-type: none"> • szót kér, és a beszélgetésben részt vevőket megfelelő módon szólítja meg, • beszélgetés közben figyelmesen meghallgatja partnerét, nem szakítja félbe, • részt vesz a beszélgetésben, nem tér el a tárgytól, • kérdéseket tesz fel és válaszol a feltett kérdésekre, • beszéd közben testtartása, gesztikulációja és mimikája megfelelő, • magyarázatot kér, • tud telefonálni (valakit felhívni, telefonhívásra jelentkezni), • tud üzenetet, képeslapot és meghívót írni. 	
A közvetítés	<ul style="list-style-type: none"> • rövidebb szövegek tartalmát el tudja mesélni – át tudja adni verbális és nem verbális eszközök segítségével, • címet ad rövid szövegnek, képnek, képregénynek. 	
A szövegértés és szöveg-Értelmezés	<ul style="list-style-type: none"> • saját tudásának és tapasztalatának felhasználásával megérti azt, amit elolvas, • meg tudja nevezni a történet hőseit, a cselekmény helyét és idejét, • az eseménymozzanatokat nyomon tudja követni és sorrendbe állítani, • különbséget tesz a pozitív és a negatív mesehősök között, • különbséget tesz a valóság és a képzelet között. 	
A nyelvismeret	<ul style="list-style-type: none"> • megérti a nyelvhasználat szükségességét, valamint tapasztalja, hogy többféle nyelv létezik, de minden nyelv ugyanolyan értékekkel bír, • ismeri az alapvető nyelvtani fogalmakat (mondat, szó, hang vagy betű, magánhangzó, mássalhangzó, tulajdonnév), • tudja a magyar ábécét, • a különböző betűvel kezdődő szavakat betűrendbe tudja sorolni, • a magyar ábécé ismeretében használni tudja a gyermeklexikonokat (pl. Ablak-zsiráf), • felismeri a szavakat, mint a mondat alkotóelemeit, és a mondatot, mint egészet, • megkülönbözteti a közlő, a kérdő és a felkiáltó mondatokat, • megkülönbözteti az állító és a tagadó mondatokat, • felfedezi, hogy bizonyos szavak azonos vagy hasonló jelentésűek; felismeri az ellentétes jelentésű szavakat. 	
Az irodalomismeret	<ul style="list-style-type: none"> • megkülönbözteti a szépirodalmi és ismeretterjesztő szövegeket, • a szépirodalmi szövegeken belül megkülönbözteti a mesét és az elbeszélést, • megkülönbözteti a verset és a prózát. 	
A médiaismeret	<ul style="list-style-type: none"> • ismeri és használja a különféle médiákat (újság és folyóirat, film, tévéműsor, CD) ismeretterjesztés és tudásszerzés céljából, valamint szórakozásra, • elemi szinten ki tudja fejteni véleményét a médiák tartalmáról (üzeneteiről és meg tudja azt indokolni (pl. tetszik / nem tetszik). 	

Témakörök és tartalmak

Három nagy témakör – ÉN, MÁSOK és KÖRNYEZETEM keretében valósulnak meg (az első osztály minden tanítási területére/tantárgyára vonatkozóan) a következő tanítási tartalmak:

1. A kezdő olvasás — és írás tanítása – a magyar ábécé nyomtatott és írott betűinek elsajátítása a hangos, a néma olvasási technika és az írástechnika elsajátítása
2. Szóbeli kommunikáció (hallgatás, megértés, közvetítés)
3. Írásbeli kommunikáció (olvasás, írás, kölcsönhatás, közvetítés)
4. Szövegértés és – értelmezés
5. Nyelvismeret
6. Irodalomismeret
7. Médiaismeret

Megjegyzés:

Az írott betűk elsajátítása és az írástechnika kialakítása késleltetve, az olvasás elsajátítása után történik.

A tanítási tartalmak feleljenek meg a gyermek életkorának. A különféle rövid szövegek lehetnek eredeti szövegek vagy fordítások. Az irodalmi szövegeken kívül lehet konstruált és adaptált szövegeket is alkalmazni. A versek memoritereként szolgálnak. A tanár, az irodalmi szövegek válogatását, a már jól ismert és elismert írók és költők (Móra Ferenc, Gárdonyi Géza, Fehér Klára, Janikovszky Éva, Mészöly Miklós, Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Csanádi Imre, Csoóri Sándor, Szabó Lőrinc, Petőfi Sándor, Zelk Zoltán, Ágh István, Kassák Lajos, Varga Katalin, Gazdag Erzsé.) alkotásaiból végezze. Szem előtt kell tartani, hogy a kiválasztott szövegek üzenetei összhangban legyenek az oktatási célokkal (amelyeket Az oktatásról és nevelésről szóló törvény sorol fel), az oktatási folyamat elveivel, a kötelező oktatás általános céljaival és eredményeivel (ezeket Az iskolai program általános alapjai taglalja), valamint az anyanyelvtanítás céljaival és eredményeivel (amelyeket ez a dokumentum sorol fel).

A tanulók tevékenysége

1. **Játék a betűkkel, a szavakkal és a képekkel. A szavak kombinációja.**
A tanuló a hangokat hallja, a betűket és a képeket látja, megfigyeli, összehasonlítja. A képeket szóval, a szavakat képekkel helyettesíti. Megnevezi és olvassa a betűket. A betűkirakó betűiből szavakat, hoz létre. Mondatokat alkot újságból kivágott szavakból, képek alapján mesét talál ki, rejtvényeket, találós kérdéseket, keresztrejtvényeket fejt meg. Vagdos, hajtogat, ragaszt, rajzot fejez be, díszít, modellez.
2. **Rímalkotás**
Önállóan alkot rímelő sorokat megadott rímelő szavak segítségével (pl: kérek/félek, zár/vár)
3. **Meseolvasás**
Az órán feldolgozott mese alapján megalkotja saját meséjét.
4. **Az elolvasott / meghallgatott szöveggel kapcsolatos szóbeli játékok**
Új cím keresése, a történethez másik bevezetést találnak, vagy másképp fejezik be.
5. **A leírt élőlények, tárgyak felismerése**
Tapasztalatai vagy emlékei alapján leírja a megfigyelt tárgyat, élőlényt, szituációt, helyszínt. A leírás meghallgatása után felismeri a tárgyat, élőlényt, szituációt, helyszínt, stb.
6. **Meselánc**
Szóbeli mese alkotása ismert szöveg vagy rögtönzött történet alapján.
7. **Dramatizáció**
Egyszerű beszédhelyzetek lejátsszása párokban vagy kisebb csoportokban. Mozdás- és szerepjáték, pantomim stb.
8. **Versmondás**
Életkorának megfelelő rövid verset mond el.
9. **Bábjáték**
Rövid jelenetekben vesz részt ismert vagy rögtönzött történet lejátsszásában. A szereplők lehetnek már ismertek, vagy kitaláltak. A kézmozgás és a hang szinkronizálásával, valamint a megfelelő hangszín segítségével keltik életre a bábokat.
10. **A szöveg grafikus ábrázolása**
A tanításból, az iskolai életből és a szakköri tevékenység tárgyköréből önállóan vagy csoportmunkával kollázs újságot készítenek.
11. **Asszociációs játékok**
Az adott fogalomra egy vagy több egyszerű asszociációval válaszol, és meg próbálja magyarázni asszociatív gondolkodásmódját.
12. **Szótárkészítés**
Elkészíti kedvenc szavainak szótárát, vagy a leggyakrabban hallott szavak szótárát.
13. **Narráció**
Meséket talál ki.
14. **Információ használata és információ szervezése**
Címtár és telefonkönyv készítése és vezetése a tulajdonában levő vagy elolvasott könyvek katalógusának elkészítése. Osztálykönyvtár, játéktár, CD-tár készítése.

15. Metanyelvi játékok

Saját nyelv és írás kitalálása és bemutatása másoknak.

16. Szerepcsere

A tanár, eladó, orvos stb. szerepét játssza.

17. Az aktív szókincs gyarapítása

Szóláncot alkot egy-egy szó utolsó hangjával (betűjével) szótagjával. Ellentétes jelentésű azonos alakú vagy rokon értelmű szavakat keres.

18. Játék a hangokkal

Az állatok és a természet hangjainak utánozása. Hangszíne alapján felismeri osztálytársát (Jó reggelt, Kati!).

Megjegyzés:

A felsorolt aktivitásokon kívül a más tantárgyak keretében javasolt tevékenységeket is lehet alkalmazni a magyar nyelv óráin.

A tanár tevékenysége

Nagy jelentősége van annak, hogy a tanító az első ciklusban és az első osztályban több tantárgyat tanít. Ez a sokoldalú felkészültség lehetővé teszi az interdiszciplináris munkaformát a tudás-szerzéskor, az ismeretek megszilárdításakor és az összefüggések feltárásakor. A tanító önállóan dönthet a kezdő olvasás – és írás tanítás módszereiről. A magyar nyelv sajátosságait figyelembe véve azonban ajánlatos, hogy olvasás tanuláskor hangoztató-, elemző-, összetevő módszert alkalmazzák, az írástanulás pedig késleltetve, csoportos betűtanítással történjen, a nyomtatott betűk elsajátítása után. Az eljárás megválasztásakor a tanítónak szem előtt kell tartania a gyerekek igényeit, előtudásukat, valamint az egyes eljárások alkalmazásában meglévő tapasztalatait. A tanító szabadon dönthet a tanítási témák és tartalmak megválasztásáról, és összekapcsolhatja őket más tantárgyak témáival. A korszerű iskolában a tanár szerepe megváltozik és összetettebb. Nemcsak információkat, tényeket és tananyagot közöl, hanem a tanítási folyamat irányítója és a tanítási tevékenységek szervezője is, tehát a pedagógiai kommunikáció egyik partnere.

Ajánlott irodalom

A tanító egyedül dönti el, hogy melyek azok az eszközök és tanszerek, amelyek az előírt eredmények megvalósításához szükségesek. Ehhez felhasználhatja a már létező hazai ábécés-könyveket, olvasókönyveket, munkalapokat és egyéb gyakorlófüzeteket, valamint gyermeklapokat (pl. Mézeskalács, Jó Pajtás, Útravaló).

РУМУНСКИ ЈЕЗИК – ЛІМБА РОМĂНĂ

ОБЈЕКТИВЕ ГЕНЕРАЛЕ АЛЕ ІНВĂТĂРІІ
ЛІМБІІ РОМĂНЕ ІН КЛАСА І

1. Інсушіerea comunicării scrise și orale în limba română literară
2. Інсушіerea intuitivă și exersarea empirică a comunicării orale, a cititului și scrisului, în mod organizat și sistematic
3. La sfârșitul clasei I elevul trebuie să ascultând și citind și să fie capabil să se exprime vorbind și scriind
4. Dezvoltarea comunicării orale și scrise se va asigura prin cultivarea sistematică a vocabularului limbii române și însușirea treptată a normelor de ortografie, ortoepie și punctuație
5. Іnvățarea limbii române din clasa I primară trebuie să contribuie la formarea deprinderilor fundamentale de muncă intelectuală și crearea nevoii de lectură

A/ SECTOARE DE ACTIVITATE

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral
2. Dezvoltarea capacității de exprimare oral
3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris
4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă

B/ ОБЈЕКТИВЕ ОПЕРАȚІОНАЛЕ ȘІ ЕХЕМРЕ ДЕ АКТИВІТĂȚІ

1. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE RECEPTRE A MESAJULUI ORAL

ОБЈЕКТИВЕ ОПЕРАȚІОНАЛЕ	ЕХЕМРЕ ДЕ АКТИВІТĂȚІ
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități
1.1. să înțeleagă semnificația globală a mesajului oral	– exerciții de ascultare și înțelegere a mesajului ascultat – formulăți de răspunsori la întrebări puse – formularea unor întrebări în legătură cu mesajul ascultat
1.2. să sesizeze intuitiv corectitudinea gramaticală a unei propoziții ascultate	– exerciții de corectare greșelilor de exprimare – jocuri didactice de stabilire a acordului dintre adjectiv și substantiv, dintre predicat și subiect /fără referire la terminologia gramaticală/
1.3. să distingă curvintele și sensul lor într-o propoziție dată	– exerciții de limitare a curvintelor într-o propoziție dată – exerciții de stabilire a numărului și a ordinii curvintelor într-o propoziție – exerciții de stabilire a sensului unui cuvânt necunoscut
1.4. să distingă sunetele și silabele dintr-un cuvânt dat	– exerciții de stabilire a sunetelor din structura silabei la sfârșitul rândului – exerciții de stabilire a locului unui anumit sunet în cadrul cuvântului
1.5. să-si concretizeze atenția pentru a asculta mesaje formulate de persoane diferite	– exerciții de ascultare a unor mesaje formulate diferit – exerciții de dialog

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

2. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE EXERIMARE ORALĂ

OBIECTIVE OPERAȚIONALE	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități
2.1. să construiască enunțuri logice	– povestirea unor fapte, întâmplări personale – formulări de întrebări și răspunsuri – descrierea caracteristicilor de bază a unor obiecte și ființe
2.2. să construiască pro poziții corecte din punct de vedere gramatical	– exerciții de construire corectă a pro pozițiilor – exerciții joc de stabilire a acordurilor gramaticale/fără referire la terminol ogia gramaticală/
2.3. să integreze cuvintele noi în enunțuri proprii	– jocuri didactice de sinonime, antonime, omonime/fără menționarea terminologiei științifice /
2.4. să despartă în silabe cuvintele care conțin o consoană între două vocale și două consoane între două vocale/fără referire la regulile fonetice /	– exerciții de formulare a unor cuvinte cu ajutorul unor silabe
2.5. să pronunțe și corect sunetele și cuvintele	– exerciții de pronunțare corectă sunetelor limbii române, de dicție, jocuri de cuvinte, de rostire a unor enunțuri și exerciții de recitare a unor poezii etc.

3. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE RECEPTARE A MESJULUI SCRIS

OBIECTIVE OPERAȚIONALE	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități
3.1. să identifice litere, grupuri de litere, silabe, cuvinte și enunțuri, în textual tipărit și în textual scris de mână	– exerciții de asociere a sunetului cu litera – exerciții de identificare a literelor mari și mici de tipar sau scrise de mână – exerciții de recunoaștere a cuvintelor și a propozițiilor în spațiul grafic și de citire selectivă
3.2. să observe legătura dintre text și imaginile care îl însoțesc	– exerciții de observare a semnificației textului cu ajutorul imaginii
3.3. să asocieze forma grafică a cuvântului cu sensul acestuia	– exerciții de exprimare a înțelesului unor cuvinte într-un text citit – de construire a unor enunțuri cu anumite cuvinte date
3.4. să desprindă semnificația globală a unui text dat	– exerciții de citire conștientă a unor texte date
3.5. să citească în ritm propriu un scurt text cunoscut	– exerciții de citire a cuvintelor pe silabe și citire integrală a cuvintelor
3.6. să manifeste curiozitate pentru lectură	– exerciții de citire și memorare a unor texte în versuri

4. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE EXPRIMARE SCRISĂ

OBIECTIVE OPERAȚIONALE	EXEMPLE DE ACTIVITĂȚI
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	Pe parcursul clasei I se recomandă următoarele activități
4.1. să scrie corect litere, silabe și cuvinte	– exerciții grafice pregătitoare/desenarea, confecționarea modelelor de litere din diferite materiale / – exerciții de adaptare a unor poziții corecte și comode pentru scris – de scriere corectă a literelor, a silabelor și a cuvintelor
4.2. să construiască în scris scurte propoziții, corecte din punct de vedere gramatical	– exerciții de ordonare corectă a cuvintelor într-o propoziție dată, de corectare a greșelilor de exprimare din punct de vedere gramatical
4.3. să scrie un text corect, lizibil și îngrijit, utilizând semnele de punctuație învățate/punctul, semnul întrebării/	– exerciții de scriere caligrafică a literelor și a cuvintelor, de încadrare corectă în pagină, de apreciere corectă a spațiului dintre cuvinte, de scriere a cuvintelor și propozițiilor, de marcarea a semnelor de punctuație, de copiere a unor cuvinte, propoziții și fragmente de texte, după cum și exerciții de dictare
4.4. să manifeste interes pentru exprimarea scrisă	– completarea de rebusuri și jocuri de denumire a imaginilor etc.

C/ CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

1. FORMAREA CAPACITĂȚII DE CITIRE/LECTURĂ

1.1. Cartea, coperta, foaie, pagină, direcții de orientare în pagină

1.2. Litere mici și mari de tipar; grupurile de litere: ce, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi; alfabetul; citirea curvintelor; citirea propozițiilor; citirea textelor

2. FORMATREA CAPACITĂȚII DE COMUNICARE

2.1. Comunicarea orală

Comunicare/dijaloguri despre viața în școală, familie și mediul înconjurător; formularea mesajului oral; cuvântul, propoziția și dialogul; discuții libere despre jocuri, jucării, filme de desene animate, filme pentru copii, întâmplări și fapte din viața lor, comportarea civilizată, despre mediul școlar, despre regulile de circulație, reguli de igienă sanitară, ocrotirea mediului înconjurător etc.

2.2 Comunicarea scrisă

2.2.1. Organizarea scrierii

Elemente grafice/linii, puncte, bastonașe, zale, bucle, ovale, semiovale, nodulețe etc; litere mari și mici de mână; alfabetul; scrierea cuvintelor și despărțirea lor în silabe/numai intuitiv, fără cunoașterea regulilor; scrierea propozițiilor și a unor texte scurte

2.2.2. Ortografia

Scrierea ortografică a cuvintelor; scrierea cu literă mare la începutul rândului și a substantivelor proprii/fără referire la terminologia gramaticală /; scrierea corectă a curvintelor care conțin grupurile de litere/, ci, ge, gi, che, chi, ghe, ghi/; scrierea corectă a curvintelor care conțin diftongi/oa, ea, ia, ua, uă /; scrierea corectă a curvintelor care conțin litera x.

2.2.3. Punctuația

Folosirea corectă a semnelor de punctuație: punctual, semnul întrebării, semnul exclamării.

3. ELEMENTE DE CONSTRUCȚIE A COMUNICĂRII

3.1. Propoziția

3.2. Cuvântul

3.3. Silaba

3.4. Sunetele limbii române

D/ LECTURA SU PLIMENTARĂ

Poezii și povestiri pentru fetițe și băieți/Culegere de poezii, povești și povestiri pentru cei mici/. Ținând cont ca mesajul din textele alese să fie în acord cu scopul instrucției (trecut în Legea privind elementele sistemului de instrucție și educație), principiile procesului instructiv, scopul general și rezultatele generale de instrucție obligatorie (trecute în elementele generale din Programa școlară) scopul și rezultatele predării limbii materne (trecute în acest document).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЄДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

РУСИСКИ ЈЕЗИК – РУСКИ ЈАЗИК

Циљ и очековани резултати

настави мацеринског језика на концу прешей класи

Циљ настави мацеринског језика у прешей класи же би шкољар/шкољарка звладав технїку читаня и писаня на елементарним уровню, а тиж так и же би го порушало на хасноване јазичних компетенцијох за организоване и преширїоване власних знаньох и виражоване искуства.

Очековани резултати (виходи):

Јазични активносци		По законченю прешей класи шкољар/шкољарка:
Јазична рецепција	Слухане	<ul style="list-style-type: none"> * препознава виреченя, слова, склади и гласи у руским језику; * зазберуе информациї, збогацуе знаня и словнїк слушаюци кратки тексти рижних файтох; * розуми едноставни упутства и реагуе на нїх на одвитуюци способ; * указуе интерес за слухане кратких уметнїцких формох; * обачуе вязу медзи бешеду и небешедними формами комуникациї.
	Читане	<ul style="list-style-type: none"> * овладуе з технїку читаня на елементарним уровню <ul style="list-style-type: none"> – вяже гласи за букви – вяже букви до слова – чита виречене як целосц – зна значене и применюе точку, запяту, викричнїк, знак питаня, два точки – замерковуе целосц и часци текста (насло и пасус) * зазберуе информациї, збогацуе спознаня и словнїк читаюци кратки тексти рижних файтох * доживуе змист пречитаного
Јазична продукција	Бешеда	<ul style="list-style-type: none"> * зна правилно артикуловац вираз * едноставно и ясно формулуе вираз * сообшчуе информациї, поставя питаня, дава одвити, толкованя и упутства, приповедац о збуваню зов власного искуства * зна виражиц власни становиска, идеї, думки, чувства на рижни теми з непосредного одруженя * рецитуе, бешедуе по улогах
	Писане	<ul style="list-style-type: none"> * зна писац з друкованима и писанима буквама * правилно виписуе букви и повязуе их до словох * правилно хаснуе точку, запяту, два точки, викричнїк и знак питаня * хаснуе вельку букву на початку виреченя и при писаню власних менох * пише кратки тексти рижного змисту з власного искуства и фантазиї * люби писац (рижни форми кратког змисту)
Интеракција	<ul style="list-style-type: none"> * виражуе власни потреби почитуюци потреби других * участуе у розгварки тримаюци ше теми * зна гледац слово * ослуюе собешеднїка на одвитуюци способ * свидоми е улоги положеня цела, гестикулациї и мимики у комуникациї * зна висухац собешеднїка * зна написац: поручене, писмо, розгляднїцу, поволанку 	
Медияција	<ul style="list-style-type: none"> * зна преформуловац и пренесц основне значене кратших текстох з помоцу вербалних и нсвербалних средствох 	
Знаня о језику и кнїжовносци	<ul style="list-style-type: none"> * замерковуе значене језика и похопус же розлични језики маю исту вредносц * препознава гласи и букви мацеринског језика и писма, обачуе слова як окреми целосци, розликуе обвисценя, питаня, розкази и позна елементарни правописни и интерпункцијни правила (точка, запяту, два точки, викричнїк, знак питаня); вельку букву на початку виреченя и при писаню власних менох * збогацуе словнїк 	
Медийска писменосц	<ul style="list-style-type: none"> * позна и хаснуе розлични медиї индивидуалних и масовних комуникацијох котри наменени информованю, образованю и за забаву * зна на елементарним уровню потолковац своїо становиско при вибору медийског змисту/порученя 	

* Циљ и очековани резултати (виходи) дефиновани у складзе зов принципами котри понука документ Совиту Европи «Заеднїчки референтни рамик за учене, наставу и евалуацију језика».⁶

⁶ Council of Europe (2001): Common European Framework of Reference for Languages: Learning, teaching, assessment. Cambridge, UK: Cambridge University Press

Можливі оперативні програм руского языка за першу класу:

Перша класа
(5 години тижньово)

Предходни випитованя

Випитованє способносцох каждого школяра за бешедну комуникацию (богатство словніка, одступаня о литературного языка, локална бешеда, бешедни недостатки, розвитосц виреченя, ритем бешеди, коректносц вида, слуха); випитованє schopности школяра у рукованю зоз прибором за рисованє и писанє (дробна моторика руки); прилапйованє ліворукосци и праворукосци як датосци без виправяня; випитованє познаваня буквох, читаня и писаня и способносци за замерковйованє деталюх и репродукованє кратшей приповедки.

Пририхтованє за читанє и писанє

Вежби у припатраню, замерковйованю и описованю (людзох, предметох, животинюх, сликох, рушаюци од конкретного живого гу предметному и апстрактному).

Вежби у слуханю бешеди (учителя, товариша, спикера), гласох и звукох. Вежби у усним висловйованю (шлебодне приповеданє, преприповедованє, приповеданє на основи видзеня предметох, сликох, филмох, подійюх).

Правилна артикуляция гласох; богаценє словніка и активованє пасивного словніка; консолидованє виреченя; анализа гласовней структури слова; вежбанє руки, длані и пальцох и їх координация потребна за писанє; правилне триманє руки и цела. Вежбанє елементох писаних буквох.

Ученє читаня и писаня

Читанє

Усвойованє стандартного вигваряня гласох и звукового составу словох – пририхтованє за читанє (одредзованє места каждого гласа у словох; вигваряне словох и виреченьюх; аналітично-синтетични вежби (усно и на тексту); розвиванє чувства за виреченє.

Паметанє и препознаванє форми буквох (припатранє и препознаванє форми велькей и малей букви источашнє); виробок друкованих буквох, правене и рисованє апликацийюх; писанє буквох поєдинечно, у словох и у виреченю. Повязованє буквох до словох и виреченьюх. Считованє. Думковє обєдиньованє текста як целосци.

Читанє и преприповедованє пречитаного.

Шлебодна розгварка о актуалних подійюх, жаданюх и интересованюх школярох, сообщованє рижних висткох, припатранє и описованє природи, зявеньюх и сликох; приповеданє сказкох, баснох, приповедкох, анагдотох; загадки и присловки; зміст кратких филмох, тв-емисийюх и пречитаних текстох; розгварка або интерпретация власних дожицох, свойого попатрунка або думаня о дачим; наводзенє школяра же би шлебодно виношел свойо думанє, же би самостойно формуловал свойо одношенє гу дачому; наводзенє школяра же би ше виражовал з подполним виреченьюм.

Писанє

Вежбанє правильного писаня.

Писанє буквох поєдинечно, у словох и виреченьюх. Систематичне вежбанє у писаню и повязованю буквох.

Вежби у писаню: переписованє, диктат, автодиктат, самостойне составяне виреченьюх. Переписованє зоз задатком; писани одвит на поставене питанє. Писанє без ценкей и грубей линиї, без викошованя буквох, правилна форма каждой букви.

ЯЗИК

Граматика

Замерковйованє виреченьюх, словох и гласох як окремих єдинкох и їх медзисобного одношеня.

Обачованє улоги гласа у розликованю значеня словох.

Розликованє виреченьюх як обвисценя, питаня и розказу з вигваряньом (интонацию) и їх препознаванє на слух и у тексту.

Вигваряне и писанє гласох, а окреме: *дь, ть, з, х*.

Писанє буквох *я, є, ї, ю, ь* у розличних позицийюх у словох (на початку, у штрєдку и на концу слова).

Правопис

Хаснованє велькей початней букви на початку виреченя, при писаню особних менох и презвискох, менох населеньюх и улїцох у котрих жию школяре.

Правилне подписованє (перше мено а вєд презвиско).

Хаснованє точки на концу виреченя.

Обачованє места и функції точки, запяты, викричнїка и знака питаня у виреченю.

Водзаци рахунку же би порученя вибраних текстох були у складзе зоз цїлями образованя (хтори наведзени у Закону о оснoвoх системи образованя и воспитаня), принципами образовного процесу, общима цїлями и общима резултатами обовязного образованя (наведзенима у Общих оснoвoх школскей програми) и цїлями и резултатами настави з мацеринского языка (наведзенима у тим документу).

КНІЖОВНОСЦ

1. М. Будински, Новорочна сказка
2. И. Г. Ковачевич, Чи хмарка чи загадка
3. М. Ковач, Коваль
4. М. Ковач, Шицких любим
5. Г. Костельник, Стари але здрави
6. М. М. Кочиш, Лесов дохтор
7. М. Канюх, Розум сцекол на пашу
8. Й. Й. Змай, Жаба чита новини
9. Сераф. Макаї, Яр, яр
10. М. Павлович, Жимно було
11. Д. Радович, Тужибаба
12. М. Рамач, Яки вельки швет
13. Я. Рац, Мудра мачка
14. М. Римар, Розчитованя
15. М. Римар, Сказков заглавчок
16. Ль. Ршумович, Ау, але школа згодна
17. С. Саламон, Мадерино злато
18. Г. Скворода, Пчола и шершень
19. Ль. Толстой, Двоме товарише
20. Ш. Чакан, Коритнявкова порада
21. Нар. припов. Дідо и цвика
22. Басна, Лев и миша
23. Басна, Цверчок и брамушка
24. Басна, Когуцик, златни гребенчок
25. Єрменска прип. Осем шапки
26. Україн. прип. Рукавички
27. Сликівніца, по вибору
28. Руска нар. писня, по вибору
29. Руска нар. прип. по вибору
30. Руска нар. прип. по вибору
31. Руска нар. прип. по вибору
32. Руска нар. прип. по вибору

Домашня лектира

1. Вибор з рускей нар. и умет. прози
2. Вибор з рускей нар. и умет. поезії
3. Сказки, басни, прип. (зборнік)

Читанє

Правилне и чечне читанє наглас виреченьох и кратших текстох з розуменьєм пречитаного. Оспособованє школярох же би при читаню обачовали и правели логични павзи и же би читали у складзе зоз знаками интерпункції (точка, запята, викричнік, знак питаня).

Прилагодзованє гласа ситуації котра ше описує (гласно и сциха, швидше и помалши, спомалшено; прилагодзованє моци гласа справ слухачох. Читанє диялогах; читанє и виводженє драматизованого текста по улогах и напамят научених кратших текстох. Рецитованє з правильним вигваряньом стихох (природни темпо, наглашка, без «шпиваня»).

Уводженє школярох до читаня у себе виреченьох и кратших смислових текстох з погледованьом же би интерпретовало текст (предходне звладованє читаня наглас).

Привикованє на правилне диханє, триманє цела и формованє гигиєнских навикнуцох при читаню.

Робота на тексту

Замерковйованє наслова кнїжки и тексту, мена и презвиска автора, зледанє и знаходженє у змисту и илустраційох у кнїжки.

Одвити на питаня о змисту пречитаного виреченя, пасусу, виривка, епизоди, сказки, басни, писні. Замерковйованє и розумене характеристичних часцох у тексту. Преприповедованє пречитаного з помоцу питаньох и одвитох, детальне приповеданє кратших текстох. Скраценє и жате приповеданє длугих текстох на основи направеного плана.

Замерковйованє просторних и часових одношеньох (дзе, кеди), и сущних поєдиносцох у опису ествох и природи. Обачованє главних подобох и їх поступкох и прикметох. Обачованє основних емоционалних ситуаційох (радосне, шмишне, смутне). Препознаванє приповедки, писні, сказки, басни, загадки и присловки.

Поняца

При обробку кнїжовних ділох усвоїц шлїдуюци поняца: глас, буква, знак, виреченє, пасус, знаки интерпункції (точка, запята, викричнік, знак питаня), стих, строфа, писня, збуванє, место, час и рядошлїд збуваня, приповедка, басна, сказка, присловка, загадка, особа и подоба, вонкашні випатрунок.

КУЛТУРА ВИСЛОВІОВАНЯ

Усне висловіованє

Преприповедованє змісту кратших и єдноставнїйших текстох з буквара, читанки, часопису, театралних фалатох, филмох, радио и ТВ емисийох за дзеци того возросту – спрам плану составеного з детальних питаньох (хто, по, дзе, кеди, як, прецо) и спрам плану составеного зоз пообщених питаньох.

Приповеданє о подїйох з родит. дому, школи, вилету, бавеня и подобне. Приповеданє спрам шору сликох и спрам єдней слики, по плану у форми питаньох.

Описованє єдноставних предметох. Описованє людзох и животиных, рошлїнох, зявеньох. Обачованє и менованє рижних характеристикох (форма, фарба, димензия и под.)

Идентитет: Менованє и описованє особох, животиных, рошлїнох, предметох, зявеньох. Обачованє и менованє рижних характеристикох (форма, фарба, велькосц). Приповеданє о себе.

Одредзєня простору (блїзко–далєко, ту–там, тадзи–тамадз) и часу (теди–тераз, такой–после, було–будзе).

Комунікация: Представяє, упознаванє, здравканє.

Богаценє словнїка школярох з помоцу рижних язичних бавискох.

Писанє висловіованє

Преписованє словох и кратших виреченьох з напредок одредзеним задатком. Писани одвити на питаня. Писани питаня на задани одвити.

Кратки диктати: диктат з допільнованьом, творчи диктат, автодиктат.

Вежби за звладованє основних правописних поглядваньох, хаснованє интерпункції и велькей букви. Писанє двозначних вокалских буквох и писанє гласох з двома знаками, хаснованє мєгкого знака.

Естетика писаня: уцагнути пасус, маргини з двох бокох, правилносц форми буквох, уєдначена велькосц буквох.

Пейц домашнї писани задатки и їх анализа на годзинох у другим полрочу.

СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК - SLOVENSKÝ JAZYK

Úvodné napomenutia

Pre intelektuálny, emocionálny a sociálny rozvoj žiaka materinský jazyk má dôležitý význam. Vo všetkých situáciách a v každej životnej etape komunikácia bez jazyka sa ťažko dá zamyslieť. Od kvality komunikácie vo veľkej miere závisí prosperita jednotlivca, ba aj spoločnosti vôbec.

Materinský jazyk umožňuje žiakovi, aby nadobudol vedomie o sebe, iných a prostredí rozvíjajúc tak sebadôveru a sebaistotu.

Myslenie a jazyk sú nerozlučne späté. Rozvíjanie jazykových kompetencií je priamo späté tak s rozvojom poznávacích schopností, ako aj s rozvojom myslenia. Učenie jazyka, jazykových štruktúr a funkcií je účinnejšie, keď sa jazyk predstaví ako prirodzene funkčný prostriedok komunikácie a nie keď sa jazykové konvencie učia izolovane a mimo kontextu.

Zároveň v každej chvíli sa musí mať na zreteli, že vedomosti získané vo výučbe materinského jazyka predstavujú základné predpoklady na zdolanie učiva ostatných predmetov. Rozličné formy využívania jazyka sa tiež zveľaďujú výučbou ostatných predmetov.

V tomto dokumente ciele a výsledky pre slovenský jazyk definované sú v súlade s Osnovami školského programu. Predstavené sú vo 8 kategóriách: (1.) jazyková recepcia, ktorá zahŕňa počúvanie a čítanie, (2.) jazyková produkcia, ktorá zahŕňa ústne vyjadrovanie a písanie, (3.) interakcia, (4.) meditácia, (5.) interpretácia – interakcia s textom, (6.) vedomosti o jazyku, (7.) vedomosti o literatúre, (8.) médiová gramotnosť.

Výučba slovenského jazyka má byť pre žiakov prameňom radosti a pôžitku. Aj keď sa stupeň radosti nemôže jednoducho vymerať, môže sa postrehnúť a podnetne naň vplývať prostredníctvom nových vedeckých a metodologicky založených a dobre zosúladených prístupov výučby.

CIELE A VÝSLEDKY VÝUČBY SLOVENSKÉHO JAZYKA NA KONCI PRVÉHO ROČNÍKA

Cieľ výučby slovenského jazyka v prvom ročníku je, aby si žiak osvojil techniku čítania a písania, teda jeho základy, ako aj ostatné jazykové kompetencie (rečové prejavy) kvôli úspešnej komunikácii (úspešnému dorozumievaniu), aby pri čítaní porozumel rôznorodým textom, s cieľom prehlbovania vlastných vedomostí a výmeny vlastných skúseností.

VÝSLEDKY VÝUČBY SLOVENSKÉHO JAZYKA NA KONCI PRVÉHO ROČNÍKA

Jazykové aktivity		Na konci prvého ročníka žiak:
Jazyková recepcia	Počúvanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozná vetu, slová, slabiky a hlásky v slovenskom jazyku ▪ chápe jednoduché pokyny (napr. didaktické) a reaguje na ne zodpovedajúcim spôsobom ▪ nadobúda schopnosť počúvať krátke texty rôznych druhov v súlade s jeho vekom, zoskupuje informácie, obohacuje svoje vedomosti a slovnú zásobu ▪ všíma si spätosť hovoru s neslovnými tvarmi dorozumievania
	Čítanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ osvojuje techniku začiatočného čítania: <ul style="list-style-type: none"> – pozná vzťah: hláska- písmeno – spája písmená do slov – pozná a číta vetu ako celok – rozlišuje znaky interpunkcie: bodku na konci vety, čiarku, výkričník, otáznik – všíma si celok a časti textu (názov a odstavce) – číta s porozumením ▪ číta krátke texty rôznych druhov v súlade s jeho vekom, zoskupuje informácie, obohacuje svoje vedomosti, a slovnú zásobu a tým podnecuje svoju obrazotvornosť (predstavivosť) ▪ správne vyslovuje slová s dlhými a krátkymi samohláskami
Jazyková produkcia	Ústne vyjadrovanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ správne vyslovuje hlásky, slová, výrazy a správne prízukuje vetu ▪ tvorí jednoduché vety s dôrazom na správne poradie vo vete (podľa obrázku a série obrázkov) ▪ vie vyrozprávať vlastný zážitok, vie podať informáciu, jednoduché vysvetlenia alebo pokyny ▪ vyjadruje svoje myšlienky, idey, city a postoje súvisiace s danou témou z každodenného života ▪ recituje a striedavo opakuje text v priestore (dratizácia)

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Jazykové aktivity		Na konci prvého ročníka žiak:
Jazyková produkcia	Písanie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozná tlačené písmená a píše písanými písmenami ▪ správne tvaruje a spája písmená pri písaní ▪ oddelene píše slová vo vete ▪ píše jednoduché, úplné vety ▪ používa bodku pri písaní a výkričník, otáznik, čiarku pri odpisovaní ▪ správne používa veľké písmeno na začiatku vety a pri písaní vlastných mien a mien osád ▪ rozlišuje názov a odseky ▪ správne sa podpisuje ▪ píše krátke texty na rôzne témy: z vlastnej skúsenosti, zo sveta fantázie... ▪ používa diakritické (rozlišovacie) znamienka: dĺžeň, mäkčeň; dve bodky (ä) iba pri niektorých slovách
Interakcia		<ul style="list-style-type: none"> ▪ hlási sa k slovu, oslovuje spolubesedujúceho zodpovedajúcim spôsobom ▪ pozorne počúva spolubesedujúceho a neskáče mu do reči ▪ účinkuje v rozhovore majúc na zreteli tému rozhovoru ▪ gestikuluje zodpovedajúcim spôsobom ▪ kladie otázky a dáva odpovede v súlade so svojim vekom a schopnosťami ▪ formuluje otázku tak, aby dostal hľadanú informáciu, dáva úplné odpovede... ▪ hľadá vysvetlenie, keď mu niečomu nerozumie ▪ vie uskutočniť telefonický rozhovor (vie prevziať a vybaviť telefonát) ▪ vie napísať: odkaz, pohľadnicu
Mediácia		<ul style="list-style-type: none"> ▪ vie pozmeniť a odovzdať obsah kratších textov prostredníctvom verbálnych (slovných) a neverbálnych (neslovných) prostriedkov ▪ vie pomenovať text, obrázok a komiks
Interpretácia textu		<ul style="list-style-type: none"> ▪ používa vlastné poznatky a skúsenosti, ktoré mu umožnia pochopiť prečítané ▪ určuje hlavné postavy, čas a miesto konania deja ▪ odlišuje ústredné postavy s kladnými a zápornými vlastnosťami ▪ vyjadruje vlastný dojem, mienku a postoj o prečítanom ▪ líši skutočnosť od fantázie
Jazyk		<ul style="list-style-type: none"> ▪ chápe význam jazyka, má predstavu, že sú aj iné jazyky, ktoré majú svoju hodnotu a treba si ich uctievať ▪ pozná hlásky a písmená v slovenčine, všima si slovo, ako celok, vie rozdeliť slová na slabiky, všima si vetu, ako celok ▪ pozná oznamovaciu a opytovaciu ▪ líši kladnú od zápornej vety ▪ vie postrehnúť slová s podobným významom a slová opačného významu ▪ má aktívnu a pasívnu slovnú zásobu v súlade s jeho vekom ▪ vie správne napísať niektoré slová: s dvojhláskami ia, ie, iu, ô; slová so samohláskou ä; slová v ktorých sa vyskytujú mäkké slabiky de, te, le, ne, di, ti, li, ni ▪ píše písmená a neskoršie slová podľa diktátu
Pojmy z literatúry		<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozná základné druhy literárneho vyjadrovania (verš a próza; báseň a rozprávka)
Mediálna gramotnosť		<ul style="list-style-type: none"> ▪ pozná a používa rozličné médiá(napr. noviny a časopisy, filmy, TV vysielania, CD a pod. média určené deťom) kvôli informovaniu, učeniu a zábave ▪ vie vyjadriť svoj postoj voči určitému druhu mediálneho obsahu a opodstatniť ho

Tematické celky a obsahy

Prostredníctvom troch veľkých tematických celkov (spoločných pre všetky oblasti) predmety v prvom ročníku – JA – INÍ – OKOLIE sa realizujú nasledujúce učebné obsahy:

- 1) Ústna komunikácia (počúvanie, rozprávanie, interakcia, mediácia);
- 2) Inerpretácia/interakcia s textom/obrázkami;
- 3) Národná kultúra;
- 4) Vedomosti o jazyku: slovenský jazyk – základné poznatky;
- 5) Mediálna gramotnosť.

Dôležité napomenutie: Všetky učebné obsahy sa realizujú spracovaním krátkych textov rozličných druhov a foriem, ktoré sú prispôbené veku žiakov. Texty môžu byť originálne alebo preložené; literárne alebo iné jazykové prejavy (prosba, poďakovanie, blahoželanie...); autorské alebo vybrané z ľudovej (ústnej) slovesnosti. Literárne texty treba vybrať z diel známych detských spisovateľov (napríklad: Daniel Hevier, Miroslav Demák, Elena Čepčeková, Ľudmila Podjavorinská, Krista Bendová, Mária Haštová, Pavel Mučaji, Juraj Tušiak, Mária Ďuričková, Mária Rázusová-Martáková...).

Aktivity žiakov ⁷

1) Hry so slovami a obrázkami.

Počúva slová a vety, pozoruje, porovnáva a manipuluje obrázkami. Podľa obrázkov tvorí vety, riešuje hádanky primerané veku. Vystrihuje, zohýna, lepí, dokresľuje, zdobí, modeluje.

2) Vysvetľovanie významu slovies demonštrovaním.

(Sedieť, stáť, chodiť...).

3) Nacvičovanie dialógov.

Nacvičovanie dialógov môžeme vykonať za pomoci bábok. Keď dialóg dobre nacvičíme, priliehavým rozdelením textu žiakom, môžeme dialóg pozmeniť na scénu. Scény (stretnutie žiakov) prostredníctvom ktorých nacvičíme pozdravy, oslovenie, zoznamovanie sa s iným a zoznamovanie s druhou osobou, využijeme na zdolávanie kontaktných formúl a zvrátov, ktoré sa v jednotlivých situáciách používajú.

4) Cvičenia odpovede na otázky a kladenie otázok.

Samostatne odpovedajú na otázky a na základe daných viet tvoria otázky.

5) Obrazotvornosť.

Na základe vypočítaného opisu poznáva bytosti, predmety, situácie, prostredie...

6) Recitovanie.

Recituje kratšiu báseň primeranú svojmu veku.

7) Bábkové hry.

Zúčastňuje sa v realizácii jednoduchých kratších scén bábkového divadla so známymi alebo vymyslenými postavami alebo obsahmi, napodobňuje pohyby rúk a moduluje hlas kvôli oživovaniu bábk.

8) Grafické formovanie textu.

Samostatne alebo v skupine robí kolážové noviny na témy z výučby, školského života a voľných aktivít.

9) Hra asociácií.

Tvorí asociácie jedným alebo niekoľkými slovami k ponúknutému pojmu pokúšajúc sa pritom vysvetliť také asociatívne rozmýšľanie.

10) Hry výmeny miesta.

Hrá úlohu učiteľa, predavača, lekára...

11) Obohacovanie aktívnej slovnej zásoby.

Zúčastňuje sa v tvorení hovorovej reči počínajúc slovo hláskou/slabikou, ktorou sa končí predchádzajúca... Vyhľadáva slová opačného významu, zdobeniny, synonymá atď.

12) Hlasové hry.

Napodobňuje zvuky z prírody a „reč“ zvierat, Spoznáva priateľa iba podľa farby hlasu (Vieš kto hovorí?).

13) Reprodukcia obsahu obrázkov.

Samostatne ústne vie reprodukovať obsah znázornený na obrázku.

14) Cvičenia nahradzovania.

Samostatne používa zámená namiesto podstatných mien, samostatne tvorí množné číslo podstatných mien.

15) Didaktické hry.

Účinkuje v didaktických hrách.

16) Cvičenia dopĺňania.

(Na vizuálny podnet) samostatne dopĺňa neúplné vety: Stromček je (zelený). Kamióny sú (veľké).

17) Riešovanie hádaniek.

Na základe krátkeho opisu samostatne riešuje hádanku. (Je zelené. Má ozdoby. Ozdoby sú pestré. Čo je to? /stromček/. Ona je stará. Je dobrá. Je chorá. Má rada deti. Kto je to? /babka/...

18) Formy spoločenského styku.

Samostatne využíva frazeologické zvraty a ustálené slovné spojenia pri vyjadrení pozdravu, poďakovania, ospravedlnenia...

19) Významové okruhy slov.

Samostatne vyraduje slová, ktoré do danej skupiny nepatria. Napríklad: kohút, moriak, hus, kôň, kačica.

⁷ Tu sú napočítané iba niektoré aktivity, ktorými môžeme uskutočniť určené výsledky pre prvý ročník. Aktivity sú usporiadané voľným poradím a možno im zmeniť tvar a prispôbiť ich špecifickým potrebám žiakov.

Napomenutie: Vedľa týchto špecifických aktivít na hodinách slovenského jazyka môžu sa používať aj aktivity, ktoré sú napočítané v iných vyučovacích predmetoch.

Aktivity učiteľa

Schopnosť a privilégia učiteľa, aby prednášal tento predmet v prvom stupni a prvom ročníku má zvláštny význam. Viacpredmetová uschopnosť umožňuje interdisciplinárny spôsob práce vo formovaní, upevňovaní a interakcii vedomostí. Učiteľ si sám volí metódu, ktorú uplatní vo výučbe. Pri voľbe metódy učiteľ má na zreteli potreby detí, s ktorými pracuje, ich vedomosti ako aj vlastné skúsenosti pri použití jednotlivých metód. Robí si voľný výber z ponúknutých tém a obsahov a spája ich s témami a obsahmi iných predmetov.

V súčasnej škole sa úloha učiteľa mení a stáva zložitejšou. Jeho úloha učiteľa zostáva, ale okrem toho, že poskytuje informácie, prednáša učivo a prezentuje obsah, on vedie proces výučby a organizuje aktivity vo výučbe, a tak sa stáva jedným z partnerov v pedagogickej komunikácii.

Učebné pomôcky

Nástenné obrazy, vizuálny materiál k cvičeniam, bábky a obrázky vhodné na spracovanie dialógov, školské veci, rôzne druhy kartičiek, obrázkové učebnice, hračky, fólie...

Odporúčaná literatúra

Učiteľ si sám volí potrebnú literatúru a vyučovacie prostriedky na realizáciu predpísaných výsledkov. Tiež si sám volí texty z jestvujúcich šlabikárov, čítaniek, pracovných zošitov, časopisov pre deti (Zornička, Včielka, komiks...). Dbať na to, aby odkazy zvolených textov boli v súlade s cieľmi vzdelávania (ktoré sa uvádzajú v Zákone o základoch systému výchovy a vzdelávania), princípmi vzdelávacieho procesu, so všeobecnými cieľmi a všeobecnými výsledkami povinného vzdelávania (ktoré sa uvádzajú vo Všeobecných základoch školského programu) a s cieľmi a výsledkami výučby materinského jazyka (ktoré sa uvádzajú v tomto dokumente).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

HRVATSKI JEZIK

Uvodne napomene

• Za intelektualni, emocionalni i socijalni razvoj učenika, materinski jezik ima bitni značaj. U svim situacijama i u svakoj životnoj dobi komunikacija bez jezika je teško zamisliva. Od kvalitetne komunikacije u velikoj mjeri ovisi prosperitet pojedinca, pa i društva u cjelini.

• Materinjski jezik omogućuje učeniku stvaranje svijesti o sebi, drugima i okruženju, istodobno razvijajući samopoštovanje i samopouzdanje.

• Mišljenje i jezik su bitno povezani. Razvijanje jezičnih kompetencija u izravnoj je vezi s razvojem saznanih sposobnosti uopće, kao i s razvojem mišljenja u najširem smislu riječi. Učenje jezika, jezičnih struktura i funkcija značajno je efikasnije kada jezične konvencije uče izolirano i izvan konteksta.

• Istodobno u svakom trenutku mora se mati na umu da znanja stečena u nastavi materinskog jezika predstavljaju neophodnu osnovu za nastavu i učenje u svim drugim oblastima i predmetima. Različiti vidovi uporabe jezika također se unapređuju nastavom ostalih predmeta.

• U ovom dokumentu ciljevi i ishodi za hrvatski jezik definisani su u suglasju s Općim osnovama školskog programa. Oni su predstavljeni u osam kategorija: 1. jezična recepcija, koja uključuje slušanje i čitanje, 2. jezična produkcija, koja uključuje govor i pisanje, 3. interakcija, 4. medijacija, 5. interpretacija (interakcija sa tekstom), 6. znanja o jeziku, 7. znanja o književnosti i 8. medijska pismenost.

• **Nastava hrvatskog jezika za učenike treba predstavljati izvor zadovoljstva. Iako se stupanj zadovoljstva i uživanja ne može jednostavno izmjeriti, može se uočiti, a samim tim i poticati kroz nove, znanstvene i metodološki utemeljene i dobro usuglašene pristupe nastavi.**

CILJ I ISHOD NASTAVE HRVATSKOG JEZIKA NA KONCU PRVOG RAZREDA

Cilj nastave hrvatskog jezika u prvom razredu jeste da učenik savlada tehniku čitanja i pisanja na elementarnoj razini, kao i da potiče korišćenje jezičnih kompetencija za organiziranje i proširivanje vlastitih znanja i izražavanja iskustava.

Jezičke aktivnosti		Po završetku prvog razreda učenik:
Jezička recepcija	Slušanje	<ul style="list-style-type: none"> – identificira rečenice, riječi, slogove i glasove u hrvatskom jeziku – razumije jednostavne upute i reagira na njih na odgovarajući način – sluša kratke tekstove različitih vrsta primjerene uzrastu, prikupljajući informacije, bogateći znanja i rječnik – uočava vezu govora s neverbalnim oblicima komunikacije
	Čitanje	<ul style="list-style-type: none"> – vlada tehnikom početnog čitanja: <ul style="list-style-type: none"> ➤ vezuje glasove za slova ➤ vezuje slova u riječ ➤ čita rečenicu kao cjelinu ➤ poštuje točku, zarez, upitnik, uzvičnik, dvije točke ➤ uočava cjelinu i dijelove teksta (naslov i pasuse) ➤ razumije pročitano – čita kratke tekstove različitih vrsta primjerene uzrastu, prikupljajući informacije, bogateći znanja, maštu i rječnik
Jezička produkcija	Govor	<ul style="list-style-type: none"> – pravilno izgovara glasove, riječi i izraze i pravilno intonira rečenicu – jednostavno i jasno formulira iskaz – saopćava informacije, daje jednostavna objašnjenja i upute, priča o događaju iz osobnog iskustva – izražava misli, ideje, osjećanja i stavove o raznim temama iz neposrednog okruženja i svijeta mašte – recitira, govori po ulogama
	Pisanje	<ul style="list-style-type: none"> – piše štampanim i pisanim slovima na pismu hrvatskog jezika – pravilno oblikuje slova i povezuje ih u riječi – odvaja riječi prilikom pisanja – piše jednostavnim, potpunim rečenicama – pravilno upotrebljuje točku, upitnik, uzvičnik, zarez (pri nabranjanju) – rabi veliko slovo na početku rečenice i u pisanju vlastitih imena i imena naselja – izdvaja naslov i pasuse – pravilno se potpisuje – piše kratke tekstove sa različitim namenama zasnovane na vlastitom iskustvu i svijetu mašte

PROGRAMI ZA POJEKIDINE PREDMETE

Interakcija	<ul style="list-style-type: none"> – zna tražiti riječ i oslovljava sugovornika na odgovarajući način – sudjeluje u razgovoru držeći se teme – vodi računa o stavu tijela, gestikulaciji i mimici – postavlja pitanja i daje odgovore pridržavajući se konverzacijskih uzusa (1) – traži objašnjenje / ponašanje onoga što ne zna, ili mu nije jasno – umije obaviti telefonski razgovor pozvati nekoga i odgovoriti na poziv) – zna napisati poruku, pismo, razglednicu, pizivnicu
Medijacija	<ul style="list-style-type: none"> – umije preoblikovati i prenositi sadržaje kraćih tekstova uz pomoć verbalnih i neverbalnih sredstava – daje naslov tekstu, slici, stripu
Interpretacija /interakcija sa tekstom/	<ul style="list-style-type: none"> – koristi vlastito znanje i iskustvo da bi razumio ono što čita – izdvaja glavne aktere, vrijeme i mjesto radnje i sljed događaja – razlikuje pozitivne od negativnih junaka – izražava vlastiti utisak/mišljenje/ stav o pročitanom – razlikuje stvarno od imaginarnog
Znanja o jeziku	<ul style="list-style-type: none"> – shvaća značaj jezika, shvaća da postoje različiti jezici i da oni imaju istu vrijednost – prepoznaje glasove hrvatskog jezika i slovo – uočava riječi kao posebne cjeline, uočava rečenicu kao cjelinu – razlikuje obavještajnu, upitnu i uzvičnu rečenicu – razlikuje jesnu i niječnu rečenicu – uočava skupove <i>ije i je</i> – uočava da neke riječi imaju isto značenje: – uočava riječi suprotnog značenja – <i>poseduje aktivan i pasivan rječnik koji odgovara njegovoj dobi</i>
Znanja o književnosti	<ul style="list-style-type: none"> – razlikuje osnovne vrste književnog izražavanja (stih i proza, pjesma i priča)
Medijska pismenost	<ul style="list-style-type: none"> – poznaje i koristi različite medije (npr. novine i časopise, filmove, TV emisije, kompakt-diskove i sl. namjenjeno djeci) radi informiranja, obrazovanja i zabave – obrazlaže na elementarnoj razini svoj stav u obranu medijskih sadržaja /poruka (npr. dopada mi se/ne dopada mi se i zašto)

(1) Pojedinačno nabranjanje/izdvajanje ishoda predstavljenih u tablici ne znači da se oni realiziraju izolirano, svaki za sebe, naprotiv tijekom svake nastavne aktivnosti istodobno se radi na realizaciji nekoliko ishoda, odnosno grupa ishoda.

TEMATSKJE CJELINE I SADRŽAJI

Kroz tri velike tematske cjeline (zajedničke za sve oblasti/predmete u prvom razredu) – JA, DRUGI, OKRUŽENJE – realiziraju se sljedeći nastavni sadržaji:

1. Početno čitanje i pisanje – usvajanje štampanih i pisanih slova latinice; Savladavanje tehnike početnog čitanja i pisanja;
2. Usmjena komunikacija (govorenje; slušanje; interakcija; medijacija)
3. Interpretacija – interakcija sa tekstom;
4. Znanja o jeziku;
5. Znanja o književnosti;
6. Medijska pismenost;

Važna napomena: Svi nastavni sadržaji realiziraju se na kratkim tekstovima različitih vrsta i formi, prilagođenim dobu učenika. Tekstovi mogu biti originalni ili prevedeni; književni ili neknjiževni; iz autorske ili iz narodne (usmene) književnosti. Književne tekstove treba odabrati iz korpusa poznatih i priznatih pisaca za djecu. (npr. Vesna Parun, Sunčana Škrinjarić, Zvonimir Balog, Nada Zidar Bogadi...).

AKTIVNOSTI UČENIKA

1. Igre slovima, riječima i slikama. Igre slovnih kombinacija

Sluša, promatra, uspoređuje i manipulira slovima i slikama. Imenuje i čita slova. Pravi riječi od slova, rjeđa slagalice od slova i slika, pravi rečenice od riječi isječenih iz tiska, izmišlja priču na osnovu slike, rješava rebuse, zagonetke, pitalice, križaljke (prilagođene dobu učenika). Sječka, savija, lijepi, doctava, ukrašava, modelira.

2. Rimovanje riječi i grupa riječi

Samostalno osmišljava stihove uz pomoć ponuđenih rimovanih riječi (npr. snijeg/brijeg, svukuda/tuda i slično).

3. Osmišljavanje priče

Osmišljava vlastitu priču u čijem je sadržaju globalna shema bajke, priča koja je obrađena na satu.

4. Govorne igre inspirirane doživljajem pričitanog/odslušanog teksta

Može dati drugačiji naslov, izmisliti drugačiji početak ili konac ponuđenog teksta.

5. Slikovno dočaravanje; pogađanje opisanog

Opisuje, na osnovu onoga što je vidjelo, doživjelo, osjetilo, čega se sjeća ili što želi, bića, predmete, situacije, prostore... Na osnovu odslušanog opisa prepoznaje bića, predmete, situacije, prostore...

6. Ulančavanje riječi

Aktivno sudjeluje u lancu pričanja poznate i izmišljenje priče.

7. Dramske igre

Uz instrukcije, realizira jednostavnije govorne uloge sudionika dramske radnje u grupnoj scensko-izvođačkoj aktivnosti. Igre pokretom, pantomima, igre uloga...

8. Recitiranje

Recitira kraću pjesmu primjerenu uzrastu.

9. Lutkarske igre

Sudjeluje u realizaciji jednostavnih kraćih scena lutkarskog kazališta, s poznatim ili izmišljenim likovima ili sadržajima, sinhronizirajući pokrete ruku i modulacije glasa u oživljavanju lutke.

10. Grafičko oblikovanje teksta

Samostalno ili u grupi pravi kolažne novine na teme iz nastave, školskog života i slobodnih aktivnosti.

11. Igre asocijacije

Odgovara jednostavnim asocijacijama u vidu jedne ili nekoliko riječi na ponuđeni pojam, uz pokušaj objašnjenja takvog asocijativnog razmišljanja.

12. Pravljenje riječnika

Pravi riječnik svojih omiljenih riječi ili riječnik riječi koje najčešće čuje.

13. Naracija

Izmišlja priče.

14. Korišćenje informacija i organiziranje informacija

Formira i vodi adresar i telefonski podsjetnik; pravi katalog knjiga koje ima (ili ih je pročitao). Pravi biblioteku odjela, igroteku, cedeteku i sl.

15. Metajezičke igre

Osmišljava vlastiti jezik/pismo i predstavlja ih drugima.

16. Igre zamjene mjesta

Igra ulogu učitelja, trgovaca, liječnika...

17. Bogaćenje aktivnog riječnika

Sudjeluje u održavanju govornog niza započinjući riječ glasom/slogom kojim je završena prethodna. Traži riječi suprotnog značenja, riječi koje znače umanjeno, riječi istog oblika, a različitog značenja, itd.

18. Glasovne igre

Podražava zvukove iz prirode i «govor» životinja. Prepoznaje drugara samo po boji glasa. (Znaš li tko govori?)

Napomena: Uz ove specifične aktivnosti, na satovima hrvatskog jezika mogu se koristiti i aktivnosti koje su pobrojane u drugim predmetima.

AKTIVNOSTI NASTAVNIKA

Sposobnost i privilegija učitelja da predaje više predmeta u prvom ciklusu u prvom razredu ima poseban značaj. Ta višepredmetna osposobljenost omogućuje interdisciplinarni način rada u formiranju, učvršćivanju i povezivanju znanja. Učitelj sam odabira postupak koji će primjenjivati u nastavi početnog čitanja i pisanja (monografski, grupnu obradu slova ili kompleksni postupak). Pri odabiru postupka učitelj ima u vidu potrebe djece s kojima radi, njihova predznanja, kao i vlastita iskustva u primjeni pojedinih postupaka.

Jednako je slobodan u odabiru ponuđenih tema i sadržaja i njihovom povezivanju s temama i sadržajima drugih predmeta.

U suvremenoj školi uloga nastavnika se mijenja i usložava. Njegova nastavnička uloga ostaje, ali pored toga što prenosi informacije, izlaže gradivo i prezentira sadržaj, on i vodi nastavni proces i organizira nastavne aktivnosti, pa samim tim postaje jedan od partnera u pedagoškoj komunikaciji.

Učitelj sam odabira neophodan materijal i nastavna sredstva za realizaciju nastavnih ishoda pri tome je dopušteno vršiti odabir materijala iz postojećih početnica, čitanki, vježbenica, nastavnih listića časopisa za djecu (npr... *Smib*, *Cvitak* i slično.) Treba voditi računa da poruke odabranih tekstova budu usklađene sa ciljevima obrazovanja (navedenim u Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i odgoja), principima obrazovnog procesa, opštim ciljevima i opštim ishodima obaveznog obrazovanja (navedenim u Opštim osnovama školskog programa) i ciljevima i ishodima hrvatskog jezika (navedenim u ovom dokumentu).

PREPORUČENA LITERATURA

- Ivić, I, Pešikan, A, Janković, S, kijevčanin, S (1997): *Aktivno učenje*, Beograd, Institut za psihologiju
- Marinković, S. (1998): *Metodika kreativne nastave srpskog jezika i književnosti*, Beograd, Kreativni centar
- Vujović, M, Stojaković, S, Marjanović, D, Stojković, N. (1992): *Daroviti učenici*, Nova prosveta
- Bikić: *Priručnik za učitelje uz udžbenik hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Ham: *Riječnik hrvatskog jezika, Školska gramatika hrvatskog jezika*, Školska knjiga, Zagreb
- Babić, Finka, Moguš: *Hrvatski pravopis*, Školska knjiga, Zagreb
- Čudina, Obradović: *Igrom do čitanja, igre i aktivnosti za razvijanje vještina čitanja u djece od 3. do 10. godine života*, Školska knjiga, Zagreb
- Horvat-Vukelja, Pribić: *Slikopriče*, Školska knjiga, Zagreb
- Skupina autora: *Učimo hrvatski 1, kazet*, Školska knjiga, Zagreb
- Šabić, Vitez, Baričević i suradnici: *Priručnik uz hrvatsku početnicu*, Školska knjiga, Zagreb
- Lučić, Marjanović: *Gdje stanuju priče, čitanka*, Školska knjiga, Zagreb
- Lučić, Marjanović: *Priručnik uz početnicu za učitelje*, Školska knjiga, Zagreb
- Lučić, Mumlek: *Lektira u razrednoj nastavi*, Školska knjiga, Zagreb

СРПСКИ КАО НЕМАТЕРЊИ ЈЕЗИК

Уводне напомене

Српски као нематерњи језик је основни предмет у школама где се настава одвија на језику националних мањина.

- *Српски као нематерњи језик* омогућава ученику да стекне свест о другима и окружењу, истовремено развијајући самопоштовање и самопоуздање. У свим ситуацијама и у свакој животној доби комуникација без језика је тешко замислива. Од квалитета комуникације у великој мери зависи просперитет појединца, па и друштва у целини.
- Учење језика, језичких структура и функција, нарочито у случају наставе *Српског као нематерњег језика* значајно је ефикасније када се језик представи као **природно функционално средство комуникације**, него када се језичке конвенције уче изоловано и ван контекста.
- Настава *Српског као нематерњег језика* за ученика треба да представља извор задовољства. Иако се степен задовољства и уживања не може једноставно измерити, он се може уочити, а самим тим и подстицати кроз нове, научно и методолошки утемељене и добро усаглашене приступе настави.
- Учење *Српског као нематерњег језика* немогуће је конципирати и изводити униформно без узимања у обзир степена и врсте разлике између српског језика и матерњег језика деце, језичког миљеа и карактеристика непосредне околине у којој дете живи, и индивидуалних разлика у савладаности језичких компетенција у погледу српског језика у предшколском периоду.
- Отуд, у овом документу, циљеви и исходи за *Српски као нематерњи језик* нису дефинисани детаљно. Уместо тога, препоручује се да, узимајући у обзир *Опште основе школског програма*, и циљеве и исходе наставе *Српског језика* (као матерњег језика) с једне стране, и циљеве и исходе наставе *Страног језика* с друге стране, током израде школског програма школа нађе ону меру између ова два модела која највише одговара специфичним потребама деце у дајој школи.
- Током почетка имплементације школског програма, програми за *Српски као нематерњи језик* ће се посебно рецензирати, и у случају потребе, допунити даљим стручним упутствима.

СТРАНИ ЈЕЗИЦИ

Уводна напомена

Настава *Страних језика* у 1. разреду и у 1. циклусу специфична је утолико што је у највећем броју случајева не реализују учитељи, већ наставници страног језика. У том смислу постоји приручник за наставу страних језика који пружа детаљна дидактичка упутства, објашњава начине имплементације циљева наставе и постизање предвиђених исхода у складу са когнитивним и укупним психичким развојем ученика, методе, технике и евалуацију које се примењују у настави *страних језика*. Заинтересовани учитељи упућују се на овај приручник који им може пружити додатне и корисне информације о спровођењу наставе како у предметима из других образовних области, тако и у предметима који су, као и страни језици, део образовне области *Језик, књижевност и комуникација* (нпр. српски језик и књижевност).

С обзиром на узраст и ниво когнитивног као и укупног психичког развоја ученика, у 1. разреду и 1. циклусу основне школе, очекивани исходи у учењу страних језика су крајње ограниченог домета, и дефинисани су у складу са претпостављеним условима наставе. У 1. разреду и у 1. циклусу, настава страног језика пре свега има за циљ да ученицима приближи идеју о постојању других језика као средстава комуникације и да у њима развије позитивна осећања према језику који уче (тзв. **сензитивизација** на стране језике), уз развој основа **комуникативне компетенције** на том језику. То се постиже применом метода и техника у настави које смо у најширим цртама дефинисали као **комуникативну наставу страних језика**.

Неопходно је такође истаћи да су исходи за одређени разред и циклус (како унутар једне образовне области тако и **интеробласно**) хоризонтално координирани, односно комплементарни. Другим речима, исходи за *стране језике* по језичким активностима се међусобно допуњавају и рад на постизању једног исхода несумњиво помаже или представља неопходан услов за постизање неког другог исхода. На пример, језичка рецепција свакако представља услов за језичку продукцију, а интеракција укључује адекватну примену знања и вештина садржаних како у активностима рецепције тако и продукције. Исто тако, настава страних језика у 1. разреду обухвата јасно профилисане **интеробласне**, односно **интегративне** теме које се у најширем смислу могу свести под назив **ЈА, ДРУГИ, ОКРУЖЕЊЕ**, а спроводи се кроз активности које су препознате и предложене и за предмете из других образовних области (покрет, односно физичка активност, рад у малим и великим групама, игра улога, игра, итд.).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ИСХОДИ НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА НА КРАЈУ ПРВОГ РАЗРЕДА

Језичке активности		По завршетку првог разреда ученик:
Језичка рецепција	Слушање	<ul style="list-style-type: none"> разликује језик који учи од других језика разликује гласове језика који учи и реченичну интонацију разуме говор наставника, аудио-визуелни запис, песме, бројалице, кратке дијалоге и сл; прикупља информације, разуме инструкције и адекватно реагује на њих, богати речник уочава везу говора са невербалним облицима комуникације
	Читање	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију.</i>
Језичка продукција	Говор	<ul style="list-style-type: none"> правилно изговара гласове, научене речи и изразе и правилно интонира реченицу користи формалне и неформалне поздраве употребљава најједноставније језичке структуре да говори о себи и другима, о стварима из непосредног окружења користећи одговарајући речник
	Писање	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију.</i>
Интеракција	<ul style="list-style-type: none"> изражава своје потребе уважавајући потребе других тражи и даје информацију, и реагује на постављена питања о познатим темама учествује у игри и другим групним активностима дајући кратке наредбе и реагујући на њих 	
Медијација	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију.</i>	
Интерпретација/ интеракција са текстом	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију.</i>	
Знања о језику ⁸	<ul style="list-style-type: none"> препознаје, на елементарном нивоу гласовну структуру језика који учи и уочава разлику у односу на матерњи језик, користи реченицу као целину уочава значај језика и схвата да различити језици имају исту вредност 	
Медијска писменост	<ul style="list-style-type: none"> препознаје у контексту учионице садржаје медијске продукције намењене учењу страних језика на крајње елементарном нивоу (штампане медије, аудио/видео запис, компакт-диск, итд.) 	

Плавом бојом означени су исходи који се реализују у свим образовним областима/предметима.

Црвеном бојом означени су исходи који се реализују у двама или више образовних области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области/предмету у којој су формулисани

МАТЕРИЈАЛ У НАСТАВИ

- сликовница (на овом нивоу није предвиђено развијање језичких вештина читања и писања на страном језику).
- радна свеска (са активностима препознавања и повезивања појмова, као и са разним мануалним активностима: цртање, бојење, сецкање, итд.),
- аудио материјали (нпр. касета са прилагођеним текстовима за развијање језичке вештине слушања, као и за сензитивизацију на страни језик: песмице, бројалице, итд),
- постери (дидактички: понављају мотиве из сликовнице; као и постери које ученици праве у сарадњи са наставником на часу или код куће, или аутентични постери из стварног живота),
- карте са илустрацијама предмета и активности које се појављују у садржајима сликовнице и радне свеске; могу бити садржани у уџбеничком пакету, или се могу правити по потреби на часу и код куће,
- објекти из свакодневног окружења који се појављују у садржајима сликовнице и радне свеске.

Пут ка исходима у настави страних језика је процес који се реализује кроз интегрисан рад на темама и ситуацијама, кроз активирање различитих комуникативних функција и уз помоћ различитих техника и активности. Другим речима, немогуће је било који исход реализовати кроз само једну активност или тему, одн. ситуацију. Тако ће се, на пример исход *користи формалне и неформалне поздраве постизати у свим предвиђеним темама, у свим предвиђеним ситуацијама, уз низ метода и понуђених техника (видети табелу у којој је дат пример).*

⁸ Под знањем о језику подразумева се функционално знање, односно способност ученика да језичке структуре правилно употреби у датој комуникативној ситуацији.

Пример

Приказ повезаности тема, садржаја, метода и техника у настави страног језика

ТЕМЕ	САДРЖАЈИ			ТЕХНИКЕ (активности)
	СИТУАЦИЈЕ	КОМУНИКАТИВНЕ ФУНКЦИЈЕ	МЕТОД	
1. Школа 2. Ја и моји другови 3. Породица 4. Празници 5. Мој дом 6. Храна 7. Одећа 8. Окружење (овде живим)	1. ШКОЛА: школско двориште ученица 2. ЈА И МОЈИ ДРУГОВИ: парк; (затворен) простор за игру 3. ПОРОДИЦА: породица (односи и породичне активности кроз које се представља јединство различитих врста породице, без примене стереотипа) 4. ПРАЗНИЦИ: Божић, Нова година, рођендан 5. МОЈ ДОМ: активности у различитим просторијама у дому 6. ХРАНА: оброци, навике и укуси у вези са храном 7. ОДЕЋА: делови тела; облачење и свлачење врста одеће у односу на делове тела; врста одеће у односу на временске прилике; куповина одеће 8. ОКРУЖЕЊЕ: градска средина (понашање у граду, на улици, у парку, у зоо врту) и сеоска средина (домаће животиње и пејзаж)	1. Представљање себе и других 2. Поздрављање 3. Идентификација и именовање особа, објеката, делова тела, животиња, итд. (у вези са темама) 4. Разумевање команди и питања 5. Поставаљање и одговарање на питања 6. Молбе и изрази захвалности 7. Примање и давање позива за учешће у игри/групној активности 8. Изражавање допадања/недопадања 9. Именовање активности (у вези са темама) 10. Именовање боја 11. Бројање до 20	КОМУНИКАТИВНА НАСТАВА СТРАНИХ ЈЕЗИКА (Подразумева поимање језика као средства комуникације; инсистира на употреби циљног језика у учionicи у добро осмишљеним контекстима од интереса за ученике; претпоставља примену тзв. «наставничког говора», одн. прилагођавање говорне делатности наставника узрасту и знањима ученика; претпоставља да ученици у почетку само слушају и реагују а тек потом почињу и да говоре; инсистира на комуникативном аспекту употребе језика, одн. на значењу језичке поруке, никако на граматичкој прецизности исказа (нарочито у првим фазама усвајања); претпоставља да се знања ученика мере прецизно дефинисаним критеријумима тачности исказа	1. ТПР (Тотални физички одговор): Слушање и реаговање на команде наставника или са траке (углавном физичке активности: устани, седи, ходај, скочи, играј, али и активности у вези са радом у учionicи: пртај, сеци, боји, отвори/затвори свеску, итд.) 2. Рад у паровима, малим и великим групама (мини-дијалози, <i>role-playing</i> , итд.) 3. Мануалне активности (сецање, бојење, прављење објеката од глине, намола или сланог теста; израда постера за учionicу или родитеље и сл.) 4. Вежбе слушања (према упутствима наставника или са траке повезати појмове у вежбанки, додати делове слике који недостају, и сл.) 5. Игре 6. Певање у групи (према песмицама са траке)

МАТЕМАТИКА

Настава математике

- развија основну нумеричку писменост (рачунање, као цивилизацијска тековина, у истом је рангу са читањем и писањем),
- подстиче радозналост, креативност и развој логичког мишљења – са првим математичким садржајима отпочиње пут ка апстрактном и логички уређеном мишљењу и формирању знања која нису искуствене природе,
- развија способност имагинације и смисао за хармонију, бавећи се бројевима, величинама и геометријским облицима.
- има значајан морални и социјални аспект – она треба да води до јасних појмова и открића и захтева прецизно изражавање; различита мишљења се сучељавају и вреднују што доприноси развијању културе критичког мишљења; сарадњи у тиму припада посебно значајна улога, нарочито када је у питању решавање проблема или демонстрација решења,
- развија знања и вештине повезане са различитим областима учења,
- представља основ за наставак образовања јер математика је и језик многих научних и других дисциплина.

Математика у првом разреду је у доброј мери везана за сферу доживљаја и проширивање искуства детета. Она се, пре свега, ослања на његову природну способност да уочава сличности и разлике у облицима и односима; добром понудом материјала и ситуација за учење ова способност се даље постепено развија.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА МАТЕМАТИКУ У ПРВОМ РАЗРЕДУ

Циљеви	Исходи На крају првог разреда ученик ће :
Разликовање и именовање првих појмова из геометрије	<ul style="list-style-type: none"> • се оријентисати у простору користећи одреднице: горе, доле; изнад, испод; напред, назад; испред, иза и лево, десно... • разликовати и именовати тачку, дуж и линију (права, крива, изломљена, отворена и затворена) и умети да их нацрта; умети да се служи лењиром при цртању • разликовати и именовати геометријска тела (коцка, квадар, лопта, ваљак) и фигуре (квадрат, правоугаоник, круг и троугао)
Развијање основних знања о количини и броју	<ul style="list-style-type: none"> • поредити, процењивати и мерити дужину: стопом, кораком, ст... • читати, писати и упоређивати бројеве од 0 до 100 и употребљавати знаке неједнакости • приказивати бројеве од 0 до 20 сликовито у низу (нпр. помоћу тачака на правој) • сабирати и одузимати: у скупу целих бројева од 0 до 20, вишеструке десетице до 100, двоцифрени и једноцифрени број без преласка десетице до 100 • разумети и решавати једноставне и кратке текстуалне проблеме који се свode на сабирање и одузимање • знати вредност новчаница и поступак плаћања • користити знаке сабирања и одузимања, знак једнакости, као и одговарајуће термине • користити особине сабирања и одузимања кроз примере • поредити и процењивати бројност објеката на конкретним примерима
Развијање основних елемената логичког мишљења	<ul style="list-style-type: none"> • решавати једноставне логичко-комбинаторне проблеме (примери са штапићима, откривање једноставне правилности; пребројавање дужи, троуглова, тачака...) • знати да користи речи : тачно, нетачно, увек, никад, некад, неки и сваки у конкретним ситуацијама • користити симбол (слово, цртеж – нпр. цветић, звездица и сл.) или “држач места” као ознаку за скривени број, одређивати вредност скривеног броја коришћењем сабирања и одузимања, нпр. као у табели $\begin{array}{cccc} a & 3 & & \dots \\ a+5 & \dots & 10 & \end{array}$ • разумети и користити једноставне поруке представљене сликом • користити, на примерима, одговарајуће математичке термине: скуп, елемент, збир, сабирак,... • груписати објекте на основу неког заједничког својства (скуп предмета истог облика, скуп исто обојених...)

ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ И САДРЖАЈИ

Основна искуства и геометрија (оријентација, облици, релације)

- Облици квадра, коцке, лопте и ваљка међу предметима у окружењу. Релације: мање, веће, шире, уже, ниже, више у скупу две или више коцки или ваљака. Упоредивање предмета према два особинама (облик, боја...).
- Положај у простору: горе, доле, изнад, испод, испред, иза, у, ван, лево, десно,... као и смер кретања: напред, назад, уз, низ, нагоре, надоле, налево, надесно...
- Крива и права, изломљена, отворена и затворена линија (нпр. пуна или испрекидана линија на коловозу, линије на свом длану, линије у свесци «на линије»...), тачка, дуж, квадрат (нпр. на коцки, мали квадрати у свесци на «квадратиће»...) правоугаоник (нпр. рам прозора), троугао, круг (нпр. на саобраћајним знацима); релације у, на, ван (тачка на линији или ван ње, тачка у области или ван ње).

Основна искуства и аритметика (бројеви до 100, сабирање и одузимање до 20 и у неким једноставним облицима до 100)

- Груписање објеката у скупове, на основу неких карактеристичних својстава. Примери скупова између којих постоји узајамно једнозначно придруживање – скупови са једним, два, три,... десет елемената.
- Бројање унапред и уназад. Читање, писање и поређење бројева прве десетице и њихово сликовито приказивање (нпр. на бројевној правој), разликовање парних и непарних бројева. Бројање у скупу парних (непарних) бројева од 0 до 10, унапред и уназад. Сабирање и одузимање у оквиру прве десетице; везе између сабирања и одузимања – поред једне једнакости за три броја нпр. $4+3=7$ користе се још три једнакости $3+4=7$, $7-3=4$, $7-4=3$. Примена особина операција (замене места, здруживање сабирака, “понашање” нуле при сабирању и одузимању).
- Читање, писање и поређење бројева друге десетице и сликовито приказивање (нпр. на бројевној правој), употреба знакова $<$, $=$, $>$.
- Сабирање и одузимање у оквиру прве две десетице на великом броју примера, уз могућност коришћења особина сабирања и одузимања. Бројање по 2,3,4 или 5, од 0 до 20, унапред и уназад. Сабирање и одузимање у реалним ситуацијама (нпр. кроз плаћање неке робе или услуге и враћање кусура). Израчунавање бројевних израза. Представљање текстуалних задатака бројевним изразима, и обрнуто.
- Читање, писање и поређење бројева до 100. Операције сабирања и одузимања вишеструких десетица до 100, односно двоцифреног и једноцифреног броја без преласка десетице до 100.

Мере и мерење

- Поређење дужина, мерење неке дужине једном јединицом, стандардном или не (стопом, кораком, центиметром, дециметром, метром, одређеном јединицом мере у квадратној мрежи). Процена дужине “одока” и проверавање тачности процене – мерењем.
- Поређење, процењивање бројности објеката и утврђивање тачног броја пребројавањем, на конкретним примерима. Изражавање датог броја у десетицама и јединицама и поређење било која два броја од 0 до 100.
- Поређење вредности новчаница, замена – раситњавање...

Решавање проблема

(Препознавање математичких односа у разним проблем-ситуацијама из свакодневног живота, игара или опита, њихово математичко изражавање – моделирање и решавање применом математичких знања)

- Разумевање и решавање једноставних и кратких текстуалних проблема који се свде на сабирање и одузимање (највише две операције).
- Пребројавање дужи, троуглова, квадрата... на једноставним сликама.
- Сабирање дужи.
- Заједничко решавање неких логичко-комбинаторних проблема (примери са штапићима; откривање једноставних правилности у низовима бројева или геометријских облика...).

Језик математике

- Основни симболи (0,1,2,...,100,+,-, =, <, >,...) и термини (скуп, елемент, збир, сабирак,...).
- Симбол: слово, цртеж (цветић, звездица и слично) или држач места , као ознака за скривени број у табелама и једнакостима.
- Састављање текстуалних задатака на основу датих израза.
- Графички приказ редоследа рачунских операција – дрво израза.
- Једноставне поруке представљене сликом (нпр. стрелица као знак смера у конкретним ситуацијама)
- Разумевање и употреба речи: тачно, нетачно, увек, никад, некад, неки и сваки, у конкретним ситуацијама. Увежбавање јасног, једноставног и што прецизнијег изражавања на узрасту примерен начин, без употребе стручне терминологије изузев наведеног.

Теме и садржаји за посебно заинтересоване ученике

Решавање текстуалних проблема

Нпр. задатак: Замислио сам неки број. Када сам му додао 7, одузео 4 и на крају додао 5, добио сам број 17. Који сам број замислио ?

(Уз евентуално упутство учитеља да у решењу треба рачунати супротним редом, ученик ће закључити да прво од 17 треба одузети 5,...; могућа графичка подршка је дрво израза са празним местом или нека друга скица – види пример 1).

Решавање логичко-комбинаторних проблема

(мало сложенији примери пребројавања дужи, троуглова тачака, примери са штапићима, настављање низа према уоченој правилности,...)

Нпр. задатак: Прикажи број 11 као збир четири различита броја.

(Ученик ће наћи решење, а уз одређене сугестије учитеља, при разматрању могућности показаће да нема других решења).

Склапање дводимензионалних орнамената

(Пазле, танграми, слагалице...)

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Поред активности које су значајне за више области: посматрање, уочавање, именовање, препознавање, комуницирање, репродукција, меморисање; повезивање, придруживање, размењивање, разликовање, груписање, класификовање, прегруписавање (разврставање и мењање оквира); писање, читање; цртање слободном руком или помоћу лењира; прављење модела нпр. од пластелина, игровне активности... могу се издвојити и специфичне математичке и математичко-логичке активности:

- бројање, сређивање по редоследу (нумерисање), бројање уназад, бројање са прескоцима,
- сабирање и одузимање,
- рачунање напамет,
- оријентисање,
- упоређивање, процењивање, мерење,
- откривање релација и њихово математичко изражавање,
- решавање проблема у групи или самостално; комбиновање могућности, узимање и провера претпоставке, примена стечених знања, експериментисање,
- рад са табелама или непотпуним једнакостима, цртање скица као помоћ при решавању задатака, демонстрација решења,
- уопштавање, спецификовање, анализа, синтеза.

МЕТОДЕ И ПРИСТУП

Школа треба да сачува природну заинтересованост деце за математику и поступно је развија.

- Настава математике, посебно у почетним разредима, не сме бити апстрактна и вербална, јер математика и иначе оперише апстрактним појмовима и релацијама. Треба је приближити, што више кроз игру, посматрање, експериментисање и реалне ситуације из свакодневнице.
- Поступци и структуре математике не могу се у целини и одједном схватити, потребан је сталан и поступан развој и продубљивање. Пожељно је да се стално повезује и умрежава већи број мањих целина и да се, уз увођење новог, на разне начине утврђује старо – да је увек у оптицају више садржаја истовремено, како би се створила трајна и активна, употребљива, применљива знања.
- Мотивација је кључна у учењу математике – отуд је и вештина наставника у мотивисању ученика да стално и систематски раде од великог значаја. Важно је бирати садржаје за вежбање који подстичу размишљање, где се поступно појављују увек нова питања. Такво продуктивно вежбање иницира учење које је усмерено на истраживање проблема. Математика се од самог почетка активно истраживачки учи.
- Индивидуалне разлике су велике међу децом у погледу математичких способности: такође су у првој години школовања могуће и знатне развојне разлике (нпр. у поимању броја) – отуд је појачан задатак учитеља да нађе начина да сва деца напредују (и не губе интересовање) кроз индивидуализовану наставу, рад у малим групама и ослањање на разноврсне канале обраде садржаја (визуелни, аудитивни).
- Треба дозволити и стимулисати да ученици решавају задатке и на неки свој начин за који се, на овом узрасту, и не морају давати посебна образложења. У случају сложенијих поступака (нпр. код сабирања или одузимања са преласком преко десетице) требало би понудити више варијанти решавања задатака.
- Евантуалне грешке и њихово исправљање су саставни део учења. Ако је основни принцип “непогрешивост” (?), блокиран је процес учења; ученици постају склони да избегавају сваку креацију.
- Основни циљ учења математике није стицање слепе рутине, пуког познавања чињеница или поступака, већ свесно владање материјом. Фонд основних знања и вештина мора бити усвојен тако да стоји ученику увек на располагању.
- Математика ни у почетном разреду не сме се изводити у виду декламавања шаблона без препознатљивог математичког резоновања. Треба развијати интуицију и довитљивост, а недостатак формалног апарата заменити увежбавањем на разноврсним примерима који увек воде пола корака даље.

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Пример 1

Запис текстуалних задатака у вези са сабирањем и одузимањем; табеле, дрво израза

- У текстуалним задацима помињу се проблеми из разних животних ситуација и треба их превести на језик математике.

Задатак Имам 3 динара. Колико ми недостаје да купим гумицу која кошта 9 динара?

Треба попунити табелу

3	имам.
.	недостаје ми
9	треба да имам

или једнакост са празним местом $3 + \square = 9$, или пак одредити шта се крије иза слова **н** у једнакости $3+n = 9$ (изабраним словом се може асоцирати на постављени проблем нпр. узима се почетно слово неке речи, као што је у претходном изабрано **н** од речи недостаје).

- Сви наведени прикази су само средство; **термин једначина се ни не помиње у првом разреду** (као ни поступак решавања); напосто, скривени број се одређује на основу веза између сабирања и одузимања. **Да би се дошло до појма једначине, поступно ће се током наредних година проћи дуг процес схватања променљиве и непознате величине.**

Задатак попуни табелу

a	3		...
a + 5		10	...

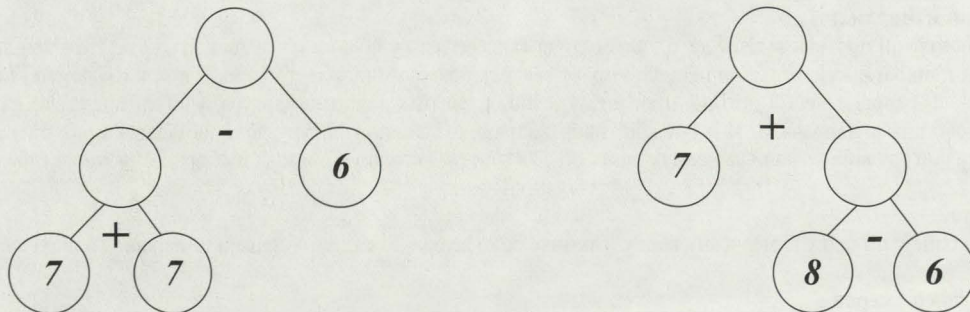
(у првој колони се "заменеује" са 3, а у другој вредност a одређује као непознати број)

- Табеле се могу варирати и користити на разне друге начине – може се, нпр, пратити зависност збира од промена сабирака и обрнуто

први сабирак	5	5	5	
други сабирак	7	8		6
збир	12		14	14

Међутим, мора се имати на уму да је **разумевање табеле додатна интелектуална операција која се такође поступно развија**, и, нарочито на почетку школовања, важно је избећи непотребне компликације чије одгонетање превазилази сложеност самог задатка и додатно оптерећује дете.

Задатак Изразе $(7+8) - 6$ и $7+(8 - 6)$ прикажи сликом – дрветом израза

Задатак Једном истом изразу или једнакости придружи различите текстуалне задатке.

Пример 2

Разумевање и употреба речи: тачно, нетачно, увек, никад, некад, неки и сваки, у конкретним ситуацијама

Ове речи постоје у изражавању детета узраста од 6,7 година и у њиховој правилној употреби се, између осталог, види израстање школског детета које полако постаје способно да мисли логично, има реалистичнији однос према околини и почиње да разликује машту од реалности и треба му дати подршку (мања деца кажу “Никад нисам ишао напоље да се играм”, ако им само једном пропадне такав план). Те речи су важне у језику математике и зато се врло поступно уводе, кроз примере из конкретних ситуација.

Примери: Неког дана пада киша, неки ученици иду на хор, сваког јутра перем зубе, неко вече неко рече, неко воли да једе купус, сва деца воле да једу чоколаду, никад нисам био у... (навести где никад нисам био), да ли је тачно да ноћу никада не сија сунце?

Пример 3

Игра као контекст за специфичне математичке активности, примери игара

У настави математике могу се користити игре које су, заправо мала такмичења, квизови, вежбе брзине, спретности, довитљивости, гпккости мишљења. На једноставан, ефектан и забаван начин, кроз провокативне ситуације проверавају се, повезују, учвршћују и примењују разна математичка знања и вештине и деца постају свесна свог напредовања у учењу. Примери таквих игара су следећи:

Додирни...

По учioniци су разбацани модели геометријских тела, кутијице у облику коцке, квадрата, комади жице, новчићи... Учитељ говори: Додирни квадрат.... додирни коцку... додирни ваљак... и праве се групице око тражених модела јер модела има мање од ученика. После неколико понављања, учитељ покупи све моделе и каже “Пронађи квадрат.... пронађи коцку... пронађи ваљак”... , у учioniци, ван учioniце у згради или у дворишту (можда је то, нпр, степеник у облику квадрата на улазу у школу). Може се играти и на поене тако да највећи број доноси пронађени предмет из учioniце, нпр. 3, предмет из школске зграде 2, а из дворишта 1. Када неко нешто пронађе, враћа се и записује у свеску....

Ко је бржи?

На школском терену је на пет различитих места написано: 1. троугао, 2. квадрат, 3. правоуганик, 4. круг, 5. ? (знак питања). На средини терена, на истом растојању од тих места, налази се од картона исецканих, више троуглова, кругова, квадрата, правоуганика и неких фигура које на то не личе. На знак учитеља ученици трче, узимају по једну фигуру и постављају на одговарајуће место.

Облик и друге особине замишљеног предмета

Учитељ каже неки карактеристичан геометријски облик, нпр. Круг! и деца разматрају све предмете из окружења који у себи имају круг и погађају који је од тих предмета учитељ изабрао. Постављају питања о другим особинама замишљеног предмета на која учитељ одговара само са да или не..

На слово, на слово...

Које слово је састављено од једне отворене криве линије? А од три дужи?

Оријентација

Извучи из шешира папирић, прочитај и уради. Захтеви на папирићима су: подигни леву руку, покажи моју десну руку, покажи своју десну руку, иди три корака уназад...

Направи или измисли...

Учитељ једној групи постави задатак да од пластелина направе тело у облику коцке, ваљка или лопте – по слободном избору, а другој да од папира, пресавијањем и цепањем праве квадрат, правоуганик или троугао. Учитељ им помало помаже, а ако неко не успе, тј. ако направи нешто што не личи ни на једно од задатих тела или фигура, учитељ предлаже да некако другачије назове то ново што је направило. И за оне који направе тражено тело или фигуру, додатни задатак може бити да и они направе неко тело или фигуру која не личи на неки од оних облика који су до сада учили и да им дају назив који желе.

Брзо и тачно

Два ученика бацају по једну нумерисану коцку. Такмиче се ко ће брже да каже збир који се појавио (или разлику).

Процена и “фер” мерење

Ученици се такмиче ко ће боље проценити колика је дужина учioniце у учитељевим корацима. Онда прате како то учитељ проверава. Наравно, учитељ може намерно да продужи или скрати кораке, и шаљиво изазове негодовање деце .

Цела аритметика кроз плаћање, кусур...

Учитељ поставља задатак: Зоран је имао 15 динара. Када је купио кифлу остало му је 7 динара. Колико кошта кифла ? Сви ученици користе припремљене моделе новчаница и металног новца; одвоје 7 динара, тиме што су претходно раситнили, чиме су одредили цену кифле. На крају пишу рачун :

$$15 - 7 =$$

Математичко очекивање

На располагању је неколико коцки разних величина али и неколико квадрата који имају битно мању једну димензију од друге две. Стране свих тела су нумерисане бројевима од 1 до 6. Тражи се од ученика да одабере тело које ће да баца и број који очекује да ће се појавити на горњој страни. Бележи се колико ко има погодака у десет бацања и проглашавају победници.

Колико има путника у аутобусу?

Учионица је аутобус. Неки путници седе, неки стоје; један ученик је возач, а један кондуктер; неки још нису ушли у аутобус. Два ученика бележе број путника, не рачунајући себе; прво преброје колико их има на почетној станици и запишу, а онда после следеће станице, када су неки путници изашли, а неки ушли, итд... Након игре проверава се шта је написано у свескама.

Квадрати (према радионици из књиге: *Н. Вучковић-Шаховић и други, Како до шаргарепе, Југословенски центар за права детета, Београд 1999.*)

Одељење се дели у групе од по четири ученика. Свака група поседа око две спојене клупе. Учитељ сваком ученику даје коверат у којем су три фигуре од којих треба да се направи квадрат; а ако то није могуће (а неће бити јер су такви садржаји коверти), ученик треба да стави на средину део који му није потребан или узме шта му треба са средине стола од онога што је већ неко оставио. Од једне коверте се не може направити квадрат, а од свих за једну групу могу се саставити четири квадрата. Једна група завршава игру када сви из групе саставе свој квадрат.

Абракадабра (Скоцкај лопту)

Коцку од пластелина претвори у лопту. Лопту претвори у коцку. Лопту у две лопте. Коцку у лопту и коцку. Коцку и лопту у ваљак. Потом се разговара о својствима облика, њиховој разлици.

Нађи све грешке

На пример: Било је 14 јабука. Мачка је појела 3 и остало је 7.

Пример 4

Претраживање новина* (пример за интегрисано тематско планирање)

У новинама потражите математичке податке.

Потребни материјал:

Новине.

Шта треба да се ради:

1. Бројке у новинама. Пронаћи у новинама следеће:
 - Графикон
 - Број мањи од 10
 - Нешто што се јавља у пару, групама од по 3 или 4
 - Број већи од 50
 - Дане у недељи
 - Број већи од 100
 - Симбол или реч за милиметар, центиметар, метар
 - Некакав распоред (распоред неке врсте)
 - Троугао
 - Симболе времена
 - Знак за проценат
 - Статистичке показатеље у спорту

Ова активност се може развијати и варирати у многим смеровима: као домаћи задатак за породицу и дете, као групни рад, рад у пару, индивидуални, према тежини и сложености задатака, прилагођавати током школске године у складу са дечјим знањима и актуелним садржајима који се обрађују, на различитим текстуалним материјалима, повезивати са садржајима других предмета, актуелним збивањима и интересовањима деце.

*пример је преузет из књиге Kate Burke Walsh, *Стварање средине за учење усмерене на дете*, ЦИП – центар за интерактивну педагогију, Београд 2003, стр. 196

ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

СВЕТ ОКО НАС

Увод

Свет око нас је интегрисан предмет који проистиче из области *Друштвене науке и филозофија* и области *Математика, природне науке и технологија*.

- Циљ предмета *Свет око нас* у првом разреду јесте да деца упознају своје окружење и развијају способности за одговоран живот у њему.
- Откривањем света деца развијају своје сазнајне способности и усвајају знања и вештине које им омогућају даље учење. Активним упознавањем природних и друштвених појава подстиче се природна радозналост деце. Најбољи резултати се постижу уколико деца самостално истражују и кроз огледе долазе до сазнања.
- Усвајањем знања, умења и вештина деца развијају и своје физичке, социјалне и креативне способности, а истовремено спознају и граде ставове и вредности средине у којој одрастају и шире друштвене средине.
- Реструктурирањем, допуњавањем и систематизовањем искуствених знања ученика и довођењем у везу са елементарним научним сазнањима, њихова знања се надограђују, проверавају и примењују у пракси.
- Кроз социјалне активности упознају себе, испољавају своју индивидуалност уважавајући права других, уче се како треба живети заједно.
- Усвајајање елементарне функционалне писмености, стицање и размењивање информација, комуницирање у различитим животним ситуацијама и примена наученог је у служби стварања одговорног односа ученика према себи и свету који га окружује.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ *СВЕТ ОКО НАС* У ПРВОМ РАЗРЕДУ

Циљеви	Исходи <i>По завршетку првог разреда ученик ће:</i>
Развијање основних појмова о непосредном природном и друштвеном окружењу и њихово повезивање	<ul style="list-style-type: none"> ▪ разликовати живу од неживе природе ▪ именовати биљке и животиње различитих станишта у својој непосредној околини ▪ разликовати основна својства воде, ваздуха и земљишта ▪ именовати основне географске објекте локалне средине (брдо, равница, река...) ▪ препознати себе као природно и друштвено биће ▪ описивати своје непосредно окружење – амбијент у ком живи (дом, двориште, зграду, улицу, школу, насеље) ▪ препознати групе људи које живе у његовом непосредном друштвеном окружењу (породицу, рођаке, суседе, вршњаке, суграђане...) ▪ именовати основне производе човековог рада (употребни предмети у стану, школи, храна, одећа...) ▪ оријентисати се у простору у односу на карактеристичне објекте у непосредном окружењу користећи одреднице: горе, доле; изнад, испод; напред, назад; испред, иза и лево, десно ▪ сналазити се у времену: знати и именовати делове дана, именовати и знати редослед дана у недељи, оријентисати се у току дана и седмице, знати односе (пре, после, јуче, данас, сутра) и разликовати недељу, месец ▪ препознати и именовати занимања људи из непосредног окружења и послове које обављају
Развијање способности уочавања основних својстава објеката, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности	<ul style="list-style-type: none"> ▪ разликовати живу од неживе природе на основу уочених својстава ▪ препознати разлике и сличности међу живим бићима и именовати њихове главне спољашње делове ▪ препознати и уважити сличности и разлике међу појединцима по изгледу, узрасту и интересовањима ▪ препознати основна својства <ul style="list-style-type: none"> – воде (различита стања, укус, мирис, провидност, вода као растварач) и облике њеног појављивања у природи (извори, реке, потоци, баре, језера) – ваздуха (мирис, провидност, струјање ваздуха, загађеност) – земљишта (боја, растреситост, влажност), – њихов значај за живи свет и људске делатности ▪ разумети да сунчева светлост и топлота имају значајну улогу за живи свет ▪ препознати разлике и сличности између објеката и материјала од којих су објекти направљени ▪ груписати објекте на основу једноставних својстава материјала (на пример, тврдо – меко, провидно – непровидно, хрпаво – глатко, плива – тоне, растворљиво – нерастворљиво)

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уочавати понашање материјала под различитим спољашњим механичким и топлотним утицајима (на пример, истезање, сабијање, савијање, увртање, промене при загревању и хлађењу) ▪ уочавати како својства материјала одређују њихову употребу (на пример, прозор је од стакла због провидности и чврстоће) ▪ уочавати и именовати различите природне појаве (смена обданице и ноћи, смена годишњих доба, временске прилике)
Развијање основних елемената логичког мишљења	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уочавати једноставне узрочно-последичне везе појава и процеса у окружењу и изведеним огледима (на пример, огледи који илуструју различите узроке кретања: гурање, повлачење, подизање... једноставни огледи са клизањем и котрљањем, гајење биљака под различитим условима) ▪ самостално и у тиму испробавати и тражити решења једноставних проблем-ситуација кроз огледи (на пример, како облик и величина сенке зависи од облика и величине предмета, да ли обојени предмети и фигуре дају сенку у боји...) ▪ знати да користи речи увек, никад, некад, неки и сваки у конкретним ситуацијама
Развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање природног и друштвеног окружења	<ul style="list-style-type: none"> ▪ посматрати и истраживати промене у окружењу и кроз једноставне огледи, исказивати своја запажања и предвиђања (на пример, промене у природи при смени обданице и ноћи, смени годишњих доба, промена агрегатног стања воде при загревању и хлађењу, растворљивост материјала у топлој и хладној води, лична прошлост) ▪ показивати своја интересовања у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу, постављати питања, износити идеје, тражити одговоре у различитим истраживачким активностима.
Развијање одговорног односа према себи и окружењу и уважавање других	<ul style="list-style-type: none"> ▪ препознати своје жеље и интересовања ▪ именовати групе којима припада и одредити своје место у њима ▪ описати своју породицу, обичаје и празнике; ▪ бити информисан о постојању дејичих права ▪ познавати и поштовати неке елементе културе живљења (становање, исхрана, одевање, очување здравља и животне средине) ▪ обављати своје обавезе у одељењу и породици ▪ чувати своја, заједничка и материјална добра других људи ▪ чувати и уређивати простор у коме живи и учи ▪ имати одговоран однос према биљкама и животињама ▪ препознавати опасне ситуације по живот, здравље и околину и умети да се понаша у њима (у саобраћају, неправилно коришћење кућних апарата, алата и различитих материјала, елементарне непогоде) ▪ тражити помоћ када има тешкоће
Оспособљавање за самостално учење и проналажење информација	<ul style="list-style-type: none"> ▪ користити основне изворе информација: слике, фотографије, књиге, радио и ТВ емисије и информације од особа из непосредног окружења ▪ формулисати питања и одговоре ▪ самостално исказивати своје идеје, знања и искуства и размењивати их са другима ▪ изводити једноставне истраживачке задатке (на пример, лична прошлост, испитивање растворљивости различитих материјала у води) ▪ тражити помоћ када има тешкоће у учењу
Упознавање основних информационих и комуникационих средстава и њихова употреба	<ul style="list-style-type: none"> ▪ користити обавештење и поруку ▪ познавати основна правила у саобраћају и придржавати их се ▪ користити рачунар кроз игру (укључење рачунара, коришћење миша и тастатуре, покретање програма) ▪ користити основна комуникациона средства (писмо, разгледницу, телефон, радио, телевизор)
Коришћење различитих социјалних вештина у непосредном друштвеном окружењу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ препознати своја осећања и потребе, и осећања и потребе других ▪ примењивати правила пристojног понашања у комуникацији са одраслима и вршњацима ▪ примењивати правила понашања у групама којима припада ▪ сарађивати са вршњацима и одраслима у раду и игри ▪ бити способан да учествује у јавном наступу (самостално или као члан групе) ▪ учествовати у доношењу правила у раду и игри

Плавом бојом означени су исходи који се реализују у свим образовним областима/предметима.

Црвеном бојом означени су исходи који се реализују у двама или више образовних области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области/предмету у којој су формулисани

САДРЖАЈИ

У предмету *Свет око нас* обухваћени су интегрисани садржаји из образовних области *Друштвене науке и филозофија* и *Математика, природне науке и технологија* које пружају базична знања о природи, друштву и култури. Листа садржаја је у функцији реализације циљева и исхода из наведених области.

Листа садржаја:

- Жива природа (жива бића из непосредног окружења, изглед и њихова станишта)
- Нежива природа:
 - вода, основна својства и агрегатна стања
 - ваздух, основна својства и струјање ваздуха
 - земљиште, основна својства
- Значај воде, ваздуха и земљишта за живи свет и људске делатности
- Географски објекти локалне средине (брдо, равница, река...)
- Где живе и бораве људи (кућа, школа, део насеља, село, град, ...)
- Групе људи (породица, вршњаци, суграђани...) и припадност групама
- Ја и други (изглед, осећања, жеље, интересовања ...)
- Комуникација (усмена, писана, сликовна)
- Правила понашања у групи
- Потребе, права и одговорности деце, кроз конкретна искуства
- Обичаји и празници породице и непосредне друштвене средине
- Култура живљења – хигијена, исхрана, здравље
- Понашање у опасним ситуацијама по живот, здравље и околину, мере предострожности
- Производи људског рада у непосредној околини
- Занимања људи у непосредном окружењу
- Учесници у саобраћају и саобраћајна правила
- Временске одреднице (дан, седмица, месец; пре, сада, после; јуче, данас, сутра)
- Промене у живој и неживој природи у различито доба године
- Просторне одреднице (горе, доле, изнад, испод, напред, назад, испред, иза, лево, десно)
- Материјали, њихова својства и употреба
- Понашање материјала под механичким и топлотним утицајима
- Покретање и заустављање предмета: *гура, вуче, подиже*
- Кретање у различитим срединама и по различитим подлогама (брзина и правац кретања)
- Утицај облика предмета на његово кретање – клизање и котрљање
- Светлост и сенка

Понуђена листа садржаја не имплицира и редослед обраде. Садржаји предмета *Свет око нас* могу се различито повезати: у оквиру предмета, појмовно, тематски, проблемски и феноменолошки.

Предмет *Свет око нас* је посебно погодан за интегрисан приступ учењу. Пре свега, сам је сачињен из двеју образовних области, а истовремено, теме, садржаји и активности у оквиру овог предмета могу да буду основа за интегрисање са другим предметима и областима. Тиме се омогућује комплексно изграђивање појмова обухваћених темом тако што ће се остварити њихово сагледавање са више аспеката, као и њихово проверавање у различитим животним околностима и ситуацијама (пример теме «Ја и други» дат је у материјалу са прилозима).

Предлог тема из ове области је следећи:

- Шта, како и зашто – природне појаве кроз експериментисање и игру;
- Истражујемо, откривамо, експериментишемо;
- Шта нам каже оглед;
- Вода;
- Пролеће, лето, јесен, зима;
- Ко сам ја; Ја и други;
- Мењам се, растем; Ја овде и сада;
- Споразумевање;
- Човек ствара;
- Култура живљења;
- Од куће до школе, од школе до куће;
- Мој животни простор;
- Истражујем своју околину;
- Пратим, мерим и бележим време; Како користим време;
- Сналазим се у времену и простору; Кроз простор и време;
- Шта све може моја играчка.

За изучавање природних појава врло је значајно **проблемско** структурирање садржаја, као подстицај радозналости и интелектуалне активности деце. То посебно треба имати у виду при реализацији следећих циљева и исхода:

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- Развијање основних елемената логичког мишљења (сва три исхода)
- Развијање радозналости, интересовања и способности за активно упознавање природног окружења (оба исхода).

За овакав начин разумевања природних појава, поред искуствених сазнања, посебно су погодни **огледи** у вези са: Променама стања воде при хлађењу и загревању/Топлотном проводљивошћу материјала/Растварањем у топлој и хладној води/Променом брзине и правца кретања предмета/Клизањем и котрљањем/Светлошћу и сенком/Растом биљака под различитим утицајима.

Садржај се може разматрати са више аспеката (из различитих предмета) и на тај начин се остварују различити образовни исходи. Истовремено, исти исходи се могу остварити кроз различите садржаје, што зависи од избора и начина структурирања садржаја и активности унутар теме (пример теме «Вода» дат је у материјалу са прилозима).

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

При остваривању циљева и исхода предмета *Свет око нас*, мора се имати у виду да су садржаји и активности неодојиви у наставном процесу.

Значајне активности ученика у оквиру предмета *Свет око нас* у првом разреду јесу:

- **Посматрање** са усмереном и концентрисаном пажњом ради јасног запажања и уочавања света у окружењу (уочавање видних карактеристика)
- **Описивање** – вербално или ликовно изражавање спољашњих и унутрашњих запажања
- **Процењивање** – самостално одмеравање
- **Груписање** – уочавање сличности и различитости ради класификовања
- **Праћење** – континуирано посматрање ради запажања промена
- **Бележење** – записивање графичко, симболичко, електронско бележење опажања
- **Практиковање** – у свакодневном животу и спонтаној игри и раду
- **Експериментисање** – намерно модификоване активности, огледи које изводи сам ученик
- **Истраживање** – испитивање својстава и особина, веза и односа
- **Сакупљање** – прављење колекција, збирки, албума из природног и друштвеног окружења
- **Стварање** – креативна продукција
- **Играње** – спонтане, едукативне и дидактичке игре
- **Активности у оквиру мини-пројекта** – осмишљавање и реализација.

Важно је одабрати активности које ангажују како поједина чула тако и више чула паралелно. Синхронизација чулних утисака даје целовиту слику објеката, процеса, појава и њихову интеграцију у комплексну слику света, и уважава различитости деча у погледу преферираног канала обраде информација. Добра интеграција чулних утисака је услов за правилно искуствено сазнање и отворен пут за трансформацију представа и **опажајно-практичног мишљења у појмовно**.

Кад год је то могуће треба обезбедити ученицима избор различитих активности и садржаја, сходно њиховим субјективним склоностима, ради постизања жељених исхода. Активности треба осмислити тако да (уз опрез) дете испробава своје могућности. Неопходно је пружити му прилику да кроз активности покаже своју оспособљеност у практичној примени усвојених знања.

У првом разреду предност имају истраживачке активности засноване на чулном сазнању, стечене практиковањем кроз огледе, у спонтаној игри, свакодневном животу или/и осмишљеној образовној активности.

Пожељне су и активности које омогућују интеракцију са социјалном и физичком средином јер доприносе сазнању света око нас тако што се откривају односи и упознају својства и карактеристике предмета, бића, појава и процеса.

МЕТОДЕ УЧЕЊА/НАСТАВЕ

Најефикасније методе учења за постизање предвиђених исхода у предмету *свет око нас* јесу оне методе које ученика стављају у адекватну активну позицију у процесу стицања знања. Потребно је **стварање ситуација учења** у којима ће доћи до изражаја различите активности ученика које омогућују различите начине учења. Погодне су следеће методе **активног учења**. Најпримереније су:

Амбијентално учење омогућује најадекватнији простор за спознавање света око нас. Променљивост амбијента обезбеђује сагледавање исте ствари са различитих аспеката у различитим околностима и различитим појавним формама.

Партиципативне методе учења поред стицања знања омогућују развој способности и вештина а посебно доприносе развоју когнитивних процеса захваљујући делању – практиковању одређених радњи.

Решавање проблема и свих оних ситуација које доводе до когнитивног конфликта, погодују развоју мисаоних способности.

Интерактивне методе од рада у пару до тимског рада омогућују разне облике социјалне партиципације и обогаћивање сопственог искуства кроз размену са другима.

Кооперативне методе учења омогућују социјалне активности на заједничким задацима, велики степен личног ангажмана, и сналажење у природном људском контексту.

Игра као најживотнија ситуација и деца на овом узрасту најпримеренија активност је изузетно погодна, ненаметљива форма учења.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Листа игара и метода за *Свет око нас*

Листа игара	Листа метода
<ul style="list-style-type: none"> – конструкторске игре (слагалице) – манипулативне игре (слагалице) – комбинаторичке игре (игре бројевима и словима) – креативне игре (игре улога) – забавне, друштвене (домине, монопол...) – едукативне игре (мозгалице, ребуси, загонетке...) – дидактичке игре 	<ul style="list-style-type: none"> – учење откривањем – решавање проблема – експериментална – ситуациона – амбијентална – интерактивна – радионичарска – истраживачка – рада на пројекту – кооперативна – манипулативна – конструкторска – креативна

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Пример 1

Пример планирања садржаја, активности и метода у оквиру теме:
ЈА И ДРУГИ

Тема	Садржаји	Активности ученика	Методе учења	Исходи
Ја и други	<ul style="list-style-type: none"> – Ја и други (изглед, осећања, жеље, интересовања) – Групе људи – Припадност групама – Комуникација – Правила понашања у групи – Права и обавезе – Обичаји и празници 	<ul style="list-style-type: none"> – Спознавање сопствених чула (рецепција) – Посматрање – Описивање – Процењивање – Груписање – Испољавање, препознавање и размењивање – Учествовање и практиковање – Сарађивање – Креирање – Играње улога 	<ul style="list-style-type: none"> – Париципативна – Интерактивна – Кооперативна – Радионичарска – Амбијентална – Ситуациона – Учење откривањем 	<ul style="list-style-type: none"> – Препознати себе као друштвено биће – Препознати своје жеље и интересовања – Препознати своја осећања и потребе и осећања и потребе других – Препознати и уважити сличности и разлике међу појединцима... – Препознати групе људи који живе у његовом непосредном окружењу... – Познавати и поштовати елементе културе живљења – Именовати групе којима припада – Сарађивати са вршњацима и одраслима – Примењивати правила пристојног понашања у комуникацији – Самостално исказивати своје идеје, знања... – Користити обавештења и поруку – Користити основна комуникациона средства... – Обављати своје обавезе... – Тражити помоћ кад има тешкоћа – Учествовати у доношењу правила у раду и игри – Описати своју породицу, обичаје и празнике живљења...

Пример 2

Пример тематског планирања (феноменолошки приступ)

Тема **ВОДА:**

Садржаји:

- Вода у окружењу (у живој и неживој природи)
- Основна својства воде (укус, мирис, провидност, стања....)
- Вода у природи (падавине, језера, реке, море....)
- Значај воде за живи свет
- Вода као растварач

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- Промене стања воде при хлађењу и загревању
- Кретање воде, понашање тела (плива, тоне) и кретање кроз воду
- Загађивање и заштита воде
- Вода у служби хигијене
- Вода–извор задовољства и опасности
- Моћ воде (снага воде).

Активности:

- Посматрање, уочавање и запажање, именовање, повезивање, груписање, уочавање односа и једноставних узрочно-последичних веза, истраживачке активности кроз огледе, игру и различите свакодневне ситуације
- Препознавање стеченог знања и примена одговарајућих вештина у свакодневном животу
- Символично представљање воде помоћу линије и боје (крива, таласаста линија и плава боја)
- Препознавање различитих звукова које производи вода као што је жуборење, клокотање, звук који производе таласи, шум, хук воде....).

Наведени садржаји и активности су у функцији остварења следећих исхода:

- Разликовати живу од неживе природе
- Именовати биљке и животиње различитих станишта
- Разликовати основна својства воде, ваздуха и земљишта
- Именовати основне географске објекте (река, језеро, поток....)
- Разликовати живу од неживе природе на основу уочених својстава
- Препознати основна својства воде: различита стања, укус, мирис....
- Груписати објекте на основу једноставних својстава материјала, на пример провидно–непровидно, плива–тоне, растворљиво–нерастворљиво....
- Уочавати понашање материјала под различитим спољашњим механичким и топлотним утицајима (на пример: промене при загревању и хлађењу...)
- Уочавати како својства материјала одређују њихову употребу
- Уочавати једноставне узрочно-последичне везе појава и процеса у окружењу и изведеним огледима (на пример огледе који илуструју различите узроке кретања, гајење биљака под различитим условима)
- Самостално и у тиму испробавати и тражити решења једноставних проблем-ситуација кроз огледе
- Посматрати и истраживати промене у окружењу и кроз једноставне огледе, исказивати своја запажања и предвиђања (на пример: промена стања воде при загревању и хлађењу, растворљивост материјала у топлој и хладној води...)
- Показивати своја интересовања у вези са појавама, процесима и ситуацијама у окружењу, постављати питања, износити идеје, тражити одговоре у различитим истраживачким активностима
- Обављати своје обавезе у одељењу и породици
- Чувати своја, заједничка и материјална добра других људи
- Чувати и уређивати простор у коме живи и учи
- Препознавати опасне ситуације и умети да се понаша у њима (елементарне непогоде)
- Изводити једноставне истраживачке задатке (на пример: испитивање растворљивости различитих материјала у води).

Пример 3

СЕНКЕ*

Циљеви

Кроз ову активност ученици ће:

- Научити шта чини извор сенке–светлости, посматрати непровидан предмет и површину на коју ће пасти сенка.
- Схватити да сенке падају на супротну страну предмета у односу на извор светлости.
- Открити да сенка зависи од тога колико је удаљен извор светлости од предмета и од површине на коју сенка пада.

Материјали

- Креда
- Папирнати тањери
- Пластичне чаше и вода
- Две кесе са тајанственим предметима који праве занимљиве сенке (као што је кључ, кашика, кост, трака за косу, пластична рукавица и парче чипке).

Поступак

1. Почните тако што ћете питати децу шта је сенка. Шта знају? Шта би желели да сазнају?
2. Разговарајте о томе да је сенка тамни простор створен ако је светло заустављено неким предметом. Подсетите децу да, када одете у двориште како би експериментисали са сенкама, никада не треба да гледају директно у сунце. Изведите децу у двориште, постројте их у низ, дуж простора за паркинг или тротоара. Поновите правила игре *Пера каже* * (неку активност извести само када то Пера каже). Одиграјте игру *Пера каже*, правећи своју сенку што је

* Игра "Пера каже" игра се у групи деце, а водитељ је сваки пут друго дете. Водитељ одређује шта ће од покрета или звукова деца понављати гледајући при томе да их збуни, било брзим смењивањем наредби, било неусаглашеношћу оног што је рекло са оним што је урадило.

- могуће дужом, краћом, потпуно непокретном, испред вас, иза вас, са ваше десне стране, са ваше леве стране, што је могуће јаснијом, или што нејаснијом. Окрените се. Да ли вас је ваша сенка пратила? Станите на своју сенку једном ногом а затим са две ноге. Можете ли да ухватите своју сенку? Подигните је! Да ли уопште можете да је додирнете? Пера каже да направите најзанимљивију, најстрашнију, најрациознију сенку.
- Размотрите чињеницу да светлост путује правом линијом. Због тога што је светлост сунца заустављена вашим телом, настаје сенка. Сенка је увек на супротној страни предмета у односу на светлост. Изазовите децу да раде утроје и да направе једноглаву, шесторуку сенку-чудовиште. Ускоро ће утврдити да је потребно да стоје у линији, леђима окренутим сунцу.
 - Дајте сваком детету папирнати тањир. Подстакните их да помоћу њега направе највећу, најмању, и сенку која није округла. Размотрите да ли облик и величина сенке зависе од њеног положаја у односу на извор светлости.
 - Храбрите децу да предвиђају. Шта мисле, да ли ће провидни предмет правити сенку? Затим, сваком детету дајте пластичну чашу. Тражите од њих да приметите да сенка чаше није толико тамна као сенка њихових тела. Неко може да открије како да прелама светлост по различитим шаблонима. Сипајте мало воде у сваку чашу и тражите да посматрају занимљиве ефекте које стварају сенке воде.
 - Означите обресе сенки које деца праве. Једном партнеру дајте креду; ово дете ће бити цртач обреса. Друго ће бити кип. Од свакога детета се тражи да нађе позу за сенку коју жели и да онда стоји у том положају док његов партнер-цртач нацрта обресе сенки на земљи. Нека се партнери замене. Могу ли да стану једни другима у сенке? Могу ли да одреде које врсте кипова су остала деца направила на основу трагова њихове сенке?
 - Одиграјте игру погађања. Један партнер представља А тим, а други Б тим. Б партнер седи, гледајући у правцу извора светлости, док А партнер бира интересантан предмет из наставникове "А" торбе и држи је изнад главе особе Б. Б гледа у сенку тог предмета на земљи и покушава да погоди о чему се ради. Особа А може да измени угао предмета како би олакшала или отежала погађање. Укажите на то да од позиције предмета зависи облик његове сенке. Пошто је особа Б погодила предмет, А се враћа до А кесе, а Б бира предмет из наставникове кесе "Б". Одиграјте неколико пута ову игру како би деца увежбала погађања на основу сенки.
 - Вратите се у учионицу и забележите запажања деце о томе шта су научила о сенкама. Радите на начинима за откривање других ствари које су деца желела да сазнају о сенкама.

Процењивање ефеката

По завршетку ове активности, ученици ће бити у стању да тачно наведу оно што је потребно да би настала сенка. Када им се покаже чврсто тело ученици ће бити у стању да нацртају предвиђени облик његове сенке.

Додатне активности

- Играње игре погађања сенки у затвореном простору са батеријском лампом или сијалицом усмереном на зид учионице.
- Организовање лова на сенку, трагањем за одређеним типовима сенки (као што су округле сенке, покретне сенке, нејасне сенке, танане или бледе сенке, или сенке облака).
- Нацртати сенку на колаж папиру, на фотографском папиру или на специјалном папиру, осетљивом на сунчане зраке.
- У току сунчаног дана означите сенке деце на тротоару или паркингу. Онда питајте децу шта мисле да ли ће се положај сенке изменити у току дана. Враћајте се сваких пар сати и нека деца стану на исто место и опцртају своју сенку другом бојом или кредом. Разговарајте са децом о томе шта се дешава и због чега. (Положај Сунца се мења на небу пошто се Земља креће, што доводи до промене положаја њихових сенки у току дана).
- Направите сунчани сат на папирном тањир, користећи троугласту вертикалну казаљку за означавање сати (пресавијте четвртасту картицу дијагонално на пола и налепите је на тањир). Врх казаљке треба да показује север. Оставите тањир у дворишту целог дана, причврстивши га малим каменом, да га ветар не би одувао. Сваког сата означите где се на тањир јавља сенка.
- Одиграјте игру шуте са сенкама. Једна особа је одређена као играч. Њена сенка треба да додирне друго дете тако да оно постане играч.
- Направите позориште сенки у учионици користећи лампу и један стари чаршав. Нека деца рукама праве силуете животиња или неких предмета, или нека изрежу слике и налепе их на штапове. Деца можда чак могу и да напишу представу, у којој она изводе пантомиму у позоришту сенки, док њихови другари из одељења погађају шта раде (прање руку, добацивање лопте псу, намотавање клупчета, балетска игра, марширање).
- Употребите стону лампу да би на зиду направили силуете деце. Направите обресе на папиру, а онда деца могу да их изрежу. Затим могу да покушају да утврде која је чија силуета.

*пример је преузет из књиге Kate Burke Walsh, *Стварање средине за учење усмерене на дете*, ЦИП – центар за интерактивну педагогију, Београд 2003, стр. 235-238

Пример 4

Тема: ХЛЕБ*
(пример плана тематске целине)

Појмови: промена, универзалност, разноликост

Писменост

- Размена током читања песама – књига о хлебу
- Писање заједничке приче о хлебу
- Писање представе о хлебу, коју изводи одељење
- Писање рецепата за хлеб
- Спровођење анкете о хлебу, широм школе
- Писање информатора о процесу прављења хлеба
- Разговор о ономе што знамо и шта желимо да научимо о хлебу
- Направити књиге о хлебу
- Направити позивнице за игру

Уметност

- Направити тесто за игру
- Направити колаж од зрневља
- Направити плакате и карте за приредбу
- Направити меније хлеба за драмски простор
- Направити пекарске капе
- Илустровати књиге о хлебу
- Направити мурал на тему посете пекари
- Написати сценарио за представу

Математика

- Проценити број кришки у претходно изрезаној векни хлеба
- Написати приче о бројевима у вези са хлебом
- Евидентирати и графички приказати резултате анкете о хлебу
- Вежбати размену новца за представу у пекари
- Упоредити и категорисати хлеб и комаде хлеба
- Проценити, затим измерити разне врсте хлеба, упоредити и разговарати о резултатима
- Избројати и упоредити колико кутлача брашна садрже различите посуде

Друштво

- Разговарати о томе како је хлеб посебан, тј. о прославама, религијама, породичној традицији, итд.
- Посетити пекару или млин
- Пробати хлеб и разговарати о разликама и сличностима хлеба других култура и традиција: црни хлеб, пита, француски
- Начинити аван или млин; разговарати о технологији и променама у процесу прављења хлеба
- Истражити историју прављења хлеба, разговарати са декама и бакама
- Посетити и истражити послове различитих особа које су укључене у припрему и продају хлеба
- Хлеб као основна храна за све људе, исхрана

Музички покрет

- Одиграти мешење теста
- Одиграти редослед збивања у процесу од зрна до хлеба
- Извести пантомиму припремања хлеба, мешења, савијања итд.
- Написати песму о хлебу
- Направити ритмове којима би приказали поједине фазе процеса прављења хлеба
- Одиграти плес о хлебу
- Извести причу о хлебу и игру о хлебу

Наука

- Испитати и посматрати зрневље жита, пшеничне клице и мекиње
- Самлети зрна жита (камење, аван и тучак)
- Посадити семење жита и бележити раст
- Експериментисати са квасцем
- Извести експерименте са плесни
- Направити моделе пшеничних зрна
- Направити разне врсте хлеба
- Упоредити реакцију прашка за пециво и соде бикарбоне када се мешају са водом
- Хранљиви аспекти хлеба

*пример је преузет из књиге Kate Burke Walsh, *Стварање средине за учење усмерене на дете*, ЦИП – центар за интерактивну педагогију, Београд 2003, стр. 291

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

УМЕТНОСТИ

Област *Уметности* чине *визуелне уметности, музика, драма и покрет*. Иако свака поседује сопствено поље сазнања, сопствени начин изражавања, сопствени допринос друштву и потребу да се појединачно укључи у школски програм, постоје фундаментални принципи који се односе на уметности у целини. У свакој од уметности ученик је у ситуацији да буде креатор, извођач, критичар и корисник. Током школовања, усклађени програм образовања у уметностима обогатиће и продубити однос ученика према изражавању и интуитивном реаговању. У завршним разредима ученици ће моћи да користе и разумеју, да креирају и с разумевањем критикују производе мисли, гласа, руке и тела.

ИСХОДИ ЗА ПРВИ РАЗРЕД

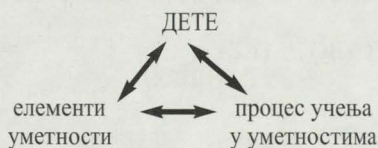
На крају првог разреда у области *Уметности* ученици ће бити способни да:

	Музика	Визуелне уметности	Драма и покрет
ОСНОВНА ЗНАЊА	<ul style="list-style-type: none"> разликују специфичне звуке из окружења (учионица, школа, природа, машине...) препознају и пореде звуке/тонове у свом окружењу и музици (кратак – дуг, дубок–висок, гласан–тих, брз–спор, близу–далеко) препознају периоде тишине препознају примере пулсације/ритмичког пулса у свакодневном животу и музици препознају различита темпа (спора, брза) и примере варирања степена јачине звука у окружењу и музици (гласно, тихо) разликују звуке које ствара глас (боја, говор, певање) разликују звуке неких музичких инструмената препознају неке мелодије препознају једноставне елементе песме 	<ul style="list-style-type: none"> препознају и разликују линије, боје, облике и шаре у свом окружењу именују различите боје опажају и препознају разлику између природних творевина у окружењу и оних које је направио човек користе једноставне термине из визуелних уметности (цртеж, слика, сликар, колаж, вајар, жива слика, стрип...) безбедно и примерено користе алатке и материјал за ликовно изражавање (маказе, глина, лепак, оловке, боје...) 	<ul style="list-style-type: none"> препознају разлику између реалних животних ситуација и ситуација које се замишљају одиграју једноставне игре које подстичу интеракцију и изражавање телом и гласом
СТВАРАЛАЧКЕ И ИЗВОЂАЧКЕ СПОСОБНОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> певају једноставне песме у складу са текстом прате певање одговарајућим ударима и/или покретима тела креирају једноставне пратње, ритмичке и звучне ефекте за песме, приче, стихове, музичке игре, користећи различите звуке/изворе звука (глас, тело, музичке инструменте, прављене “инструменте”); изражавају свој доживљај музике кроз импровизацију покрета (ходање, трчање, скакутање, тапшање, трупкање...) 	<ul style="list-style-type: none"> ликовно изразе доживљај и осећања везана за искуство из непосредног окружења, као и из маште опажају и препознају различите површине (глатко, храпаво, меко, тврдо...) користе различите ликовне и неликовне материјале да би се изразили (картони, папир, лепак, глина, оловке, пластелин, шишарке, кестење, зрнење, дугмад, боје...) адекватно и активно учествују у презентацији сопствених и радова друге деце 	<ul style="list-style-type: none"> користе глас и тело да изразе своја искуства, осећања и доживљаје везане за непосредно окружење и свет маште изведу сами и у групи, на драмски начин и/или кроз покрет, једноставне структуре и садржаје
КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> својим речима опишу и размене с другима доживљај музике коју су певали или слушали пажљиво слушају и разликују једноставне песме препознају начине на које музика учествује у свакодневном животу (музика у медијима, породичне прославе) 	<ul style="list-style-type: none"> на свој начин искажу утисак о свом и раду друге деце препознају и разликују неке ликовне технике и материјале поштују свој и рад друге деце 	<ul style="list-style-type: none"> опису речима шта су одиграли и тако искажу своја осећања и размене свој доживљај с другима искажу шта су видели у игри других и препознају шта је садржај игре.

Плавом бојом означени су исходи који се реализују у свим образовним областима/предметима.

Црвеном бојом означени су исходи који се реализују у двама или више образовних области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области/предмету у којој су формулисани.

Спрега између *детета* које са собом носи своје искуство, *елемената* уметности и *процеса* кроз које се учи у уметностима полазне су основе за планирање наставе.

ДЕТЕ

У периоду пре поласка у школу, заједнички именованитељ дечјег искуства је изједначавање стваралачког (уметничког) изражавања са игром. Кроз уметности дете делотворно истражује и супротставља различите реалности. Рад у уметностима има значајну улогу у емоционалном развоју детета, јер уметности као природно средство изражавања и комуникације имају интегративну функцију у односу на дечје искуство и израз. Истражујући и стварајући, деца пореде, прерађују и на нови начин уобличавају елементе свог искуства. Кроз процес реаговања и стварања, деца дефинишу сопствени однос према свету који их окружује, према другим људима и према себи самима.

Спонтаност и ослањање на унутрашње потребе и мотиве покретачи су дечјег изражавања и комуникације, а аутентичност и свежина, одлике израза. Стога је важно нарочито у млађем школском узрасту, очувати, подржавати и неговати управо ове аспекте уметности.

Процес учења у уметностима

Процес учења у уметностима одвија се кроз следеће активности:

- Уочавање,
- Комуникација,
- Изражавање.

Под *уочавањем* подразумевамо оне активности чула које су нераскидиви део у процесу стварања али и конзумирања уметности. Информације које се налазе у окружењу, од призора, боја, линија, звукова, ситуација, објеката и самих ликовних, музичких, или драмских дела, уједно, све што чула примају, извор су и база у процесу учења. Иако су ове активности значајни део процеса у професионалном образовању за уметност, не треба занемарити њихов значај ни у општем образовању, јер су подједнако важне за израђивање ставова и разумевање правих вредности из уметности и културе. Деци треба дати шансу да посматрају, слушају, размишљају и реагују у односу на радове које су сами направили или извели, као и на уметничка дела у музеју, галерији, занатској радионици, позоришту или концертној дворани.

Комуникација и изражавање односе се на експресију или уметнички израз (слика, скулптура, песма, музичка композиција или драмска игра...) и размену о значењима које носи, са другима.

Уочавање је објективна активност, док су *комуникација* и *изражавање* субјективне. Мада их код деце у млађем узрасту није лако издиференцирати, за добро планирање потребно је да постоји баланс између израза на основу посматрања и слободног израза; спрега објективног и субјективног.

Елементи уметности

Елементи уметности представљају оне садржаје, изворе или активности који су одлика посебности сваке уметничке дисциплине (визуелних уметности, музике, драме и покрета) који је карактеришу и представљају поље сазнања у самој дисциплини. Елементи су уједно и база за учење у датој дисциплини, која се током школовања даље надграђује.

Нарочито у првом циклусу за избалансирано и целовито учење предвиђено школским програмом треба искористити предности учења кроз уметничке активности.

Учење кроз уметности деци омогућава да:

- слободно истражују и експериментишу без страха од грешке,
- имају довољно простора за оригиналне замисли и иницијативу,
- негују пре продуктивне него репродуктивне способности.

ВИЗУЕЛНЕ УМЕТНОСТИ

Визуелне уметности подразумевају традиционалне медије ликовних и примењених уметности (цртање, сликање, вајање, графику, керамику, костимографију...), савремене медије (телевизију, филм, све облике дизајна и дигиталне уметности...), архитектуру, фолклорну уметност, уметничке занате (ткање, грнчарију, накит, радове у дрвету, папиру и другим материјалима).

Већ оваквом дефиницијом визуелних уметности упућује се на широк спектар у избору могућих медија, техника, поступака, материјала или извора за учење. Одлука и избор при конципирању програма зависиће од наставника, његових склоности, знања, али и средине у којој се школа налази.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

САДРЖАЈ/ЕЛЕМЕНТИ ВИЗУЕЛНИХ УМЕТНОСТИ

Садржај образовања у визуелним уметностима чине три узајамно повезана елемента:

ИСКУСТВО ДЕТЕТА ВИЗУЕЛНИ ТЕХНИЧКИ

1. *Искусство детета* – представља идеје, осећања или импULSE који мотивишу креативни процес. Оно што дете већ и само поседује, али може бити и резултат одговарајуће стимулације од стране учитеља (појам о себи, о биљкама, о животињама, о другима, окружењу...)
2. *Технички* елементи – представљају медије, материјале и технике који ће дати облик идејама, импулсима или осећањима (сликање, вајање, штампање, дводимензионални и тродимензионални дизајн, колаж, глина, папир, пастел...)
3. *Визуелни* елементи – представљају све подстицаје из визуелног окружења који се истражују кроз употребу и искуство са материјалима (призори, објекти, боје, облици, шаре, текстуре, линије...).

За избалансирано учење у визуелним уметностима потребно је имати у виду садржаје сва три елемента.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

- посматрање
- уочавање
- прикупљање различитих материјала
- сликање
- цртање
- штампање
- колажирање
- грађење
- отискивање
- прошивање...

МЕТОДИ И ОБЛИЦИ РАДА У ВИЗУЕЛНИМ УМЕТНОСТИМА

Како је настава у визуелним уметностима по својој природи радионичарског типа, деца треба омогућити слободно кретање и промену у организацији радног простора према типу активности. Сви облици рада, од индивидуалног до рада у мањим или већим групама, на истом или различитим задацима, једноставно се изводе и на најмлађем узрасту а децу социјализују, уче толеранцији и кооперативности.

ПРИМЕРИ ПЛАНИРАЊА НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ:

Активности/избор тема

Полазећи од *Елемента визуелних уметности* и имајући у виду општи оквир учења у уметностима (*дете, процеси у уметности и елементи визуелних уметности*) дати су могући примери комбиновања избора тема за час или за пројекат.

Визуелни елементи као полазиште за планирање:

а) Пример: БОЈА

Лични и концептуални елементи као полазиште за планирање:

б) Пример: КО САМ ЈА?

Технички елементи као полазиште за планирање:

в) Пример: ШТАМПАЊЕ

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

а) БОЈА

Активности (за ученика)	Технике медији материјали	Визуелни подстицаји	Процес учења	Везе са осталим областима	Сврха активности (за учитеља)
1. Гледање кроз прозор кроз различите боје целофана	Црвени, плави и жути целофан	Призор, боје	Комуникација Анализа	Језик: Описивање доживљаја изазваног оним што су видели кроз различите боје целофана	Упознавање са бојама и ефектима које стварају на емоције
2. Прикупљање различитих материјала у истој боји, нпр. црвена	Све извори из окружења – природни или вештачки – од најсветлијег (розе) до најтамнијег тона (бордо)	Како боја делује на различитим материјалима	Анализа Комуникација	Организовање поставке од прикупљеног материјала, нпр. топле и хладне црвене или оне које ми пријају а које не	Проширивање перцепције о боји, својства једне боје да под истим називом поседује много нијанси
3. Сликање црвене слике: Црвена планета, Ватрена птица, Пожар у шуми, Логорска ватра...	Боје, четке, папир	Различите нијансе исте боје, облик, шара	Уочавање Изражавање Анализа	Драма и покрет, музика, језик: Све о црвеној боји и доживљају који изазива нпр. топлоту, љутину, опасност	Истраживање и охрабривање у мешању боја

б) КО САМ ЈА?

Активности (за ученика)	Технике медији материјали	Визуелни подстицаји	Процес учења	Везе са осталим областима	Сврха активности (за учитеља)
1. Цртање прстима по свеже обојеној глаткој површини: То сам ја	Боје, широке четке или сунђер, гладак папир	Линије	Изражавање	Језик: Речник; танка, дебела, дуга, кратка, права, крива, јака, слаба	Упознати децу са различитим могућностима добијања линија
2. Аутопортрет гледан у огледалу или на површини која рефлектује	Оловка, може и различите тврдоће	Лик, линија, облик	Уочавање Анализа Изражавање	Почетак израде свеске личне карте са визуелним (цртежи, фотографије, исечци из часописа) и писање прилога	Проширивање знања о својствима цртежа оловком и охрабривање посматрања
3. Колаж од старих личних фотографија: Смешан ја	Колаж, фотографије, лепак и маказе	Фотографије, могућности комбиновања	Уочавање Анализа	Прилог за лични албум	Охрабривање посматрања и комбиновања
4. Цртање различитих секвенци у току дана: Шта радим у току дана	Фломастери	Линије, боје, облици, шаре...	Комуникација Изражавање	Драма и покрет, језик: Иницијална драмска игра као увод у тему и писани текст	Редослед у развијању идеје, прво драма затим цртање

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

5. Цртање или сликање: Шта данас имам на себи	Различити материјали за цртање или сликање (дрвене боје, пастели, колаж од бојеног папира или тканина...)	Изглед одеће, линије, боје, облици, шаре, текстура	Уочавање Анализа Изражавање	Свет око нас: Деца истражују од чега је шта направљено – експериментисање са различитим материјалима Језик: омиљена одећа, шта мрзим да носим...	Проширивање знања о материјалима за рад са бојом; Охрабривање нових решења за шаре, текстуре
6. Направити нешто за своју омиљену играчку (капу и кецељу за меду, возача за ауто...)	Самостални избор материјала – фломастери, материјал за колажирање, пластелин	Природа различитих материјала, боје, облици, шаре, текстура	Уочавање Изражавање	Језик: Зашто си баш то изабрао? Изабери догађај везан за омиљену играчку и опиши	Омогућавање самосталности у избору материјала и теме
7. Насликати: велики тањир на шареном столњаку а на њему оно што највише волим да једем ; видети слике нпр: Матис, Сезан, Олденбург	Сликање (боје из тубе или теглице, колаж...)	Репродукције или радови у музеју	Комуникација Изражавање	Језик: примери из дечје литературе Свет око нас: игра пробања разичите хране без гледања (поморанца, чоколада, кисели краставац...)	Проширивање знања о материјалима за рад са бојом. Увођење у посматрање радова уметника

в) ШТАМПАЊЕ

Активности (за ученика)	Технике медији материјали	Визуелни подстицаји	Процес учења	Везе са осталим областима	Сврха активности (за учитеља)
1. Узимање отисака трљањем (фротаж) са различитих неравних површина у учионици и ван ње (зид, кора дрвета)	Флис папир, пастели	Квалитети различитих материјала, текстуре, линије, шаре	Уочавање	Свет око нас: Својства различитих материјала	Упућивање деце на истраживање различитих текстура
2. Скупљање различитих пронађених материјала са текстуром интересантном за отискивање	Различите храпаве тканине, картони са текстуром, комади пластике и остали пронађени материјали, црна боја, папир и кашичица за отискивање	Квалитети различитих материјала, текстуре, линије, шаре	Анализа	Чуло додира; како разликујем кад не видим	Проширивање знања о својствима текстуре
3. Прављење различитих отисака претима, деловима длана, шаком, унутрашњом картонском ролном од тоалет папира, различити пресечени плодови (лимон, лук, карфиол)	Плодови, боја, папир и кашичица за отискивање	Длан, шака, ролна (предмети који се отискују) текстура, облици, шаре	Анализа Изражавање	Свет око нас	Проширивање знања о својствима текстуре; Увођење у штампање

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

4. Израда колажа од канапа, картона или удубљивање на кромпир или плочици од пластелина да би се добила текстура (матрица) коју треба одштампати	Картон, канап или кромпир, пластелин, маказе, боја, папир и кашичица за добијање отиска	Структурирање линија и шара	Анализа Изражавање	Израда корице за лични албум	Штампање и истраживање различитих могућности понављањем и комбиновањем отисака, могућих добијања шаре
--	---	-----------------------------	--------------------	------------------------------	---

МУЗИКА

Музика као саставни део модула уметности има задатак да подстиче и унапређује различите видове музичког развоја (опажајног, појмовног, психомоторног, вокалног), а посредно да допринесе општем развоју ученика.

Очекивани исходи, реализују се у оквиру одговарајућих активности, а преко садржаја за које се наставник самостално опредељује на основу предложених усмерења, у зависности од услова средине у којој ради. Истовремено, на одабраним садржајима прате се и евалуирају остварени резултати.

Предложене активности кроз музичке садржаје и теме блиске деци омогућавају избалансирани процес рада у коме се подстичу и развијају различити видови музичког развоја ученика млађег школског узраста.

САДРЖАЈИ/ЕЛЕМЕНТИ МУЗИКЕ

Образовање у музици одвија се кроз процес доживљавања музичких садржаја и звучних представа које настају у активностима *слушања, извођења* (певања, свирања...) и *стваралаштва*.

АКТИВНОСТИ

Певање

- песама: мелодијски једноставне, тематски различите, различитог темпа и расположења примерене дејем узрасту,
- модела и наменских песама, бројалица, брзалица и музичких игара различитих по садржају и намени, које су база за надградњу у музичком описмењавању.

Слушање

- вокално-инструменталне композиције за децу различитог садржаја и расположења,
- музика из филмова, кратке инструменталне композиције различитог садржаја расположења,
- музичке приче,
- народне песме и игре.

Свирање

- извођење ритмичких комбинација покретима тела и на ритмичким удараљкама (добош, даире, штапићи, звечке, триангл) у оквиру разредног музицирања,
- свирање на металофонима или фрулицама за ученике са већим способностима.

Стварање звука

- откривање начина коришћења гласа,
- представљање звука покретом,
- откривање начина коришћења извора звука,
- креирање извора звука и звучних образаца и ефеката у сврху оживљавања прича и у музичким драматизацијама.

ПРИМЕРИ ЗА ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ

ЈА, ДРУГИ, ОКРУЖЕЊЕ

Пример 1

Тематски оквир ЈА

(Како видим себе: шта /волим да/ певам, коју музику /волим да/ слушам, шта умет/могу да свирам, како могу да производим звук)

МУЗИЧКИ САДРЖАЈИ

- певање песама које говоре о различитим осећањима, нпр, *Кад си срећан, Полетарци (Ми летимо), Велика сам, велика...*
 - свирање: стварање једноставних ритмичких пратњи на ударачким – ритмичким инструментима
 - слушање вокално-инструменталних композиција из дечијих играних и анимираних филмова: нпр. *Мала сирена, Краљ лавова, Мери Попинс* (анимирани), *Оливер!*, *Ени* (мјузикли)
 - стварање звука: различите игре истраживања које ће се користити у драми (гласом, телом, о предмет...).
- Све ове активности могу да се прикажу и у облику **ја не волим**.

Пример 2

Тематски оквир ДРУГИ
(Ко су и шта раде)

Музички садржаји за теме:

ПОРОДИЦА

- певање песама по слуху о члановима породице, нпр, *Успаванка (Моја мама прича сваке ноћи), Жежева успаванка, Мамино коло...*
- слушање вокално-инструменталних песама за децу, нпр. *Авантуре малог Ју-Ју (дечја песма), Успаванка (Брамс)*
- свирање: извођење ритмичке пратње за неку од претходно певаних песама
- драматизација игре која представља породицу.

ПОНАШАЊЕ

- певање песама по слуху, нпр, *Тина и Бошко, Меда и пчеле ...*
- бројалице, нпр. *Елем делем, Ушо меда у дућан...*
- слушање музике, нпр. *Мали гроф у трамвају* (дечја песма)...

ДРУГОВИ

- певање песама по слуху, нпр. *Необично пријатељство...*
- слушање музике, нпр. *Другарство...*
- драматизација игре о теми другарство, нпр. *Мој друг...*

ЗАНИМАЊА

- певање песама по слуху, нпр. *Пекарчић...*
- дидактичке игре, нпр. *Рибар...*
- слушање музике, нпр. *Димничар* (из филма *Мери Попинс*).

Пример 3

Тематски оквир ОКРУЖЕЊЕ
(Природно и друштвено окружење: биљке, животиње, годишња доба, време, школа, саобраћај, празници...)

Музички садржаји за теме:

ЖИВОТИЊЕ

- певање песама по слуху, нпр. *Буба мара и бумбар, Мрави, Лисица и кока, Зека, Паун и пауница...*
- импровизација покрета уз наведене песме
- игра оријентације, нпр. *Јеж*
- слушање музике, нпр. *Карневал животиња (К.Сен Санс), Бумбаров лет (Р.Корсаков)*

БИЉКЕ

- певање песама по слуху о биљкама, цвећу, дрвећу, нпр. *Висибаба, Вишњицица, Песма о цвету, Шева...*
- свирање бројалица, нпр. *Птичица певала, Лептир и цвет*
- слушање музике, нпр. *Валцер цвећа* (Чајковски)
- драматизација игре или неког текста о биљкама, нпр. *Ал` је леп овај свет*.

ГОДИШЊА ДОБА

- певање песама по слуху о пролећу, зими, јесени и лету, нпр. *Пролећна песма, Јесења песма, Ала веје, веје...*
- импровизација покрета уз наведене песме
- слушање музике, нпр. *Први снег* (дечија песма)
- стварање звука, нпр. падање кише, дување ветра, олуја, бура...

ПРАЗНИЦИ

- певање песама по слуху о разним празницима, нпр, *Божјића песма, Песма о Ускрсу, Рођенданска, Светосавска химна...*
- слушање музике, нпр. државна химна, *Ој бадњаче, Светосавска химна*
- драматизација игре, нпр. *Данас славио..., Новогодишња бајка...*

ШКОЛА

- певање песама о школи, учитељу, ђацима, нпр. *Опет школа ђаке зове, Ау што је школа zgodна, Учитељ...*

САОБРАЋАЈ

- певање песама по слуху, нпр, *Семафор*
- слушање музике: нпр. *Ивин воз* (дечја песма)
- стварање звука из саобраћаја уз примену у некој игри о саобраћају: нпр. *Од куће до школе...*

ДРАМА И ПОКРЕТ

Драма и покрет у школи уводе ученике у свет уметности кроз игру и деловање на начин, “као да” отварајући процесе који стварају услове за учење кроз замишљено искуство и изражавање својствено позоришту, односно сценским уметностима. У првом разреду, у оквиру драме и покрета, полазне основе за планирање наставе односе се на структурирање постојећих дечјих искустава, знања и вештина кроз изабране драмске или плесне елементе. Преображавајући своје искуство у симболичке форме кроз драмски израз и покрет, ученици могу да истражују и различите садржаје из других наставних области с циљем да их искажу из замишљених улога или кроз покрет и тако дају своју интерпретацију изабраних појава или догађаја.

САДРЖАЈИ/ЕЛЕМЕНТИ ДРАМЕ И ПОКРЕТА

Садржаји у првом разреду у оквиру драме и покрета су:

- **Дечје искуство, знања и вештине**

Реалан дечји свет основни је елемент за грађење сродних драмских и плесних садржаја који се преко тема повезују међусобно, у оквиру области уметности као и са другим предметима/областима. Садржаји који полазе од деце и постају релевантни драмски и плесни садржаји су: дечје представе о себи, слике о другима, виђење окружења и ситуације и појаве које они виде као део свог свакодневног окружења и живота, свет њихових игара и њихове маште.

- **Основни драмски елементи и елементи покрета**

У првом разреду, једноставне форме драмског и плесног израза основа су за активно увођење ученика у процес изражавања телом и гласом.

У драми се ученици изражавају кроз разне улоге и њихово деловање у различитим ситуацијама, времену и просторима, користећи говор, али и друга средства изражавања, као што су мимика, геста, покрет, глас...

Тело, простор, време, динамика и односи сачињавају језик плеса. Различити начини комбиновања и употребе ових елемената одређују израз и његово значење.

Уз ове основне елементе могу да се користе различити предмети, реквизите, лутке, маске, музика, а у развијенијим формама костими, једноставна сценографија и светлосни ефекти.

- **Процеси учења кроз драму и покрет**

Примарни циљ драме и покрета у школи је креирање ситуација за учење кроз замишљено искуство. Процеси учења се граде и развијају подстичући, с једне стране, изражавање кроз спољашњу акцију (драмске вештине), а с друге стране, негујући унутрашње сазнавање, осећање и разумевања ствари (феномена).

Процес учења у драми и покрету одвија се кроз следеће активности:

Игре и вежбе: означавају увод у драму или плес или откривање првих знакова драмског и плесног израза. Користе се целовито или у елементима, могу да се комбинују, варирају, мењају... То су:

- познате и преуређене традиционалне и народне дечје игре са драмским или плесним елементима,
- вежбе и игре као посебне уводне драмске или плесне активности (игре загревања или опуштања, упознавања или представљања, игре покретом, игре за невербално изражавање и пантомиму, за говорно изражавање и једноставне игре улога).

Играње и импровизације: означавају осмишљено подстицање спонтаног драмског и плесног израза. Тежиште ових активности је на доживљавању, проживљавању и уживљавању. Обично се изводе као вођено играње ситуација или покрета, приче или догађања са задатим елементима или са варијантама извођења и алтернативним решењима... За играње и импровизације обично се узимају и истражују:

- животне ситуације
- свет маште

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Драмска радионица: Структуриране активности драме у облику радионица обично почињу изабраним играма и вежбама са драмским елементима, следи рад у пару или мањим групама где се кроз различите ситуације и драмске структуре (игра улога, залеђене слике, форум...) граде епизоде и развија тема у којој могу да се нађу сви елементи драме: радња, почетак, средина и крај, заплети и расплети, сукоби и разрешења. На крају долазе презентације група или заједничка драмска акција. Могуће је посебно радити на говорном изразу уз разне вежбе, игре и текстове, од брзалица до драмских дијалога.

Радионица креативног покрета: Структуриране активности које се заснивају на покрету обично почињу загревањем, следи истраживање и развој елемената покрета, рад на плесним фразама и секвенцама, и на крају долази опуштање. Као мотивација или подлога за игру и покрет могу да се користе ударалке и музика, а посебно могу да се уче деље игре с певањем и кретањем, као и једноставне народне традиционалне игре и плесови различитих култура.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

Активности ученика у области драме и покрета базирају се на пуној партиципацији и интеракцији с другим ученицима и учитељем у свим игровним активностима и процесима. Кроз игру сваки ученик активно користи тело и глас као средства изражавања и подстакнут је да:

- мисли, учи и комуницира,
- замишља и визуализује,
- изражава и представља своје идеје, мисли, осећања...,
- игра из улога и сагледава ствари из различитих углова,
- иницира, интерпретира, реагује на подстицаје и ствара нове драмске и плесне елементе,
- прати свој рад и рад других, као учесник и као гледалац.

АКТИВНОСТИ УЧИТЕЉА (МЕТОДЕ)

Активности учитеља у драми и покрету у школи, пре свега, треба да буду фокусиране на стварање услове за учење кроз замишљено искуство у којима сви ученици активно учествују. Учитељ креира и води процесе који подстичу и мотивишу све ученике да откривају и истражују различите начине изражавања својих искустава, осећања и доживљаја. Учитељ у драми и покрету истовремено је иницијатор, аниматор и гледалац. Свака од ових улога укључује одређене активности које имају специфичну функцију и учитељ треба да их користи као целовит процес.

Иницијатор: Као иницијатор, учитељ подстиче ученике да откривају. Он их води да истражују разне садржаје, теме и догађаје, и да изражавају своје ставове, идеје и осећања у вези са њима кроз игру улога или покрет.

Аниматор: Као аниматор, учитељ оживљава своју улогу експресивним и интерпретативним елементима и уводи ученике у комуникацију кроз игру улога и покрет у којој је и он активан учесник (учитељ у улози).

Гледалац: Као гледалац, учитељ у разреду има улогу да заједно с ученицима гледа и интерпретира оно што је изражено кроз драму и покрет откривајући како позориште комуницира и какво оно има значење за све учеснике, као и за извођаче и за гледаоце.

Методе рада у драми и покрету базирају се на пуној партиципацији и интеракцији групе (организовање рада целе групе, рада у паровима или мањим групама, рада кроз индивидуалне или групне презентације у оквиру групе или за другу публику) и на креативном процесу кроз средства изражавања карактеристична за позориште и сценске уметности.

ИНТЕГРАТИВНИ АСПЕКТ ДРАМЕ

Када се драма и покрет поставе као покретачи активности у процесу учења, постижу се разноврсне курикуларне везе:

Језик

- игре, песме, приче ученика
- разноврсни искази и мишљења ученика у виду групних извештаја
- разноврсни драмски текстови чији су креатори ученици, мали сценски прикази
- елементи за приредбе које су смислили ученици

Визуелне уметности

- цртежи, слике ученика
- сценографије
- реквизити за драмске игре
- костими
- маске
- лутке за лутка игре

Физичко и здравствено васпитање

- мале кореографије које су креирали ученици

Мултидисциплинарни пројекти

Веза комплетног школског програма може се остварити кроз различите презентације, приредбе, представе, перформансе... који су осмишљени садржајима из било које области и у којима учествују ученици.

ПРИМЕРИ ЗА ТЕМАТСКЕ ЦЕЛИНЕ ЈА, ДРУГИ, ОКРУЖЕЊЕ

1. Тематска целина: ЈА

Могући садржаји:

- Шта знам да одиграм, одглумим, одрецитујем...
- Сlike и приче из мог живота
- Гледам да бих видео, слушам да бих чуо...
- Шта све може моје тело, мој глас...
- Ја као неко други или нешто друго...
- Ја стварно и ја из маште
- Шта ја све могу у позоришту

Активности:

Игре представљања, вежбе чулне осетљивости, пантомима, имитације, импровизације, игре имагинације, лутка-игре...

2. Тематска целина: ДРУГИ

Могући садржаји:

- Сlike и приче из моје породице
- Мама ради, тата ради...
- Моји другови у игри
- Мој учитељ/учитељица у школи
- Сви нешто раде
- Сто људи, сто ћуди
- Разни ликови из маште, литературе, уметности, филма...
- Ко је ко у позоришту...

Активности:

Кроз игре улога и ситуација, игре и драмске вежбе о теми делатности људи, драмско играње, подражавање, импровизације, интеракције, лутка-игре, маске...

3. Тематска целина: ОКРУЖЕЊЕ

Могући садржаји:

- Шта раде и како расту биљке, шта раде и како живе животиње...
- Кретања и промене у природи
- Куће, зграде, дворишта, улице, паркови...
 - играмо се грађења, играмо се уређења...
- Село – град, некад – сад... (исто – различито, стварно – могуће)
 - играмо се саобраћаја, путовања, времеплова...
 - играмо се обичаја, празника, прослава, вашара, фестивала...
- Свет из моје маште и други далеки, непознати и измишљени светови
- Где је позориште...

Активности:

Игре о темама биљака и животиња, имитације и импровизације на теме живе и неживе природе и природних појава, игре подражавања и акције, истраживачке драмске игре и драмско играње, драмске структуре и стратегије процес-драме, лутка-игре...

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Увод

Предвиђени концепт Физичког и здравственог васпитања омогућује слободу и креативност учитеља (наставника) у осмишљавању наставе. У оквиру теме за коју се определио, учитељ сам бира садржаје. На основу познавања ученика, услова који су му на располагању, те сопствене стручне процене, он уграђује изабране садржаје у тему. Трајање рада на одабраној теми, садржаји и структура појединачних часова, варирају у зависности од реакције ученика (како прате наставу, напредују у учењу...).

Нови концепт физичког и здравственог васпитања подразумева, поред досадашње наставе физичког васпитања, увођење здравственог васпитања у Опште основе школског програма кроз садржаје који промовишу сврсисходну физичку активност и усвајање понашања које води здрављу.

У оквиру предмета Физичко и здравствено васпитање у првом разреду теме ће се реализовати кроз:

- часове физичког васпитања,
- радионице и едукативне игре које промовишу најважнији атрибут људског живота – здравље.

Притом је избор и редослед тема веома флексибилан, такође и избор метода и средстава којима ће изабране теме бити реализоване, колико ће времена бити обрађиване поједине теме итд, али је веома важно да сви ученици задовоље постављене исходе.

Циљ образовне области Физичко и здравствено васпитање је да ученици схвате смисао, вредност и принципе физичког вежбања, да чувају и унапређују своје здравље и да стечено знање и вештине практично примењују у најширим сферама живота.

Приручник за предмет Физичко и здравствено васпитање који ће учитељи/наставници имати на располагању, обухвата све теме предвиђене за реализацију, укључујући и радионице и едукативне игре које су предвиђене за поједине теме.

ОПШТИ ЦИЉЕВИ	ИСХОДИ ЗА ПРВИ РАЗРЕД:
Очување и унапређивање здравља	<ul style="list-style-type: none"> ▪ редовно и активно учествује у настави физичког и здравственог васпитања; ▪ поседује информације о значају здравља; ▪ поседује информације о значају физичке активности и боравка у природи за правилан раст, развој и отпорност организма; ▪ уз помоћ одраслих усклађује своје активности (учење, игра, одмор, спавање); ▪ учи да избегне ситуације у којима може да се повреди и уме да тражи помоћ; ▪ упознаје се са основним принципима правилне исхране; ▪ одржава личну хигијену (прање руку и зуба, умивање, туширање и др.) и одржава колективну хигијену (проветравање просторија и одлагање отпадака); ▪ поседује информације о штетности дувана и алкохола; ▪ поседује информације да може да тражи помоћ уколико је злостављано (физички, емоционално или сексуално) и (или) занемарено, или зна за такав случај; ▪ разликује правилно од неправилног држања тела; ▪ води рачуна о правилном држању тела у седећем положају и усправном ставу;
Развијање моторичких способности, умења и навика у складу са узрасним и индивидуалним карактеристикама	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уме да одреди десну и леву страну тела; ▪ уме да лоцира положај предмета и/или друге особе у односу на себе («обруч ми је у десној руци», «Петар стоји иза мене» и сл.) ▪ остварује напредак у развоју моторичких способности (брзина, координација, снага, гipкост, издржљивост, равнотежа, прецизност) у складу са индивидуално постављеним нормама; ▪ способан је да преплива 25 м изабраном техником (уколико постоје услови)*; ▪ вешто изводи једноставне форме природних облика кретања; ▪ примењује природне облике кретања у једноставнијим играма и полигонима; ▪ правилно изводи једноставне вежбе обликовања без реkvизита; ▪ правилно изводи основни корак два изабрана плеса (народни, друштвени, модерни); ▪ влада изабраним умењима из гимнастике и спортских игара; ▪ поседује и друга моторичка искуства у зависности од личних интересовања и могућности средине (нпр. пливање, вожња бицикла, смучање, санкање, клизање, пешачење у природи итд.);

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Оспособљавање за самостално вежбање у слободно време	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уме да покаже и именује делове тела; ▪ зна да именује и заузме основне положаје и ставове (став спетни, чучањ, лежање на леђима...); ▪ познаје и разуме кључне елементе природних облика кретања (шта је важно код правилног ходања, трчања, скакања итд.); ▪ препознаје знаке умереног оптерећења и (или) замора (нпр. бржи рад срца, знојење, несвестица, зујање у ушима итд.) и уме да тражи помоћ ако се лоше осећа; ▪ вежба у адекватној одећи и обући; ▪ придржава се договорене процедуре доласка у салу (игралиште), понашања на часу и одласка из салe (са игралишта); ▪ примењује научени комплекс јутарње гимнастике уз подршку одраслих;
Промовисање позитивних социјалних интеракција	<ul style="list-style-type: none"> ▪ ни на који начин (ни вербално ни физички) не угрожава оне који се од њега разликују; ▪ током вежбања и игре пријатељски комуницира и сарађује са вршњацима, уз подстицање и надзор учитеља; ▪ познаје правила елементарних игара и придржава их се уз подстицање и надзор учитеља; ▪ позитивно вреднује успешне потезе и уложени труд свих учесника у игри, уз подстицање и надзор учитеља;
Развијање позитивне слике о себи	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уочава своје моторичке и друге способности и особине, сличности и разлике међу вршњацима; ▪ истражује своје способности
Развијање креативности кроз покрет	<ul style="list-style-type: none"> ▪ усклађује једноставне покрете уз музику ▪ пантомимом и покретом приказује појаве и ситуације из свакодневног искуства.

* Обука непливача организује се током првог циклуса (у 1, 2. или 3. разреду) у сарадњи са локалном заједницом и стручно оспособљеним лицима.

Препоручене теме:

- Ово сам ја
- Умем, могу, хоћу!
- Брзо, снажно, спретно
- Моје тело и ја
- Један мој дан
- Здрав сам када...
- Покажи ми како...
- Пут до правилне исхране
- То хоћу, то нећу
- Корисно – штетно
- Хајде да се играмо
- Моја осећања
- Лепо је што смо различити
- Царство – другарство
- Безбедно је срећно детињство
- Крај у коме живим
- У природи
- Чистоћа је пола здравља

Садржаји и упутства за њихову реализацију:

ФИЗИЧКО ВАСПИТАЊЕ

ПРИРОДНИ ОБЛИЦИ КРЕТАЊА

ХОДАЊЕ

- Лагано природно ходање (правилно држање главе и тела, усклађен рад руку и ногу, правилно постављање стопала, релаксирано кретање).
- Ходање уз различите положаје руку (на боку, леђима, у одручењу...); корацима различите дужине, на прстима/петатама; предножењима (погрчено, опружено); у страну привлачењим и укрштеним корацима (преткорак,

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

закорак, комбинација); уназад, у чучњу, четвороношке грудима/леђима према тлу у разним правцима, у различитом задатом ритму; уз музичку пратњу; са плескањем, уз песму, по шведској клупи, греди*, у задатом правцу (напред, назад, лево, десно) и променом смера (окрет за 180), усклађено у пару, тројкама, колони, врсти (са и без држања за руке, рамена), са обилажењем и прекорачивањем препрека, са заустављањем, комбиновано са трчањем, посковима, скоковима и др.

- Комбинација ходања, трчања, скакања, прескакања и др.
- Примена ходања у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

* различита ширина, висина, нагиб; различите врсте ходања (обично, четвороношке, бочно); напред, назад (уз, низ)

ТРЧАЊЕ

- Лагано, природно трчање (правилно држање тела, правилан и усклађен рад руку и ногу, релаксиран горњи део тела и руке, трчање на предњем делу стопала).
- Трчање корацама различите дужине, темпа у страну укрштеним кораком, уназад, задатим ритмом; уз музичку пратњу, у задатом правцу (напред, назад, лево, десно), са различитим задацима (са заустављањем, чучњем, седом, скоком, окретом и другим задацима на звучни сигнал), око препрека и примена трчања у различитим кретним задацима (игре, полигони), уз и низ косину (шв. клупа, природни нагиб и сл.), усклађено у пару, колони, врсти.
- Комбинација трчања, ходања, скакања, прескакања и др.
- Брзо трчање (спринт) – деонице до 30 м.
- Истрајно трчање – у трајању од 6 минута*
- Примена трчања у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

* почети са брзим ходањем, затим комбинација ходања и трчања, коначно, истрчати без прекида предвиђени временски период; обавезно поштовати индивидуалне могућности

СКАКАЊЕ

- Суножни поскови у месту и кретању (напред, назад, у страну, суножни одскок у раскорачни став, одскок у став спетни, скокови у месту из испада левом у испад десном и обрнуто, суножни скок – доскок на једну ногу; одскок са једне ноге – суножни доскок поскови на једној ноzi (лева, десна) – одскок са једне ноге, доскок на исту ногу; у месту и у кретању, скокови са ноге на ногу, скокови увис из чучња, у месту и кретању).
- «Зечји» поскови (из упора чучећег скок у упор чучећи, у једном тренутку ноге нису у контакту са подлогом), «Канкан» поскови (поскок на једној ноzi, са високим предножењем другом), «Кик» поскови (поскови на једној ноzi, са опружањем потколенице слободне ноге); маказице, галоп напред и странце, дечји поскови, суножни поскови са окретом од 90 степени (у једну и другу страну), прескакање кратке вијаче (индивидуално), «школица», игра ластиша, извођење поскова и скокова уз различите покрете рукама (узручење, одручење, плесак и сл.).
- Суножни наскок из места на повишење, доскок са повишења (до висине шведске клупе), прескакање из обележеног простора у простор и преко препрека (линије, обручи, вијаче и сл.).
- Кретање посковима и скоковима у задатом правцу (напред, назад, лево, десно), извођење поскова и скокова у задатом ритму; уз музичку пратњу, комбинација различитих поскова и скокова у месту и/ли кретању у форми аеробног рада.
- Комбинације скокова и поскова са ходањем, трчањем и др. (обавезно: из малог залета једноножни одраз и скок увис да би се дохватио висећи предмет, доскок суножно; из малог залета скок удаљ згрчно, са суножним доскоком на струњачу).
- Примена скокова и поскова у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

* Правилно држање тела, правилан замах рукама код скока, мекан доскок

ПУЗАЊЕ И ПРОВЛАЧЕЊЕ

- Пузање четвороношке (контакт са подлогом шакама и потколеницама), потрбушке/на леђима (напред/назад) уз помоћ руку и ногу потрбушке само уз помоћ руку; пузање на леђима само уз помоћ ногу.
- Провлачење кроз обруч, оквир од шведског сандука или сандучића, између ногу пара, кроз упор клечећи итд, пузање испод греде, шведске клупе, разапете вијаче итд, пузање по шведској клупи; пузање уз/низ косу шведску клупу.
- Комбинација пузања и провлачења и ходања, трчања итд.
- Примена пузања и провлачења у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

ПЕЊАЊЕ

- Пењање уз степенице, пењање на шведску клупу, шведски сандучић, уз косину (шведска клупа, шведски сандук, природни успон итд.), уз рипстол, прећи на други рипстол, уз морнарске лестве до 2м висине.
- Комбинација пењања са ходањем, трчањем, пузањем, провлачењем итд.
- Примена пењања у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

БАЦАЊЕ И ХВАТАЊЕ

- Бацање различитих лопти котрљањем, различитих лопти у даљину и висину, десном и левом руком и суручно, додавање у пару, прво са мале удаљености, а затим са веће удаљености (суручно, једном руком), гађање у мету (корпа, лопта, означени простор и сл.) на различите начине (погађање, убацивање, рушење и сл.).
- Примена бацања и гађања у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

* *Коректан почетни положај за бацање: супротна нога напред, пренос тежине са задњег на предње стопало, «испратити» покрет руком која баца*

* *Хватање: пратити погледом лопту, ићи у сусрет лопти, амортизовати пријем лопте*

ВИШЕЊЕ

- Активан вис на рипстолу (дохватно вратило, амерички кругови, разбој).

ДИЗАЊЕ И НОШЕЊЕ

- Дизање и ношење једног или више различитих реквизита одговарајуће величине и масе, самостално, у пару, групно.
- Примена дизања и ношења у различитим кретним задацима (игре, полигони и др.).

ВЕЖБЕ ОБЛИКОВАЊА

Изабрани комплекс вежби обликовања треба да «покрије» све велике мишићне групе (трбушни и леђни мишићи, мишићи руку и раменог појаса, мишићи ногу). У сваком комплексу вежби обликовања треба балансирано користити вежбе истезања, јачања и релаксације. Код демонстрације и објашњења постепено уводити терминологију вежби обликовања. Код дозирања вежби обликовања максимално уважавати индивидуалне могућности ученика, тако да се не препоручује исти број понављања за све ученике. Требао би увек дати изврстан распон ако се ради о броју понављања (нпр. 10-20 пута) или ићи на временски интервал рада (нпр. 20 сек.). Уместо пасивних пауза (одмора) између вежби јачања, планирати вежбе за антагонистичке мишиће (нпр. трбух–леђа), или вежбе истезања и релаксације. Код избора вежби обликовања избегавати шаблон и понављања, бирати вежбе које ће ученицима бити занимљиве и подстицајне. Вежбе обликовања могу се учинити занимљивијим коришћењем различитих формација, реквизита, музичке пратње итд. Вежбе обликовања постепено координацијски усложњавају, а оптерећење би требало да прогресивно расте (већи број понављања у истој временској јединици, рад у серијама, отежавање саме вежбе, продужавање времена рада, додавање нових вежби). Посебну пажњу посветити вежбама за правилно држање тела и јачање мишића стопала и потколенице. Препоручљиво је да у сали постоји огледало како би ученици могли да уз визуелну контролу коригују своје држање тела и уоче разлике између лошег и доброг држања тела, што је основа за развој финог кинестетичког осећаја. Научити ученике једноставним комплексима јутарње гимнастике (реализују се код куће уз помоћ родитеља), а према потреби спроводити и активне паузе између часова или на часу (реализује их учитељ у школи).

ПЛЕС И ПАНТОМИМА

- Приказивање различитих појава и ситуација из свакодневног искуства пантомимом; усклађивање покрета појединих делова тела и кретања целог тела са карактером музике и личним доживљајем.
- Изабрати 2-4 плеса (народна, друштвена, модерна) у складу са могућностима и интересовањима ученика и учитеља и научити основне кораке.

ГИМНАСТИКА

- Гимнастичко ходање. Ритмички скокови: дечји поскоци, маказице напред–назад, мачји скок, галоп напред и странце (само девојчице). Ритмички окрети: суножни у успону и чучњу за 180 (само девојчице). «Свећа», «вага» у упору клечењем заножењем једном ногом, поваљка на леђима, «мали мост», колут напред, колут назад.
- Суножни прескоци преко шв. клупе уз упирање рукама о клупу; «маказице» у ставу у упору («стоју на рукама»). Суножни скокови са одскочне даске или мале трамбулине у месту (уз помоћ учитеља); из малог залета наскок на одскочну даску или малу трамбулину (са једне ноге суножно на даску) и одскок увис са меким доскоком; суножним одскоком из места наскок у упор клечећи на шведски сандук, односно у упор чучећи на шведску клупу.
- Померање у страну и напред у вису (разбој, ниско вратило, рипстол); упор предњи на разбоју или вратилу; климање на разбоју, вратилу или круговима; њихање на разбоју или вратилу.
- Различите врсте ходања по линији, обрнутој шведској клупи или ниској греди; суножни окрет у чучњу и успону за 180; саскок: скок увис суножним одразом, мек доскок.
- Једноставни полигони састављени тако да захтевају примену научених гимнастичких елемената.

ИГРЕ ЛОПТОМ

Различите елементарне игре лоптом које подразумевају кретне задатке попут: вођења лопте десном и левом руком, у месту и кретању; шутирање лопте десном и левом ногом, из места и из малог залета; гађање лоптом у мету бацањем и шутирањем (ниски кошјеви, гол, обележени простор на зиду и сл.) и сл. Важно је планирати сарадничке игре, због њиховог

васпитног потенцијала и припреме за тимски рад у спортским играма; такође, инсистирати на придржавању правила игре и другарској подршци свим учесницима игре.

ДРУГА МОТОРИЧКА ИСКУСТВА

У зависности од интересовања ученика, наставника и родитеља, као и могућности средине (школе, локалне заједнице), реализују се и други садржаји: пливање, возња бицикла, котуралки (ролера), клизање, санкање, смучање, пешачење у природи, спортски плес и др.

Специфичности средине, конкретне потребе и интересовања ученика, те посебне компетенције учитеља (наставника) до изражаја долазе управо у овом сегменту рада и требало би их посебно промовисати.

Кроз квалитетну реализацију предвиђених садржаја обезбеђује се континуирани рад на развоју моторичких способности током целе школске године. Изабраним средствима, тј. кретним садржајима унапређују се координација, снага, брзина, гипкост, издржљивост, равнотежа и прецизност. Квалитетна реализација свих предвиђених садржаја, која подразумева и систематско праћење ученика применом изабране батерије моторичких тестова и на друге начине, допринеће реализацији постављеног циља, тј. унапређивању моторичких способности ученика. Кључ је у индивидуализацији наставе, што значи да садржаје и интензитет рада треба прилагодити конкретним потребама сваког ученика. Без добре мотивације ученика не може бити успеха у развоју моторичких способности, а то је уз поменути индивидуализацију, могуће постићи коришћењем разноврсних садржаја и метода рада, доминацијом игре, сталним информисањем о напредовању ученика, затим «освешћивањем» вежбања (чему која вежба служи, зашто је важна, како се правилно изводи итд.). Поред планирања и реализације разноврсних унапред дефинисаних кретних задатака (где се ученик провлачи, шта прескаче и како, које препреке заобилази и сл.), важно је предвидети и самостално решавање датог моторичког проблема. У раду са учесницима увек промовисати надметање са самим собом, а ходање и трчање кад год је могуће реализовати у природи.

ОСПОСОБЉАВАЊЕ ЗА САМОСТАЛНО ВЕЖБАЊЕ У СЛОБОДНО ВРЕМЕ*

Информације о значају физичке активности и боравка у природи за правилан раст, развој и отпорност организма:

Упознавање са деловима тела (глава, врат, труп, руке, ноге, рамена, лактови, шаке, прсти, стопала, кукови, колена, стомак, леђа, груди, ручни зглоб, скочни зглоб, мишићи, кости, зглобови),

Термини за означавање основних положаја и ставова: став спетни, став у успону, раскорачни став, чучањ, клек, сед суножно, сед разножно, лежање (на леђима, на грудима/трбуху, на боку),

Термини од значаја за оријентацију у простору: лево, десно, горе, доле, напред, назад, унутра, напоље, право, криво, близу, далеко, кратко, дуго,

Термини од значаја за оријентацију у времену: брзо, споро,

Упознавање са кључним елементима правилног извођења природних облика кретања (нпр. код ходања: правилан и усклађен рад руку и ногу, правилно држање тела, правилно постављање стопала итд.),

Како изгледају знаци умереног оптерећења и(ли) замора; како ученик треба да поступи у случају да се лоше осећа у току вежбања,

Каква одећа и обућа се користе за вежбање, хигијена вежбања, потенцијалне опасности од ношења неадекватне одеће и обуће, накита, ручног сата и сл,

Како треба да се понашамо при доласку у салу (на игралиште), при вежбању и при одласку из сале (са игралишта).

** Не реализује се кроз посебне теоријске часове, већ информације и знања тог типа прожимају целокупни наставни процес.*

ПРОМОВИСАЊЕ ПОЗИТИВНИХ ИНТЕРАКЦИЈА И РАЗВОЈ ПОЗИТИВНЕ СЛИКЕ О СЕБИ

1. У свим ситуацијама (на часу, пре и после часа, на наставним и ваннаставним активностима, на физичком и здравственом васпитању и другим предметима) промовисати пријатељско опхођење и сарадњу међу учесницима, узајамно поштовање и уважавање.
2. Комуникација са учитељем/наставником такође почива на искрености и отворености, љубазном и пријатељском опхођењу.
3. У контексту физичке активности, учитељ/наставник мора уложити максималан напор како би кроз индивидуализацију наставе свим учесницима омогућио доживљај успешности у овладавању све сложенијим кретним задацима. Сазнање да постоје складније грађени, окретнији или бржи вршњаци, за дете не треба да буде извор незадовољства и нелагоде; кроз препознавање различитости и спознају сопствених особина (добрих и мање добрих) учесници уче да прихватају себе и друге као једнако вредне, мада различите личности.
4. Код избора игара, предност имају сарадничке игре, мада деца која то желе треба омогућити искуство такмичарске ситуације, наравно под одређеним условима (инсистирати на пријатељском, фер-плеј односу и поштовању правила; не прецењивати значај победе; контролисати и сузбијати агресивност; омогућити висок степен учешћа свих такмичара; инсистирати на самопревазилажењу и сл.). И у такмичарским играма промовисати уважавање других – противничких играча и саиграча.
5. Обавезно омогућити учесницима слободу избора кад је реч о учешћу у такмичарским играма.
6. Заједничко учешће у физичкој активности ствара изузетне могућности за узајамну сарадњу ученика, помагање и подстицање, емпатију, испробавање сопствених способности и сл. и те могућности треба максимално и зналачки искористити.

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ

Природни облици кретања – скакање

Тема: ПОКАЖИ МИ КАКО.... СЕ СКАЧЕ

Исходи: Усавршава технику извођења суножних и једноножних поскока; развија експлозивну снагу ногу и координацију; примењује ходање, трчање и поскоке у савладавању полигона; оријентише се у простору (лево, десно, напред, назад, лева–десна нога) уочава сопствену вештину и снагу, као и вештину и снагу вршњака код извођења различитих поскока; савладавајући постављене кретне задатке истражује сопствене способности; током вежбања пријатељски комуницира и сарађује са вршњацима уз подстицање и надзор учитеља; позитивно вреднује уложени труд и успехе свих учесника приликом извођења постављених кретних задатака; усклађује ритам ходања и трчања са ритмом музике; усваја основне термине везане за извођење скокова (скок, доскок, замах рукама, меко, снажно); правилно изводи једноставне вежбе обликовања без реквизита; разликује активан од пасивног седа («турски сед»).

Метод: Практична активност (вежбање), показивање и вербалне методе (објашњење, разговор)

Садржај: Природни облици кретања (ходање, трчање, поскоци и скокови); вежбе обликовања

Уводни део часа:

Учитељ упознаје ученике са наставном јединицом: «Данас ћу вам показати како се вешто, меко и снажно скаче. Можда ћете и ви мени показати неки занимљиви скок, ко зна? Пробаћемо да повежемо различите скокове, а доста тога ви већ знате, како би сте се иначе играли «школице», ластиша и сличних игара? Хајде да почнемо!»

Комбинација ходања и трчања уз музику или задати ритам – лагано ходање, брзо ходање, са заустављањем, чучњем, седом, прелазак у лагано трчање, постепено брже трчање, поново лагано трчање, ходање, ходање са узручењем (из приручења кроз одручење узручити), дубоко ритмично дисање.

Методске напомене: водити рачуна о правилном ходању и трчању, усклађивању кретања са музиком (ритмом), безбедности (код заустављања, брзог кретања и сл.).

Припремни део часа:

Комплекс једноставних вежби обликовања.

Методске напомене: Индивидуализација дозирања, правилно извођење вежби, «покривеност» великих мишићних група, коришћење терминологије.

Главни део часа:

Сваки ученик има мали обруч испред себе на тлу (ако нема обруча, нацртати кредом круг):

1. суножни поскоци у обручу; 2. суножним поскоком напред искочити из обруча, суножним поскоком уназад вратити се у обруч; 3. суножним поскоком уназад искочити из обруча, и суножним поскоком унапред вратити се у обруч; 4. комбинација поскока у обручу и напред – назад; 5. суножни поскок са окретом од 90 степени улево (цео круг), па удесно унутар обруча; 6. комбинација суножних поскока у месту и суножних поскока са окретом; 7. суножни поскоци улево из обруча и удесно у обруч, па у другу страну; 8. поскоци на једној ноzi у обручу, па на другој; 9. поскоци на једној ноzi иза обруча, доскочити суножно у обруч; променити ногу, једноножни поскоци искочити из обруча напред и суножни доскок; 10. једноножни поскоци испред обруча, ускочити у обруч и искочити напред из обруча; променити ногу; 11. комбинација свих поскока.

Поставити полигон:

1. Поскоци на једној ноzi до првог обруча, ускочити у обруч, суножни доскок,
2. променити ногу, поскоци на другој ноzi до следећег обруча, ускочити суножно,
3. суножни поскоци до наредног обруча, ускочити у обруч, провући се кроз обруч,
4. трчање до маркације, дотаћи тло,
5. вратити се трчањем до старта.

Методске напомене:

На почетку инсистирати на правилности изведбе, а у зависности од успешности ученика, подстицати и брзину савладавања полигона; пратити реакције ученика на оптерећење.

Проблемско учење.

Учитељ: «А сада ви мени покажите како бисте ви ову стазу са препрекама савладали користећи различите скокове и поскоке које смо данас увежбали! Можете додати и мало ходања и трчања ако желите!»

Ученици сами креирају начин савладавања препрека.

Завршни део часа:

Ученици седе у «турском седу». Активан и пасиван сед. Разговор о разликама између ова два седа. Активан сед, кроз одручење узручити (удах, бројати до 5), кроз одручење приручити (издах, бројати до 7). На крају, дубоки претклон.

ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

Здравствено васпитање или васпитање за здравље подразумева комбинацију знања, идеја и искустава преко којих се планираним, занимљиво дизајнираним акцијама (радионицама и едукативним играма) утиче на добровољно прихватање понашања које води здрављу, а редукује понашање које га нарушава.

Основни садржаји здравственог васпитања за децу овог узраста су: сагледавање важности и значаја здравља; усклађивање и, уз асистенцију родитеља, балансирање времена за игру, рад и одмор; међусобно упознавање, зближавање и дружење; важност и добробит вежбања и боравка у природи, уз мере опреза; добијање представе о себи и свом телу; стицање самопоуздања и самопоштовања; препознавање замора, оптерећења и умора; упознавање са основним принципима правилне исхране; стицање знања и вештина у области одржавања личне и колективне хигијене; грађење поверења и добијање информација о својим правима, критичко размишљање и анализирање да ли су поједине материје корисне или штетне, са акцентом на штетне ефекте дувана и алкохола; сагледавање ситуација у којима дете може да се повреди и анализирање начина да се оне избегну.

Сви побројани садржаји се остварују кроз радионице и едукативне игре.

Као и свака интервенција и здравствено-васпитна интервенција подразумева да особа која је спроводи има знања и вештине за то. Те вештине не припадају аутоматски некоме ко је наставник, учитељ, лекар или психолог, па је зато потребно да се за одређен број тема одн. садржаја предложи модел по ком ће се даље креирати сличне радионице. Ово се наглашава, јер уколико се одређени садржаји обраде на “неприкладан” начин, не само да нећемо постићи жељене исходе, већ се могу догодити и штетни ефекти.

Предложене теме са елементарним садржајима и активностима:

Тема: ЗДРАВ САМ КАДА... За разумевање појма “здравље” и сагледавање важности и значаја здравља, деца разговарају о томе:

1. када се осећају “здрово”,
2. шта све утиче на њихово здравље и
3. како и уз чију помоћ могу да сачувају своје здравље.

Учитељ (на панолу или табли) уписује њихове одговоре «у концентричне кругове» који су исцртани око појма “здравље” и то тако да су одговори под 1 у кругу са најмањим пречником, првом до појма “Здравље”; одговори под бројем 2 у средњем и под бројем 3 у спољном (највећем) кругу. Доноси се закључак да здравље није само одсуство болести.

Тема: ЈЕДАН МОЈ ДАН – садржаји везани за ову тему треба да подстакну ђаке да препознају потребу усклађивања дневног ритма активности (игре, одмора и рада) уз тесну сарадњу са родитељима (родитељски састанци).

Тема: ЦАРСТВО – ДРУГАРСТВО – за реализацију ове теме потребно је да што већи број часова садржи компоненте упознавања, зближавања, рада на разумевању, недискриминацији и превазилажењу евентуалних несугласица.

Потребно је афирмисати прихватање себе и других, онаквих какви јесу, уз поруку да прихватање или неприхватање различитости може у великој мери да буде повезано са здрављем. Битно је да се деца упознају, свако са сваком, да остваре контакт – вербални и/или физички, да се додирну и размене макар по некад нека од искустава. Дете треба да научи да тражи помоћ када је угрожено али и да вреднује односе са другима – да се извини и да каже хвала. Солидарност је још једна од особина којом треба владати.

Тема: У ПРИРОДИ – садржаји за ову тему се остварују кроз активности које промовишу боравак у природи, кроз игру на отвореном простору (када је то изводљиво) кроз грађење навике да се у природи борави када год за то постоје услови. Притом поштовати препоруке о потенцијалним опасностима (дуго излагање сунчевим зрацима, крпељи, ношење заштитне одеће, обуће, капа...), као и препоруке за очување животне средине.

Тема: ОВО САМ ЈА – ова тема има више аспеката и може се реализовати кроз:

- стварање представе о сопственом телу, са својим особеностима и разликама у односу на друге,
 - подстицање и развој самопоуздања и самопоштовања,
 - препознавање и »алармирање« знакова умереног оптерећења и замора.
- (Разрада ове теме дата је у примеру 2).

Тема: ПУТ ДО ПРАВИЛНЕ ИСХРАНЕ – у оквиру ове теме деца добијају представу о основним принципима правилне исхране. Постоји низ активности које се могу допуњавати, а најделотворније су: активности кроз које се ђаци упознају са основним принципима правилне исхране; наглашавање и коришћење утицаја управе школе за непосредни избор хране која се деци нуди у школским кухињама и сарадња са родитељима. (Разрада ове теме дата је у примеру 1).

Тема: ЧИСТОЋА ЈЕ ПОЛА ЗДРАВЉА – активности за ову тему представљају низ ситуација помоћу којих се стичу знања и вештине у области одржавања личне и хигијене животног простора. (Разрада ове теме дата је у примеру 3).

Тема: ТО ХОЋУ, ТО НЕЋУ – тема кроз коју дете учи да саопшти своје потребе и своје тајне, да раздвоји «добре» и «лоше тајне» и да стекне поверење и да добије информације о својим правима. Због велике осетљивости ове теме предлог је да се она реализује уз помоћ психолога (или педагога) школе. (Разрада ове теме дата је у примеру 4).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

Тема: КОРИСНО–ШТЕТНО – основни садржаји за ову тему су анализирање најразличитијих ствари, предмета, материја... да ли су корисне или штетне, са важним нагласком - на штетне ефекте дувана и алкохола (Разрада ове теме дата је у примеру 5).

Тема: БЕЗБЕДНО ЈЕ СРЕЋНО ДЕТИЊСТВО – у оквиру ове теме дете учи да избегне ситуације у којима може да се повреди и учи да тражи помоћ. Предлог је да се више пута годишње одвоји по 15 до 25 минута да се нека тема продискутује. Може се повезати и са одређеним догађајима (рођендан, Нова Година итд.) и/или са годишњим добрима (зима–клизавица, лето – пливање) итд.

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

- Вежбање (репродукција, решавање проблема)
- Разговор, дискусија (анализирање, поређење, објашњавање, класификација)
- Самосталан и интерактиван рад (парови, тројке, група, тим и др.).

МЕТОДЕ НАСТАВЕ

- практична активност (вежбање),
- демонстрација (показивање),
- вербални метод.

*Укључити и недирективне наставне методе којима се стимулише критичко мишљење

ОРГАНИЗАЦИОНО-МЕТОДСКИ ОБЛИЦИ РАДА

Игра, полигон, станице, коришћење спортских справа и реквизита, радионица и др.

ПРИМЕРИ НАСТАВНИХ АКТИВНОСТИ:

Пример 1

Тема: ПУТ ДО ПРАВИЛНЕ ИСХРАНЕ

Радионица: Шта једемо

Исход: ученици се упознају са основним принципима правилне исхране

Потребан материјал:

Бели папири формата А4, или блок за цртање број 2, оловка, дрвене бојице (за индивидуални рад)

Табла и креде у боји (за групни рад)

Пластичне чаше, салвете, картон или папирни тањирчићи, папир, маказе

Метод и садржај:

Водитељ (учитељ) направи увод на тему: «Шта једемо»

«У сваком јелу се налази неколико хранљивих материја које су нам неопходне за раст и развој костију, мишића, зуба, крви, за одржавање нормалне телесне температуре, давање енергије (снаге), за заштиту од хладноће... Када смо гладни наше тело нас упозорава да треба да једемо, али нам није баш увек јасно **шта треба да једемо**. Осећајемо се добро само ако наша исхрана садржи помало од свега: меса, рибе, воћа, поврћа, млека, сира, јаја... Када би јели само сладолед можда би се осећали «сито», али тада свом телу не би пружили све оно што је потребно за раст и потребно да “остане здраво”.

Затим се предложи ђацима да нацртају »уобичајен јеловник« односно шта најчешће поједу у току једног дана – како су распоређени оброци и колико их има – 2, 3, 4 или 5 (доручак, прва ужина, ручак, друга ужина и вечера).

Када сви нацртају свој «јеловник» учитељ(ица) на табли пише (црта) оно што деца говоре тј. «читају са својих цртежа» и тако добијамо шта деца најчешће једу и које се намирнице најчешће понављају. Добићемо обиље разноврсне хране (што јесте циљ) која треба бити распоређена у три главна obroка (доручак, ручак и вечера) и две ужине (од којих најмање једна треба да буде воћна).

Други део:

Деца оформе две (или више) група где једни припремају (постављају) сто за ручак или вечеру, а други «долазе у госте», у приватну посету или у ресторан.

Може се повезати са УМЕТНОСТИМА (драма и покрет и ликовна уметност), нацртати и исећи прибор за јело од хартије (или папирни тањирчићи и пластични есај, салвете и пластичне чаше...), а затим направити мало позориште и провежбати ситуације у којима сви треба да буду прво домаћини, затим гости и да сви «прођу кроз ресторан». Лепо би било да свако дете изговори неколико речи и (или) израза који су прикладни у оваквим ситуацијама (нпр. пријатно, хвала, молим лепо, изволите, хвала – заиста не могу, хвала – врло радо, да ли бисте били љубазни,... ако вам није тешко... најлепше хвала, са великим задовољством... да ли желите... ја бих радо...итд.).

Навике у исхрани се првенствено формирају у оквиру породице, па је зато потребно уложити велики труд и напор да школа, учитељ, наставник, педагог... оствари сопствени утицај у циљу упознавања са основним принципима правилне исхране

и (или) корекције неких стечених лоших навика, везаних за исхрану. И поред мишљења да је школа у огромној мери лимитирана у моћи да се меша у родитељски избор хране, интервенције које постоје у великом броју школа, показале су да је мењање навика у исхрани ипак могуће. Тај успех је много већи када се оствари сарадња и са родитељима.

О утицају на непосредни избор хране треба размишљати и при припреми или куповини, тј. избору хране која се може купити у самој школи, која се узима у току боравка у школи нпр. ужина за време одмора (пример: пециво од интегралног брашна и јогурт, кукурузне пахуљице и јогурт, воће, воћни јогурт, свеже поврће, салате...).

Може се повезати са *уметношћу* (драма и покрет и ликовна уметност), нацртати и исећи прибор за јело од хартије (или папирни тањирчићи и пластични есајџ, салвете и пластичне чаше...), а затим направити мало позориште и провежбати ситуације у којима сви треба да буду прво домаћини, затим гости и да сви прођу кроз ресторан. Лепо би било да свако дете изговори неколико речи и/или израза који су прикладни у оваквим ситуацијама (нпр. пријатно, хвала, молим лепо, изволите, хвала - заиста не могу, хвала - врло радо, да ли бисте били љубазни,... ако вам није тешко... најлепше хвала, са великим задовољством... да ли желите... ја бих радо...итд.)

Пример 2

Тема: ОВО САМ ЈА – ова тема има више аспеката и може се реализовати кроз:

- стварање представе о сопственом телу, са својим особеностима и разликама у односу на друге,
- подстицање и развој самопоуздања и самопоштовања.

Пример: Свако дете добија папир који треба линијама да подели на четири дела: на сваком делу папира треба цртежом да представи: шта најбоље уме да ради (да вози бицикл, да игра фудбал, да пева...), шта највише воли код себе (косу, очи, глас, име...), на шта је поносно (на своју косу, на своју породицу, на то што уме лепо да се дружи, што је племенито, ...), шта други (чланови породице, другови) највише воле код њега. Захтеви се постављају сукцесивно, а на следећи захтев се прелази тек када сва деца заврше први захтев или су близу краја. У трећем захтеву могу да се појаве апстрактни појмови које је на овом узрасту тешко представити цртежом (учитељ помаже). У случају да дете не може цртежом да представи шта жели, може да напише (ако не уме да пише учитељ помаже). Када су сви завршили креирање своје «значке» или «беца», прстима (или учитељ помаже маказицама) обликују папир на коме су цртали, у облику који желе, и свако селотејпом залепи своју значку (бец) на груди. Деца редом у круг представљају себе на основу беца који су направили. Затим »поносно« шетају по разреду и како кога сретну, једни другима погледају бецеве и честитају.

- препознавање и »алармирање« знакова умереног оптерећења и замора

(уз најчешћу формулацију којом нам се дете обраћа: мука ми је) са следећим, најчешћим симптомима: поспаност, знојење, бледило, дрхтање, сметње са видом, вртоглавица, главобоља, промене у понашању итд. Такође је важно да науче да траже помоћ тј. ако приметите да се не осећају добро треба да траже помоћ од: учитеља, помоћног особља у школи, друга или другарице.

Пример 3

Тема: ЧИСТОЋА ЈЕ ПОЛА ЗДРАВЉА – активности за ову тему представљају низ ситуација помоћу којих се стичу знања и вештине у области одржавања личне и хигијене животног простора.

Исходи:

- упознавање са основним принципима личне и колективне хигијене
- стицање знања и вештина у области одржавања личне хигијене и животног простора

Време трајања: 30 - 45 минута

Потребан материјал:

Картонска табла са означеним пољима обележеним редним бројевима, "карте" са позитивним и негативним упутствима за одржавање хигијене – обележене на полеђини редним бројевима – које треба "поклопити" лицем на доле на означеним пољима на картонској табли, коцкица са бројевима (као за игру "јамб"), 5 фигура различитих боја.

Метод и садржај:

Ученици се поделе у 5 група, а у игри се смењују сви чланови групе (сви учествују). Коцкица са бројевима се баца (као у игри "не љути се човече"), учесник помера своју фигуру за онолико места колико означава бачена коцкица. Померањем фигура стане се неко поље на табли, карта се окрене, учитељ гласно прочита "тврђу" која пише на карти. Ученик каже да ли се слаже са прочитаном тврђом, у складу са одговором награђен је (уз узвик браво!), или не (уз узвик буу!) померањем фигуре за неки број поља (затим заједнички дискутују сваку "карту"). Постоје и поља која имају написан текст са неком активношћу – нпр. нека сви чланови групе правилно оперу руке... и сл. Побеђује екипа која прва стигне до циља – до "куће здравља".

Предлог – шта би могло да пише на "картама" (уз могућност још додатних «тврђи»):

Пре него што било шта поједем оперем руке

(Браво – иди 2 поља напред) покажимо како се правилно перу руке, водом и сапуном

Ћубре бацамо искључиво на места која су одређена за то, никада по улици, дворишту, учионици... (браво – иди 2 поља напред)

Зубе перем понекад! (Бу, Зуби се перу, ујутру и после сваког obroka)

Хајде да покажемо како се правилно перу зуби...прескочи бацање

Када се ознојим сачекам да се одећа осуши на мени

(бу! мокру, ознојену одећу треба одмах пресвући и одложити на прање, истуширати се и обући чисту и суву) иди 1 поље назад

Не умивам се зато што ми је ујутру хладно и не волим да квасим очи (Бу! Умивање се обавља због разних загађивача, прашине и бактерија који оштећују кожу..) једно поље назад
 Не отварам прозоре у току зиме! Хладно је!
 (бу! Соба се мора проветравати неколико пута дневно. Отворите прозор 5 минута!)
 Немам у свакој прилици марамицу!
 (Бу! Марамнице треба увек да буду при руци, у џепу... не зна се када ће затребати. Узми марамицу са стола... нпр.)
 Прескочи бацање
 Често једем неопрано воће!
 (Бу! Неопрано воће може бити извор заразе, никада немој јести неопрано воће и поврће)
 Сваког дана се чешљама више пута у току дана
 (Браво! чешљање је неопходно због прочишћавања косе и уредног изгледа) Иди 2 поља напред
 Туширам се и доњи веш пресвечам свакодневно (Браво, иди 2 поља напред)
 Када сам жедан пијем воду из флаше заједно са свим другарима
 (Бу! Вода или било шта друго се пије из своје чаше – или флашице, не из заједничке. Хајде да објаснимо зашто. Иди 1 поље назад)
 Волим да жврљам по клупи, јер ми је понекад досадно
 (Бу! Треба чувати клупу јер је она намењена деци која треба да седе у њој, да буде чиста и да буде корисна и теби и ономе ко ће после тебе у њој седети). Прескочи бацање
 Никада не жврљам по лифту, зиду или фасади школе – зграде
 Браво!
 (Када желиш да пишеш, “црткаш” жврљаш, постоје за то места – папаири, блокови, календари... како би изгледало када би свако писао и жврљао по лифтовима, фасадама и зидовима). Иди два поља напред.

Радионица за ову тему је преузета (и делом модификована) из “водича добре праксе” за наставнике: Бјеговић, В. и др. (1998): *Здравствено васпитање у основним школама*. Београд: Катедра социјалне медицине Медицинског факултета.

Пример 4

Тема: ТО ХОЋУ, ТО НЕЋУ – тема кроз коју дете учи да саопшти своје потребе и своје тајне, да раздвоји «добре» и «лоше тајне» и да стекне поверење и да добије информације о својим правима. Због велике осетљивости ове теме предлог је да се она реализује уз помоћ психолога (или педагога) школе.

Предлог за једну од активности на ову тему је следећи: Разговор о «добрим» и «лошим» тајнама – кроз примере и одлучивање по групама и каснију дискусију о томе која је од понуђених тајни «добра» (нпр. када ми другарица повери ко је њена симпатија, када брат и ја скривамо поклон који смо купили мами за рођендан...), а која «лоша» (нпр. када ми старији ученик запрети да не смем никоме да кажем да ми је узео паре за ужину, када знам ко је претукао друга из одељења на одмору, када ме неко повреди и забрани ми да о томе причам...) и зашто не треба чувати лоше тајне. У том контексту прорада могућности – коме се обратити, саопштити лошу тајну – одрасла особа у коју дете има поверење и која га може заштитити (родитељи, рођаци, наставници, лекари, полиција ...).

Пример 5

Тема: КОРИСНО–ШТЕТНО – основни садржаји за ову тему су анализирање најразличитијих ствари, предмета, материја... да ли су корисне или штетне, са важним нагласком – на штетне ефекте дувана и алкохола. И ова тема представља осетљиву материју и новину у курикулуму за коју предлажемо два модела:

Први модел:

Припремити две празне кутије (на првој пише “КОРИСНО”, на другој “ШТЕТНО”), тридесетак картона (за сваког ученика по један), различитог облика и величине (круг, квадрат, троугао, облик крушке, јабуке, флаше, чашице, итд.). На сваком картону исписан је назив неког предмета: лопта, свеска, таблета, патике, цигарета, пиће, књига, чашица, лепак, печурка, кафа, пиће, вода, шприц, прашак, марамица, сат, авион и др. Учитељ предлаже ученицима да свако са стола узме по један картон, прочита шта на њему пише (ако је картон празан да сам напише назив омиљеног предмета), а затим сви убацују картоне у једну од кутија, пошто размисле да ли је тај предмет користан или штетан. После тога учитељ промеша картоне у кутијама и сваки ученик поново извлачи један картон, прочита шта на њему пише, а затим се развија дискусија да ли је тај предмет био у правој кутији. Очекује се да у кутији “КОРИСНО” буде картон на коме пише “таблета”, што даје прилику да се објасни да таблета може бити лек, када смо болесни и када се добије од оних који о нама брину али може се злоупотребити, тј. користити на лош начини и да је ПОРУКА да се никада не узима ни један лек без препоруке одраслих који о нама брину. Могућа је и обрнута ситуација. Биће великих дилема где сврстати картон са речју “пиће”, јер оно може бити алкохолно, али и безалкохолно.

Печурка може бити јестива, али и отровна. Вода може бити корисна (за пиће и купање), али и штетна (загађена вода, поплава ...), итд. Цигарета ће највероватније бити у кутији на којој је написано «штетно», али искористити прилику и мало дуже дискутовати о њеној штетности али и о «тренду» лепог понашања и манира који промовише непушење.

На крају учитељ предлаже да се донесу закључци. Уколико ученици не могу сами да донесу закључке, водитељ им помаже. Најважније је да схвате да морају бити јако обазриви, јер многи предмети могу бити корисно употребљени, али и злоупотребљени, што представља велики ризик по здравље.

Други модел:

1) На великом картону је насликано или написано СРЦЕ. На позадини истог картона исписан текст: Тик-так, тик-так, ја сам орган јак. Сви ми кажу да сам СРЦЕ!

Највише волим да радим за спортисте и заљубљене, али радим и за остале. Имам много пријатеља, а моји велики непријатељи су цигарете, алкохол, пуно, пуно кафе, када се неко не креће него само седи или се излежава... сатима и сатима... када неко једе јако масну храну. Децо, наставите разговор на ову тему. Када ваше срце куца јако, да ли можда када се смејете јако, или када се уплашите; само ви причајте, ја морам да радим....до краја живота. ВАШЕ СРЦЕ

2) На слици су плућа, а на полеђини текст:

Ах, ух, ах, ух, ах, ух.... хвала вам што сте нас извели на чист ваздух.

Ми смо близанци, ЛЕВО И ДЕСНО ПЛУЋНО КРИЛО. Замало да се угушимо у просторији где се пуши! Помоћу нас дишете у све три смене. Обезбеђујемо вам кисеоник за игру, шетњу, учење, спавање, заљубљивање, чак и за плач и љутњу. Бићемо успешни само ако нас поштедите прехладе, прашине, разних испарења, дуванског дима и других материја које нам штете.

Обожавамо чист ваздух. Зато чим осетите да је загушљиво, отворите прозор, проветрите просторију. Наставите да причате о нама...удишући ваздух пуним плућима....

3) На слици је мозак, а на полеђини текст:

Размишљам...размишљам.....како да вам се представим? Једноставно, ја сам МОЗАК!

Задужен сам да управљам целим телом, односно свим органима. Значи, имам улогу вође. У нормалним условима памтим слова, учим песмицу, наређујем језику шта да каже, анализирам шта око види и ухо чује, мислим, закључујем, доносим одлуке, поправљам расположење, сањам лопту, задужен сам за убрзан рад срца код заљубљених, да регулишем понашање. Имам још хиљаду задужења, али нећу да вам откријем све своје тајне. У мом раду највише ми сметају дувански дим, алкохол и лекови које ми није преписао лекар... Под њиховим дејством све моје функције су поремећене.

4) На слици је јетра, а на полеђини текст:

Ја сам ЈЕТРА, најсавршенија лабораторија на свету. »Радим, чистим, пречишћавам...«

Ја вас успешно браним од многих лоших материја које уђу у ваше тело. Мрзим алкохол, јер после дужег пијења толико ме оштети да postanем права јетра инвалид и не могу да обављам своје функције.... Немам времена да много причам, non-stop радим... пречишћавам.....

Затим сви заједно дискутују како око нас, поред корисних, постоје и штетне материје које могу пуно нашкодити људском организму и како је паметна одлука – избећи их.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

Изборне предмете за први разред основног образовања и васпитања сачиниле су комисије за образовне области уз комисију за први разред и учешће и консултовање спољних сарадника, стручњака за поједине области, као и комисија за грађанско васпитање, верску наставу и језике националних мањина.

Сви изборни предмети рађени су у складу са општим циљевима и исходима основног образовања и васпитања, општим циљевима и исходима образовне области из које проистичу и циљевима и исходима образовне области за први циклус, односно први разред.

Изборни предмети могу се условно поделити у три групације у зависности од тога да ли им је тежиште на:

- стицању нових знања и умења из појединих области
- на продубљивању и повезивању знања из више наставних области тако да то буде у складу са потребама, интересовањима и развојним могућностима ученика првог разреда
- додатној подршци у постизању исхода основних и обавезних предмета у првом разреду.

Листа изборних предмета:

- Образовање за животну средину
- Математичка радионица
- Рука у тесту – откривање света
- Животне вештине
- Од играчке до рачунара
- Народна традиција
- Вежбањем до здравља
- Грађанско васпитање
- Верска настава
- Матерњи језик као изборни предмет
 - Српски језик – Језичка радионица
 - Мађарски језик са елементима националне културе
 - Румунски језик са елементима националне културе
 - Русински језик са елементима националне културе
 - Словачки језик са елементима националне културе
 - Хрватски језик са елементима националне културе

У понуди школе морају се обавезно наћи изборни предмети: *Грађанско васпитање* и *Верска настава*, а преостала два предмета уносе се у Програм школе у складу са интересовањима ученика и могућностима школе.

Ученик/родитељ је у обавези да из постојеће понуде школе од четири изборна предмета одабере два.

ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Увод

Образовање и васпитање за животну средину неопходно је за све житеље планете и то као дугорочно и планско развијање интердисциплинарног знања о животnoj средини у току читавог животног века сваког човека. Зато се поред мултидисциплинарног приступа и увођења еколошког принципа кроскурикуларно предлаже и посебан изборни предмет *Образовање за животну средину*, јер је оно по својој суштини и образовање за опстанак, мир, демократију и толеранцију.

Циљ овако широко постављене едукације јесте развијање свести о основним карактеристикама животне средине, односима у њој и према њој, као предуслова човекове тежње за њеним очувањем и унапређивањем, за садашње и будуће генерације. Нужно је да се кроз васпитно-образовни процес обезбеди интердисциплинарност и мултидисциплинарност ради спознаје суштине односа: друштво – човек – техника – природа, односно изрази сложена међузависност еколошких, економских, социјалних, технолошких, културних и естетских односа. Задатак овог образовања је да створи општу слику ових међуодноса и нагласи зависност човека од животне средине и његову одговорност према њој.

Основни циљ предмета јесте развијање еколошке свести и савести, буђење љубави према природи и животном окружењу и формирање еколошки пожељног понашања сваког појединца ради његовог активног учешћа у очувању и унапређивању животне средине и природних богатстава за садашње и будуће генерације. Овим образовањем и васпитањем стичу се знања, умења, ставови и вредности неопходни за одговорно учешће у доношењу одлука примерено узрасту и сопственом окружењу. На тај начин ученици се оспособљавају да дају свој допринос у реализацији концепције одрживог развоја, нове филозофије живљења и еколошке етике.

Улога школе у овом образовању и васпитању је вишеструка. Уважавајући развојну предиспозицију деце да на овом узрасту најлакше уче и прихватају моделе понашања увођењем овог изборног предмета омогућује ученицима комплексније образовање. Школа истовремено има и могућност да преко деце, посредно, образује и њихове родитеље.

Увођење образовања за животну средину од најранијег узраста није тренд, већ напротив наша обавеза прихваћена потписивањем међународних докуманата (Рио документа, Бразил, 1992. г., и Међународног програма образовања и васпитања за заштиту животне средине UNESCO и UNEP, 1993. г.) да као и друге земље потписнице међународних докуманата из области заштите животне средине и развоја у школски систем, од вртића до универзитета, имплементирамо ово образовање.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

Циљеви за први разред	Исходи за први разред <i>по завршетку првог разреда ученик ће:</i>
Развијање одговорног (позитивног) односа према животnoj средини	<ul style="list-style-type: none"> ▪ упознати појам животна средина и њене елементе (ваздух, вода, земљиште, биљни и животињски свет, творевине људског рада) ▪ сазнати да свако живо биће има своје место у природи и да је све узајамно повезано ▪ сазнати да без ваздуха нема живота (сва жива бића дишу) ▪ имати способност да увиди да природна богатства нису безгранична и да се зато морају рационално користити и штедети (вода, енергија) ▪ сазнати да се већ употребљавана одећа, хартија, стаклена амбалажа, метални предмети, играчке могу више пута користити и/или рециклирати ▪ умети да правилно разврста и одложи отпад (папир, стакло, пластика, метал, органски отпад) ▪ сазнати да се све материје не разграђују и не труну ▪ бринети о биљкама и животињама у окружењу (прављење малог школског ботаничког врта, еколошког кутка, једноставних хранилица, појилица и кућица за птице, барица, фонтана) ▪ бринети се о изгледу и уређењу школског дворишта и околине ▪ препознати основне еко-ознаке на амбалажи
Уочавање и описивање неких промена и појава у животnoj средини	<ul style="list-style-type: none"> ▪ препознати промене настале деловањем човека на животну средину у непосредној околини ▪ препознати неке природне промене на биљкама и животињама у различитим периодима године (цвећање, листање, опадање лишћа, сеоба птица, понашање станарица...) ▪ препознати најчешће биљне и животињске врсте из непосредне околине ▪ <i>бити у могућности да направи једноставне збирке, колекције, албуме, хербаријум</i> ▪ <i>бити у могућности да представи своју животну средину (вербално, ликовно, сценски)</i>
Стицање знања о појавама које угрожавају животну средину	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>препознати нека од загађења воде, ваздуха и земљишта у непосредном окружењу</i> ▪ препознати неке од опасних материја у домаћинству и опасност од њихове неправилне примене (у кухуњи, купатилу, врту, башти) ▪ препознати неке од ознака за опасне материје ▪ препознати нека оштећења на биљкама у окружењу ▪ препознати неке изворе буке и њене штетне последице по човека и окружење
Развијање позитивног односа према себи и окружењу	<ul style="list-style-type: none"> ▪ упознати предност здраве хране и њеног свакодневног коришћења ▪ упознати добробит свакодневног бављења физичким активностима, рекреацијом и спортом ▪ моћи да препозна неке видљиве последице болести зависности (пушење, алкохолизам) ▪ бити информисан о неким опасностима од неправилног сунчања и од сусрета са паразитима (крпељима, вашима) и бактеријским инфекцијама

САДРЖАЈИ – ТЕМЕ

- Посматрам, бележим, правим.
- Животна средина - шта је то?
- Да ли воде има довољно за све?
- Можемо ли без ваздуха?
- Шта је компост?
- Бринем о биљкама и животињама
- Може ли се од старог направити ново?
- Како избећи опасности око нас?
- Ко су загађивачи моје животне средине?
- Опасне материје у домаћинству.
- Ја живим здраво. А ти?
- Помозимо родитељима да престану да пуше.
- Шта могу да учиним за своју животну средину?

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

- Посматрање, проналажење, препознавање, евидентирање, показивање, праћење, именовање одређених промена и појава у окружењу
- Уочавање сличности и разлика, груписање и њихово класификовање и систематизовање
- Описивање, читање, цртање, сценско приказивање

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- Сакупљање материјала и израда употребних вредности
- Прављење једноставних модела (хранилице, појилице, кућице за птице, хербаријум, збирке, колекције...)
- Сарадња, постављање питања, тражење одговора, дискутовање
- Игра
- Ситуациона метода
- Експериментална метода
- Интерактивна и кооперативна метода
- Конструкторска и манипулативна метода
- Креативна и истраживачка метода
- Радионичарска метода
- Амбијентална метода

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

Начини презентације и методе рада морају да имају за циљ формирање појединаца способних да учествују у доношењу одлука усклађених са принципима одрживог развоја. Садржаји и активности треба да буду узрасно усклађени и примерени интересовању и склоностима ученика. Што је ученик млађи, ово образовање треба да буде конкретније, са навођењем примера из личног искуства и непосредног окружења.

Поред учионице, садржаје и активности овог предмета пожељно је организовати и у другим амбијентима који омогућавају реализацију предвиђених исхода. Поступним увођењем еколошких садржаја учитељи/наставници омогућавају деци да изграђују правилан став и однос ка окружењу. Овај процес подразумева и активну улогу ученика што се може постићи теренским радом, на еколошки осмишљеним излетима, екскурзијама и камповима.

МАТЕМАТИЧКА РАДИОНИЦА

Разноврсне активности у оквиру *Математичке радионице* изводиће се као подршка основном предмету *Математика* и требало би да доприносу реализацији циљева и исхода датих у основном предмету. Ове додатне активности неопходне су као подршка с обзиром на постојање разлика у предзнању деце, њиховој зрелости при поласку у школу, количини подршке коју имају у непосредном окружењу, мотивацији и другим релевантним чиниоцима успешности и развоја. Деци којој је неопходна подршка, на овај начин би се пружиле могућности да што више у школи, кроз различите активности, уче *Математику* (нпр. што више рада са конкретним материјалима, једноставним моделима, кроз игру, математичке приче, решавање загонетки, ребуса). Смисао није у проширивању знања која се стичу у основном предмету *Математика*, већ у њиховом утврђивању и продубљивању, применом додатних активности и метода у учењу математике.

- У оквиру *Математичке радионице* могућа је већа индивидуализација наставе као и могућност примене различитих садржаја и облика активности.
- Треба потенцирати теме које неки ученици теже савлађују, а то су у првом разреду, најчешће, сабирање и одузимање, посебно са преласком преко десетике.
- У свим активностима битан аспект треба да буде решавање проблема (примерених узрасту) које ће децу стављати у ситуације да вежбају и развијају мишљење.

ПРИМЕРИ МОГУЋИХ АКТИВНОСТИ

1) У циљу развијања оријентације у простору:

- давање практичног задатка (нпр. “Додај гумицу другу десно од себе”...)
- игра “Бродови у магли” – један ученик је брод и има повез преко очију, а други управља њиме: “Иди право, скрени десно, врати се мало назад...” са циљем да га доведе до неког предмета у учионици, нпр. сунђера постављеног на једној клупи, заобилазећи неке једноставније препреке;
- учитељ на великом картону нацрта раскрсницу или више раскрсница на којој деца играјући се аутићима, увежбавају релације: десно, лево, напред, назад....;
- итд.

2) У циљу активног коришћења и прављења модела различитих облика геометријских фигура и тела:

- састављање модела неког облика (нпр. ученик добије “црвени” квадрат и исече га на три троугла, онда проба да га поново споји, а после тога даје своје раздвојене “црвене” троуглове и добија од неког другог три “плава” троугла од којих треба да састави квадрат);
- на датим цртежима (“Робот”, “Рибица”,...) састављеним од више фигура познатих облика (правоугаоник, квадрат, троугао, круг) треба да преброје колико пута се појављује сваки од њих (код себе у свесци нацртају правоугаоник, квадрат, троугао, круг) и при пребројавању бележе;
- итд.

3) У циљу продубљивања и вежбања сабирања и одузимања или откривања непознатог броја:

- коришћење једнообразног дидактичког материјала који деца донесу од куће, по избору (пасуљ, штапиће, итд.) учитељ поставља разне захтеве и питања према индивидуалним способностима деце: “Стави испред себе 5”, “Колико треба да додаш на ову гомилу да би било 11?”, “Ако додаш 4, имаћеш 12. Колико си имао?”..... Могуће је активности организовати и тако да ученици у паровима један другом задају задатке и решавају их самостално или у пару.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- коришћење домина или њихових увеличаних модела (ученик извуче неку домину и треба брзо да сабере или одузме два броја са те домине);
- коверте са тачним резултатима – на неколико коверти су написани одређени бројеви, нпр. 12, 15, 10, ...; ученици добијају папире са изразима, нпр. $7+8$, $10+2$, ... које треба да их израчунају и папире ставе у двоварујући коверат;
- ученици су распоређени у неколико колона од којих свака има свој број; задатак ученика из једне колоне је да сви један за другим напишу нпр. сабирке чији је збир једнак броју колоне, али не смеју понављати иста решења,
- и друге сличне активности.

Математичку радионицу школа може да понуди ученицима и у оквиру посебног дела школског програма у зависности од потреба и интересовања ученика.

РУКА У ТЕСТУ – ОТКРИВАЊЕ СВЕТА

Увод

Назив предмета *Рука у тесту – откривање света* упућује на непосредну активност деце при откривању света. Основна идеја увођења овог изборног предмета је неговање, подстицање и развијање природне деље радозналости и тражење одговора на питања ШТА, КАКО, ЗАШТО.

Разматрање питања о природи на раном школском узрасту помаже детету у његовом развоју и успостављању односа са материјалним светом у окружењу. Дете открива да је материјални свет погодан за истраживање и постављање бројних питања. Оно развија своју личност, интелигенцију, критички дух и формира став према реалном свету. На тај начин мења се његова улога, од пасивног посматрача оно постаје истраживач.

Кроз овај предмет ученици ће:

- промишљати и развијати вештине у процесу упознавања и разумевања појава у природи;
- имати прилику да задовоље своју радозналост на различите начине: посматрањем, истраживањем, кроз самосталну активност и добро осмишљен поступак, размишљањем, уношењем малих промена и проверавањем њихових ефеката.

Овај приступ карактерише:

- партнерски однос наставник – ученик који подразумева заједничко формулисање проблема и питања;
- вођење акција од стране ученика и предвиђање њиховог исхода, тј. постављање хипотеза;
- објашњавање и континуирано бележење запажања на себи својствен начин у експерименталну свеску.

Описани приступ представља карактеристичне кораке научног метода, а наставник води и усмерава ученике у раду.

У оквиру овог изборног предмета предложени су експерименти који не захтевају сложену и скупу опрему: довољни су предмети и материјали из свакодневног живота. Експерименти су једноставни и не захтевају посебно техничко знање.

Неки циљеви и исходи предмета *Рука у тесту – откривање света* ослањају се на циљеве и исходе предмета *Свет око нас* чиме се омогућује комплексније додатно разумевање појава у природи и развијање активног истраживачког односа према окружењу. Полазећи од сазнања стечених у оквиру предмета *Свет око нас*, ученик ће развијати вештине у контексту природних наука.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ РУКА У ТЕСТУ

Циљеви за први разред	Исходи за први разред <i>по завршетку првог разреда ученик ће:</i>
Развијање основних појмова из природних наука и њихово повезивање	<ul style="list-style-type: none"> • имати представе о различитим врстама кретања и њиховим карактеристикама • разумети да тела (чврста, течна, гасовита) заузимају одређени простор и како га попуњавају • стећи представе о мерењу и мери • поредити и мерити дужину, масу и запремину • користити неке поступке наелектрисавања тела и препознати њихова својства
Развијање радозналости и истраживачкох способности	<ul style="list-style-type: none"> • умети да уочи важне особине објекта или појаве које испитује • препознати неке критеријуме за класификацију објеката и живих бића на основу уочених особина • умети да задовољи своју радозналост тражењем одговора на различите начине (постављањем питања, хипотеза, испробавањем...) • умети да постави хипотезе, односно претпостави решења проблема • умети да предложи, самостално постави и изведе једноставан експеримент и следи упутства • препознавати опасност и безбедно радити • бити истрајан у својим покушајима и умети да заједно са другима постави проблем и да активно учествује у његовом решавању (поделом улога и задужења)
Развијање основних елемената логичког и критичког мишљења	<ul style="list-style-type: none"> ▪ уочавати узрочно-последичне везе између појава и процеса у окружењу и у изведеним огледима ▪ имати критички однос према информацијама које добија чулима

САДРЖАЈИ – ТЕМЕ

1. Колико нас чула варају
2. Да ли у корпи пуној јабука има још места
3. У свету мерења
4. Све што стоји – хтело би да стоји, све што иде – хтело би да иде
5. Котрљање и клизање
6. Свећа која гори у води
7. Водени пешчани сат
8. Слатки модел вулкана
9. У свету електрицитета
10. Можеш ли стићи своју сенку
11. Балони високо лете, «покрећу» бродове и ракете
12. Клати се, љуља, таласа....
13. Видим да растем
14. Шаре које живот значе
15. Светлост и сенка
16. Правим облак, кишу и лед
17. Трагом својих стопа
18. Боје дуге

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

За остваривање циљева овог предмета важно је да се омогуће наставне ситуације у којима ће активности ученика бити разноврсне: посматрање, сакупљање, упоређивање, класификовање, означавање, замишљање и постављање експеримената, објашњавање, коришћење података, представљање оног што је виђено и урађено, постављање једноставних модела, дискутовање резултата и давање предлога нових експеримената, самостало и групно истраживање.

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

Наставник води и усмерава ученике у свим етапа “истраживачког” рада: приликом постављања питања и хипотеза, предлагања огледа, њиховог извођења и представљања резултата рада. Припрема наставника за овакве часове обухвата разматрање важних питања о теми часа, избору садржаја, активности, амбијенту за реализацију, коришћењем различитих извора информација (уџбеници, популарна и стручна литература, Интернет...). Поред тога, на часове се могу позвати разни гости – стручњаци (наставници предмета природних наука, научници-истраживачи,...) који могу пренети своја искуства деци и дати им упутства како да унапреде свој начин рада.

Треба посебно имати у виду да се циљеви и исходи овог предмета постижу кроз непосредну истраживачку активност деце и ненаметљив подстицај и подршку наставника.

ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

Увод

Кроз овај изборни предмет ученици ће развијати вештине примерено карактеристикама њиховог узраста, и то оне које су им неопходне у свакодневним животним ситуацијама. Неки циљеви и исходи овог предмета ослањају се на циљеве и исходе предмета *Свет око нас*, чиме се омогућава додатно унапређивање одређених вештина и оспособљавање ученика за њихову примену. Полазећи од сазнања стечених у оквиру предмета *Свет око нас*, ученик ће развијати вештине у контексту реалних животних ситуација. Истовремено, он ће се оспособљавати да процењује ваљаност својих поступака.

У оквиру овог предмета биће подстицана радозналост ученика и они ће имати прилику да је задовоље на различите начине, посматрањем, истраживањем, покушајима да сами нешто направе или у сарадњи са другим ученицима.

Специфичност овог предмета огледа се у наглашеном развоју вештина, овладавању њиховим правилним извођењем и схватању њихове важности у уобичајеним ситуацијама код куће, у школи, на улици, у игри итд. Такође, развојем тих вештина развијају се и сазнајне способности ученика, битне за све остале предмете.

Развој вештина у оквиру овог предмета ослања се и допуњава знања стечена у предмету *Свет око нас*, *Математика*, *Физичко и здравствено васпитање*, *Уметности*.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

Циљеви за први разред	Исходи за први разред <i>по завршетку првог разреда ученик ће:</i>
Упознавање елемената културе живљења	<ul style="list-style-type: none"> ▪ умети да се обуче и обује примерено временским и другим приликама; ▪ стећи навику да једе за столом уз коришћење прибора; ▪ умети да одржава личну хигијену; ▪ умети да правилно користи кућне апарате; ▪ знати вредност новчаница и поступак плаћања; ▪ имати одговоран однос према новцу (стицање, располагање, штедња);
Развијање одговорног односа према себи и другима	<ul style="list-style-type: none"> ▪ умети да препозна и искаже своје потребе; ▪ познавати и примењивати елементарне манире лепог понашања; ▪ умети да се правилно понаша у случају болести;
Развијање одговорног односа према биљкама и животињама	<ul style="list-style-type: none"> ▪ умети да негује неке биљке у собним и баштенским условима; ▪ умети да негује кућног љубимца; ▪ умети да запази промене кроз које пролазе кућне биљке и животиње током године; ▪ знати могуће негативне последице контакта са биљкама и животињама; ▪ разумети своју улогу и значај у одговорном односу према живим бићима као јединкама;
Развијање истраживачких способности	<ul style="list-style-type: none"> ▪ умети да пронађе решење за практичан проблем у свакодневном животу и игри (како подићи тежи предмет, како дохватити нешто, како најбоље опрати масне судове или руке, како чувати неке намирнице,...); ▪ умети да следи упутства и упозорења; ▪ умети да уочи важне особине објеката, живих бића или појава које испитује; ▪ умети да заједно са другима уочи проблем и активно учествује у његовом решавању; ▪ бити истрајан у својим покушајима;
Препознавање опасних ситуација и сналажење у њима	<ul style="list-style-type: none"> ▪ препознавати опасности у игри и раду; ▪ умети да препозна и искаже своје потребе; ▪ знати како да не дође до опасних ситуација по живот, здравље и околину;
Овладавање вештином управљања дечјим “превозним” средствима	<ul style="list-style-type: none"> ▪ научити да возе нпр. бицикл, клизаљке, ролере, санке...; ▪ научити правила понашања у саобраћају при коришћењу предходно именованих средстава.

САДРЖАЈИ – ТЕМЕ

1. Удобно и лепо
2. За трпезом
3. Кућни љубимци
4. Ја возим...
5. Кућа и ја
6. Ја “истражујем”
7. Опасности око мене
8. Живот је леп
9. Ја купац – ја продавац
10. Касица прасица
11. Правим сам

АКТИВНОСТИ УЧЕНИКА

За остваривање циљева овог предмета важно је да се осмисле наставне ситуације у којима ће активности ученика бити разноврсне: посматрање, манипулисање предметима, израда предмета, увежбавање уобичајених радњи (телефонирање, безбедно кретање и понашање на улици, у природи, коришћење прибора за јело, коришћење средстава за хигијену,...), самостало и групно истраживање и увежбавање у предузимању безбедносних мера (закључавање просторија када је то потребно, позивање служби помоћи,...).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

АКТИВНОСТИ НАСТАВНИКА

Учитељ/наставник ће омогућити развијање вештина обезбеђивањем непосредног присуства ученика у реалним животним ситуацијама или ће осмислити ситуације аналогне уобичајеним ситуацијама. Поред тога, на часове се могу позвати разни гости – стручњаци (лекар, ветеринар, занатлија) који могу пренети своја искуства деци и дати им упутства како да унапреде свој начин рада.

Учитељ/наставник ће омогућавати да се вештине развијају и кроз одговарајуће игре.
Важно је обезбедити што више разноврсних могућности за практиковање и увежбавање вештина.

ОД ИГРАЧКЕ ДО РАЧУНАРА

Увод

У савременом друштву све значајнију улогу има информатичко образовање. С друге стране, савремени технолошки производи, техника и техничко образовање су веома битни за свакодневни живот. Стога је за савремено друштво веома важно што раније отпочети са образовањем из ових области.

Предмет *Од играчке до рачунара* конципиран је тако да омогући ученицима првог разреда основне школе упознавање са елементима технологије, технике и информатике. Циљеви и исходи предмета, наведени у овом документу, прилагођени су узрасту ученика. Јасно се могу уочити циљеви и исходи везани за технолошко, техничко и информатичко образовање.

Главни циљ предмета је да се кроз игру уведе елементи техничког и технолошког образовања. Самостално обликујући делове за будућу конструкцију ученик се сусреће са елементима технологије. Играјући се готовим конструкторским елементима стиче и одређено техничко искуство. Слагањем слике и текста стиче прво информатичко образовање. Најпогоднији начин стицања ма које од ових умења је игра (слободна спонтана или стилизована).

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ *ОД ИГРАЧКЕ ДО РАЧУНАРА*

Циљеви за први разред	Исходи за први разред <i>по завршетку првог разреда ученик ће:</i>
Развијање моторичких способности уз коришћење материјала, прибора и алата	<ul style="list-style-type: none">умети да употреби поједине врсте материјала;умети да одабере и употреби једноставан прибор и алат;умети да користи миша и тастатуру;
Развијање креативности, логичког мишљења и способности комбиновања	<ul style="list-style-type: none">умети да од делова направи целину (на пример, слагалице);умети да склопи модел од датих елемената (коцкице, дати делови неке целине...);умети да класификује материјале и предмете према одређеним параметрима;
Упознавање и руковање играчкама и кућним апаратима	<ul style="list-style-type: none">познавати улогу појединих управљачких делова (прекидача, дугмади, ...) кућних апарата и уређаја;умети да рукује појединим кућним апаратима и уређајима;правилно постављати батерије у играчке, батеријске лампе, даљинске управљаче...;
Упознавање са рачунаром и његовим деловима	<ul style="list-style-type: none">познавати саставне делове рачунара (монитор, тастатуру, миша...) и њихову намену;умети да укључи и искључи рачунар;
Развијање способности за рад на рачунару	<ul style="list-style-type: none">познавати елементе графичког радног окружења (прозор, икона, дугме, ...);умети да рукује прозорима и иконама;користити неке једноставне програме (неке рачунарске игре, за цртање и едукативне);умети да користи ЦД (за слушање музике, гледање филмова, покретање програма);умети да одштампа поједине документе (слике).

САДРЖАЈИ

Предмет *Од играчке до рачунара* конципиран је тако да обухвата техничко-технолошке елементе, као и информатичке садржаје примерене узрасту деце. Обухвата садржаје и активности из непосредног деце окружења, оријентисане ка примени у пракси. Један од главних глобалних циљева овог предмета је припрема деце за лако сналажење у свету технике, технологије и информатике у свакодневном животу. Садржаји овог предмета су врло погодни и за остваривање општих циљева као што су формирање стваралачког мишљења код ученика, стимулисање проналазачких идеја, проналажења и коришћења потребних информација, развијање конструкторских вештина ...

ТЕМЕ

1. Савијам, сецкам, лепим и играчке правим.

(Овде се могу правити разни предмети од хартије, текстила, стиропора, ... при том се за склапање предмета може користити лепак.)

2. Како ћу спаковати поклон?

(Поред савијања хартије и паковања предмета, овде ученик може да искористи лепљиву траку за лепљење, као и канап или украсну траку за везивање.)

3. Бирам, постављам и од делова слике стварам.

(Коришћење слагалица за прављење разних врста слика.)

4. Моје фигуре

(Коришћење коцкица или њима сличних елемената за састављање објеката из свакодневног живота и из света децје маште.)

5. Како се играчке крећу саме?

(Приказати играчке које се покрећу помоћу опруга навијањем кључем, оне које раде на батерије, као и оне са даљинским управљањем.)

6. Струја је корисна, али може бити и опасна!

(Опрезно коришћење кућних апарата и указивање на могуће опасности.)

7. Рачунар – више од играчке

(Приказати могућности рачунара преко једноставних програма за игру, учење и цртање.)

АКТИВНОСТИ

Највећи број активности одвијао би се кроз осмишљену игру. На тај начин ученици упознају поједине елементе и стичу вештину коришћења рачунара.

- Савијање (на пример, хартије), везивање, лепљење, ...
- Уочавање и предвиђање (издвајање компоненти слагалица, појединих делова играчака, коцкица итд. и њихово постављање на право место)
- Класификација (разврставање елемената из конструкторских комплекта)
- Активирање и искључивање једноставних кућних апарата
- Поступање у складу са упутствима за склапање и коришћење играчака
- Руковање рачунаром уз помоћ миша и/или тастатуром
- Коришћење едукативних програма
- Коришћење периферних јединица (на пример, ЦД-РОМ-а) за учитавање програма и података (музика, слике, ...)

МЕТОДЕ

- Методе испробавања
- Конструкторске методе
- Креативне методе
- Метода увежбавања
- Интерактивне методе

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Увод

Један од пресудних разлога за формирање предмета *Народна традиција* јесу алармантни извештаји истраживача (етнолингвиста, етнолога, фолклориста, етномузиколога) који упозоравају на убрзано одумирање многих важних елемената традицијске културе и њихов нестанак из праксе, оптицаја и – најзад – из живота самог.

Директно увођење најмлађих нараштаја кроз одговарајућу наставу усмерену на ревитализацију традиције, један је од начина да се то спречи или макар одложи. Правилним, одмереним и правовременим пласирањем информација о народној традицији постижу се и многа друга добра, као што су стицање свести о себи самом и свом месту у свету сличних и различитих, формирање представе о континуитету и укорености и сл.

Концепција наставе овог изборног предмета посебан акценат ставља на локалну народну традицију, чиме се у мултинационалној и мултиконфесионалној средини, каква претеже у Србији, чувају права и особености мањина и њихов идентитет.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ *НАРОДНА ТРАДИЦИЈА*

Народна традиција је као изборни предмет конципирана по циклусима. Намера је да се ученику понуди овај предмет на почетку школовања (од 1. разреда – почетак образовног циклуса), али се отвара могућност и за опредељење почетком сваког наредног циклуса све до краја општег образовања. У оквиру сваког циклуса настава је прилагођена узрасту и могућностима ученика и предвиђа преношење увек истог знања на различитим нивоима апстракције, озбиљности и употребљивости.

ОПШТИ ЦИЉ: ученик *упознаје материјалну и духовну традицијску културу свог народа и народа у ужом и ширем окружењу.*

ОПШТИ ИСХОДИ: од ученика се очекује да зна:

- шта је традицијска култура,
- из чега се она састоји (каква јој је структура) и
- који систем вредности она подржава.

ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС: на крају првог циклуса ученици треба да имају елементарна знања о

- *разлици између фолклорног и актуелног окружења*, и то кроз:
 1. упознавање са основним фолклорним текстовима (бајке, легенде, приче; песме; пословице)
 2. упознавање са дечјим фолклором (игре и кратке текстуалне форме као што су загонетке, успаванке, разбрајалице итд.)
 3. усвајање елементарних знања о носећим наставним мотивима (различити за сваки разред у првом циклусу)
- *годишњем циклусу*, и то кроз познавање:
 1. основних разлика између градског и сеоског начина живота
 2. основних сезонских радова
 3. основних обичајно-обредних радњи везаних за те радове
 4. основних и општих празника
 5. обичајно-обредних радњи везаних за те празнике.

ИСХОДИ ЗА ПРВИ РАЗРЕД: на крају 1. разреда ученици треба да:

1. познају основне елементе дечјег фолклора (игре и кратке текстуалне форме);
2. савладају и усвоје декоративне елементе главних (најопштијих) фолклорних празника (верских и сезонских) везаних за годишњи циклус;
3. стекну елементарна знања о носећим наставним мотивима (хлеб и биљке).

САДРЖАЈИ, ТЕМЕ И АКТИВНОСТИ

Избор садржаја у првом разреду у највећој мери се препушта учитељу, а препоручују се постојећи описи фолклорних игара и штампане збирке текстова дечјег фолклора. Кроз савладавање декоративних елемената обичаја и обреда везаних за верске и сезонске фолклорне празнике, препоручује се приступ из области уметности која већ има разрађену методологију за такав рад.

Неки од могућих садржаја могли би се наћи у следећим темама:

Тема: *Питај своју баку ...*

Ова тема може подстаћи активности од капиталног значаја у сваком амбијенту. Како теренски рад показује да су старе жене најбољи информатори и главни носиоци народне традиције, оно што би баке могле да кажу деци само по себи би обезбедило компаративни материјал за цео низ наставних активности. Деца могу да истражују и сазнају шта баке кажу о:

- играма којих су се играле кад су биле мале
- песмама које су се певале у то време

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- причама које су њима њихове баке причале
- обичајима у којима су учествовале (слава, поворке, бадњак, Божић, нова година, богојављење, Ђурђевдан, биљобери...)
- ручним радовима које су радиле као девојчице
- одећи, обући, фризурама и украсима из њихове младости итд.

Тако скупљена обавештења могу да буду драгоцене и као подаци независно од наставе, па би школа могла да формира сопствену датотеку од прикупљеног материјала и континуирано је допуњава и обогаћује. Поред тога, неговање праксе *Путај своју баку...* може позитивно да утиче на ревалоризацију и побољшање положаја старих у породици (о којем социолошка истраживања такође пружају обесхрабрујуће податке).

Тема: РАДОВИ И ПРАЗНИЦИ

У оквиру практичне наставе, за први разред се предвиђа развијање моторичких вештина кроз израду предмета према постојећем моделу међу материјалним споменицима традицијске културе. То практично значи да је пожељно искористити сваку прилику да се нешто прави рукама, а да при том буде везано за неку занимљиву причу или догађај. На пример, у јесен (кад школа почиње) завршавају се последње жетве и бербе, што може бити одличан повод да се праве:

– *“богу брада”* (од последњег снопа било којег жита, а у септембру се жању још само сточна жита), или да се инсценирају:

– *“муке блаженог Гроздија”* (пут који грождје прође док не постане вино) зависно од тога где се школа налази.

Обоје се, наравно, може радити у свакој школи, али се настава знатно обогаћује могућношћу директног увида у процес (виноградарски крај) или у оригинални предмет (пољопривредни крај са “божјим брадама” на њивама после жетве). Подразумева се да конопљарски и ланарски крајеви уместо “Гроздија” могу приказивати конопљине/ланове муке и слично. Фолклорни текстови који обрађују ове “муке” постоје и лако су доступни.

Овде долазе и пратеће (углавном декоративне) радње уз велике, опште празнике као што су Божић и Ускрс. Ту се нарочито мисли на:

– *засејавање жита на св. Варвару* (уочи Божића),

– *вертеп* (тамо где постоји као традиција, а тамо где га нема, може се свеједно правити место Христовог рођења, не као део традиције него као пригодна активност),

– *фарбање ускршњих јаја*.

Као пратеће објашњење уз све ове активности најбоље могу послужити одговарајуће легенде и фолклорне приче или предања, који на овом узрасту врло добро замењују теорију. Уз сваку од наведених активности може се пронаћи адекватна игра, пратећа песма или плес (костимиран или не). Пожељно је комбиновати их све заједно, како се најчешће и одвијају у оригиналном окружењу.

Тема: ЗИМСКИ ХЛЕБОВИ И ПРОЛЕЋНО БИЉЕ (НОСЕЋИ МОТИВ ЗА ПРВИ РАЗРЕД)

Радње и предмети уз радове и празнике имају пригодни карактер, али неки мотиви могу да послуже као извор сталног интересовања и обраде. За зимски период (прво полугодиште) то може бити:

– *хлеб*: од савлађивања самог процеса мешања хлеба, па до његове многоструке намене, сваки сегмент може бити подједнако занимљив и поучан на овом узрасту. Ту долазе и посебни хлебови који се месе за здравље стоке (округли са рупом, као ђевреци), за пчеле, за здравље укућана и слични, све до славског колача који је прича за себе. Посебно може да се обрађује шарање славског колача какво јесте и какво би могло бити кад се деци објасни да се преко фигура на колачу остварују жеље током следећих година дана (о фолклорним хлебовима постоји и богата стручна литература). Зависно од амбијента, може се отићи у пекару да се види како то стварно изгледа, или код домаћице која има наћве – према могућностима. Неки елементи обреда који прате мешање хлеба доступни су и на овом узрасту, на пример кратки текстови (“Кисни, не мисли, стигло ме до врата”) који се, у правој употреби, говоре као део басме за дизање теста, али се у приповедном контексту могу наћи као анегдоте, ритмизована проза и сл. У пролеће, све до Ускрса, главна окосница наставе у овом предмету морале би бити:

– *биљке*: од ђурђевданских до ивањских венчића, сваки је прилика да се изађе на отворено, да се беру биљке и учи о њиховим лековитим и другим својствима, да се чују приче или песме о њима, и да се деци пренесе неопходност поштовања и чувања живог света. Упознавање са биљкама, друкчије овде него у ботаници и настави из области уметности, мора почети у овом раном узрасту да би се створила основа за каснију надградњу. Биљке у народној традицији имају необично значајну улогу, од веровања у њихове магичне моћи (које се могу и злоупотребити), па све до конкретне рецептуре за лечење многих болести. За то постоје многи готови приручници, као и – чак три – речника народне религије о биљкама.

МЕТОДЕ И ТЕХНИКЕ

Како год да се осмисли настава предмета народна традиција, компаративни метод остаје незаобилазан због сталне потребе да се традиција сопственог народа ставља у ужи или шири контекст. У првом разреду та потреба још није актуализована, али је поређење у рудиментарној форми присутно већ у том узрасту (град – село, из радње – из баште, лето – зима ...) да би се касније већ потпуно артикулисало и као такво остало незаменљиво у старијим разредима када почне теоријска настава о типовима културе и њиховим главним особинама.

Како је овај предмет новина у нашем школству, врло је важно држати се (бар у почетку) препорука и упутстава представљених у овом документу.

- Прво и најважније такво упутство је изостанак теоријске наставе на млађем узрасту, у шта спадају и сви покушаји потпуне или делимичне реконструкције локалних или опшћих обичаја и обреда. Такви захвати се предвиђају тек у старијим разредима.

- Друга важна препорука тиче се система наставе у овом предмету. Управо зато што је предмет нов и досад неиспробан, очекује се од предавача (учитеља и предметних наставника) да се и сами усавршавају током рада. Тако учење постаје двосмерно будући да и наставника ангажује на истраживачком раду са концепцијом која подразумева и трећу компоненту – активно укључивање и сталну повратну информацију од стране породице, односно њихову реакцију на градиво и начин његовог усвајања.

ОСНОВНИ ПАРАМЕТРИ

Да би се обезбедила квалитетна настава у оквиру предмета *Народна традиција*, неопходно је водити рачуна о три групе основних параметара, од којих су први везани за предмет, други за наставу, а трећи за наставни амбијент.

1. Предметни параметри
 - 1.1. Оно што се у оквиру овог предмета проучава, заправо је *традицијска култура*. У начелу, овим изразом дефинише се култура која се одржава на традицији, усменом преношењу знања и података са колена на колена.
 - 1.2. У најопштијем виду, традицијску (као и сваку другу) културу чине споменици духовне и материјалне природе, те се аналогно томе може говорити о *материјалној* и *духовној традицијској култури*.
2. Наставни параметри
 - 2.1. У сагласности са предметом у оквиру којег се одвија, настава такође мора имати два основна вида: *практични и теоријски*.
 - 2.2. Практични вид наставе у овом предмету подразумева активан додир са објектима који чине материјалну компоненту традицијске културе, било да се они израђују према постојећем моделу, било да се са њима упознаје у аутентичном амбијенту.
 - 2.3. Теоријска настава даје тумачење одређене обичајно-обредне праксе, поставља је у јасно дефинисан контекст и приказује њен историјски развој (тамо где је то могуће).
 - 2.4. Оба модела наставе се допуњују и теку паралелно, са изузетком првог циклуса где се теоријска настава замењује фолклорним текстовима који на одговарајући начин прате стицање првих, елементарних знања о традицији и култури.
3. Амбијентални параметри
 - 3.1. Питање од највећег значаја је где се школа налази (у ком амбијенту), те од тога зависи и какав ће програм бити понуђен.
 - 3.2. Овиме се отвара могућност најбољег и најпотпунијег пласирања локалних предности и ресурса.

ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Увод

Изборни предмет *Вежбањем до здравља* обезбеђује још један час физичког вежбања и доприноси балансу животних активности деце у школи.

Овај узрасни период представља критичну фазу за настајање лошег држања тела и у том смислу је добро дизајнирана физичка активност у функцији превенције и корекције постуралних поремећаја.

Учествујући у настави изборног предмета *Вежбањем до здравља* ученици стичу позитивно искуство бављења физичком активносћу, кроз игру и покрет, испробавају и истражују себе и своје способности, комуницирају са вршњацима и учитељем, уче се међусобном помагању и сарадњи.

Предмет је конципиран тако да ученицима нуди широку палету развојно (узрасно и индивидуално) прикладних садржаја, укључујући и разноврсне активности у природи.

Учешће ученика у настави изборног предмета доприноси њиховом укључивању у самостално или организовано бављење физичком активношћу у слободно време и усвајању здравог начина живота.

Један од важних циљева овог предмета јесте укључивање породице у едукативну интервенцију школе на плану промовисања здравог начина живота. То значи да учитељ успоставља систематску сарадњу са породицом, укључује родитеље у непосредну припрему и реализацију наставе, интензивно комуницира и размењује искуства.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРЕДМЕТ ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Општи циљеви	Исходи за први разред <i>по завршетку првог разреда ученик:</i>
Промовисање здравог начина живота	<ul style="list-style-type: none"> • је стекао позитивно искуство бављења физичким активностима • је кориговао образац физичке активности • оржава добро / коригује лоше држање тела • поседује елементарна знања и вештине од значаја за боравак у природи (одећа и обућа, ношење воде за пиће, кретање у групи...) • упражњава физичку активност у школи и изван ње уз подршку породице (одраслих) • упознаје неке основне принципе правилне исхране и примењује их уз подршку породице (одраслих)
Развијање моторичких способности и умења у складу са индивидуалним карактеристикама	<ul style="list-style-type: none"> • унапређује моторичке способности • поседује репертоар покрета и кретања (природни облици кретања, вежбе обликовања, игре лоптом, гимнастика, пливање, плесови, пантомима, активности на снегу и др)
Промовисање позитивних социјалних интеракција	<ul style="list-style-type: none"> • придржава се договорених правила понашања у игри уз подршку учитеља • комуницира пријатељски са вршњацима и одраслима током игре и других активности

ПРЕПОРУЧЕНИ САДРЖАЈИ И АКТИВНОСТИ:

- природни облици кретања (ходање, трчање, пузање, скакање, бацање...) кроз игре, полигоне, станични рад;
- вежбе обликовања (без реквизита, са реквизитима, на шведској клупи), у различитим формацијама;
- елементарне игре лоптом;
- гимнастика: вежбе на тлу и справама, ритмика;
- плесови (народни, друштвени, модерни);
- кретне импровизације, уз ритмичку и музичку пратњу;
- пантомима;
- активности у природи: пешачење, санкање, смучање, грудвање, активности у води (на води, поред воде), излети;
- возња тротинета, бицикла, ролера;
- активности на децјем игралишту;
- пливање (тамо где постоје услови);
- посете и учешће на спортским манифестацијама и такмичењима;
- посебно: вежбе за корекцију става (усвајање правилног постуралног стереотипа), вежбе за превенцију/корекцију лоших држања тела, вежбе за превенцију/корекцију равних стопала);
- сви други развојно прикладни садржаји за које постоји афинитет ученика и учитеља, односно услови за реализацију.

ОСТАЛЕ АКТИВНОСТИ

- јавни часови
- непосредно укључивање родитеља у припрему и реализацију наставе изборног предмета (нпр. набавка/израда реквизита, помаже учитељу у реализацији часа, вежба и игра се заједно са децом на часу и др.);
- промотивне акције у сарадњи са локалном заједницом, спортским клубовима, школским диспанзером и др.;
- израда зидних новина, билтена, графикона и др.;
- гостовање спортиста, лекара, психолога, родитеља ради размене искустава;
- посета спортским клубовима, соколским и спортско-рекреативним друштвима и др.

Напомена: Користити литературу која је наведена у Посебним основама за први разред и Приручнику – водичу за учитеље за предмет *Физичко и здравствено васпитање*.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Општи циљ предмета *Грађанско васпитање – Сазнање о себи и другима* је подстицање развоја личности и социјалног сазнања код ученика основне школе. Овај предмет треба да пружи могућност ученицима да постану активни учесници у процесу образовања и васпитања, и да изграде сазнања, умења, способности и вредности неопходне за формирање аутономне, компетентне, одговорне и креативне личности, отворене за договор и сарадњу, која поштује и себе и друге.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ПРЕДМЕТА ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ ЗА ПРВИ РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Циљ	Исходи
Олакшавање процеса адаптације на школу и подстицање социјалне интеграције	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик зна име својих учитеља и имена свих својих другара из групе за ГВ, као и из свог одељења. • Ученик изражава шта му се у школи свиђа, и шта му се не свиђа. • Ученик нуди идеје за промене у школи које олакшавају учење и дружење. • Ученик разуме зашто су потребна правила понашања у школи. • Ученик активно учествује у договарању правила понашања у одељењу и школи (за време часа, одмора; у учионици, у дворишту, у ходницима) и последицама непоштовања правила. • Ученик разуме неке од разлога за кршење правила, посебно групни притисак • Ученик се придржава правила понашања у школи. • Ученик даје предлоге за уређење учионице у којој проводи највише времена. • Ученик сарађује са вршњацима и учитељем у уређењу школског простора (даје предлоге и прихвата предлоге других).
Успостављање и развијање односа другарства и сарадње са вршњацима и одраслима	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик слободно учествује у размени са вршњацима и одраслима у школи, отворено изражава своје мишљење и потребе и активно слуша исказе других. • Ученик препознаје ситуације када је другом потребна помоћ. • Ученик нуди и пружа помоћ када је другом потребна. • Ученик зна како да тражи помоћ. • Ако се игра или ради у групи ученик прихвата да учествује у игри или у раду са сваким дететом из групе. • Ученик зна да постоје разлике међу ученицима и показује поштовање за те разлике. • Ученик нуди идеје у групи, слуша предлоге других и постиже сагласност кроз размену.
Подстицање развоја сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик зна шта су његови квалитети и особености. • Ученик препознаје своја осећања и потребе. • Ученик зна како да задовољи неку своју потребу на више начина. • Ученик слободно говори пред групом о својим осећањима и потребама. • Ученик зна шта му се свиђа, а шта му се не свиђа. • Ученик уме да наведе разлоге својих избора и одлука. • Ученик уме и да нешто не прихвати и да објасни своју одлуку. • Ученик препознаје у чему је успешан, а у чему није. • Кад погрешни ученик без страха говори о својим погрешкама и прихвата да учи из њих.
Проширивање знања и умења решавања индивидуалних проблема и учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик уме да екстернализује (цртежом и вербално) оно што га брине, плаши, чини тужним, бесним. • Ученик прихвата и своја пријатна и своја непријатна осећања као важна и потребна. • Ученик познаје разноврсне стратегије за решавање индивидуалних проблема. • Ученик уме да користи технике опуштања и активне имагинације за превладавање непријатних емоционалних стања.
Учење начина самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик познаје начине изражавања свог беса, без повређивања себе и других. • Ученик уме да изрази своје потребе и да уважи потребе другог без агресивности. • Ученик препознаје облике неодговорног понашања деце и њихове последице на све друге у школи.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

<p>Подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик уме да локализује доживљај страха, беса, туге, љубави на схеми тела. • Ученик препознаје сличности и разлике у изражавању осећања код себе и других. • Ученик уме да препозна код других и зна да сам покаже невербалне изразе основних осећања. • Ученик препознаје повезаност осећања и потреба код себе и других. • Ученик поштује разлике међу децом (у изражавању, облачењу, пореклу, изгледу...). • Ученик зна да је важно да води рачуна о осећањима и потребама другог и да не потцењује и исмева друге зато што су другачији. • Ученик зна да асертивно одговори на задиркивање и кад и од кога да тражи заштиту ако му је потребна. • Ученик разуме да су неки проблеми заједнички за све, а неки само за неку децу. • Ученик уме да користи имагинацију и игру улога да би се ставио у позицију другог.
<p>Оспособљавање ученика за рад у пару, за рад у великој и малој групи, за договарање и сарадњу са вршњацима и са одраслима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик зна правила комуникације и сарадње у пару или групи, и придржава их се. • Ученик износи своје идеје и активно слуша другог док говори. • Ученик даје и прима конструктивне повратне информације у конкретној ситуацији. • Ученик прихвата постојање другачијег мишљења од свога.
<p>Развијање комуникативне способности и конструктивног решавања сукоба са вршњацима и одраслима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик зна да су разлике у гледању извор неспоразума у комуникацији. • Ученик прихвата да могу да постоје различити ставови и мишљења. • Ученик познаје значај узајамног слушања за групни рад и споразумевање. • Ученик уме да понављањем реченог покаже да је активно слушао другог и да тражи то исто од саговорника. • Ученик препознаје и прихвата постојање конфликтних ситуација као прилике за договор. • Ученик зна да је за споразумевање важно да се стави на тачку гледишта другог. • Ученик зна да је важно да се у сукобу чују и уважа потребе и једне и друге стране. • Ученик уме да сарађује са другима да би нашли решење проблема, уважавајући и своје и туђе потребе.
<p>Развијање креативног изражавања</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик познаје различите начине креативног изражавања. • Ученик зна своје креативне склоности (зна у чему ужива). • Ученик уме да опише више начина на које се може задовољити нека потреба. • Ученик уме да креативно изрази једну појаву на различите начине. • Ученик уважава креативни израз других, разлике и сличности са другима у креативном изразу.
<p>Упознавање ученика са дечјим правима</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик зна да свако дете, и сваки одрасли, има право на задовољење људских потреба. • Ученик зна да сва деца имају иста права и уме да их наведе и опише (основна права из Конвенције о правима детета). • Ученик зна да права укључују и одговорност. • Ученик препознаје ситуације у којима одрасли или деца крше дечја права. • Ученик зна шта да предузме у ситуацији кад су му права угрожена и од кога да тражи помоћ кад му је помоћ потребна. • Ученик даје помоћ другоме, кад му је потребна.
<p>Подстицање и оспособљавање ученика за активну партиципацију у животу школе</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Ученик учествује у дискусији, тако да јасно изражава шта му се свиђа, а шта не. • Ученик предлаже акције које могу да побољшају заједнички живот у школи. • Ученик зна да је гласање важан начин за групно доношење одлука. • Ученик користи вештине партиципације и одговорне акције. • Ученик зна како уништавање школске имовине утиче на осећања и понашање деце и одраслих у школи. • Ученик познаје позитивне утицаје људске делатности на локалну средину.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ТЕМЕ И САДРЖАЈИ (АКТИВНОСТИ)

Теме	Садржаји / активности
<p>1. Тема (2 часа) – Олакшавање процеса адаптације на школску средину и подстицање социјалне интеграције.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Сусрет родитеља, наставника и ученика. Размена о узајамним очекивањима, потребама, захтевима, тешкоћама везаним за промену средине одрастања. • <i>Упознавање ученика са садржајем предмета и начином рада</i>
<p>2. Тема (8 часова) – Подстицање развоја сазнања о себи, о сопственим осећањима и потребама, свести о личном идентитету и особености, самопоштовања и самопоуздања.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Свест о себи 1.</i> Кроз размену о томе шта воле да раде и цртање својих аутопортрета и осећања ученици откривају своје особености, међусобне разлике и сличности. • <i>Свест о себи 2.</i> Кроз игру преображаја, размену о сопственим способностима и вредностима, цртање сопственог знака ученици упознају себе и друге. • <i>Времеплов.</i> Кроз евоцирање и цртање пријатних и непријатних усмена ученици интегришу прошла искуства. Кроз игру поверења уче да се узајамно подржавају. • <i>Снови (Непријатни снови).</i> Кроз евоцирање и цртање снова и игру маште ученици уче да изразе и контролишу своја приватна искуства. • <i>Снови (Пријатни снови)</i> Кроз евоцирање, цртање и одигравање снова ученици уче да изразе и контролишу своја приватна искуства. • <i>Моје жеље.</i> Кроз цртање и игру маште ученици уче да артикулишу своје жеље и захтеве. • <i>Ја кад порастем.</i> Кроз цртање и размену ученици уче да остваре своје право на развој. • <i>Ја и како ме виде други.</i> Кроз размену и цртање ученици сагледавају себе из различитих перспектива.
<p>3. Тема (10 часова) – Изражавање и комуникација осећања; проширивање знања и умења за решавање индивидуалних проблема, учење техника за превладавање непријатних емоционалних стања.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Шта ме брине.</i> Кроз цртање и размену ученици артикулишу своје проблеме, и уче да користе машту и креативност, и физичке вежбе да се ослободе тензије. • <i>Моје место за опуштање.</i> Кроз вежбу опуштања и вођене фантазије ученици уче како могу да постигну смиреност. • <i>Изражавање осећања.</i> Кроз вежбе кретања, невербалног изражавања и цртања осећања подстиче се опажање и изражавање осећања. • <i>Комуникација осећања.</i> Ученици уче да препознају осећања изражена покретима и изразима лица. • <i>Мој бес 1.</i> Кроз игру асоцијација, цртање унутрашњег доживљаја и симболичког приказа беса пружа им се могућност да изразе бес, и да развију стратегије за превазилажење уместо потискивања беса. • <i>Мој бес 2.</i> Кроз цртање, симболички приказ беса пружа им се могућност да изразе бес, и да развију стратегије за превазилажење уместо потискивања беса. • <i>Страхови 1.</i> Кроз игру асоцијација, цртање унутрашњег доживљаја страха и размену о стратегијама расплашивања, даје им се могућност да изразе и поделе страхове и да развију нове стратегије за превазилажење страха. • <i>Страхови 2.</i> Кроз евоцирање извора страха и прављење штита од страха даје им се могућност да изразе и поделе страхове и да развију нове стратегије за превазилажење страха. • <i>Туга.</i> Кроз размену о извору туге, цртање унутрашњег доживљаја туге, размену и игру моделирања даје им се могућност да изразе и поделе тугу, добију дозволу за плакање, и развију стратегије за превазилажење туге. • <i>Љубав.</i> Кроз игру асоцијација, невербално изражавање, цртање унутрашњег доживљаја љубави и размену о знацима љубави даје им се могућност да диференцирају доживљај и експресију љубави.
<p>4. Тема (2 часа) – Подстицање групног рада, договарања и сарадње.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ <i>Сарадња 1.</i> Кроз прављење заједничког цртежа у малим групама ученици се уче да се договарају. ▪ <i>Сарадња 2.</i> Кроз цртање и игру слагалице деца се уче да сарађују.
<p>5. Тема (3 часа) – Подстицање социјалног сазнања, разумевања и прихватања међусобних разлика; учење видова самопотврђивања без агресивности и уз уважавање других.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Увредљиви надимци.</i> Кроз игру улога ученици се уче да препознају осећања и потребе и "жртве" и "насилника" и да нађу конструктиван начин да превазиђу ово понашање. • <i>Пријатељство.</i> Кроз размену ученици уче да артикулишу појам пријатељства. • <i>Тајни пријатељ:</i> кроз игру ученици се подстичу да смисле како ће да обрадују једни друге.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

<p>6. Тема (5 часова) – Развијање комуникативне способности, и конструктивног разрешавања сукоба са вршњацима и одраслима.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Комуникација и неспоразуми 1.</i> Ученицима се демонстрирају ефекти разлика у гледању и примању порука као извор неспоразума, и указује на важност стављања у позицију другог, и проверавања како је порука примљена – за међусобно разумевање. • <i>Комуникација и неспоразуми 2.</i> Ученицима се демонстрирају ефекти нејасно изражених порука и указује на значај прецизности и јасноће у изражавању за међусобно разумевање. • <i>Неспоразуми са родитељима.</i> Ученицима се демонстрирају ефекти негативних порука и указује на важност јасног изражавања својих потреба за међусобно разумевање. • <i>Тужакање.</i> Ученици евоцирају различите ситуације тужакања, и задатак им је да се ставе у позицију оног који тужака и оног ко је објект тужакања, да сагледају њихове потребе и осећања, и да нађу решење које ће да задовољи обе стране, без тужакања. • <i>Конфликти.</i> Кроз игру маште и одигравање ситуација из властитог живота ученици се упознају са динамиком конфликта и његовим могућим исходима.
<p>7. Тема (4 часа) – Упознавање ученика са дечјим правима и подстицање и оспособљавање ученика за активну партиципацију у животу школе.</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Права деце.</i> Кроз размену деца се упознају са основним дечјим правима. • <i>Школа какву желим:</i> кроз вежбу вођене фантазије и цртање ученици изражавају своје визије школе по мери деце. • <i>Да кажем слободно:</i> ученици уче како да остваре право на слободу мишљења и јавног изражавања свог мишљења. • Право на игру: размена о томе како користе слободно време и чега воле да се играју.
<p>8. Тема (2 часа) – Евалуација</p>	<ul style="list-style-type: none"> • <i>Ја пре ја после:</i> ученици се подстичу да сами процене програм који су прошли и сопствено напредовање. • <i>Презентација резултата рада родитељима.</i>

ПРОСТОР, ОПРЕМА И НАСТАВНА СРЕДСТВА

Простор и опрема који дозвољавају распоред седења у круг.

Материјал потребан за реализацију предмета у првом разреду: 30 листова папира А4 формата по ученику, 2 комада картончића у боји (величине визит-карте) по ученику, фломастери и бојице за сваког ученика, селотејп, маказе.

Израђени су приручници за наставнике са детаљно разрађеним начелима приступа, предметом и методским упутствима за сваку јединицу која је наведена у прилогу.

УПУТСТВО ЗА ОСТВАРИВАЊЕ ПРОГРАМА

Теоријски, предмет *Грађанско васпитање – сазнање о себи и другима* је утемељен на интеракционистичкој теорији психичког развоја по којој је социјална интеракција основни конструктивни чинилац развоја ученика.

Методску окосницу предмета чине интерактивне радионице са фокусом на симболичком изражавању и размени у круг јер дају могућност ученицима да постану свесни својих унутрашњих доживљаја. Битне одреднице образовно-васпитног рада су:

- искуствено учење, тј. уобличавање и поимање личних, аутентичних доживљаја ученика кроз размену у групи, а не преношење готових знања, туђих увида. Наставник треба да нагласи да нема пожељних, очекиваних или тачних одговора, да је нагласак на процесу откривања и сазнавања о себи и другима кроз размену;
- игровни контекст који помаже ученицима да се опусте и ослободе да пробају различите видове изражавања и симболизације унутрашњих искустава, и да кроз игру истражују разноврсна, дивергентна решења за проблеме са којима се суочавају.

При прављењу припреме за реализацију васпитног рада са групом важно је водити рачуна о неколико чинилаца који су од суштинског значаја за квалитетну и развојно подстицајну размену:

1. Јасно артикулисање циља активности и договор о правилима којих треба да се придржавају сви учесници размене. Будући да се ради о учењу кроз размену, кључан чинилац успешности размене је квалитет узajамног слушања. Сваки ученик саопштавањем другима стиче више увида у свој унутрашњи доживљај, али заправо, слушањем туђих искустава има прилику да сагледа свој доживљај у новом светлу, да га догради и обогати.
2. Распоред седења (по могућству круг) који омогућује свим учесницима размене да виде једни друге, окренути лицем у лице.
3. След активности који је тако конципиран да подстиче и одржава интересовање и сазнајну мотивацију ученика. То се постиже динамичном сменом различитих видова експресије (игре улога, цртање, пантомима, вербални исказ, игре покрета итд.) и сменом игровних активности и размене.

4. Оптималан број ученика је од 10 до 15. Може се радити и са групом до двадесеторо ученика, али онда долази до слабљења пажње и мотивисаности за размену.
5. Настава се изводи по редоследу наставних јединица (радионица) онако како су дате у приручницима *Сазнање о себи и другима 1*.

Сагласно природи предмета, његовом циљу и задацима наставе, ученици се не оцењују класичним школским оценама нити пореде. Проблем може бити то што ученици желе да знају колико су добри у одређеној активности, покушавајући да погоде шта одрасли очекују од њих. Задатак наставника је да им јасно стави на знање да је свака лична експресија подједнако драгоцен, да истакне позитивне потенцијале у сваком од учесника, дајући лични, конкретни подстицај сваком ученику. Најважнији задатак одраслог у процесу васпитања је да помогне ученицима да формирају позитивну слику о себи, да стекну самопоуздање, и да осете да кроз процес размене са другима обогаћују своју личност.

С тим у вези, овај предмет тражи да наставник буде спреман да подржи ученике када им је тешко да се изразе или слушају и отворен да чује и оно што није у складу са његовим вредностима, без критиковања и процењивања. Предуслов за рад на овом предмету је способност непристрасног слушања и уживљавања (емпатије) у оно што ученик осећа и жели без уплитања сопствених судова, дијагноза, анализа и савета. Изражавање емпатије ученику у упитној форми "Да ли ти сад осећаш то и то зато што желиш то и то?" има развојни ефекат јер помаже ученику да и сам постане свестан својих осећања и потреба, и чини га отворенијим за контакт са наставником, па тиме и за вредности које он жели да пренесе ученицима.

Пошто је учење по моделу важан облик учења социјалног понашања, битно је да наставник својим понашањем, начином рада и односом према деци демонстрира вредности које жели да његови ученици усвоје.

ВЕРСКА НАСТАВА

ЦИЉЕВИ верске наставе јесу да се њоме посведоче садржај вере и духовно искуство традиционалних цркава и верских заједница које живе и делују на нашем животном простору, да се ученицима пружи целовит религијски поглед на свет и живот и да им се омогући слободно усвајање духовних и животних вредности Цркве или заједнице којој историјски припадају, односно чување и неговање сопственог верског и културног идентитета. Упознавање ученика са вером и духовним искуствима сопствене, историјски дате Цркве или верске заједнице, треба да се остварује у отвореном и толерантном дијалогу, уз уважавање других религијских искустава и филозофских погледа, као и научних сазнања и свих позитивних искустава и достигнућа човечанства.

ИСХОДИ

Верска настава ће код ученика:

- развити отвореност и однос према Богу, другачијем и савршеном у односу на нас, као и отвореност и однос према другим личностима, према људима као ближњима, а тиме се буди и развија свест о заједници са Богом и са људима и посредно се сузбија екстремни индивидуализам и егоцентризам;
- развити способност за постављање питања о целини и коначном смислу постојања човека и света, о људској слободи, о животу у заједници, о феномену смрти, о односу са природом која нас окружује, као и о сопственој одговорности за друге, за свет као творевину Божју и за себе;
- развити тежњу ка одговорном обликовању заједничког живота са другим људима из сопственог народа и сопствене Цркве или верске заједнице, као и са људима, народима, верским заједницама и културама другачијим од сопствене, ка изналажењу равнотеже између заједнице и властите личности и ка остваривању сусрета са светом, са природом и пре и после свега са Богом;
- изградити способност за дубље разумевање и вредновање културе и цивилизације у којој живе, историје човечанства и људског стваралаштва у науци и другим областима;
- изградити свест и уверење да свет и живот имају вечни смисао, као и способност за разумевање и преиспитивање сопственог односа према Богу, људима и природи.

ПРАВОСЛАВНИ КАТИХИЗИС (ВЕРОНАУКА)

ЦИЉ наставе православног катихизиса (веронауке) у основном образовању и васпитању јесте да пружи целовит православно поглед на свет и живот, уважавајући две димензије: историјски хришћански живот (историјску реалност цркве) и есхатолошки (будући) живот (димензију идеалног). То значи да ученици системски упознају православну веру у њеној доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање хришћанског виђења живота и постојања света обавља у веома отвореном, толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама о свету, којим се настоји показати да хришћанско виђење (литургијско, као и подвижничко искуство Православне цркве) обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Све ово спроводи се како на информативно-сазнајном тако и на доживљајном и на делатном плану, уз настојање да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота (однос са Богом, са светом, са другим људима и са собом).

ИСХОДИ

Настава православног катихизиса (веронауке) код ученика ће:

- развити отвореност и однос према Богу као другој и другачијој личности у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као икони Божијој, личности, такође, другачијој у односу на нас, те да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (свест о заједници);
- развити способност за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и друго, као и одговарање на ова питања у светлу православне хришћанске вере и искуства Цркве;
- изградити способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност са другим наукама);
- развити способност за одговорно обликовање заједничког живота са другима, за изналажење равнотеже између властите личности и заједнице, за остварење сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, са друштвом, са природом) и са Богом; најзад
- изградити уверење да је свет и све што је у њему створено за вечност, да су сви створени да буду причасници вечног живота, те да из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања сопственог односа према другом човеку као непоновљивом бићу и према творевини Божијој и изгради спремност на покајање.

Садржаји наставе православног катихизиса распоређени су по линеарно-концентричном (симбиотичком, спиралном) принципу. То значи да се у сваком разреду изабирају одређени раније уведени садржаји, а затим се у оквиру сваке теме, које ће се током дате године школовања низати у сукцесивном следу, вршити активизација претходно стечених знања и формираних умења. Наравно, у сваком разреду уводе се и потпуно нове теме, које ће послужити као ослонац за надограђивање знања у наредним разредима. След тема је у нижим разредима силазни (десцендентни), односно базира се на излагању материје према психолошкој приступачности, док је у вишим разредима основне школе узлазни (асцендентни), дакле темељи се на начелима теолошке научне систематике.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ПРАВОСЛАВНОГ КАТИХИЗИСА (ВЕРОНАУКЕ)
У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

ЦИЉ

– Прихватање да је постојање израз заједничтва личности, а да личност постоји само у заједници слободе са другом личношћу.

ИСХОДИ

Ученик ће:

- уочити да се кроз слободни однос љубави према некоме или нечему тај неко или нешто конкретизује, односно да постаје за нас јединствено и непоновљиво;
- уочити да љубав човека према другим људима и природи њима даје непоновљиву вредност и постојање;
- уочити да од онога кога заволимо зависи и наше постојање;
- препознати да је човек икона Божија управо због тога што може да друга бића чини непоновљивим.

САДРЖАЈИ ПРОГРАМА

- Човек је икона Божија (човек има својство да љубављу чини нешто да постоји, слично као што то може Бог);
- Бог је заједница личности Оца и Сина и Светог Духа (биће као заједница, као љубав);
- Човек као биће заједнице;
- Бог је из љубави створио свет заједно са Сином и Духом;
- Исус Христос је посредник између Бога и створене природе;
- Црква је заједница свих људи и целе природе кроз Христа са Богом;
- Православна иконографија показује свет и човека у заједници с Богом.

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Настава православног катихизиса у 1. и 2. разреду основне школе треба да буде припрема ученика да прихвате да је постојање израз заједнице, односно да је личност заједница са другом личношћу. Зато у настави треба користити она дечја искуства која на ово указују. То се може остварити кроз приче и цртеже које ће деца сама цртати и на којима ће увек бити представљена бића у односу, тј. целина онога што се црта (нпр. родитељи, браћа, сестре, кућа, двориште све заједно; море и лађе на мору са птицама и сунцем итд. преко дружења и организовања таквих врста игара које ће указивати на заједницу са другим као основу постојања). Да би при том била избегнута опасност од схватања да свака врста заједнице може бити основ истинског постојања, треба увек имати на уму и истицати литургијско искуство заједнице и литургијску структуру која је утемељена на слободи а не на природним нагонима.

Појмове као што су: Бог, личност, слобода, љубав, треба такође, увек тумачити на основу искуства заједништва са другим човеком, односно литургијског искуства заједништва. Кад говоримо о Богу, све треба тумачити у оквиру Литургије, њене структуре и радњи које се тамо одвијају. На тај начин ће се избећи апстрактност која је страна деци овог узраста и постићи то да се Бог сусреће и види кроз живе и конкретне чланове Литургије у једном догађају, што је суштина хришћанског учења о оваплоћењу Бога Сина, о томе да је личност заједница са Богом као са другом личношћу и да је слобода љубав према другој личности.

Конкретно у 1. разреду треба наглашавати:

- искуство љубави које чини да свет који нас окружује не буде маса, већ да га чине конкретна и непоновљива бића. Пример за ово дат је у причи *Љубав* у уџбенику: Епископ Игњатије, *Црквени словар*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд, 2002. Слични примери могу се наћи у књизи *Мали принц*, Егзиперија и у другим сличним књигама, као и у оквиру непосредних људских искустава;
- да биће са којим смо у заједници љубави постаје извор и нашег постојања као конкретне личности. Пример за ово дат је у причи *Извор нашег живота* у наведеном уџбенику.

Теме: *Човек је икона Божија и Бог је створио свет из љубави* треба објаснити на наведеном примеру из приче *Љубав* у наведеном уџбенику. Ученицима треба показати да кад човек неког заволи, односно кад оствари заједницу са неким, тада он за њега стварно и постоји, односно као да га човек својом љубављу ствара и то као конкретно и непоновљиво биће. Ту моћ једино имају Бог и људи, с том разликом да једино Бог може да ствара нешто из небића.

Теме: *Христос је посредник између Бога и света и Црква је заједница природе и људи кроз Христа с Богом* треба, такође, објаснити на основу искуства љубави према другом бићу. Када човек воли једно биће, онда у њему гледа и сва остала. Бог Отац највише воли свога Сина, Исуса Христа, и у њему види све људе као своје синове. Све што буде постало део ове заједнице Бога Оца и Сина, Исуса Христа, постаће драго и Богу и постојаће вечно. (Видети пример из приче *Даровање* у уџбенику. То треба повезати са догађајем крштења којим улазимо у Цркву као заједницу Христа са Богом Оцем, односно да се крштењем конституише Црква, заједница са Христом, у којој постајемо синови Божији и зато браћа међу собом.)

ИСЛАМСКА ВЈЕРОНАУКА (ИЛМУДИН)

ЦИЉ наставе исламске вјеронауке у основном образовању и васпитању је да пружи ученику основни вернички поглед на свет, са посебним нагласком на вернички практични живот, а такође и будући вечни живот. То значи да деца на примерен начин њиховом узрасту, упознају властиту веру у њеној духовној, моралној, социјалној, мисионарској и другим димензијама. Излагање верског виђења и постојања света обавља се у отвореном и толерантном дијалогу са осталим наукама и теоријама. Начин приступа је исламско виђење које обухвата сва позитивна искуства људи, без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно, с настојањем да се основне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос према Богу, према свету, према другим људима и однос према самом себи.

ИСХОДИ

Настава исламског вјеронаука код ученика ће:

- развити свест о Богу као Створитељу и однос према људима као најсавршенијим божијим створењима;
- развити способност (на примерен начин узрасту ученика) за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, о људској слободи, животу у заједници, смрти, односу са природом која нас окружује, као и за размишљања о тим питањима у светлу вере ислама;
- развити и изградити способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима научног деловања;
- развити способност за одговорно обликовање заједничког живота с другим, за изналагање равнотеже између властите личности и заједнице, за остваривање сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;
- изградити уверење да је његов живот на овом свету само припрема за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, да се из те перспективе код ученика развија способност разумевања, приспиривања и вредновања властитог односа према другом човеку као Божијем створењу и изгради спремност за покајање.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ИСЛАМСКЕ ВЈЕРОНАУКЕ–ИЛМУДИН
У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

1. *Оспособљавање ученика да отпочне сваки свој посао, онако како прописи вјере налажу и са успјехом га оконча*

Ученик ће:

- научити кратку дову за успјешан почетак (rabbi jessir),
- упознати се са првим ријечима објаве (Кур'ана).

2. *Оспособљавање ученика да препозна основна начела своје вјере и да зна цијенити своју вјеру и поштовати другачије од себе*

Ученик ће:

- научити назив и значење своје вјере
- се упознати са симболима вјере и њиховим изгледом
- се упознати са исламским поздравом и његовим значењем
- се упознати са начином опхођења према припадницима других религија
- се упознати са мјестом које ислам даје породици
- се упознати са значајем школе и њеном одгојно-образовном улогом

3. *Упознавање ученике са датумима рођења и смрти Божијег Посланика, Његовим животом и Његовим односом према дјечи.*

Ученик ће:

- научити кад је рођен и у каквој средини је живио Божији Посланик
- научити вриједности које је Мухамед а.с. посебно истицао и току свог живота
- се упознати какав је био однос Божијег Посланика према дјечи (Његовим унуцима)
- се упознати са ставовима Божијег Посланика према животу на овоме свијету и његовим односом према смрти и вјечном животу (ахирету)

4. *Упознавање ученика са најзначајнијим датумима који се код муслимана празнично обиљежавају.*

Ученик ће:

- научити који су то најзначајнији празници
- научити значење рамазанског и курбан бајрама
- се упознати са значајем хицретске нове године (муслиманске нове године) и њеним основним порукама
- научити неколико побожних пјесмица у поводу значајних исламских празника
- се упознати са традиционалним породичним начином обиљежавања исламских празника

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

5. Упознавање са чињеницом да је Allah dž.š., Узвишени Господар свим народима слао Посланике који су их опомињали и подстицали на чињење добра.

Ученик ће:

- сазнати ко је био Ибрахим а.с.
- сазнати ко је био Јунус а.с.
- се упознати са именима других посланика
- се упознати са вриједностима које су сви Посланици истицали

6. Упознавање ученика са бројем Kur'anskog сура и важношћу свакодневног учења Kur'ana.

Ученик ће:

- се упознати са садржајем и значењем суре ел-фатиха
- се упознати са садржајем и значењем суре ихлас
- се упознати са садржајем и значењем Kur'anskog поглавља ел-фелек
- се упознати са садржајем и значењем поглавља ен-нас

САДРЖАЈИ

УВОД (међусобно упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима програма Исламске вјеронауке - Илмудин)

РАББИ ЈЕСИР, ИКРЕ, СЕЛАМ

учење кратке дове (молитве) *Рабби јесир* за успешан почетак;
упознавање ученика са првим речима објављеним у Кур'ану (Икре-учи);
исламски поздрав – селам

КО САМ – ШТА САМ И МОЈИ ПРИЈАТЕЉИ

назив наше вере
изглед барјака
активност другова

ЈЕЛО И ПИЋЕ

шта је муслиману дозвољено а шта забрањено од хране и пића

ПОРОДИЦА

чланови породице, њихове активности и дужности једних према другима

ШКОЛА И ДЕЦА

обратити кроз обраду песмица “Азра иде у школу” и “Ајша и птице”

БИСМИЛА

учење бисмиле и основних постулата вере ислама кроз питања “запамти” и “пронађи”

ПОЗДРАВ МИРА

учење исламског поздрава - селам и његово значење

КЕЛИМЕ-И-ШЕХАДЕТ

упознавање са првим стубом ислама којим се сведочи и очитује једноћа Створитеља и потврђује посланство Мухамеда а.с.

ДЕСНА СТРАНА

кроз песмицу “Мехо љеватан” указати на предност десне стране у животу верника

МУСЛИМАНИ И КЊИГА

кроз причу “Књига под јастуком” нагласити поруку обавезности дружења са књигом

МУСЛИМАНСКИ МУБАРЕК ДАНИ

приказати Бајрам кроз песмицу и Бајрамска илахија

НА УЛИЦИ

кроз илустрацију приказати лепу улицу као огледало њених становника и уз обраду песме “Уљудно се понашај”

ЕЗАН

упознавање ученика са историјатом езана (позив на молитву) и његовим текстом

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

ЕЛ-ФАТИХА

учење прве суре у Кур'ану и њеног значења

РОЋЕЊЕ ВЕРОВЕСНИКА МУХАМЕДА А.С.

упознавање ученика са домовином, породицом и временом рођења последњег Божијег посланика Мухамеда а.с.

САЛАВАТИ И ДОВА

учење салавата и дове за спас на овом и будућем свету

СУРА ЕН-НАС

учење последње суре у Кур'ану и њено значење

БОЖИЈИ ПОСЛАНИК А.С. И УНУЦИ

упознавање ученика са односом Мухамеда а.с. према деци

КРАЂА И ЛАЖ

указивање на пороке којих се верник мора чувати, кроз обраду приче “Не узимај туђе” и “Лаж”

АЛАХ – СВЕМОГУЋИ СТВОРИТЕЉ

објаснити ученицима кроз причу “Све је створио Алах” да је он Створитељ свега постојећег, видљивог и невидљивог

СУБХАНЕКЕ

учење кратке дове са којом започиње сваки намаз (молитва)

СУРА ЕЛ-ИХЛАС

учење кратке суре која потврђује јединство Створитеља

ИБРАХИМ А.С.

упознавање ученика са кратким историјатом једног од одабраних Божијих посланика

СУРА ЕЛ-ФЕЛЕК

учење суре у којој се од Алаха х.ш. тражи заштита и уточиште од шејтана и његових следбеника

ЛУНУС А.С.

обрада приче о једном од Божијих посланика која указује на потребу стрпљивости у тешким моментима

БУДУЋНОСТ ЗНА САМО АЛАХ ц.ш.

упознавање ученика кроз причу “Ако Бог да” да сваки исход посла, поред уложеног труда, зависи од воље Божије

ЗДРАВЉЕ ЈЕ БОГАТСТВО

кроз причу “Шта је најважније” и песмицу “Здрава дјеца” указати на важност здравља и његовог чувања

АБДЕСТ

хигијена као саставни део вере и начин обављања обдеста (верског прања) пре намаза

СУРА ЛЕХЕБ

учење једне од последњих куранских сура и њено значење

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава је заједничко дјело вероучитеља и ученика. Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине из којих се потом враћа на свакодневну њихову примену. Овакав начин сазнања има свој ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примјена и провјеравање, сређивање (систематизација). То је макроструктура оваквог начина сазнања. Међутим, и ови дијелови имају своју микроструктуру. Тако, на примјер: начин сазнања поседује следеће ступеве: постављање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење. Треба имати пред очима физиономију групе и појединца, а такође у оквиру часа на којем се обрађују нови садржаји, врши се примена и онављање обрађеног градива.

Имајући на уму горе истакнуто, час веронауке би требао изгледати овако: кратко понављање садржаја са претходног часа и посебно осветљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља, прелази се на обраду нових наставних садржаја, где се заправо објашњава ученику шта то значи да смо “Божија створења”, истичући када се то и како догодило. Након овога се већ познати садржаји продубљују, уче, тј. разговара се о намазу – молитви (зашто и како). Овако усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква сазнања и дечје искуство се ослањају на слово Кур'ана и на ученички властити доживљај.

КАТОЛИЧКИ ВЈЕРОНАУК

ЦИЉ наставе католичког вјеронаука у основном образовању и васпитању јесте да пружи cjеловити вјернички поглед на свијет и живот с посебним нагласком на двије димензије: историјска реалност цркве – вјернички практични живот и есхатолошка димензија, односно вјечни живот. То значи да дјеца, на примјерен начин њиховом узрасту, упознавају властиту вјеру у доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање вјерскога виђења и постојања свијета обавља у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама. Начин приступа је кршћанско виђење (литургијско као особито доживљавање вере) које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и вјерско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-дјелатно с настојањем да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са свијетом, с другим људима и са собом. Значи циљ је вјеронаука информативно-формативни приступ вјери и изградња погледа на свијет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости.

ИСХОДИ

Настава католичког вјеронаука код ученика ће:

- развити отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човјеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно-зависна веза (сазнавање заједнице);
- развити способност (на узрасту ученика примерен начин) за постављање питања о cjелини и најдубљем смислу постојања човјека и свијета, о људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и др., као и за размишљање о тим питањима у свјетлу вјере а на темељу искуства Цркве;
- изградити и развити способност дубљег разумијевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човјечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);
- развити способност за одговорно обликовање заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са свијетом (са људима различитих култура, религија и погледа на свијет, с друштвом, с природом) и с Богом;
- изградити увјерење да је свијет и све што је у њему, створен за вјечност, да су сви створени да буду судионици вјечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумијевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човјеку као непоновљивом бићу према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ КАТОЛИЧКОГ ВЈЕРОНАУКА У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

1. *Упознавање Бога Оца, његове љубави, да себе, родитеље и овај дивни свијет схвати као Божји дар.*
2. *Упознавање Исуса Христа, онога кога нам је Отац послао као знак своје највеће љубави.*

Ученик ће:

- разумјети и прихватити став да смо дјеца Божја и да нас Отац небески воли;
- разумјети и прихватити став да нас Бог тако љуби да је Исус Крист постао наш брат;
- разумјети и прихватити потребе и жеље да бисмо били Исусова браћа, да се морамо међусобно вољети и тако слиједити Његову науку;
- разумјети и практикујење узајамне љубави која захтјева да се научимо и одрицати и чинити добро другима;
- развити осјећање да су молитве и богослужје начини сусретања с оним што смо учили о Богу и да буде изграђена потреба за тим;
- спознати да су његови другови и припадници других цркава, вјера, има и оних који не вјерују, али је важно да је научио живјети, поштовати и вољети све своје другове као браћу.

САДРЖАЈИ

УВОД

- Међусобно упознавање ученика и вјероучитеља и упознавање са садржајима програма католичког вјеронаука

МИ СМО ДЈЕЦА БОЖИЈА И ОТАЦ НЕБЕСКИ НАС ВОЛИ

- Дар смо небеског Оца (хвала за родитеље, браћу и пријатеље);
- Небески нас Отац воли (хвала што ме воли);
- Небески Отац све зна (развијање осјећања дивљења јер Отац Небески све зна); Небески Отац је добар (развијање љубави према Оцу Небеском јер је према мени добар);
- Небески Отац све може (развијање осјећања радости јер Небески Отац све може);
- Небески Отац је створио и невидљиви свет (његовање осјећања како нам је добро што је небески Отац најбогатији);
- Небески Отац се брине за свијет (развијање захвалности према Богу што се брине за нас);
- Сви су људи дјеца Божија и зато су браћа (упознати дјецу са чињеницом да су сви људи дјеца Божја и зато су браћа, развијати свијест о важности суживота и толеранције).

БОГ НАС ТАКО ЉУБИ ДА ЈЕ ИСУС КРИСТ ПОСТАО НАШ БРАТ

- Небески Отац нам је послао свога Сина (развијање радости што ми је Исус брат);
- Ишчекивани Божји Син (развијање љубави према Марији јер је Исусова мајка);
- Исусово рођење – слаavimo заједно сви кршћани (развијање захвалности Богу за ту љубав, што је постао нама сличан);
- Исусови први гости (развијање осећања свести да ћу и ја бити Исусов гост поход пастира и мудраца);
- Светкујемо Божић (упознати властити начин слављења као начине других, Бог нас је даривао и ми ћемо једни друге).

ДА БИСМО БИЛИ ИСУСОВА БРАЋА МОРАМО СЕ ВОЉЕТИ МЕЃУСОБНО И СЛИЈЕДИТИ ЊЕГОВУ НАУКУ

- Исус нас учи: љубимо једни друге у кући (навикавање на помагање родитељима);
- Исус нас учи: љубимо своје ближње (помагаћу друговима у школи);
- Исус нас учи: љубимо једни друге (помоћи ћу својим судруговима);
- Упознати Исуса онако како га прихватају и сви остали људи (Исус је особа значајна за човјечанство, шта Куран часни говори о Исусу);
- Исус нас учи да се у љубави налазимо (развијање навике пјевања у цркви).

УЗАЈАМНА ЉУБАВ ЗАХТИЈЕВА ДА СЕ НАУЧИМО И ОДРИЦАТИ И ЧИНТИ ДОБРО ДРУГИМА – ИСУС ЈЕ ОТКУПИТЕЉ

- Исус је из љубави трпио (развијање чврстине – ако ме нешто боли, нећу се одмах тужити);
- Исус приказује своје трпљење Оцу (развијање чврстине – своје трпљење ћу сјединити с Исусовим);
- Отац је ускрисио Исуса (развијање вјере да Отац даје живот и смрт);
- Исус је жив (развијање вјере у живог Исуса);
- Прослављени Исус (развијање вјере у Божје прослављено краљевство);
- Међу нама је Дух Свети (развијање осећања радости што ми Дух помаже доћи к Оцу);
- Исус међу нама живи (развијање поуздања у Исуса, Исус и дјеца).

МОЛИТВА И БОГОСЛУЖЈЕ ЈЕ НАЧИН СУСРЕТАЊА С ОНИМ ШТО СМО УЧИЛИ О БОГУ

- С Исусом заједно разговарам с Оцем (развијање осећања задовољства што могу разговарати с Небеским Оцем);
- У гостима код Исуса (развијање навике редовног похађања свете мисе);
- Молитва код других цркава и вјера (развијање свијести да сваки човјек моли по својој савјести правилно, заједничка молитва Оченаша, молитва Ислама).

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Наставни садржај слиједи литургијску – црквену годину. Кроз припрему и славље великих црквених благодана упознаје се и њихов садржај и њихова порука. Тако се на најлакши и дјечи приступачан начин преноси и садржај и живот једне кршћанске заједнице чији члан постаје ученик.

Дакле, мисао водиља наставе вјеронаука првог разреда основне школе су оне вјерске истине које се кроз једну литургијску годину и славе и догађају.

Вјерска настава је заједничко дјело катехете (вјероучитеља) и катехизаната (вјероученика). Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примјену. Овакав начин сазнања има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примена и провјеравање, сређивање (систематизација). То је макро-структура оваквог начина сазнања. Међутим, и ови дијелови имају своју структуру. Тако на примјер: начин сазнања посједује слиједеће ступњеве: постављање циља, мотивирање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, тачни и нетачни докази, формулирање запамћених чињеница... Или, садржај примјене има ове дијелове: проблем, постављање циља, рјешавање проблема и задатака, упознавање прилика и увјешбавање. Код сазнавања треба имати пред очима физиономију групе и појединаца, но у оквиру часа на коме се обрађују нови наставни садржаји врши се примјена, понављање и вредновање обрађеног градива.

Имајући на уму горе истакнуто, час вјеронаука би требало изгледати овако: кратко понављање садржаја претходног часа, и посебно освјетљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља (шта? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја (нпр. први разред, први час), гдје се објашњава ученику, шта то значи да „смо дарови Небескога Оца”, истичући када се то догодило и како. Закључци се могу истаћи на табли. После овога се већ познати садржаји продубљују, уче, тј. разговара се о крштењу (шта? како? и зашто?). Овако усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примјену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква сазнања и дјечје искуство се ослањају на његов доживљај и текст Светог писма.

**ЕВАНГЕЛИЧКО-ЛУТЕРАНСКИ ВЈЕРОНАУК
СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ЦРКВЕ А.В.**

ЦИЉ наставе вјеронаука у основном васпитању и образовању јесте да пружи целовит вернички поглед на свет и живот с посебним нагласком на две димензије: историјска реалност цркве – вернички практични живот и есхатолошка димензија, односно вечни живот. То значи да деца, на примерен начин њиховом узрасту, упознавају властиту веру у доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање верског виђења и постојања света обавља у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама. Начин приступа је хришћанско виђење (литургијско као посебно доживљавање вере) које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и са собом. Значи, циљ је вјеронаука информативно-формативни приступ вери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања максимално поштујући све наведене датости.

ИСХОДИ

Настава евангеличко-лутеранског вјеронаука Словачке евангеличке цркве а.в. код ученика ће:

- развити отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (сазнавање заједнице);
- развити способност (на узрасту ученика примерен начин) за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, о људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и др., као и за размишљање о тим питањима у светлу вере а на темељу искуства Цркве;
- изградити и развити способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историји човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);
- развити способност за одговорно обликовање заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;
- изградити уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

**ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ ЕВАНГЕЛИЧКО-ЛУТЕРАНСКОГ ВЈЕРОНАУКА
СЛОВАЧКЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ЦРКВЕ А.В. У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ**

1. Приближавање деци радосне вести Божје речи и Божје истине. Схватање Божје љубави у смислу Божје речи и усмеравање ка поштовању и уважавању Божјега ауторитета.

Ученик ће сазнати:

- да је Бог велики и свемоћан;
- да је на почетку свега био Бог;
- да је добро све што је Бог створио;
- да је наш живот поклон од Бога;
- да нам је Бог поверио да бринемо о нашој планети;
- да грех кода однос Бог–човек и човек–човек;
- да се грех рађа у људском срцу и има тенденцију да расте;
- да грех не представљају само наши поступци, већ и мисли;
- да Бог воли људе, али кажњава грех;
- да Бог испуњава своја обећања;
- да је Богу сваки човек значајан;
- да је Исус дошао за свакога;
- да је Исус и његов пријатељ;
- да Исус зове сваког да га следимо;
- да може имати поверења у Исуса;
- да Исус има моћ над природом, над болешћу и над смрћу;
- да може изразити захвалност Богу;
- да истински симбол Ускрса је Исусов крст;
- да вера у Исуса спаја људе.

САДРЖАЈИ

УВОД

- Међусобно упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима програма овог разреда

КО ЈЕ БОГ? ГОСПОД КОЈИ ЈЕ СВЕ СТВОРИО

- Бог је створио цео свет
- Бог је створио и нас

ПОРОДИЦА ЈЕ БОЖЈИ ПОКЛОН

- Моји родитељи
- Моја породица

БИБЛИЈА

- Библија – сусрет са Богом
- Библија – свето писмо
- Божја реч – Библија нас води

МОЛИТВА

- Шта је то молитва, како се молимо
- Када и где се молимо
- Зашта и за кога се молимо

КО ЈЕ ИСУС КРИСТ

- Божић – празник Божје љубави
- Божје јављање Марији, рођење Исусово
- Три краља
- Исуса доносе родитељи у храм.

ИСУС МОЈ ПРИЈАТЕЉ

- Исус – пријатељ деце
- Исус – господар природе на мору
- Исус – брине о нама, Исус штити народ
- Исус и господар над болешћу, Исус господар над смрћу

ИСУС ЈЕ СПАСИТЕЉ

- Зашто славимо Ускрс
- Исус се растаје од ученика
- Распеће
- Исус живи – одлазак код свог Оца

ИСУС ШАЉЕ ПОМОЋНИКА

- Дух Свети – наш Учитељ и Помоћник
- Први хришћани – и ја сам хришћанин

БОГ ТВОРАЦ

- Грех долази на свет – Адам и Ева у рају
- Смрт долази на свет – Кајин и Авел

БОГ СУДИ НОВИ ПОЧЕТАК

- Потоп – послушност Ноја
- Дуга – знак новог почетка
- Вавилонски торањ – Бог кажњава

ПОСЛУШНОСТ – ПРЕВАРА – ПОКАЈАЊЕ

- Бог зове Аврама – Аврамова послушност
- Бог испуњава своје обећање – рођење Изава
- Аврамова вера
- Јаков превари оца Изава
- Јаков одлази од куће – тежак живот, богатство, покајање
- Повратак и помирење са братом

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава је заједничко дело катехете (вјероучитеља) и катехизаната (вјероученика). Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примену. Овакав начин сазнања има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја), понављање, примена и проверавање, сређивање. То је макроструктура оваквог начина сазнавања. Међутим, и ови делови имају своју микроструктуру. Тако на пример: начин сазнања поседује следеће ступњеве: постављање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, изравни и неисправни докази, формулисање запамћених чињеница... Или, садржај примене има ове делове: проблем, постављање циља, решавање проблема, задатак, упознавање прилика и увежбавање. Код сазнавања треба имати пред очима физиономију групе и појединаца, но у оквиру часа на коме се обрађују нови наставни садржаји врши се примена, понављање и вредновање обрађеног градива.

Имајући на уму горе истакнуто, сваки час вјеронаука требало би да изгледа овако: кратко понављање садржаја претходног часа, и посебно осветљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља (шта? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја (нпр. “смо дарови Небескога Оца”), истичући када се то догодило и како. Закључци се могу истаћи на табли. После овога познати садржаји се продубљују, уче, тј. разговара се о крштењу (шта?, како? и зашто?). Овако усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква сазнања и децје искуство се ослањају на његов доживљај и текст Светог писма.

ВЕРСКО ВАСПИТАЊЕ РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ

ЦИЉ наставе вјеронаука у основном васпитању и образовању јесте да пружи целовити вернички оглед на свет и живот с посебним нагласком на две димензије: историјска реалност цркве – вернички практични живот и есхатолошка димензија, односно вечни живот. То значи да деца, на примерен начин њиховом узрасту, упознају властиту веру у доктринарној, литургијској, социјалној и мисионарској димензији, при чему се излагање верског виђења и постојања света обавља у веома отвореном и толерантном дијалогу с осталим наукама и теоријама. Начин приступа је хришћанско виђење (литургијско као посебно доживљавање вере) које обухвата сва позитивна искуства људи без обзира на њихову националну припадност и верско образовање. Упознавање је истовремено информативно-сазнајно и доживљајно-делатно с настојањем да се доктринарне поставке спроведу у свим сегментима живота: однос с Богом, са светом, с другим људима и са собом. Значи циљ је вјеронаука информативно-формативни приступ вјери и изградња погледа на свет кроз призму властитог веровања, максимално поштујући све наведене датости.

ИСХОДИ

Настава верског васпитања Реформатске хришћанске цркве код ученика ће:

- развити отвореност и однос према Богу као другој и другачијој Особи у односу на нас, као и отвореност и однос према другом човеку као слици Божјој, особи такође другачијој у односу на нас, као и да се између ове две релације оствари узајамно зависна веза (сазнавање заједнице),
- развити способност (на узрасту ученика примерен начин) за постављање питања о целини и најдубљем смислу постојања човека и света, о људској слободи, животу у заједници, феномену смрти, односу са природом која нас окружује и др., као и за размишљање о тим питањима у светлу вере а на темељу искуства Цркве;
- изградити и развити способност дубљег разумевања и вредновања културе и цивилизације у којој живе, успона и падова у историје човечанства, као и достигнућа у разним областима стваралаштва (при чему се остварује комплементарност с другим наукама);
- развити способност за одговорно обликовање заједничког живота с другим, у изналажењу равнотеже између властите особе и заједнице, у остваривању сусрета са светом (са људима различитих култура, религија и погледа на свет, с друштвом, с природом) и с Богом;
- изградити уверење да је свет и све што је у њему, створен за вечност, да су сви створени да буду судионици вечног живота, те да се из те перспективе код ученика развије способност разумевања, преиспитивања и вредновања властитог односа према другом човеку као непоновљивом бићу према створењу Божјем и изгради спремност за покајање.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ВЕРСКОГ ВАСПИТАЊА РЕФОРМАТСКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ У СРБИЈИ – ЦРНОЈ ГОРИ – ВОЈВОДИНИ У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

1. Стицање основног знања о Богу, греху, милости, Божјој казни.

Ученик ће:

- стећи представу о Богу на основу библијског текста;
- препознати Божје дело у свему што је створено;
- препознати Божју бригу и љубав према сваком створењу, човеку;
- схватити да постоје вредности које су доступне не само преко интелекта, него и преко веровања.

2. Стицање основних појмова о значењу Библије и прихватање Библије као основе вере.

Ученик ће

- схватити да је Библија најважнија књига за све хришћане и да је најважнији извор одговора за сва животна питања.

3. Стицање знања о греху и вери путем библијских прича и препознавање Божјег пута избављења и спасења.

Ученик ће:

- обогатити своја знања о односу: грешник–вера–спасење;
- препознати истину кроз веру у Бога: живеће под Његовом вечном заштитом.

4. Сазнавање ко је Исус Христ и разумевање да је слање Избавитеља од стране Бога потврда Његове љубави према човеку.

Ученик ће

- препознати љубав Божију према њему лично у лику Исуса Христа.

САДРЖАЈИ

УВОД

- Међусобно упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима програма овог разреда

КО ЈЕ БОГ? ГОСПОД КОЈИ ЈЕ СВЕ СТВОРИО

- Бог је створио цео свет
- Бог је створио и нас

ПОРОДИЦА ЈЕ БОЖЈИ ПОКЛОН

- Моји родитељи
- Моја породица

БИБЛИЈА

- Библија – сусрет са Богом
- Библија – свето писмо
- Божја реч – Библија нас води

МОЛИТВА

- Шта је то молитва, како се молимо
- Када и где се молимо
- Зашта и за кога се молимо

КО ЈЕ ИСУС КРИСТ

- Божић – празник Божје љубави
- Божје јављање Марији, рођење Исусово
- Три краља
- Исуса доносе родитељи у храм

ИСУС МОЈ ПРИЈАТЕЉ

- Исус – пријатељ деце
- Исус – господар природе на мору
- Исус – брине о нама, Исус штити народ
- Исус и господар над болешћу, Исус господар над смрћу

ИСУС ЈЕ СПАСИТЕЉ

- Зашто слаavimo Ускрс
- Исус се растаје од ученика
- Распеће
- Исус живи – одлазак код свог Оца

ИСУС ШАЉЕ ПОМОЋНИКА

- Дух Свети – наш Учитељ и Помоћник
- Први хришћани – и ја сам хришћанин

БОГ ТВОРАЦ

- Грех долази на свет – Адам и Ева у рају
- Смрт долази на свет – Кајин и Авел

БОГ СУДИ НОВИ ПОЧЕТАК

- Потоп – послушност Ноја
- Дуга – знак новог почетка
- Вавилонски торањ – Бог кажњава

ПОСЛУШНОСТ – ПРЕВАРА – ПОКАЈАЊЕ

- Бог зове Аврама – Аврамова послушност
- Бог испуњава своје обећање – рођење Изава
- Аврамова вера
- Јаков превари оца Изава
- Јаков одлази од куће – тежак живот, богатство, покајање
- Повратак и помирење са братом

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Верска настава је заједничко дело катехете (вјероучитеља) и катехизаната (вјероученика). Полазиште је конкретна стварност. Из доживљених искустава прелази се на истине, из којих се потом враћа на свакодневну њихову примену. Овакав начин сазнања има властити ред: упознавање (обрада нових садржаја, понављање, примена и проверавање, сређивање). То је макроструктура оваквог начина сазнавања. Међутим, и ови делови имају своју микроструктуру. Тако на пример: начин сазнања

поседује следеће ступњеве: постаљање циља, мотивисање, обрада нових наставних садржаја, учење, индуктивни и дедуктивни закључци, тачни и нетачни докази, формулисање запамћених чињеница... Или, садржај примјене има ове дијелове: проблем, постављање циља, решавање проблема, задатак, упознавање прилика и увежбавање. Код сазнавања треба имати пред очима физиономију групе и појединаца, но у оквиру часа под којим се обрађују нови наставни садржаји врши се примена, понављање и вредновање обрађеног градива.

Имајући на уму горе истакнуто, сваки час вјеронаука би требао изгледати овако: кратко понављање садржаја претходног часа, и посебно осветљавање онога што ће послужити као темељ за актуелни час. Након постављања циља (шта? и како?), прелази се на обраду нових наставних садржаја (нпр. “смо дарови Небескога Оца”, истичући када се то догодило и како). Закључци се могу истаћи на табли. Након овога се већ познати садржаји продубљују, уче, тј. разговара се о крштењу (шта?, како? и зашто?). Овако усвојено градиво, у складу са васпитним циљем, мора наћи своју примену у животу ученика. Разговара се зашто и како треба захвалити Богу за родитеље, браћу и пријатеље. Оваква сазнања и децје искуство се ослањају на његов доживљај и текст Светог писма.

ВЕРОНАУКА ЕВАНГЕЛИЧКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ А.В.

ЦИЉ веронауке је упознати децу са Богом чија је суштина љубав. Научити их да на основу вере увиде свој положај у свету, у својој средини, у цркви у породици; да налазе одговоре на своја питања која се тичу постојања. Одакле смо, куда идемо? Научити их како да се понашају са другим људима, да прихватају разноликости и да дарују своју унутрашњу вредност кроз љубав.

ИСХОДИ

- Настава веронаука Евангеличке хришћанске цркве А.В. ће:
- код ученика развити веру и љубав према свим људима;
- код ученика развити бригу за ближње, друга и болесне;
- код ученика развити потребу да постану вредни људи нашег друштва који носе унутрашње благо у својој вери и љубави према свим људима;
- упознати ученике са основама хришћанског учења;
- упознати ученике да је у духу реформације Цркви стално потребна реформа.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ВЕРСКЕ НАСТАВЕ ЕВАНГЕЛИЧКЕ ХРИШЋАНСКЕ ЦРКВЕ А.В. У СРБИЈИ–ВОЈВОДИНИ У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

1. Упознавање деце са Богом-Створитељем, разумевање и способност прихватања Божје љубави кроз новостечено знање из веронауке, кроз свакодневне ситуације и сопствена искуства.

Ученик ће:

- стећи основна знања о Богу, као Творцу света чија је суштина – љубав;
- препознати Божије дело у природи и људима, тј. у њима самима;
- препознати часове веронауке као могућност да на њима заједно и боље упознају небеског Оца;
- уочити везу са Богом у свакодневним ситуацијама и примерима из живота (могућност да дете искаже захвалност за родитељску љубав, за љубав мајке на некој црквеној приредби, нпр. за Дан мајки);
- препознати Божију бригу за човека;
- уочити потребу да и он о некоме брине;
- увидети на основу наученог свој положај у свету, цркви, породици;
- се изграђивати у вери кроз однос греха и казне.

2. Упознавање са Библијом (Светим писмом)

Ученик ће:

- стећи основне појмове о пореклу и значењу Библије и њеним најосновнијим деловима;
- разумети да је Библија најважнија књига за учитеља, њих саме и сваког верника;
- стећи навику да користи Библију као непресушан извор одговора на сва њихова животна питања.

3. Препознавање вере као јединог пута у спасење

Ученик ће:

- упознати причу о Ноју и Потопу из Библије и богатиће своје знање;
- уочити особине Ноја које га поистовећују са осталима и особине које га од осталих одвајају (однос грешник–вера–спасење);
- препознати пут за избављење свакога;
- препознати златно правило: «Ко верује, живеће!»

4. Препознавање Исуса Христа као Избавитеља

Ученик ће:

- знати ко је Исус Христ;

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- препознати Божију љубав у лику и улози Избавитеља;
- развити ставове о потреби покајања на основу животних ситуација и личних примера;
- развити став о могућности и потреби опраштања;
- уочити да је рођење Избавитеља Исуса Христа највећи поклон који човек може да добије;
- развити осећај потребе хуманости, саосећања и пажње према старима и болеснима;
- развити музичке и мануелне способности учењем божићних песмица и израдом божићних поклона.

5. *Коришћење молитве као разговора с Богом.*

Ученик ће:

- препознати потребу молитве и њене сврхе;
- препознати молитву као пут општења са Богом;
- научити да је молитва свеприсутни део његовог живота;
- знати одређене молитвене садржаје прихваћене унутар црквене заједнице као путоказ за разумевање и употребу молитве у своме животу;
- користити молитву којој нас је научио Исус Христ – «Оче наш».

6. *Разумевање поста – телесног и духовног.*

Ученик ће:

- упознати приказ библијског значаја поста (примери из Старог завета – четрдесетодневни пост Мојсијев на Синају и примери из Новог завета – четрдесетодневни пост Исуса Христа);
- разумети важност поста;
- уочити предност духовног над телесним постом.

7. *Разумевање Ускрса*

Ученик ће:

- се упознати са библијском темом Ускрса;
- разумети разлоге Исусове смрти, у крсту ће видети симбол краја, али и почетка наде;
- препознати улогу Избавитеља – на себе је узео грехове света;
- препознати безграничну Божју љубав према људима и његову моћ;
- уочити људске особине: неверност, похлепу за новцем, завист с једне стране и способност опраштања с друге стране;
- потврдити раније стечени став да је вера једини пут у спасење и вечни живот;
- препознати Исусову жртву и у односу према њима самима;
- схватити значај и важност Ускрса – «Ја сам ускрсење и живот, који верује мене, ако и умре живеће».

8. *Прихватање Цркве као Божије куће*

Ученик ће:

- прихватити Цркву као Божију кућу чији су они неизоставни део;
- се упознати са црквеним предметима и њиховим значењем, сврхом;
- учити да се понаша у цркви у складу са црквеним обичајима;
- активно учествовати на божјим службама и црквеним свечаностима примењујући стечено знање (нпр. песме, препознавати разне параболе из Библије...);
- се осећати равноправним и важним чланом његове црквене заједнице.

9. *Оспособљавање за боље разумевање верске тематике, за самостално сналажење у овој области и за исказивање стеченог знања.*

Ученик ће:

- користити основне изворе информисања: уџбеник, Библију (за децу), разне књиге, ТВ, видео....;
- тражити помоћ при тешкоћама у учењу;
- покушати да сам формулише своје ставове;
- изводити истраживачке задатке како би примере из личног живота или непосредног окружења применили на новостечено знање;
- развити поверење у себе и своје способности играјући се квизова и забавно-поучних игара са верском тематиком.

10. *Развијање одговорног односа према себи и окружењу.*

Ученик ће:

- упражњавати своје обавезе – потребе којима их учи Библија (молитве, помоћ другима, несребичност...);
- се трудити да негује све позитивне особине и буде увек бољи члан заједнице којој припада и друштва у целини.

САДРЖАЈИ

УВОД

- Међусобно упознавање ученика и вероучитеља, упознавање са садржајима рада у овој школској години.

О БОГУ

- О Богу (приказати Бога као Створитеља. Човек и лепа природа су Његови);
- Бог је Створитељ (створио је мене, воли ме, брине се о мени);

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

- Како можемо упознати Бога? (из Његових речи – Свето писмо, из разних догађаја, из савести, примери из живота)
- Први грех (шта је грех? ко је грешан? шта о томе каже Бог);
- Казна (за змију, жену, човека, за све људе);
- Ноје и потоп (вера је пут за спасење).

ИЗБАВИТЕЉ ИСУС ХРИСТОС

- Ко је Иван Крститељ (Бог је послао Избавитеља за све нас);
- Покајање (шта је покајање);
- Начин покајања (рећи и тражити опроштај - од Бога - од људи);
- Рођење Исуса (где, када, зашто?);
- Први учесници Божићне радости (ко су били);
- Мудраци од Истока (долазак, поклони, зашто баш такви поклони).

МОЛИТВА

- шта је молитва;
- како и кад се молимо;
- јутарња молитва;
- вечерња молитва.

ВЕРА

- Абрам (шта је вера);
- Бог искушава веру (права вера се познаје искушавањем);
- Поверење у Бога (ко верује живеће).

ПОСТ

- шта је пост?
- шта је пост у јелу и пићу?
- шта је пост у смислу духовном?

УСКРС

- Исус долази у Јерусалим и умире (зашто је умро);
- Васкрсење Исуса Христа (шта је васкрсење).

МАЈКА

- Мајка – љубав – Бог (на примеру мајке показати на Божију љубав).

ЦРКВА

- шта је црква, изглед, зашто има торањ, олтар?
- кад идемо у цркву и зашто?
- како се понашати у цркви?

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

- Веронаука има три сегмента и кроз њих деци треба приказати овај предмет.
 1. Порука о Богу Оцу – слика родитеља;
 2. Исус наш пријатељ и помоћник – дете зависи од помоћи и љубави;
 3. Вера у створење – околина је Божија:
 - Дете као Божије створење треба поштовати и прихватити његове способности, могућности и немогућности. На часу треба поштовати личност детета.
 - Шта час треба да садржи:
 - На почетку часа направити мост између свакодневнице детета и света библијских приповедака;
 - Циљ часа мора да буде јасан, теолошки и педагошки исправан и истинит;
 - Библијске приповетке приказати на једноставан начин, примењујући принцип очигледности;
 - Језик мора да буде једноставан и прилагођен узрасту ученика;
 - Час треба завршити песмицом, као одговор за оно што се на часу радило.

ВЕРОНАУКА – ЈУДАИЗАМ

ЦИЉ наставе веронаука – јудаизам је да Јеврејска заједница у Србији и Црној Гори очува и оствари континуитет богатог, три хиљаде година старог историјског, културног, традиционалног и верског наслеђа. У циљу остваривања континуитета, буђења и јачања јеврејског идентитета, поред сазнања о основним принципима јудаизма, деца треба пренети и сазнање о богатој али и трагичној историји народа коме припадају.

ИСХОДИ

Настава веронаука – јудаизам ученике ће:

- упознати са основним принципима и законима Торе, верским ритуалним, етичким и социјалним прописима јудаизма и њиховом применом у свакодневном животу;
- упознати са основним елементима јудаизма, наслеђа и традиције и упутити их како најважније поставке јудаизма треба спровести у свим сегментима живота, у односу са Богом, са светом, са другим људима и са собом;
- васпитавати на принципима толеранције и уважавања других религија;
- упознати са литургијским елементима јудаизма.

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ВЕРОНАУКЕ – ЈУДАИЗАМ
ЈЕВРЕЈСКЕ ЗАЈЕДНИЦЕ У СРБИЈИ И ЦРНОЈ ГОРИ
У ПРВОМ РАЗРЕДУ ОСНОВНЕ ШКОЛЕ

1. *Стицање основних знања о јеврејској календарској години.*
2. *Упознавање са најважнијим јеврејским празницима у календарској години.*
3. *Упознавање са најосновнијим разлозима: Божија заповест, историјски догађај природна законитост која је условила настанак празника.*
4. *Сазнавање кроз причу, песму, игру о основним обичајима и прописима за сваки појединачни празник.*
5. *Упознавање са речима Творца као вредностима које су део њихове свакодневице (љубав, поштење, помоћ, храброст, пожртвовање), принцип награде, а и греха, тј. погрешака које људи (деца) чине, као и са принципом казне.*
6. *Стицање основних појмова о пореклу календара и празника код других народа и верских заједница.*

Ученици ће:

- стећи представу о Створитељу
- препознати Бога и његово дело у природи и људима, тј. у њима самима
- разумети временски појам о дану, месецу и години
- препознати лепоту и вредности појединачног празника и Божијег благослова
- сазнати о присуству Бога у свакодневним ситуацијама и примерима из живота
- препознати Божију бригу за човека
- уочити потребу да и они о некоме брину
- уочити на основу наученог и свој положај у свету, у заједници, породици
- се изгрдити у вери кроз однос добрих дела и благослова
- се изградити у вери кроз грех и казну
- се упознати са основним вредностима традиције у обележавању празника својим активним учењем
- упознати празничне обичаје својих вршњака.

САДРЖАЈИ

УВОД

- Упознавање ученика и вероучитеља; упознавање са садржајима рада у овом разреду.

ЈЕВРЕЈСТВО

(тему обрадити кроз појмове и прве речи на хебрејском)

- Учитель – рабин
- Човек (Адам), породица (милџаха), (отац–Аба, мајка–има, брат–ах, сестра–ахот, деда–саба, бака–сафта)
- Шира заједница – јеврејска општина (кехила)
- Народ јеврејски – ам јехуди, земља Израел – Ерец Израел

ЈЕВРЕЈСТВО

(тему обрадити кроз причу о симболима у кући и око нас)

- Давидова звезда – Маген Давид
- Менора – седмокраки свећњак
- Ханукија – деветокраки свећњак
- Кипа – капица

ЈЕВРЕЈСТВО

(тему обрадити кроз причу о доброту душе)

- Кибуд Ав Ем – поштовање родитеља
- Шалом баит – хармонија у кући
- Помоћ ближњем
- Брига о старима и болеснима
- Цедака – помоћ сиромашнима

ЈЕВРЕЈСТВО

(тему обрадити кроз причу о раду и одмору)

- Настанак света од Творца до данашњег дана
- Појам учења – рада, резултата, успеха и награде
- Дан одмора – Шабат

ЈЕВРЕЈСТВО

(тему обрадити кроз причу о синагоги)

- Беит ха кнесет – кућа учења/дом окупљања
- Сидур – молитвеник
- Сефер Тора – Свици петокњижја
- Мезуза
- Талит – молитвени шал
- Тфилин – молитвени каишеви

НАЧИН ОСТВАРИВАЊА ПРОГРАМА (УПУТСТВО)

Садржаје програма треба реализовати кроз форму разговора између ученика и вероучитеља. Вероучитељ свој начин излагања треба да прилагоди узрасту ученика.

Часове организовати као часове обраде садржаја, часове утврђивања, часове примене стеченог знања и часове систематизације. Ради бољег усвајања садржаја пожељно је примењивање принципа очигледности.

МАТЕРЊИ ЈЕЗИК КАО ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТ

СРПСКИ ЈЕЗИК
ЈЕЗИЧКА РАДИОНИЦА

Циљ наставе изборног предмета *Језичка радионица* јесте да допринесе реализацији циљева и исхода основног предмета српског језика и да додатно допринесе развоју језичких компетенција ученика, усменог изражавања и савладавања технике читања и писања.

Овај изборни предмет је неопходан у школи у којој постоје велике разлике у предзнању деце, у моторичкој спретности руке, квалитету артикулације гласова, у нивоу активног речника, степену подршке у породици, или деца живе у регионима у којима у говорном језику доминира локални дијалект, или им српски језик није матерњи језик и друго.

Школа се може одредити за овај изборни предмет, ако у популацији првака постоје неуједначена полазна предзнања. Изборни предмет би тако ученицима био помоћ и подстрек за даљи рад у редовној настави.

Наставу овог предмета је потребно организовати према индивидуалном темпу и начину учења ученика, са више инсистирања на практичним задацима за развијање оних знања, вештина и способности (исходи који су дефинисани за први разред) које треба да постигне.

Пожељно је рад организовати у мањим (хомогеним или хетерогеним) групама, у пару и индивидуално. Активности детета треба да буду усмерене и усклађене са оним језичким активностима које дете треба да развије да би се разлике у постизању исхода ускладиле са динамиком редовне наставе.

Смисао није у проширивању градива већ у његовом продубљивању, увежбавању, утврђивању применом додатних активности наведених у овом документу уз основни предмет српски језик.

Теме и садржаје за овај предмет учитељ одабира сам при том водећи рачуна да пружају већу ангажованост самих ученика: да причају о својим искуствима, доживљајима или по слици; да изрезују, састављају речи и реченице од слова исецаних из новина, да цртају на дату тему, да објашњавају, описују...

Предлог могућих тема и садржаја:

- Кад сам се ја родио
- Сећам се приче, причао/ла ми...
- Моје прве речи
- На слово на слово
- Волим да се играм...
- Не волим/волим кад...
- Животиња која је... опасна (велика, мала, мој љубимац...)
- У свету бајки; У бајци се не сме/ сме
- Приче из давнина (народна књижевност)
- Ловачке приче – шта је ту чудно?
- Ликови у стрипу говоре
- Текстови из часописа за децу, енциклопедије за децу, сликовни речник који деца праве, слике: предмета, бића, догађаја
- Квиз
- Медијски садржаји
- Свет филма
- Јунаци цртаних филмова
- Играње улога
- Језик у животним ситуацијама: код лекара, у продавници, телефонски разговор...
- Писање споменара, вођење адресара
- Мој свет
- Кад би био...
- Речи имају корен
- Књига (сликовница, прича...) коју сам читао
- Загонетке, брзалице...

Језичку радионицу школе могу понудити и у оквиру факултативних предмета и тиме обезбедити индивидуално напредовање деце.

Сви наставни садржаји реализују се на кратким текстовима различитих врста и форми, прилагођеним узрасту ученика. Текстови могу да буду оригинални или преведени; књижевни или некњижевни; из ауторске или из народне (усмене) књижевности. Књижевне текстове треба одабрати из корпуса познатих и признатих писаца за децу (нпр. Јован Јовановић Змај, Бранко Ћопић, Душко Радовић, Добрица Ерић, Љубивоје Ршумовић...), водећи рачуна да поруке одабраних текстова буду у складу са циљевима образовања (наведеним у Закону о основама система образовања и васпитања), принципима образовног процеса, општим циљевима и исходима обавезног образовања (наведеним у Општим основама школског програма) и циљевима и исходима наставе српског језика наведеним у овом документу.

ALAPTANTÁRGY
МАЂАРСКИ ЈЕЗИК – MAGYAR NYELV – ANYANYELVÁPOLÁS

Bevezetés

• Az anyanyelvnek rendkívül nagy szerepe van a gyermek értelmi, érzelmi és szociális fejlődésében. A kommunikáció az élet bármely területén nyelv nélkül minden életkorban nehezen képzelhető el. Az egyén érvényesülése a társadalomban nagymértékben függ a nyelvi kifejezőképesség minőségétől.

• Az anyanyelv lehetővé teszi az önazonosság megélését, a másokkal való kapcsolatteremtést, ugyanakkor az önbecsülést és az önbizalmat is növeli.

• A gondolkodás és a nyelv szoros kapcsolatban állnak egymással. A nyelvi kifejezőképesség fejlesztése közvetlen kapcsolatban áll az egyén megismerő képességének a fejlődésével, valamint a gondolkodás fejlődésével általában is. A nyelvtanulás, a nyelv szerkezetének és szerepének megismerése sokkal eredményesebb, ha a nyelvet a kommunikáció szolgálatába állított természetes eszköznek fogjuk fel, mint ha a nyelvi szabályokat elszigetelten, kontextusuk nélkül tanítanánk.

• A magyar nyelv tanulásának a gyermek számára élvezetes tevékenységnek kell lennie, melyek ugyan nem mérhetőek egyszerű eszközökkel, de kiválthatók új, tudományosan és módszertanilag megalapozott módszerekkel és jól összehangolt technikákkal.

A magyar nyelv célja és eredményei az első évfolyam végén

Cél: Az anyanyelvi nevelés alapvető feladata az értelmes, kifejező beszédtechnika, a beszédmegértés és a nyelvi kommunikáció alakítása, a tanulók nyelvi tudásának továbbfejlesztése, melynek során ismerjék meg a magyar nemzeti kultúra elemeit, főleg a népköltészeti alkotásokat. Legyenek képesek anyanyelvüket használni, életkoruknak megfelelően szabatosan és helyesen kifejezni magukat. Aktív szókincsüket bővítsék új szavakkal, szókapcsolatokkal, hogy képesek legyenek a szóbeli szövegalkotásra, és hogy részt tudjanak venni a mindennapi kommunikációban.

A MAGYAR NYELV TANÍTÁSÁNAK EREDMÉNYEI AZ ELSŐ OSZTÁLY VÉGÉN

Nyelvi tevékenységek		Az első osztály befejezése után a tanuló
A nyelv befogadása	Hallás	<ul style="list-style-type: none"> • megérti az egyszerűbb utasításokat (pl. didaktikai) és a megfelelő módon reagál rájuk. • rövid, az életkornak megfelelő szövegeket hallgat meg, melyekből bizonyos információkat szerez, s ezzel tudását és szókincsét is gyarapítja. • feltárja a beszéd és a nem verbális kommunikáció közötti össze-függéseket
A nyelv alkalmazása	szóbeli	<ul style="list-style-type: none"> • pontosan artikulál, beszéde tagolt, érthető és közepes tempójú, • a beszédhangok időtartamát betartja, • verset mond, és rövid jelenetekben szerepel, • a beszélgetés illemszabályainak megfelelően kommunikál felnőttekkel és gyerekekkel (megszólít, kér, kérdez és válaszol)
	írásbeli	<ul style="list-style-type: none"> • saját tudásának és tapasztalatának felhasználásával megérti a felolvasott mesét, történetet • meg tudja nevezni a hallott mese, történet hőseit, a cselekmény helyét és idejét, • az eseménymozzanatokot nyomon tudja követni és szóban sorrendbe állítani, • különbséget tesz a pozitív és a negatív mesehősök között, • különbséget tesz a valóság és a képzelet között ezen az évfolyamon nincs olvasás- és írástanulás
kölcsön- hatás	<ul style="list-style-type: none"> • szót kér és a beszélgetésben részt vevőket megfelelő módon szólítja meg, • beszélgetés közben figyelmesen meghallgatja partnerét, nem szakítja félbe, • részt vesz a beszélgetésben, • kérdéseket tesz fel és válaszol a feltett kérdésekre, • beszéd közben testtartása, gesztikulációja és mimikája megfelelő, • magyarázatot kér, • tud telefonálni (valakit felhívni, telefonhívásra jelentkezni), 	
közvetítés	<ul style="list-style-type: none"> • rövidebb szövegek tartalmát el tudja mesélni – át tudja adni verbális és nem verbális eszközök segítségével, • címet ad rövid szövegnek, képekről, képsorozatokról mesél. 	

Témakörök és tartalmak

A szóbeli kifejezőképesség fejlesztése négy témakör keretében valósul meg:

- család
- iskola
- környezetem
- természet.

Megjegyzés

A tanítási tartalmak feleljenek meg a gyermek életkorának. A különféle rövid szövegek, melyeket a tanár olvas fel, mesél el, lehetnek eredeti szövegek, fordítások (konstruált, adaptált) vagy népköltészeti alkotások alkalmazni. A rövid népköltészeti alkotások memoritereként szolgálnak. A tanár, az irodalmi szövegek válogatását, a már jól ismert és elismert írók és költők (Gárdonyi Géza, Fehér Klára, Weöres Sándor, Nemes Nagy Ágnes, Csanádi Imre, József Attila, Szabó Lőrinc, Petőfi Sándor, Zelk Zoltán, Ágh István...) alkotásaiból végezze.

A tanulók tevékenysége

1. Játék a képekkel.

A tanuló képek alapján mesét talál ki, találós kérdéseket, fejt meg. Vagdos, hajtogat, ragaszt, rajzot fejez be, díszít, modellez.

2. Dramatizáció

Egyszerű beszédhelyzetek lejátszása párokban vagy kisebb csoportokban. Mozgás- és szerepjáték, pantomim, stb.

A jobb nyelvtudással rendelkező tanulók pedig a felolvasott, illetve meghallgatott szövegekhez új címet keresnek, másik befejezést találnak ki, vagy meseláncot alkotnak.

3. Versmondás

Életkorának megfelelő rövid verset mond el.

4. Bábjáték

Rövid jelenetekben vesz részt ismert vagy rögtönzött történet lejátszásában. A szereplők lehetnek már ismertek, vagy kitaláltak. A kézmozgás és a hang szinkronizálásával, valamint a megfelelő hangszín segítségével keltik életre a bábokat.

5. A szöveg grafikus ábrázolása

A tanításból, az iskolai életből és a szakköri tevékenység tárgyköréből önállóan vagy csoportmunkával kollázs újságot készítenek.

6. Asszociációs játékok

Az adott fogalomra egy vagy több egyszerű asszociációval válaszol.

7. Narráció

Rövid történeteket és meséket talál ki.

8. Szerepcsere

A tanár, eladó, orvos stb. szerepét játssza.

9. Az aktív szókincs gyarapítása

Szóláncot alkot egy-egy szó utolsó hangjával (betűjével) szótagjával. Ellentétes jelentésű azonos alakú vagy rokon értelmű szavakat keres.

10. Játék a hangokkal

Az állatok és a természet hangjainak utánozása. Hangszíne alapján felismeri osztálytársát (Jó reggelt, Kati!).

Megjegyzés

A felsorolt aktivitásokon kívül a más tantárgyak keretében javasolt tevékenységeket is lehet alkalmazni a magyar nyelv óráin.

A tanár tevékenysége

Az eljárás megválasztásakor a tanítónak szem előtt kell tartania a gyerekek igényeit, előtudásukat, valamint az egyes eljárások alkalmazásában meglévő tapasztalatait. A tanító szabadon dönthet a tanítási témák és tartalmak megválasztásáról, és azokat összekapcsolhatja más tantárgyak témáival. A korszerű iskolában a tanár szerepe megváltozik és összetettebb. Nem csak információkat, tényeket és tananyagot közöl, hanem a tanítási folyamat irányítója és a tanítási tevékenységek szervezője is, tehát a pedagógiai kommunikáció egyik partnere.

Ajánlott irodalom:

A tanárnak az első osztályban a tanév elején fel kell mérnie, hogy milyen előtudással rendelkeznek a tanulók. A tanár egyedül dönti el, hogy melyek azok az eszközök és tanszerek, amelyek az előírt eredmények megvalósításához szükségesek. Ehhez felhasználhatja a már létező hazai anyanyelv-ápolás könyvet, a magyar nyelv tanítására készült elsős olvasókönyveket, munkalapokat és egyéb gyakorlófüzeteket, valamint gyermeklapokat (pl. Mézeskalács, Jó Pajtás, Útravaló).

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

TANÍTÁSI TARTALMAK

TÉMÁK	SZITUÁCIÓK	KOMMUNIKÁCIÓS FUNKCIÓK	MÓDSZEREK	TECHNIKÁK (TEVÉKENYSÉGEK)
ISKOLA	<i>ISKOLA: a tanárok és a tanulók üdvözlése és megszólítása, viselkedési normák az iskolában, a tanterem bútorzata, tanszerek, órarend.</i>	A hangok tiszta ejtésének gyakorlása, a szavak, szócsoportok, mondatok helyes ejtése, hangsúlyozása és intonációja.	A csoport összetételétől függően a tanár válassza meg a gyerekek szempontjából legmegfelelőbb módszert és munkaformákat.	Játék a képekkel: vagdosás, hajtogatás, ragasztás, rajzolás, színezés, díszítés, modellezés.
CSALÁD	<i>CSALÁD: a családi kör, a rokonság, a családtagok munkahelye, munkamegosztás a családban, a családtagok szabad-ideje, ünnep a családban.</i>	<i>Kérdésfeltevés, válaszok a kérdésekre egyszerű (tő- és bővített) mondatokkal. Állítás, tagadás.</i>	<i>Különféle csoportoknál alkalmazza a differenciált oktatást. A haladó csoportoknál a hangsúly a reprodukzív beszéden legyen.</i>	Felolvasott szöveg visszaadása, eljátszása, szerepjáték, dramatizáció, egyszerű beszédkörülmenyek lejátszása párokban vagy kisebb csoportokban, versmondás, bábjáték, narráció
BARÁTAIM ÉS ÉN	<i>BARÁTAIM ÉS ÉN: játszótérek, parkok, játékszerek.</i>	<i>Állatokat, tárgyakat, személyeket ábrázoló képek szóban történő leírása.</i>	<i>A köietlen beszélgetések során a tanulók elmondják élményeiket, képek, képsorok alapján történeteket találnak ki.</i>	A szöveg grafikus ábrázolása (a témákból önállóan vagy csoportmunkával kollázs-újságot késztenek).
KÖRNYEZETEM	<i>KÖRNYEZETEM: a lakó- hely (falu, város), közlekedés, közlekedési eszközök, viselkedési normák nyilvános helyeken, bevásárlás (üzletben, piacon), számok 1-20-ig.</i>	<i>Rövid népköltészeti alkotások, mondókák, gyermekversek memorizálása és elmondása. Gyermekdalok és játékok.</i>	A témák megválasztásakor a tanár vegye figyelembe az életkori sajátosságokon kívül a gyermek érdeklődését és természetes játékigényét.	Az élőlény, tárgy, helyszín leírásának meghallgatása után felismeri az élőlényt, tárgyat, helyszínt, körülményt.
TERMÉSZET	<i>TERMÉSZET: a napszakok, a hét napjai, a hónapok, az évszakok; növény- és állatvilág, növényvédelem és állatvédelem.</i>		<i>Állatokat ábrázoló képek szóbeli leírása. Állatbarát magatartás kialakítása.</i>	Játék a hangokkal: az állatok és a természet hangjainak utánozása. Hangszíne alapján felismeri osztálytársát. (Jó reggelt, Kati!)

**LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE
PENTRU CLASA I ÎNVĂȚĂMÂNT PRIMAR
- programă școlară -**

LIMBA ROMÂNĂ CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE
PENTRU CLASA I ÎNVĂȚĂMÂNT OBLIGATORIU

**OBIECTIVELE GENERALE ALE ÎNVĂȚĂRII
LIMBII ROMÂNE CU ELEMENTE ALE CULTURII NAȚIONALE
ÎN CLASA I SUNT:**

1. Însușirea cititului, scrisului și exprimării corecte în limba română
2. Înțelegerea semnificației globale a mesajului oral și scris
3. Construirea de enunțuri logice în mod oral și în scris
4. Citirea fluentă și corectă a enunțurilor cunoscute
5. Scrierea unui text corect, utilizând semnele de punctuație învățate

OBIECTIVE CADRU

1. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului oral
2. Dezvoltarea capacității de exprimare orală
3. Dezvoltarea capacității de receptare a mesajului scris /citire – lectură/
4. Dezvoltarea capacității de exprimare scrisă
5. Dezvoltarea multiculturalității și interculturalității

OBIECTIVE CONCRETE ȘI ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE

1. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE RECEPTARE A MESAJULUI ORAL

OBIECTIVE	ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	În clasa I recomandăm
1.1. să înțeleagă un mesaj oral articulat clar și rar	– exerciții de tipul „adevărat”, „fals”
1.2. să recunoască sensul unor cuvinte cunoscute din perioada preșcolară	– exerciții de poziționare a unor obiecte: sus, jos, după...
1.3. să reacționeze verbal la mesajul oral	– executarea unor instrucțiuni sau comenzi /la salut/, cerere
1.4. să recunoască mărcile gramaticale /de gen, număr, persoană.../	– exerciții de discriminare /singular-plural, feminin-masculin/

2. DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII DE EXPRIMARE ORALĂ

OBIECTIVE	ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	În clasa I recomandăm
2.1. să pronunțe corect: diftongi, triftongi, alte combinații de sunete specifice limbii române	– exerciții de rostire – repetare după un model
2.2. să formuleze enunțuri proprii simple	– formularea de propoziții – întrebări și răspunsuri în cazul unui dialog; scurte relatări pe bază de imagini
2.3. să despartă cuvinte în silabe	– exerciții de silabisire /formare de cuvinte din silaba inițială dată
2.4. să realizeze acordul dintre subiect și predicat	– exerciții de transformare /feminin-masculin; singular-plural
2.5. să realizeze acordul adjectivului cu substantivul determinat	– exerciții de aplicare a regulii
2.6. să-și exprime acordul /dezacordul față de o situație dată	– răspunsuri la întrebări – joc de roluri
2.7. să se prezinte și să prezinte pe cineva	– exerciții de monolog, cu sprijin
2.8. să descrie o imagine pe baza unor întrebări de sprijin	– răspunsuri la întrebări
2.9. să inițieze, să participe și să încheie o conversație folosind formule uzuale- activități în perechi – formulare de	întrebări; exersare de dialog

5. DEZVOLTAREA MULTICULTURALITĂȚII ȘI INTERCULTURALITĂȚII

OBIECTIVE	ACTIVITĂȚI DE ÎNVĂȚARE
La sfârșitul clasei I elevul va fi capabil	Activități de învățare
5.1. să manifestate curiozitate în diagolurile de grup față de sărbătorile /laice și religioase/ respectate în familie și în țara noastră	- conversații în limba în care elevul învață cu parafraze; rezumări în limba română din partea profesorului

CONȚINUTURI

EU SI FAMILIA MEA:

Eu, corpul meu, îmbrăcămintea mea / de iarnă și de vară /; familia mea; casa / locuința noastră, camera mea /; ocupațiile părinților; activități în familie / cumpărături - aprovizionarea la autoservire și la piață/; aranjarea mesei - micul dejun, prânzul, cina; vin musafirul; ziua de naștere / a mea, a fraților, a părinților /; prietenii / mei și ai familiei, în vizită la prietenii /; comportament în societate / prezentare, salut, rugămintе, permisiuni, formulări de scuze /; vorbire în medii bilingve sau plurilingvistice.

SATUL: casa, curtea, animalele domestice, păsări, grădina - fructe / legume; copaci / pomi fructiferi; pândurea, câmpul, animalele sălbatice

ORAȘUL: strada, centrul orașului cu clădirile importante; mijloace de transport; circulația; parcul

ȘCOALA: școala mea, clasa, orarul, ghiozdanul / rechizitele școlare /; biblioteca școlii, sala de sport, colegii, profesorul / profesoara

EXPRIMAREA TIMPULUI. ANOTIMPURILE ȘI VACANȚELE ȘCOLARE: exprimarea orei, zilele săptămânii, lunile anului, anotimpurile și vacanțele școlare

ÎNGRIJIREA MEDIULUI: curățenia

.....

НЕГОВАЊЕ РУСИНСКОГ ЈЕЗИКА - ПЕСТОВАЊЕ РУСКОГ ЈАЗИКА

ПЕРША КЛАСА

2 годзини тижњово

КУЛТУРА УСНОГО ВИСЛОВЇОВАНЈА

Тематика и модели менованя сствоx, предметоx и зявеньох.

Особносц школяра – представяне, бешедоване о себе.

Фамилия – члени фамилии, родзини и назви родзинских одношеньох, узша и ширша фамилия.

Приятельство – особни и фамилийни приятели, дружене, товариштво, познанство, представяне, упознаване.

Дом – хижа, обисце, квартал; опис, часци, хижни ствари.

Школа – школяр, наставник, други дзеци, учальня, опрема, наставни средства, школски прибор.

Улица – обекти, транспорт, людзе; опис драги од обисца по школу, места за бавене, знаходzene на улици, познати обекти, опасносци.

Природа – рошлінски и животиньски швет околїска; живот природы по рочних часцоx, чуванс природы. Назви древоx, овоцоx, квеца, желеняви, домашні животинї.

Час и числа – виражоване терашнього, прешлого и будуцого часу. Ориентацийни и точни час, назви дньох, мешацоx и рочних часцоx; основни и шорни числа, чишлене.

Форми

Питаня и одвити – поставяне питаня з хаснованьом опитних словоx и зоз интонацию. Вежби у поставяню питаньох; потвердзуюци и одрекаюци одвит у кратшей и длугшей форми, интонациз питанз и интонация одвиту.

Приповедане – о дожитим, конкретним, слуханим, видзеним.

Описоване – околїска и людзоx спрам главних одредницоx: хто, цо, кеди, дзе, як, прецо. Висловїоване з полным виреченьом, даване подполного одвиту.

Диялог и драматизация.

Преприповедоване – кратших приповедкоx, баснох, сказкоx, особних дожицоx, познатих подїйох.

Розгварка – о основних значеньох едноставнейших и гу тематики пригодних присловкоx, одгадоване загадкоx, ребусох, шпиване.

Языколамки, розчитованя, стайомни вирази. Непреривно обрацена увага на правилне вигваряне гласоx, словоx и формоx, интонацию слова и виреченя. Заменьоване странских словоx зоз словами руского языка. Богацене словника з менованьом людзоx и їх прикметоx, предметоx и зявеньох у терашні, прешлим и будучим чаше; вежби зоз заменьованьом особи и часу, бешеда з подполнима виреченями.

Наведени програм је усклађен са циљевима и очекиваним исходима за први циклус Неговања русинског језика са елементима националне културе.

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

СЛОВАЧКИ ЈЕЗИК – SLOVENSKÝ JAZYK A LITERATÚRA S PRVKAMI NÁRODNEJ KULTÚRY

Cieľ vyučovania slovenského jazyka v I. ročníku je:

- Uschopniť žiakov na konverzáciu v slovenskej reči s dôrazom na kultúru vyjadrovania,
- dávať dôraz na komunikačnú funkciu jazyka
- pestovať u detí kultúru sledovania slovenských elektronických masovokomunikačných prostriedkov (TV, rozhlas, TV vysielania pre deti zo Slovenskej republiky)
- motivovať žiakov zapájať sa do mimotriednej činnosti v slovenskej reči a do záujmovej činnosti v slovenských kultúrno-umeleckých spolkoch a iných spolkoch a inštitúciách v lokálnej spoločnosti
- pestovať národnú a kultúrnu identitu, etnickú sebaúctu a zoznamovať ich s prvkami tradície, kultúry, zvykov a obyčajou
- zachovávať svoje jazykové a etnické povedomie, uctievať iné jazyky a iné národy, pestovať vzájomnú toleranciu a nenásilnú medzietnickú komunikáciu

Jazykové aktivity		Na konci prvého ročníka žiak:
Jazyková recepcia	Počúvanie	<ul style="list-style-type: none"> • chápe význam jazyka, má predstavu, že sú aj iné jazyky, ktoré majú svoju hodnotu a treba si ich uctievať • v dostatočnej miere rozumie hovor učiteľa, audiovizuálny zápis, krátke dialógy, rečňovanky, hádanky, pozná slovenské ľudové piesne, detské ľudové hry, oboznamuje sa so slovenským folklórom, krojom, obyčajami • chápe jednoduché pokyny (napr. diakritické) a reaguje na ne zodpovedajúcim spôsobom • nadobúda schopnosť počúvať krátke texty rôznych druhov v súlade s jeho vekom, zoskupuje informácie, obohacuje svoje vedomosti a slovnú zásobu • všíma si spätosť hovoru s neslovnými tvarmi dorozumievania
Jazyková produkcia	Hovor	<ul style="list-style-type: none"> • správne vyslovuje hlásky, slová, výrazy a správne prízvukuje vetu • tvorí jednoduché vety s dôrazom na správne poradie vo vete (podľa obrázku a série obrázkov) • vie podať jednoduchým spôsobom niečo o sebe a o iných, o veciach z blízkeho okolia, používajúc zodpovedajúci slovník • recituje a striedavo opakuje text v priestore (dramatizácia)

Jazykové aktivity		Na konci prvého ročníka žiak:
Interakcia		<ul style="list-style-type: none"> • hlási sa k slovu, oslovuje spolubesedujúceho zodpovedajúcim spôsobom • pozorne počúva spolubesedujúceho a neskáče mu do reči • účinkuje v rozhovore majúť na zreteli tému rozhovoru • gestikuluje zodpovedajúcim spôsobom • kladie otázky a dáva odpovede v súlade so svojim vekom a schopnosťami • formuluje otázku tak, aby dostal hľadanú informáciu, dáva úplné odpovede... • hľadá vysvetlenie, keď mu niečomu nerozumie • vie uskutočniť telefonický rozhovor (vie prevziať a vybaviť telefonát)
Mediácia		<ul style="list-style-type: none"> • vie pozmeniť a odovzdať obsah kratších textov prostredníctvom verbálnych (slovných) a neverbálnych (neslovných) prostriedkov • vie pomenovať text, obrázok a komiks
Jazyk		<ul style="list-style-type: none"> • chápe význam jazyka, má predstavu, že sú aj iné jazyky, ktoré majú svoju hodnotu a treba si ich uctievať • líši kladnú od zápornej vety • vie postrehnúť slová s podobným významom a slová opačného významu • má aktívnu a pasívnu slovnú zásobu v súlade s jeho vekom
Mediálna gramotnosť		<ul style="list-style-type: none"> • pozná a používa rozličné médiá (napr. filmy, TV vysielania, CD a pod. médiá určené deťom) kvôli informovaniu, učeniu a zábave, vie vyjadriť svoj postoj voči určitému druhu mediálneho obsahu a opodstatniť ho

ПРОГРАМИ ЗА ПОЈЕДИНЕ ПРЕДМЕТЕ

HRVATSKI JEZIK SA ELEMENTIMA NACIONALNE KULTURE

Uvodne napomene

- Nastava hrvatskog jezika za učenike treba predstavljati izvor zadovoljstva. Iako se stupanj zadovoljstva i uživanja ne može jednostavno izmjeriti, može se uočiti, a samim tim i poticati kroz nove, znanstvene i metodološki utemeljene i dobro usuglašene pristupe nastavi.
- Nastava hrvatskog jezika jeste i razvijanje pozitivnih osjećanja prema hrvatskom jeziku uz razvoj komunikativne kompetencije na hrvatskom jeziku. To se postiže kroz komunikativnu nastavu.
- Upoznavanje sa hrvatskim književnošću mogu se učenici upoznavati na ćirilicom pismu.

CILJ I ISHODI NASTAVE HRVATSKOG JEZIKA NA KONCU PRVOG RAZREDA

Cilj nastave hrvatskog jezika u prvom razredu jeste da učenik potiče korištenje jezičnih kompetencija za organiziranje i proširivanje vlastitih znanja i izražavanja iskustava.

ISHODI NASTAVE HRVATSKOJ JEZIKU NA KONCU PRVOG RAZREDA (1)

Jezične aktivnosti		Po završetku prvog razreda učenik:
Jezična recepcija	slušanje	<ul style="list-style-type: none"> • identificira rečenice, riječi, slogove i glasove u hrvatskom jeziku • razumije jednostavne upute i reagira na njih na odgovarajući način • sluša kratke tekstove različitih vrsta primjerene uzrastu, prikupljajući informacije, bogateći znanja i rječnik • uočava vezu govora s neverbalnim oblicima komunikacije
Jezična produkcija	govor	<ul style="list-style-type: none"> • pravilno izgovara glasove, riječi i izraze i pravilno intonira rečenicu • jednostavno i jasno formulira iskaz • saopćava informacije, daje jednostavna objašnjenja i upute, priča o događaju iz osobnog iskustva • izražava misli, ideje, osjećanja i stavove o raznim temama iz neposrednog okruženja i svijeta mašte • recitira, govori po ulogama
Interakcija	<ul style="list-style-type: none"> • zna tražiti riječ i oslovljava sugovornika na odgovarajući način • sudjeluje u razgovoru držeći se teme • vodi računa o stavu tijela, gestikulaciji i mimici • postavlja pitanja i daje odgovore pridržavajući se konzervacijskih uzusa (2) • traži objašnjenje/ponašanje onoga što ne zna, ili mu nije jasno • umije obaviti telefonski razgovor (pozvati nekoga i odgovoriti na poziv) 	
Medijacija	<ul style="list-style-type: none"> • umije preoblikovati i prenositi sadržaje kraćih tekstova uz pomoć verbalnih i neverbalnih sredstava • daje naslov tekstu, slici, stripu 	
Interpretacija/ interakcija s tekстом	<ul style="list-style-type: none"> • izdvaja glavne aktere, vrijeme i mjesto radnje i slijed događaja • razlikuje pozitivne od negativnih junaka • izražava vlastiti utisak/mišljenje/ stav o pročitanom • razlikuje stvarno od imaginarnog 	
Znanje o jeziku	<ul style="list-style-type: none"> • shvaća značaj jezika, shvaća da postoje različiti jezici i da oni imaju istu vrijednost • uočava riječi kao posebne cjeline, uočava rečenicu kao cjelinu • razlikuje obavještajnu, upitnu i uzvičnu rečenicu • razlikuje potvrdnu i odričnu rečenicu • uočava da neke riječi imaju isto značenje: uočava riječi suprotnog značenja • posjeduje aktivan i pasivan rječnik koji odgovara njegovoj dobi 	
Znanja o književnosti	<ul style="list-style-type: none"> • razlikuje osnovne vrste književnog izražavanja (stih i proza, pjesma i priča) 	
Medijska pismenost	<ul style="list-style-type: none"> • poznaje i koristi različite medije (npr. slikovnice, filmove, TV emisije, kompakt-diskove, i sl., namijenjene djeci) radi informiranja, obrazovanja i zabave • obrazlaže na elementarnoj razini svoj stav u obranu medijskih sadržaja /poruka (npr. dopada mi se/ne dopada mi se i zašto) 	

(1) Pojedinačno nabranje/izdvajanje ishoda predstavljenih u tablici ne znači da se oni realiziraju izolirano, svaki za sebe. Naprotiv, tijekom svake nastavne aktivnosti istodobno se radi na realizaciji nekoliko ishoda, odnosno grupa ishoda.

AKTIVNOSTI UČENIKA

1. Igre riječima i slikama

Sluša, promatra, uspoređuje i manipulira slikama., izmišlja priču na osnovu slike, (prilagođene dobu učenika). Sjecka, savija, lijepi, doctrava, ukrašava i modelira

2. Rimovanje riječi i grupa riječi

Samostalno osmišljava stihove uz pomoć ponuđenih rimovanih riječi (npr. snijeg/brijeg, svukuda/tuda i sl.)

3. Osmišljavanje priče

Osmišljava vlastitu priču u čijem je sadržaju globalna shema bajke, priča koja je odrađena na satu

4. Govorne igre inspirirane doživljajem odslušanog teksta

Može dati drugačiji naslov, izmisliti drugačiji početak i konac ponuđenog teksta

5. Slikovno dočaravanje; pogađanje opisanog

Opisuje, na osnovu onoga što je vidjelo, doživjelo, osjetio, čega se sjeća, ili što želi, bića, predmete, situacije, prostore... Na osnovu odslušanog opisa prepoznaje bića, predmete, situacije, prostore...

6. Ulančavanje riječi

Aktivno sudjeluje u lancu pričanja poznate i izmišljene priče

7. Dramske igre

Uz instrukcije, realizira jednostavnije govorne uloge sudionika dramske radnje u grupnoj scensko-izvođačkoj aktivnosti. Igre pokretom, pantomima, igre uloga

8. Recitiranje

Recitira kraću pjesmu primjerenu dobu učenika

9. Lutkarske igre

Sudjeluje u realizaciji jednostavnih kraćih scena lutkarskog kazališta, s poznatim ili izmišljenim likovima ili sadržajima, sinkronizirajući pokrete ruku i modulacije glasa u oživljavanju lutke

10. Grafičko oblikovanje teksta

Samostalno ili u grupi pravi kolaže novine na teme iz nastave, školskog života i slobodnih aktivnosti

11. Igre asocijacije

Odgovara jednostavnim asocijacijama u vidu jedne ili nekoliko riječi na ponuđeni pojam, uz pokušaj objašnjavanja takvog asocijativnog razmišljanja

12. Pravljenje rječnika

Pravi rječnik svojih omiljenih riječi, ili rječnik riječi koje najčešće čuje

13. Naracija

Izmišlja priče

14. Metajezične igre

Osmišljava vlastiti jezik i predstavlja ih drugima

15. Igre zamjene mjesta

Igra ulogu učitelja, trgovaca, liječnika...

16. Bogaćenje aktivnog rječnika

Sudjeluje u održavanju govornog niza započinjući riječ glasom/slogom kojim je završena prethodna. Traži riječi suprotnog značenja, riječi koji znače umanjeno, riječi istog oblika, a različitog značenja, itd.

18. Glasovne igre

Podražava zvukove iz prirode i «govor» životinja. Prepoznaje drugara samo po boji glasa. (Znaš li tko govori?)

Napomena: Uz ove specifične aktivnosti, na satovima hrvatskog jezika mogu se koristiti i aktivnosti koje su pobrojane u drugim predmetima.

AKTIVNOSTI NASTAVNIKA

Sposobnost i privilegija učitelja da predaje više predmeta u prvom ciklusu u prvom razredu ima poseban značaj. Ta višepredmetna osposobljenost omogućuje interdisciplinarni način rada u formiranju, učvršćivanju i povezivanju znanja. Pri odabiru postupka učitelj ima u vidu potrebe djece s kojima radi, njihova predznanja, kao i vlastita iskustva u primjeni pojedinih postupaka.

Jednako je slobodan u odabiru ponuđenih tema i sadržaja i njihovom povezivanju s temama i sadržajima drugih predmeta.

U suvremenoj školi uloga nastavnika se mijenja i usložava. Njegova nastavnička uloga ostaje, ali pored toga što prenosi informacije, izlaže gradivo i prezentira sadržaj, on i vodi nastavni proces i organizira nastavne aktivnosti, pa samim tim postaje jedan od partnera u pedagoškoj komunikaciji.

PREPORUČENA LITERATURA

Učitelj sam odabira neophodan materijal i nastavna sredstva za realizaciju nastavnih ishoda. Pri tome je dopušteno vršiti odabir materijala iz postojećih početnica, čitanki, vježbenica, nastavnih listića časopisa za djecu (npr. *Smib*, *Cvitak* i slično), vodeći računa da poruke odabranih tekstova budu u skladu s ciljevima obrazovanja (navedenim u Zakonu o osnovama sistema obrazovanja i vaspitanja), principima obrazovnog procesa, općim ciljevima i općim ishodima obvezatnog obrazovanja (navedenim u Opštim osnovama školskog programa) i ciljevima i ishodima nastave materinskog jezika (navedenim u ovom dokumentu).

Napomena: Preporučena dodatna literatura odgovara literaturi navedenoj uz **hrvatski kao maternji jezik**.

ПРИЛОЗИ

Прилог 1

ПРЕПОРУЧЕНА ЛИТЕРАТУРА

Литература препоручена у овом документу представља вид подршке свима онима који учествују у реализацији Посебних основа школског програма за први разред основног образовања и васпитања. Дат је предлог опште литературе и оне која је усмерена на поједине предмете. Препоручена литература није обавезујућа, нити је исцрпна, и предложе се као подсетник у коме се могу пронаћи упоришта за самосталну креацију у свакодневној школској пракси и као подстицај за даљи развој професионалних идеја и поступака. Истовремено напомињемо да је листа понуђене литературе отворена за допуну у зависности од потреба, интересовања и професионалног искуства сваког учитеља, наставника и других учесника у реализацији школског програма. Наставник и сам може да трага за новом литературом или да користи добре, већ познате изворе информација, како би своју наставну праксу усмерио ка циљевима и исходима предмета и области за први разред (односно циклус), имајући у виду целокупну стратегију основног образовања и васпитања.

Предлози о допунама и изменама наведене листе могу се слати на адресу Министарства просвете и спорта Републике Србије.

ПРЕПОРУЧЕНА ШИРА ЛИТЕРАТУРА

- Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2001): *Активно учење 2*, Београд, Институт за психологију, Министарство просвете и спорта Републике Србије, Министарство за просвјету и науку Црне Горе.
- Ковач-Церовић, Т., Росандић, Р., Попадић, Д. (1995): *Учионица добре воље*, Београд, Група МОСТ.
- Кондић, К., Левков, Љ. (1999): *Првих десет година*, Београд, Центар за примењену психологију Друштва психолога Србије.
- Крњић, З. (2002): *Надареност младих*, Београд, Институт за психологију, поглавља: Развој интелектуалне надарености (53–73) и Идентификовање интелектуално надарених (91–119).
- Крњић, С. (2002): *Социјални односи и образовање*, Београд, Институт за педагошка истраживања, Виша школа за образовање васпитача, Вршац.
- Максић, С. (1998): *Даровито дете у школи*, Београд, Институт за педагошка истраживања.
- Марковић М. и сарадници (2000): *Корак по корак 2*, Београд, Креативни центар.
- Фаунтин, С. (1995): *Образовање за развој: Приручник за наставнике за глобално учење*, Београд, Београдска канцеларија УНИЦЕФ-а.
- Шмит, В. Х. О. (1999): *Развој детета*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Комисија за развој школског програма (2003): *Реформа образовања у Републици Србији – Школски програм – концепција, стратегија, имплементација*, Београд, Министарство просвете и спорта.
- Walsh, K. V. (2003): *Стварање средине за учење усмерене на дете*, Београд, ЦИП Центар за интерактивну педагогију.

ОСНОВНИ ПРЕДМЕТИ

СРПСКИ ЈЕЗИК

Учитељ сам одабира неопходан материјал и наставна средства за реализацију предвиђених исхода. При томе је могуће вршити одабир материјала из постојећих буквара, читанки, наставних листова, почетница, писанки, часописа за децу (нпр. "Невен", "Велико двориште", "Школарац", "Бачко доба", Зека, Тик-Так ...).

МАТЕМАТИКА

- Марјановић, М. (2002): *Игре једначења*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Материјали Архимедеса за предшколску математику.
- Материјали Архимедеса за математику у првом разреду, e-mail Arhimed1@EUnet.yu.

ОБАВЕЗНИ ПРЕДМЕТИ

СВЕТ ОКО НАС

- Анђелковић, П. (2001): *Ничија куца*, Београд, Креативни центар
- Бељански-Ристић, Љ. (1993): *Како да се ради*, Пријатељи деце Србије
- Бојовић, В. (2001): *Кретање*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
- Брдар, С. (2002): *Како спасти дрво*, Београд, Креативни центар
- Дасукидис, В., Стојковић, Д., Милетић, В. (2001): *Именоиграње*, Београд, Креативни центар
- Зиндовић, Г., Безданов, С. (2001): *Pars pro toto (Медијска писменост за наставнике основних школа)*, Београд, Медија фокус
- Иванов, Г. (1999): *Формула стваралаштва*, Београд, Креативни центар
- Ивић, И. (1993): *Шта да се ради*, Пријатељи деце Србије
- Игњатовић-Савић, Н. (1993): *Чувари осмеха I*, Београд, Институт за психологију
- Игњатовић-Савић, Н. (2002): *Сазнање о себи и другима I*, Београд, Министарство просвете и спорта Републике Србије
- Ишин-Томић, Ј. (1997): *Чувари природе*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
- Кордић, Б. (2002): *Саобраћајна азбука*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
- Михаљчић, М. (2001): *64 маишарије*, Београд, Креативни центар
- Новковић, Љ., Требјешанин, Б., Гачановић, Б. (2003): *Активно кроз свет око нас – приручник за наставнике*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства
- Плут, Д., Маринковић, Љ. (1994): *Конфликти и шта са њима*, Београд, Креативни центар
- Рајовић, Ј. (2000): *Хеј, не дувај ми у лице – Здравствено-васпитна читанка*, Нови Сад, Scribo
- Ршумовић, Љ. (1993): *Буквар деџих права*, Београд, Завод за уџбенике/ Пријатељи деце Србије
- Сенћански, Т. (2001): *Мали кућни огледи 1–2*, Београд, Креативни центар
- Сикимић, Љ. (2001): *Дечје игре некад и сад*, Београд, Креативни центар
- *Фолклор – Арт график, Београд – часопис, континуирано од 2002.*
- Фонтејн, С. (1998): *И то је право*, UNICEF, Београд
- Шарпак, Ж. (2001): *Рука у тесту*, Друштво физичара Србије.

УМЕТНОСТИ

- Васиљевић, З. М. (1991): *Музички буквар*, Београд, Завод за издавање уџбеника.
- Вукомановић, Н. (1989): *Растимо с песмом*, Горњи Милановац, Дечије новине.
- Вукомановић, Н., Комненић, О. (1981): *Музичке игре*, Горњи Милановац, Дечије новине.
- Јанковић, Љ. и Д. (1971): *Народне игре*, Београд, Савет за васпитање и бригу о деци и Дом пионира.
- Мајданац, Б. (1997): *Распевана вртешка*, Београд, ИК «Загорац».
- Илић, М. Бели (1975): *На слово на слово*, Београд, ПГП.
- Музичке касете и ЦД песама за децу: *Колибри, као и музика из играних и анимираних филмова за децу...*
- Бокшан-Танурчић, З. (2000): *Од игре до позорнице*, Београд, Креативни центар
- Група аутора, (2000): *Корак по корак 2*, Београд, Креативни центар (поглавље: *Дете у игри драме и позоришта*).
- Касагић, Ђ., Бојановић, И. (1995): *Игре покретом*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Мисаиловић, М. (1991): *Дете и позоришна уметност*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Хаџи Јованчић, Н. (2000): *Дечји атеље I – цртање; сликање*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Хаџи Јованчић, Н. (2000): *Дечји атеље II – штампање; вајање*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.

ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

- Бала, Г. (2002): *Спортска школица*, Нови Сад, Г. Бала.
- Банићевић, М. и др. (2000): *Сачувајмо здравље*, Београд, Институт за здравствену заштиту мајке и детета Србије: Републички центар за планирање породице.
- Бацковић, А., Мугоша Б., Лаушевић, Д. (2000): *Превенција наркоманије*, Подгорица: УНИЦЕФ.
- Бјеговић, В. и др. (1998): *Здравствено васпитање у основним школама: водич за наставнике*, Београд, Катедра социјалне медицине Медицинског факултета.
- Гера, И., Дотлић, Љ. (2000): *Приручник за подстицање деџег самопоштовања*, Нови Сад, Матица српска.
- Даниловић, Д. (1998): *Музичка азбука: штампана музикалија: песмарица – словарица – мјузикл*, Београд, Slatemode international.
- Думонт, В.: *Плашим се оног господина*, Београд, Инџест траума центар у име Мреже поверења против насиља заснованог на родној припадности, уз подршку Београдске канцеларије УНИЦЕФ-а.
- Ивић, И., Пешикан, А., Антић, С. (2001): *Активно учење 2*, Београд, Институт за психологију.
- Касагић, Ђ., Бојановић, И. (1995): *Игре покретом*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ковач Церовић, Т., Росандић, Р., Попадић, Д. (1996): *Учионоца добре воље: увод*, Београд, Група МОСТ.
- Ковач Церовић, Т., Росандић, Р., Попадић, Д. (1996): *Учионица добре воље: радионица за основце*, Београд, Група МОСТ.

ПРИЛОЗИ

- Котуровић, Б., Маринковић, А. (1981): *Народне игре Југославије*, Београд, Јеж.
- Котуровић, Љ., Јеричевић, Д. (1988): *Корективна гимнастика*, Београд, Спортска књига.
- Кошничар, М. (1998): *Приручник за физичко васпитање*, Сомбор, Учитељски факултет.
- Крагујевић, Г. (1998): *Буквар физичког вежбања и играња*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Крсмановић, Б. (1996): *Час физичког вежбања*, Нови Сад, Факултет физичке културе.
- Маринковић, А. (2001): *Атлетика АБЦ: буквар из атлетике за девојчице и дечаке од 7 до 14 година и старије: А (техника) + Б (кондиционе вежбе) + Ц (тренинг такмичења) = резултат*, Нова Пазова, Бонарт.
- Милановић, Љ. (1997): *Настава физичког васпитања: од I до IV разреда основне школе: методички приручник за учитеље и студенте Учитељског факултета*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Немец, П. (1999): *Елементарне игре и њихова примена*, Београд, Идеа.
- Поповић, Д. и др. (2001): *Незгоде се дешавају: приручник за родитеље и оне који воде рачуна о деци*, Београд, УНИЦЕФ.
- Фаунтин, С. (1995): *Образовање за развој: приручник за наставнике за глобално учење*, Београд, Београдска канцеларија УНИЦЕФ-а.
- Цуцић, В. (2003): *Буквар здравља*, Београд, Завод за издавање уџбеника.

ИЗБОРНИ ПРЕДМЕТИ

ОБРАЗОВАЊЕ ЗА ЖИВОТНУ СРЕДИНУ

- Брун, Г., Гачановић, Б., Васић др В., Мандић, Р., Матановић, др В., Скенцић, М., Стаматовић, мр О., (1995): *Зелени путокази*, Београд, Предшколска установа "Врачар".
- Гачановић Б. (1991): *Еколошка почетница*, Београд.
- Група аутора (1993): *Домашинство без отрова*, Београд, ЕКОЛИБРИ.
- Група аутора (1996): *Еко бајке*, Суботица, Еко ЈУ радио Суботица.
- Група аутора (1994): *Како деца могу спасти планету*, Београд, ЕКОЛИБРИ.
- Група аутора (1996): *Школа у природи, национални парк Тара, Копаник и Фрушка Гора*, Београд, Министарство за животну средину и Креативни центар.
- Ишин-Томић, Ј. (1997): *Чувари природе*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Матановић, др В., Матовић, М., (1997): *Школа у природи (шума и ливада)*, Београд, Министарство за животну средину и УНИЦЕФ.
- Матановић, др В. (1999): *Еколошка секција у основној школи*, Београд, Министарство за животну средину.
- Матановић, др В., Веиновић, З. (2001): *Еколошко-природњачки водич за учитеље*, Београд, Министарство за животну средину и Савез педагошких друштва Југославије.

РУКА У ТЕСТУ–ОТКРИВАЊЕ СВЕТА

- Шарпак, Ж. (2001): *Рука у тесту*, Београд, ДФС.
- Бојовић, В. (1995): *Кретање*, Београд, Завод за издавање уџбеника.
- Бојовић, В. (1994): *У свету електрицитета*, Београд, Завод за издавање уџбеника.

Напомена: Наставнику се препоручује и коришћење погодне литературе наведене за предмет Свет око нас.

ЖИВОТНЕ ВЕШТИНЕ

- Кордић, Б. (2002): *Саобраћајна азбука*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Кордић, Б. (2002): *Мали улични трикови – дидактичка игра*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Лукић, Д. (2002): *Е баш хоћу лепо да се понашам*, Београд, ИК «Драганић».
- Миленковић, В. (1999): *Књига лепог понашања*, Земун, ИП Невен.
- Милошевић, В. (2001): *Како научити дете да сачува живот*, Београд, ИК «СИЛ».
- Група аутора (2002): *Земљотрес – шта је то?* Београд, РСЗ Београд у сарадњи са Лекарима без граница.
- Група аутора (2003): *Мултимедијални саобраћајни буквар*, Београд, Саобраћајни факултет.
- Као и сва она литература која промовише наведене вештине (нега биљака, кућних љубимаца и друго).

ОД ИГРАЧКЕ ДО РАЧУНАРА

- Упутства за коришћење: слагалица, конструкторских комплета и сличних материјала.
- Упутства за руковање једноставним апаратима и уређајима.
- Техничке новине, Београд, Практична књига.

НАРОДНА ТРАДИЦИЈА

Препоручују се постојећи описи фолклорних игара и штампане збирке текстова дечјег фолклора (игре и кратке текстуалне форме као што су загонетке, успаванке, разбрајалице... и фолклорни текстови као што су бајке, легенде, приче, песме, пословице, предања...), стручна литература о фолклорним хлебовима, приручници и речници народне религије о биљкама и сл.

ВЕЖБАЊЕМ ДО ЗДРАВЉА

Користити литературу која је наведена у Посебним основама за први разред основног образовања и васпитања и Приручнику – водичу за учитеље за предмет *Физичко и здравствено васпитање*.

ГРАЂАНСКО ВАСПИТАЊЕ

Приручник за наставнике:

- Игњатовић-Савић, Н. (2002): *Сазнање о себи и другима 1*, Београд, Министарство просвете и спорта РС.

Литература за наставнике:

- Конвенција о правима детета, УНИЦЕФ
- Розенберг, М. (1996): *Један модел ненасилне комуникације*, Београд, Центар за ненасилну комуникацију.
- Розенберг, М. (2002): *Језик саосећања*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Ршумовић, Љ. (1995): *Буквар дечјих права*, УНИЦЕФ.

Литература за ученике:

- Игњатовић-Савић Н., Трикић З. (1992): *Нешто лично 1- Ја о себи*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Игњатовић-Савић Н., Трикић З. (1994): *Нешто лично 2 – Ја и други*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.
- Игњатовић-Савић Н., Трикић З., Ивковић Ј. (1994): *Нешто лично 3 – Моја осећања*, Београд, Завод за уџбенике и наставна средства.

Напомена: За изборне предмете језичка радионица и математичка радионица препоручује се литература дата уз одговарајући основни предмет. Такође, за остале предмете за које у овом делу текста није наведена литература, информацију потражити уз основни текст датог предмета.

ПРИЛОЗИ

Прилог 2

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА ЗА СВЕ ОБРАЗОВНЕ ОБЛАСТИ

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КОМУНИКАЦИЈА

ЦИЉ И ИСХОДИ НАСТАВЕ МАТЕРЊЕГ ЈЕЗИКА НА КРАЈУ ПРВОГ ЦИКЛУСА

Циљ наставе матерњег језика у првом циклусу јесте да ученик користи основне технике читања и писања на писму (писмима) матерњег језика, као и друге језичке компетенције ради успешног комуницирања, читања и разумевања различитих врста текстова, проширивања сопствених знања и размене искустава.

Језичке активности		По завршетку првог циклуса ученик:
Језичка репечција	Слушање	<ul style="list-style-type: none"> • прати и разуме кратке текстове различитих врста (излагања, саопштења, дидактичка упутства, књижевне текстове) на стандардном језику, прикупљајући информације и богатећи знања и речник • уочава да се у грађењу порука повезују говор и други облици изражавања (покрет, слика, музика, итд.)
	Читање	<ul style="list-style-type: none"> • течно чита писмо (писма) матерњег језика • примењује основне вештине и стратегије читања • чита кратке текстове различитих врста, прикупљајући информације, богатећи знања и речник, развијајући искуство и машту • чита и разуме нелинеарне елементе текста (илустрације, легенде, табеле, једноставне дијаграме) • користи садржај књиге да би пронашао тражени део • уочава делове текста (наслови, поднаслови, име аутора, одељци, пасуси) • користи сликовни речник или речник на крају књиге да би открио значење непознате речи
Језичка продукција	Говор	<ul style="list-style-type: none"> • правилно изговара гласове, речи и изразе, и правилно интонира реченицу • говори течно, одговарајућим темпом • користи план да би припремио краће саопштење о познатој теми • јасно формулише исказе, примерено говорној ситуацији • изражава мисли, идеје, осећања и ставове о разним темама из свог непосредног окружења, на основу искуства и маште • напамет говори кратке текстове (рецитује, говори по улогама)
	Писање	<ul style="list-style-type: none"> • користи писмо (писма) матерњег језика поштујући правопис • влада основним вештинама и стратегијама писања • пише краће текстове различитих форми и намена изражавајући мисли, идеје, осећања и ставове о разним темама из непосредног окружења, на основу искуства или маште
Интеракција	<ul style="list-style-type: none"> • толерантно и без устручавања учествује у разговору држећи се теме и користећи језичка средства примерена узрасту и комуникативној ситуацији • уме да саопшти и образложи свој став о неком спорном питању (нпр. приликом игре са вршњацима) • уме да обави телефонски разговор • поставља питања и даје одговоре, и у усменом и у писаном облику, придржавајући се конверзацијских узуса • користи основне форме писане комуникације, тј. уме да напише: писмо, поруку, списак, обавештење, оглас, разгледницу, позивницу 	
Медијација	<ul style="list-style-type: none"> • формира и преобликује исказе и краће текстове уз помоћ вербалних и невербалних средстава ради преношења основних значења • издваја кључне речи из кратког текста • даје наслов тексту, слици, стрипу; даје поднаслов деловима текста 	
Интерпретација/ интеракција са текстом	<ul style="list-style-type: none"> • користи сопствено знање и искуство, као и друге текстове/материјале да би разумео оно што чита • разликује стварно од имагинарног • препознаје и издваја основне идеје у тексту • издваја и описује: заплет, место и време догађаја, след догађаја, главне актере и њихове особине • препознаје фигуративни језик у књижевном и некњижевном тексту • изражава сопствени утисак/мишљење/став о прочитаном поткрепљујући га текстом 	

ПРИЛОЗИ

Знања о језику	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје гласове/слова, речи и реченице • препознаје и разликује врсте речи (заједничке и властите именице, глаголе, описне придеве и личне заменице) • разликује обавештајну, упитну и узвичну реченицу • уме да подели реч на слоге (једноставнији случајеви) • разликује основне глаголске облике за исказивање прошлости, садашњости и будућности • идентификује основне облике променљивих речи (нпр. номинатив именичких речи, одн. инфинитив глагола) како би могао да употребљава речник • разликује речи истог и супротног значења; речи које означавају нешто умањено/увећано • разликује дословно од пренесеног значења • зна напамет алфавет (алфабете) матерњег језика • поседује активан и пасиван речник који одговара његовом узрасту
Знања о књижевности	<ul style="list-style-type: none"> • разликује књижевни текст од осталих врста текстова • разликује основне врсте књижевног изражавања (стих и прозу, песму и причу) • познаје једноставне књижевнојезичке форме (бајка, басна, мит, анегдота, шаллива прича, прича о животињама, виц или досетка, пословица, загонетка, разбрајалица)
Медијска писменост	<ul style="list-style-type: none"> • познаје и користи различите медије (нпр. новине и часописе, филмове, ТВ емисије, компакт-дискове, и сл. намењене деци) ради информисања, образовања, забаве • на елементарном нивоу тумачи значење медијских порука (саопштава шта је уочио, шта је научио; шта му се допада и зашто, и сл.) • изражава идеје, искуства, ставове и машту кроз групно и самостално обликовање једноставних медијских текстова (стрип, новине, сценарио, плакат, карикатура, итд.)

Плавом бојом означени су исходи који се реализују у свим образовним областима / предметима.

Црвеном бојом означени су исходи који се реализују у двама или више образовних области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области / предмету у којој су формулисани

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ ЈЕЗИК, КЊИЖЕВНОСТ И КОМУНИКАЦИЈА

ЦИЉ И ИСХОДИ НАСТАВЕ СТРАНОГ ЈЕЗИКА (Ј2) ЗА ПРВИ ЦИКЛУС

Циљ наставе страног језика као основног предмета у првом циклусу је да оспособи ученика да на страном језику комуницира на основном нивоу у писаном облику о темама из његовог непосредног окружења. У исто време, настава страних језика треба да: 1. подстакне развијање свести о сопственом напредовању ради јачања мотивације за учење језика; 2. олакша разумевање других и различитих култура и традиција; 3. стимулише машту, креативност и радозналост; 4. подстиче употребу страног језика у личне сврхе и из задовољства.

Језичке активности		По завршетку првог циклуса ученик:
Језичка рецепција	Слушање	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје гласове, нагласак, ритам и интонацију у језику који учи • разуме кратке приче, песме и дијалоге о познатим темама, које чује уживо, или са аудио-визуелних записа • разуме и реагује на одговарајући начин на кратке усмене поруке у вези са личним искуством и са активностима на часу (позив на игру, заповест, упутство итд.)
	Читање	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје слова, написане речи и реченице и поштује правописне знаке приликом читања • разуме основна значења кратких писаних и илустрованих текстова
Језичка продукција	Говор	<ul style="list-style-type: none"> • правилно артикулише гласове, акцентује речи, поштује ритам и правилно интонира реченицу • даје основне информације о себи и свом окружењу • описује у неколико реченица познату радњу или ситуацију
	Писање	<ul style="list-style-type: none"> • преписује, допуњава и самостално пише речи и краће реченице поштујући правопис • пише појединачне речи и кратке реченице о себи и свом окружењу
Интеракција	<ul style="list-style-type: none"> • са саговорницима размењује неколико основних исказа у вези са конкретном ситуацијом (поздрављање, представљање, тражење и давање информације или услуге, изражавање осећања, допадања или недопадања) • даје активан допринос у комуникацији (у пару, у групи, итд.) • препознаје кад нешто не разуме, поставља питања и тражи разјашњења 	

ПРИЛОЗИ

Медијација	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију</i>
Интерпретација/ интеракција са текстом	<i>На овом узрасту нису предвиђени исходи за ову категорију</i>
Знања о језику	<ul style="list-style-type: none"> • препознаје и правилно употребљава основне језичке елементе • користи језик у складу са нивоом формалности комуникативне ситуације (нпр., форме учтивости) • процењује квалитет личног постигнућа у језичким активностима (разуме везу између сопственог ангажмана и постигнућа)
Медијска писменост	<ul style="list-style-type: none"> • користи садржаје медијске продукције намењене учењу страних језика на елементарном нивоу (штампане медије, аудио/видео запис, компакт-диск, итд.)

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ И ФИЛОЗОФИЈА

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Циљеви	Исходи
Разумевање појава и ситуација везаних за непосредно друштвено и природно окружење	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • познавати основне карактеристике непосредног природног и друштвеног окружења и њихову повезаност (редеф, временске прилике, природна богатства, насеља); • разумети шта је то што повезује појединце у породици, дому, дворшиту – згради, школи, насељу и завичају; • разумети улоге, права и обавезе унутар група којима припада; • разумети значај постојања правила у групи и учествовати у њиховом доношењу; • примењивати правила понашања у групи.
Разумевање и уважавање сличности и разлика међу појединцима и групама	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • уважавати разлике међу појединцима по изгледу, узрасту, интересовањима, полу, боји коже (раси), језику, вери; • препознавати и поштовати традицију друштвених група у непосредном окружењу; • умети да опише занимања људи у свом окружењу и послове које обављају; • бити упознат са дејим правима и начинима њиховог остваривања.
Коришћење различитих социјалних вештина у непосредном друштвеном окружењу	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • разумети своја осећања и потребе и осећања и потребе других; • примењивати правила пристojног понашања у комуникацији са вршњацима и одраслима; • сарађивати у групи и учествовати у решавању заједничких задатака и проблема; • бити способан да у одељењу изрази своје мишљење; • бити способан да јавно иступа у одељењу, разреду, школи, итд.; • помагати и прихватати помоћ вршњака и одраслих; • поштовати и примењивати саобраћајна правила, сигнализацију (правила кретања улицом и отвореним друмом, правила прелажења преко улице: семафор и пешачки прелаз) и користити превозна средства.
Оспособљавање за сналажење у простору и времену	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • именовати и одредити главне стране света према Сунцу; • умети да прикаже сликом и моделом објекте из природе и препозна их на географској карти (боје за рељеф, воде, границе, ознака за насеље); • бити способан да се сналази у току дана, седмице, месеца и године и именовати деценију; • временски организовати своје активности, самостално и уз помоћ одраслих; • разумети социјалну потребу за мерењем времена (организовање рада и слободног времена); • знати да опише различите активности људи у различитим годишњим добима.

ПРИЛОЗИ

<p>Оспособљавање за самостално учење и долажење до информација</p>	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • користити изворе информисања као што су: слике, фотографије, књиге, часописи, ТВ, радио, ЦД, интернет и информације од особа из непосредног окружења; • препознати сопствене тешкоће у учењу и тражити помоћ од учитеља, вршњака, родитеља – старатеља; • постављати питања и тражити одговоре; • изводити једноставна истраживања (лична прошлост, прошлост родитеља - старатеља, прошлост и садашњост простора у коме живи и учи, сезонске промене - годишња доба у месту у коме живи); • изабрати начин на који ће учити и користити слободно време;
<p>Развијање одговорног односа према себи и окружењу</p>	<p>Ученик ће:</p> <ul style="list-style-type: none"> • остварити своје потребе на начин који не угрожава друге; • извршавати своје обавезе у школи и породици; • препознавати начине на које човек утиче на своје окружење (изградња насеља, путева, брана, мостова, утицај на вегетацију, итд.) и окружење на њега (утицај временских прилика, квалитета ваздуха, воде, хране); • знати да чува и уређује простор у ком живи и учи; • развијати одговоран однос према културном наслеђу.

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ МАТЕМАТИКА, ПРИРОДНЕ НАУКЕ И ТЕХНОЛОГИЈА

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

<p>Циљеви</p>	<p>Исходи <i>По завршетку првог циклуса ученик ће:</i></p>
<p>Развијање основних појмова математике и природних наука и њихово повезивање</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знати јединице за дужину (милиметар, центиметар, дециметар, метар, километар) и време (секунд, минут, сат, дан, седмица, месец, година, деценија, век, миленијум); • разликовати и именовати једноставне геометријске фигуре и њихове елементе (тачка, дуж, квадрат, правоугаоник, троугао, круг, права, полуправа, линија и угао) и умети да их нацрта; умети да се служи прибором за цртање; • препознати осно симетричне фигуре и подударност у свакодневним ситуацијама; • разликовати и именовати једноставна геометријска тела (лопта, коцка, квадар, пирамида, ваљак, купа), правити моделе (на пример, од пластелина) и разликовати и именовати њихове елементе; • именовати биљке и животиње из своје околине и њихове главне одлике; • знати појмове везане за оријентацију у простору и времену; • знати својства воде, ваздуха и земљишта и њихов значај за живи свет и људске делатности; • знати основне карактеристике гасова, течности и чврстих тела; • користити научни речник, примерен узрасту, за описивање особина и понашање живих бића, материјала, појава и процеса.
<p>Развијање способности уочавања основних својстава објекта, појава и процеса у окружењу и уочавање њихове повезаности</p>	<ul style="list-style-type: none"> • знати да сва жива бића опстају зато што остављају потомство; • груписати жива бића на основу њихових разлика и сличности; • уочавати разлике између живе и неживе природе и производа људског рада; • препознавати и именовати различите материјале (метал, пластика, дрво, папир, стена) и уочити њихова специфична својства; • груписати материјале и објекте на основу њихових својстава (механичких, топлотних, магнетних, електричних); • уочити како својства материјала одређују њихову употребу; • уочити како се материјали и објекти могу мењати под топлотним и механичким утицајима; • препознавати да су неке промене повратне (кондензовање, испаравање, еластичност), а неке неповратне (сагоревање, рђање); • препознавати различите облике кретања, њихове основне карактеристике и уочавати узроке неких облика кретања; • разумети да механичко дејство може променити облик предмета, његов положај и брзину; • уочавати када и како тела падају, клизају се и котрљају наниже; • увиђати везу између облика живих бића, њиховог начина живота и станишта.

ПРИЛОЗИ

<p>Развијање основних знања о количини и броју</p>	<ul style="list-style-type: none"> • читати, писати и упоређивати бројеве од 0 до 1000; • приказивати бројеве помоћу тачака на правој и употребљавати знаке једнакости и неједнакости; • читати и писати римске бројеве; • знати да сабира и одузима до 1000; • знати да множи и дели са остатком до 1000 (троцифрени број дели једноцифреним или са десет); • знати особине рачунских операција, приоритет операција и употребу заграда; • умети да сликовито прикаже, упореди и запише разломак као део целине, и да израчуна један њен део; • разумети појам цене и на примерима манипулације са новцем покаже стечена аритметичка знања; • поредити, процењивати и мерити дужине у окружењу; поредити и процењивати бројност објеката; • знати јединице за дужину и време и да рачуна са њима (пореди, сабира и одузима); • знати да израчуна дужину изломљене линије и обим правоугаоника и троугла.
<p>Развијање основних елемената логичког мишљења</p>	<ul style="list-style-type: none"> • уочавати узрочно-последичне везе у окружењу и у изведеним огледима (на пример, да ли пређени пут зависи од облика предмета и јачине деловања, када ће се материјал брже растворити...); • решавати једноставне проблем-ситуације у математици и природним наукама; • решавати једноставне логичко-комбинаторне проблеме који се односе на пребројавање објеката, откривање правилности у низовима бројева или објеката, решавање једноставних ребуса и сл. • разумети и знати да решава текстуалне задатке који се свде на основне рачунске радње и при томе умети да користи слова за запис непознатог броја; • правилно користити речи увек, никад, некад, неки, сваки, и, или, не.
<p>Развијање радозналости и способности за активно упознавање и чување животног окружења</p>	<ul style="list-style-type: none"> • стећи навике одговорног односа према живим бићима; • посматрати и истраживати промене у окружењу кроз једноставне огледе и исказивати своја запажања (на пример, како облик тела и средина утичу на кретање); • уочавати и описивати појаве, промене и процесе у природи, формулисати питања, слободно исказивати своја предвиђања, интересовања и давати предлоге; • предлагати и организовати сопствене активности; • испитивати и описивати појаве и промене својстава неких материјала из свакодневног живота; • умети да измери време, дужину и температуру.
<p>Упознавање основних информатичких и комуникационих средстава и њихова употреба</p>	<ul style="list-style-type: none"> • познавати основна правила у саобраћају и придржавати их се; • користити рачунар за учење кроз игру; • познавати основна комуникациона средства.
<p>Развијање толеранције, самосталности и способности за рад у групи</p>	<ul style="list-style-type: none"> • самостално исказивати своје идеје и у тиму размењивати знања и искуства; • уважавати различитост међу људима у физичком, менталном, емотивном и другом смислу.

ПРИЛОЗИ

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ УМЕТНОСТИ

ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Циљеви

- Упознавање и истраживање различитих форми уметничког изражавања
- Упознавање једноставне терминологије уметничких дисциплина и савремених медија
- Упознавање изабраних примера из културног живота и традиције

Исходи

ОСНОВНА ЗНАЊА	<ul style="list-style-type: none"> • Разликују основне елементе израза у визуелним уметностима, музици, драми и покрету (фолклорна, класична, савремена...); • Користе једноставну терминологију у визуелним уметностима, музици, драми и покрету; • Препознају уметничка својства у објектима и појавама у свету који их окружује; • Наведу места на којима могу да науче нешто о уметности; • Препознају ко су ствараоци у њиховом окружењу; • Безбедно и примерено користе алатке и материјале за уметничке активности; • Препознају да су и савремени медији (фотографија, видео, стрип, рекламна порука...) средство израза у уметностима;
СТВАРАЛАЧКЕ И ИЗВОЂАЧКЕ СПОСОБНОСТИ	<ul style="list-style-type: none"> • Саопште једну исту идеју или садржај кроз различите уметничке медије, самостално и у групи; • Користе различите материјале и средства у стварању и извођењу у визуелним уметностима, музици, драми и покрету; • Изаберу једноставне елементе израза у визуелним уметностима, музици, драми и покрету да би изразили себе и разменили своја осећања и искуства са другима; • Адекватно учествују у уметничким активностима у школи;
КРИТИЧКО МИШЉЕЊЕ	<ul style="list-style-type: none"> • Искажу мишљење о својим и радовима друге деце; • Опишу разлике које су препознали у уметничким радовима из различитих земаља и култура; • Наведу примере порука које су препознали у комерцијалним и другим видовима уметничког израза;

ПРИЛОЗИ

ОБРАЗОВНА ОБЛАСТ ФИЗИЧКО И ЗДРАВСТВЕНО ВАСПИТАЊЕ

ОПШТИ ЦИЉЕВИ И ИСХОДИ ЗА ПРВИ ЦИКЛУС ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Општи циљеви	Исходи за први циклус
Очување и унапређивање здравља	<ul style="list-style-type: none"> • позитивно доживљава и вреднује наставу физичког и здравственог васпитања • поседује знања о значају здравља • поседује знања о значају физичке активности за очување и унапређивање здравља • поседује знања о значају природних фактора (ваздух, сунце, вода) и физичке активности у природи • породично користи здравствене услуге • има усклађен дневни ритам одмора, спавања, учења и игре, примерен узрасту, уз асистенцију одраслих • избегава ситуације у којима може да се повреди и уме да тражи помоћ • познаје принципе правилне и редовне исхране, има изграђену културу обедовања • има развијене основне навике личне и колективне хигијене • познаје родне (полне) карактеристике, уважава супротан пол • зна да су психоактивне супстанце штетне • тражиће помоћ уколико је зловлађено (физички, емоционално или сексуално) и(или) занемарено, или зна за такав случај • разликује правилно од неправилног држања тела • разуме значај правилног држања тела за здравље • унапређује држање тела
Развијање моторичких способности, умења и навика у складу са узрастим и индивидуалним карактеристикама	<ul style="list-style-type: none"> • уме да лоцира положај предмета или других особа у односу на себе • уме да лоцира међусобни положај предмета и/или других особа • препознаје просторна и временска обележја вежбе (положај, правац, смер, путања, темпо, брзина) • унапређује моторичке способности брзину, координацију, снагу, гипкост, издржљивост, равнотежу и прецизност) • способан је да преплива 25 м изабраном техником • вешто изводи разноврсне форме природних облика кретања (ходање, скакање, трчање...) • повезује природне облике кретања (нпр. трчање + скакање...) • примењује природне облике кретања и њихове комбинације у играма и полигонима • правилно изводи једноставније вежбе обликовања, са реквизитима и без њих • правилно изводи једноставне плесне кораке (народни, друштвени, модерни плес) • влада изабраним умењима из гимнастике и спортских игара • поседује и друга моторичка искуства у зависности од личних интересовања и могућности средине (нпр. пливање, вожња бицикла, смучање, санкање, клизање, пешачење у природи итд.)
Оспособљавање за самостално вежбање у слободно време	<ul style="list-style-type: none"> • познаје термине за означавање основних положаја, ставова, покрета и кретања • зна улогу делова тела приликом вежбања • поседује знања о кључним елементима природних облика кретања (шта је важно при правилном ходању, трчању...) • препознаје основне врсте вежби обликовања (вежбе јачања, вежбе истезања, вежбе лабављења) • препознаје физиолошке знаке умереног оптерећења и замора (нпр. бржи рад срца, знојење, несвестица итд.) и уме да тражи помоћ ако се лоше осећа • познаје основна начела безбедности у сали, на игралишту и базену • самостално примењује научене моделе физичке активности (игре, јутарња гимнастика)
Промовисање позитивних социјалних интеракција	<ul style="list-style-type: none"> • прихвата оне који се од њега разликују • опходи се са пажњом према вршњацима и показује спремност да им помогне • игра се и вежба у групи успостављајући сарадничке односе • поштује постављена правила уз подстицање и надзор учитеља • позитивно вреднује успешне потезе и уложени труд свих учесника у игри • препознаје неспортско понашање (груба игра, кршење правила, непристојно понашање...)
Развијање позитивне слике о себи	<ul style="list-style-type: none"> • упознаје и прихвата своје способности, особине и ограничења од значаја за учешће у физичкој активности • поседује позитивно искуство успешности савладавања све сложенијих кретних задатака • упознаје и прихвата себе • упознаје своје способности
Развијање креативности кроз покрет	<ul style="list-style-type: none"> • покретом изражава своје емоције и искуства, покрет усклађује са музиком • пантомимом и покретом приказује различите животне ситуације

Плавом бојом означени су исходи који се реализују у свим образовним областима/предметима.

Црвеном бојом означени су исходи који се реализују у двама или више образовних области/предмета.

Црним словима написани су исходи који се реализују у образовној области/предмету у којој су формулисани.

Документ Посебне основе школског програма за први разред основног образовања и васпитања сачинила је Комисија за први разред у проширеном саставу:

Снежана Аздејковић, ОШ «Јован Миодраговић», Београд
Александра Беговић, Министарство просвете и спорта, Београд
Љубица Бељански-Ристић, Центар за културу «Стари град»/ЦЕДЕУМ, Београд
Вера Бојовић, Министарство просвете и спорта, Београд
Дејан Бошковић, ОШ «Иво Андрић» Београд
Мр Гордана Брун, Министарство за животну средину РС (консултант)
Ивана Васиљевић, ОШ »Уједињене нације», Београд
Мр Михаило Вељковић, Математичка гимназија, Београд
Радолка Влајев, ОШ »Јосиф Панчић», Београд
Доц. др Јулијана Вучо, Филолошки факултет, Београд
Мирослава Грујић, Министарство просвете и спорта, Београд
Др Мирјана Детелић, Балканолошки институт САНУ
Проф. др Јаблан Дојчиловић, Физички факултет, Београд
Др Вишња Ђорђић, Факултет физичке културе, Нови Сад
Радмила Жежељ-Рапић, ОШ »Јосиф Панчић», Београд
Проф. др Слободан Јовановић, Биолошки факултет, Београд
Јелена Југовић, ОШ «Марија Бурсаћ», Београд
Марија Капс, ОШ «Краљ Петар Први», Београд
Мирјана Ковачевић, ОШ «Милош Црњански», Београд
Проф. др Нада Кораћ, Учитељски факултет, Београд (консултант)
Мр Зора Крњић, Институт за психологију, Филозофски факултет, Београд, (консултант)
Проф. др Душанка Лазаревић, Филозофски факултет, Нови Сад и Виша школа за образовање васпитача предшколских установа, Београд (координатор Комисије за први разред)
Проф. др Вера Матановић, професор у пензији, Учитељски факултет, Београд (консултант)
Др Габор Месарош, гимназија «Милош Црњански», Београд
Мирјана Мунђа, ОШ «Јелена Петковић», Београд
Љиљана Новковић, ОШ «Дринка Павловић», Београд
Весна Остојић, ОШ «Жикица Јовановић Шпанац», Београд
Мр Мила Паунић, Завод за заштиту здравља студената, Београд
Јасмина Перовић, ОШ «Коста Абрашевић», Београд
Златко Пиперски, ОШ «Светозар Милетић», Земун
Проф. др Бранислав Поповић, Природно-математички факултет, Крагујевац
Јелена Поповић, ОШ «Милош Црњански», Београд
Јелица Радовановић, Виша школа ликовних и примењених уметности, Београд
Мр Весна Репић, Шеста београдска гимназија, Београд
Проф. др Душан Тошић, Математички факултет, Универзитет у Београду
Доц. др Јелена Филиповић, Филолошки факултет, Београд
Мр Невена Хаџи-Јованчић, Учитељски факултет, Београд
Доц. др Драгица Шишовић, Хемијски факултет, Београд

Комисија за први разред радила је на програму основних, обавезних и изборних предмета уз подршку и помоћ комисије свих пет образовних области:

Друштвене науке и филозофија
Језик, књижевност и комуникација
Математика, природне науке и технологија
Уметности
Физичко и здравствено васпитање.

Комисија за образовање, демократију и грађанско друштво сачинила је програм изборног предмета *Грађанско васпитање*.

Комисија Владе Србије за организовање и остваривање верске наставе сачинила је програме изборног предмета *Верска настава*.

Национални савети и задужени експертски тимови и комисије за развој школског програма сачинили су програме за језике националних мањина основног предмета *Матерњи језик* и програме изборних предмета *Негованаје матерњег језика са елементима националне културе*.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народне библиотеке Србије, Београд

373.3/.4.016(497.11)"2003./2004." (073)

**ПОСЕБНЕ ОСНОВЕ ШКОЛСКОГ ПРОГРАМА
ЗА I РАЗРЕД ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА И
ВАСПИТАЊА**

Министарство просвете и спорта Републике Србије,
(Комисија за први разред).- Београд
120 стр: графички прикази; 21цм Београд, 2003. Парал

Тираж: 10.000

Библиографија: стр, 148.

ISBN 86-83335-09-7

1. Министарство просвете и спорта Републике Србије,
(Комисија за први разред).- Београд

а) Основне школе: Наставни план и програм
Србија 2003./2004.

COBISS.SR-ID 107784204

